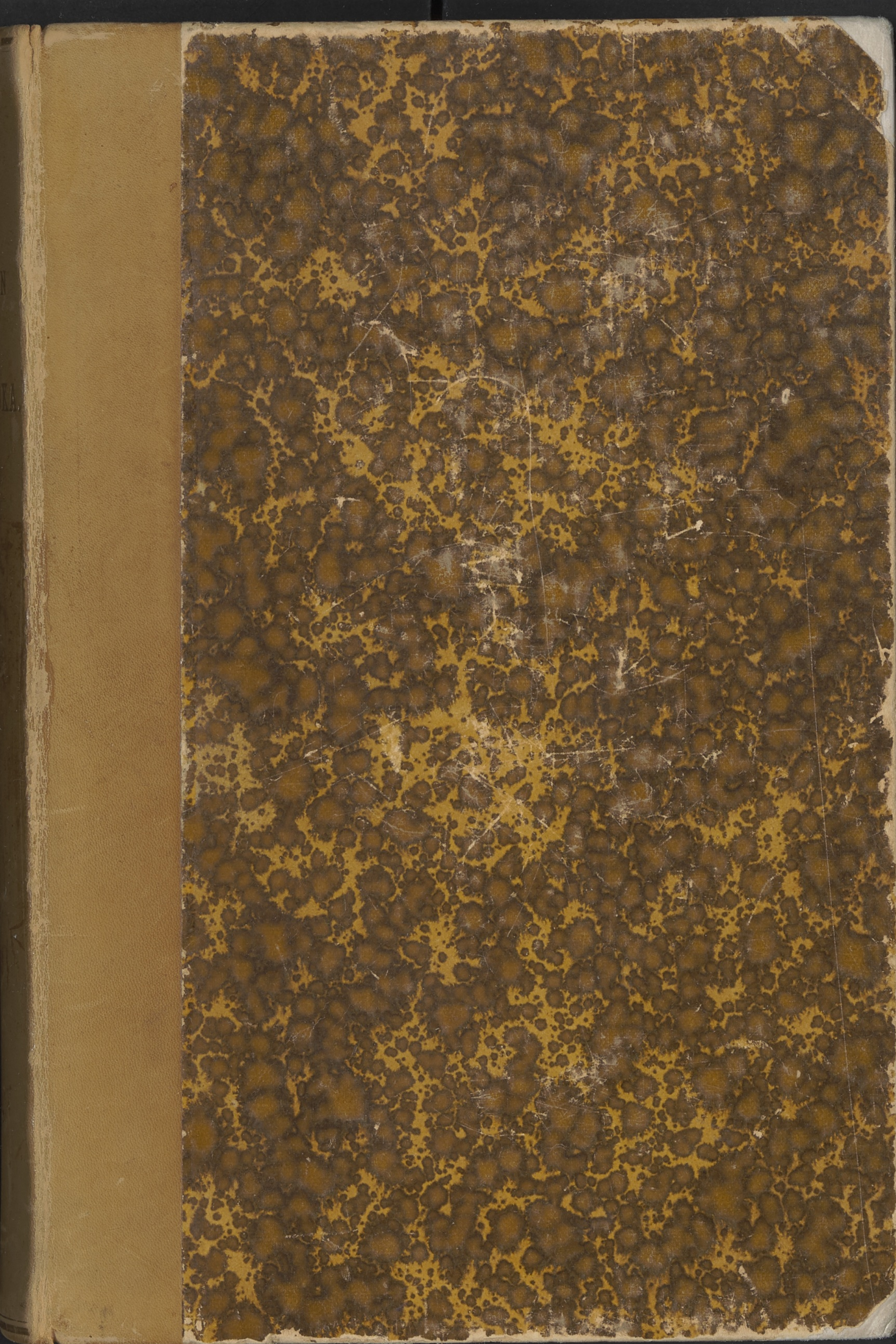

Stockholm

SKRIFTER

UTGIFNA AF

SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET

SMÅSTYCKEN PÅ FORN SVENSKA

ANDRA SERIEN

SMÅSTYCKEN

PÅ

FORN SVENSKA

ANDRA SERIEN

SAMLAD AF

ROBERT GEETE

MED ETT FAKSIMIL

STOCKHOLM 1900—1916
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
101510

INNEHÅLL.

Använda handskrifter.

Stockholm. Kungl. Biblioteket.

Cod. *A 57* . . . . s. 65.
» *F b 3* (Aschanei) . . . . » 278.
» *Oxenstiern*. . . . . » 40.
Fragment: *Gillestadga* (1300-t.) . . . . » 69.
» *Upplandslagen* (1300-t.) från Kammar-arkivet . . . . » 255.
» *Nunneinvigningsceremoniel* . . . . . » 361.

— **Riksarkivet.**

Kopieböcker från medeltiden N:o *10* (f. d. *A 25*) . s. 151.
» » » N:o *19* (f. d. *A 23*) . » 150.
Jordeböcker från medeltiden *D 11* (f. d. *A 48*) s. 239, 295.
Handlingar å perg. (1440) . . . . s. 295.
Bref å perg. (1451) . . . . » 147.
» å papp., 6 st. (1508, 1510, 1512 o. 1519) . » 347.

Uppsala Universitetsbibliotek.

Cod. *C 4* . . . . s. 53.
» *C 46* . . . . s. 147, 171, 190, 239, 295.
» *C 50* . . . . s. 220.
» *C 74* . . . . s. 105, 124, 152, 171, 205.
» *C 213* . . . . s. 280.
» *C 391* . . . . » 11.
» *C 480* . . . . » 54.
Bref å papp., 3 st. (1515, 1516 o. 1518) . . . . » 348.

Rättelser och tryckfel.

S. 45 r. 9 *läs:* reedh
» 50 » 22 *efter* Venth *tillägges i öfverensstämmelse med cod. Ups.* ***C 68*** *ordet* [thina]
» 68 » 45 *bör läsas:* folke wiþer huart [sin?]
» 134 » 6 *läs:* 8/10
» 173 » 1 *läs:* 1908

FÖRETAL.

Under åren 1868—81 utgaf G. E. Klemming såsom bilagor till Sv. Fornskriftsällskapets årsmöten en serie af småskrifter, mästadels innehållande fornsvenska texter. Dessa fasciklar sammanfördes slutligen (1881) till en volym med titeln *Småstycken på forn svenska.* År 1900 började undertecknad en ny serie af samma art som den nämnda, och det är denna samling af småskrifter som nu under gemensamt titelblad sammanförts till en Andra serie af den Klemmingska publikationen. Den ingår liksom denna utan numrering i Sv. Fornskriftsällskapets publikationer.

Dec. 1915.

R. GEETE.

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1900.

DEN VISES STEN

EN HITTILS OKÄND RIMDIKT FRÅN 1300-TALET.

EFTER EN UPSALAHANDSKRIFT FRÅN ÅR 1379

UTGIFVEN

AF

ROBERT GEETE.

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1900

Den vises sten.

1.

En mestare hafdhe en steen oc gaf 157
en man th*er* døth*er* laa j en graff
for dygh sculd oc for nadhæ
tha fik ha*n* liff af stensins mact
oc vit oc skiel sua hauikhørt sakt
oc krapt oc sterke badhe.
sidha*n* æ hua the*n* stenin fik
var ha*n* halt*ir* døuir blind*er*
han mælte oc hørdhe oc sa oc gik
oc lifdhe for vtan hinder
nu gøm the*n*næ steen thʒ vil iac thik radha
tapp*er* thu ha*n* thu faar the*n* scadha
th*er* thu aldre forvinder

2.

Ha*n*s ouini lagdho th*er* vin oppa
huru the sculdo ste*n*nin af hanu*m* fa
badhe arla oc serla
mʒ list oc radh oc kindogh par
oc vildo æ vita huar ste*n*nin var
oc vnto honu*m* ha*n* illæ
en mactogh*er* røuare kesarin hafdhe utdriuit
wt af sinu rike
oc hafdhe honu*m* si*n*næ ohylle gifu*i*t
for at han vilde vara ha*n*s like
ha*n* bødh for stenin goz oc rikt
th*e*n vise saghit ey vara likt
of fa tha liua nu slike

3.

Han viste ey huar ha*n* sculde ha*n* fi*æ*la
sua at man sculdin ey af hanu*m* røfua ell*æ* sti*æ*la.
huru ha*n* sculde ha*n* sua gøma.
tha bygdhe ha*n* eet torn sua fast
at thʒ for eng*æ* blidho brast
so*m* ha*n* lot hanu*m* v*æ*l søma.
ha*n* muradhit høght op vnd*i*r the sky
ha*n* lot r*æ*t *æ*nscons brist*æ*
iac t*r*o v*æ*l thʒ ha*n* giordhit for thy
at ha*n* vilde the*n* stenin ey mist*æ*
sidha*n* lagdhe ha*n* the*n* stenin th*er* a
ey var ha*n* en oi*æ*uande tha
ha*n* r*æ*dd*is* en falsca list*æ*

4.

Sidhan giordhi*n* th*er* vm en muur af stal
th*er* vta*n* vm kring eet brenna[n]de baal
sua at thʒ matte engi*n* slocki*æ*
the*n* muur gat engi*n* v*æ*ghna sighit
oc engi*n* gat th*er* ofu*er* stighit
thʒ tocanu*m* sara forthykkia.
thøm røuara thʒ the*n* eeld sua bran
thʒ ha*n* gat ey syst sin froma
oc engi*n* ann*er* liua*n*dis man
tha matti th*er* ouer coma.
ell*i*r genu*m* th*e*n eel sua var ha*n* heet
the*n* tendarin gierna the*n* su*m* veet
huat angist vardh*i*r a døm*æ*

5.

Sidha*n* lot han th*e*r flytæ vm tua strøma
for at vilde stenin giernæ gøma
diupa oc starca oc stridha.
the runnu th*e*r alda veghna vm kri*n*g
man com th*e*r ofu*e*r mȝ engi*n* thi*n*g
tha toc ha*n*s sorgh at lidha
oc gladdis th*e*r af innan sin hogha
at thøm tooc thȝ ilda at edhæ 158
at thera stridh matte thøm ey at dogha
ha*n* redd*is* ey thera wredhe
sua gat the*n* vise gømt th*e*n steen
thagh*e*r mestari*n* krafdhin at*i*r j geen
tha varan honu*m* til redho.

6.

Æ hua su*m* nu the*n*na stenin atte
ha*n* gømdin gierna thȝ bezsta ha*n* matte
ha*n* lotin ey af sik dara.
the*n*na steen hau*i*r gudh oss allu*m* giuit
so*m* vise mæn the haua af sc*ri*uit
oc konnoghat opinbaræ
at mænniskiæn fa*n*gar sik ekke rø[r]t
før æn faar sin siæl sin a*n*da.
af gudh so*m* vi hafuu*m* alde hørt
æ hua thȝ can forsta*n*da.
sidha*n* co*m*b*er* hon wt i alla ha*n*s lidhi
sua at ha*n* faar tha ga*n*g*it* oc talat vm sidhi
oc seet for vtan vandæ.

7.

Thetta er th*e*n steen ha*n* hau*i*r th*e*n dygh
th*er* mæ*nn*iskian fang*er* af glædhi oc frygh
æ hua so*m* ha*n* vil vacta
lætana ey coma i dyawlsins clo.
thæn røuarin ma*nn*u*m* gør oro
thȝ sculde man gørlæ acta.
at sæliana ey bort for varalsins ødh
thȝ er ey utan ful vanconna
ha*n* fang*er* tho huaru*m* clædhe oc brødh
oc huat gudh vild honu*m* vnna.
sæliana ey for awnd ey for høgfærd
thu scal høra thȝ hoon er alt mera værd
af mangha visæ mu*nn*æ

8.

Th*er* er ey vta*n* dyæwlsins stigha ha*n*s vægha
ha*n* læggi*r* for man so*m* røuara plægha
ledha man thuart fra retto
æ thes lengi*r* man aat honu*m* ga*n*gi*r*
thes verre er han oc myrki*r* oc langi*r*
sua mykit hau*i*r thȝ at sætta
th*er* er alt ha*n*s ondo broca
ha*n* plægh*er* for man at sættiæ
gør manighin visan man til goca
sua can ha*n* for honu*m* nættiæ
at ha*n* veet ey før snaran haldi*r*
thȝ t*r*o iac at osnilde valdi*r*
sua plægha ha*n* ma*n*gha flætiæ

9.

Vilt thu nu gøma the*nn*a steen for honu*m*
tha er thik hi*m*merikis glædhi i vanu*m*
oc lycca scal thik he*n*da
tha bygh af almoso eet torn sua høgt
at thȝ git*er* engi*n* nidh*er* støth
vtan ma sta for vta*n* ænda.
for the*n* staal muur haf thinæ starca troo
oc thina godha rætuisæ
lat kiærleek i*n*nan thit hiærta g*r*o 159
til gudh tha fanga thu lisa
for dyawlin hau*i*r manighman vilt
ha*n* ma tha enskuns gøra thik ilt
for at t*r*ona scal man prisæ

10.

Haf bre*nn*a*n*de ælscogha til gudh alt scop
oc sæt til ha*n*s thin lit thit hop
the*n* eeld can ey forbre*nn*æ
thes leng*i*r ha*n* bre*n*d*i*r thes hetar*e* ha*n* er
oc gudz kierleek a mot hanu*m* gier
oc lyck*i*r thu vte the*nn*a
dyawlin værldin gør omak
oc hugh hau*i*r til at spe*nn*a.
mandsins siæl for syndelica sak
ha*n*s hugh er al aa he*nn*e.
ha*n* can thik engo*m* lu*n*du*m* naa
oc thor ey eeldin nærmer gaa
en ha*n* tak*i*r verma*n* kiennæ

11.

Sidhan lat tua strøma flyta
af øghu*m* vm thu fa nocat at brytæ
a mot gudz helgha villiæ
flyta the strøma af hiærta*n*s træghæ
the konnu thik ledha a hi*m*merikis væghæ
oc vidh dyæwlin skilliæ
thʒ er thʒ vatnt ha*n* co*m*ber ey ofu*e*r
huarghi*n* æingha veghna
sua vel er the*n* iordrikis man at ha*n* lifuar
th*e*r sinæ siæl scal sua heghna
at ha*n* hafu*i*r for sik thessa verne thre
tha ma ha*n* dyawlin huarte høra ell*i*r se
oc enscons af honu*m* freghna.

12.

Hwa so*m* sua hau*i*r ofu*e*r sik bygt
honu*m* sta*n*d*i*r for ha*n*d godh ændelyct
oc æuerdhelic hi*m*merikis æræ
honu*m* er væl at han iordriki sa
th*e*r gudh scal sielfu*i*r væl ondfa
oc sua ha*n*s modh*i*r kiæra.
thøn signadha roos th*e*r plægh*e*r at mana
for syndogha vini sina
thʒ er mit radh at vi hetu*m* a hana
hon lati sin nadhe skina
a oss the rena signadha mø
oc fridhi var siæl the*n* tidh vi dø
fran the heta heluit*is* pina amen

Rättelser.

Ett par bokstäfver inom [ ] äro tillagda af utg.

Vers	3	*rad*	12	oia'uande	*rättadt från*	øia'uande
»	—	»	13	ra'ddis	» »	raddis
»	4	»	9	liua*n*dis	» »	liua*n*dins
»	7	»	13	mu*n*na'	» »	ma*n*na'
»	8	»	1	Th*e*r	*i handskr. ändr. fr.*	Thz
»	—	»	7	th*e*r	» » » »	thz
»	10	»	1	Haf	*rättadt från*	Af
»	—	»	—	a'lscogha	» »	a'lscodha

Efterskrift.

När den om Sveriges medeltidslitteratur så högt förtjänte G. E. Klemming år 1882 i Sv. Fornskriftssällskapets Samlingar afslutade sin värdefulla publikation *Svenska medeltids dikter och rim*, yttrade han i den därvid fogade efterskriften (s. 519), att, sedan nu de fåtaliga minnesmärkena af vår rimmade litteratur från medeltiden — däri inräknade de förut utgifna *Eufemiavisorna*, *Rimkrönikorna* och *Konung Alexander* — blifvit af trycket utgifna, vore därmed »hela förrådet uttömdt och gjordt lätt tillgängligt för forskaren». I det hela är detta påstående helt visst sant: mycket återstår nog ej att vinna, sedan den nämde forskarens skarpa blick vitjat handskrifterna i våra bibliotek och arkiv, men — den som söker torde dock ännu kunna uppdaga ett och annat. Ett fynd har också nyligen gjorts, som bekräftar detta hopp, och det är naturligt nog med en viss tillfredsställelse man härmed framlägger denna nyvunna fornlemning. Det gäller nämligen ej blott och bart upptäckten af ett alster från den diktande fantasiens värld, utan ett sådant från en tid så aflägsen och så sparsam på litterära produkter af nämda art, att hvarje nytt bidrag måste helsas med glädje ej mindre af vitterhetens vänner och litteraturforskarne än af filologerna.

De svenska rimverken från 1300-talet äro lätt räknade. Frånsedt några rim i lagböcker, s. k. skrifvarverser o. d. på några få rader, äga vi i *handskrift* från nämda århundrade knappast något mera än den rimmade dikten om *Kristi pina*, som ingår i Codex Bureanus (från midten af 1300-talet).[1] Af de fem större på 1300-talet tillkomna diktverken: de tre Eufemia-visorna (Flores och Blanzeflor, Herr Ivan Lejonriddaren samt Hertig Fredrik

[1] Nämda dikt är tryckt först af G. Stephens i »Ett fornsvenskt legendarium» d. 1, 1847, s. 73—79, och senare dels af G. E. Klemming i »Svenska medeltids dikter och rim», 1881—82, s. 3—6 (bägge i S.F.S.S.), dels af A. Noreen i »Altschwedisches Lesebuch», 1892—94, s. 40—42.

af Normandie), Erikskrönikan och K. Alexander, hafva vi däremot ej i behåll äldre handskrifter än från början af 1400-talet. Mönstringen af bevarade diktalster från *1300-talet: i handskrift från samma årh.* är alltså lätt gjord, och den ger till resultat att det nu offentliggjorda stycket »Den vises sten» erhåller n:r *2* i förteckningen. Därmed är förrådet tills vidare uttömdt.

* *
*

Den handskrift, som innehåller den märkliga dikten, är skrifven i Vadstena, efter egen uppgift år 1379, och tillhör nu Upsala universitets bibliotek, där den har sign. *C 391.* Den är en mindre kvart och består af 215 blad, alla, utom det första läggets (hvars 8 blad äro af pergament), af papper. Bladens dimensioner äro 22 cm. i höjd mot 14,7 cm. i bredd. Sidorna betecknas med en bokstaf: **a—k** jämte siffrorna **1—54**. Handskriften, som är fullkomligt bibehållen, är skrifven af flere (7, kanske 8) händer, alla samtidiga. Äfven bandet är ursprungligt och utgör ett karakteristiskt prof på bokbinderiets ståndpunkt i Vadstena under den äldsta klostertiden. I Vadstenabiblioteket hade boken signaturen **D. I. 8**, d. v. s. var n:o 8 i ordningen på 1:a brädan af 4:e bokhyllan (repositorium). Såsom försätsblad har munken-bokbindaren användt ett pappersblad, som tillhört en räkenskap öfver gengärd från Upland och är dateradt 1374. Permarna, väl bibehållna, bestå af ekskifvor, öfverdragna med hvitgarfvadt getskinn, utan alla prydnader. Två remmar (restaurerade) med motsvarande knäpptornar (å bakpermens midt) kvarsitta ännu och bidraga till handskriftens ålderdomliga karaktär. I främre permen har af ålder suttit inklistradt ett gammalt prydligt pergamentsblad, hvars skrift (tvåspaltad) daterar sig från 1200-talet och utgör ett högst intressant fragment af en svensk gillestadga på latin. Denna märkliga urkund, som sålunda räddats från förgängelsen, förtjänar väl att offentliggöras och meddelas här vid slutet.

Innehållet i handskriften utgöres till öfvervägande del af latinska homilier, däribland en sammanhängande årgång, skrifven af en enda hand. Dessutom ett par teologiska traktater (»Gradus sanctissime scale» och »De fide»), en »Bestiarius» efter Thoebaldus (!) episcopus samt böner till *H. Birgitta*, Apollonia och Gierthrudis, likaledes på latin. Bönen till Birgitta, som ej återfinnes i G. E. Klemmings »Latinska sånger» (1885), har följande lydelse:

»O beata deo data
patrona de Swecia,
Nobis nata offer grata
ad deum suffragia.
Ora pro nobis beata sponsa christi B[irgitta]
Vt digni efficiamur gracia christi.»

På *svenska* är endast det här tryckta stycket: »Den vises sten». — Handskriften är noggrant daterad, i det å bl. 37 r° läses: »Conscripta sunt hec per manus *Sturkari Thurgilli* in Kotu*m* sacerdotis Anno domini M°ccclxxix in crastino annunciacionis beate virginis» (d. v. s. *d. 26 mars 1379*). Rörande denne *Sturkarus* eller *Störkarus* meddelar Diarium Vadstenense (ed. *E. Benzelius*, 1721, s. 55), att han var prestmunk och en af dem, som först intogos i klostret, att han inlade stora förtjänster om Salvatorsregelns förklarande, »sicut patet lucide in diversis», samt att han afled d. 1 mars 1416. Enligt ofvan nämda anteckning i vår handskrift synes han ännu år 1379 varit prest i *Kota* församling (under medeltiden äfven kallad *Kuta*, *Kotbo*, *Kudhbo*, nu *Kuddby*, i Björkekinds härad å Vikbolandet, Östergötland). Ur C. Silfverstolpes »Klosterfolket i Vadstena» (1898—99, s. 106) inhemtas, att Sturkarus, jämte munken Nicolaus från Häradshammar, hade sig anförtrodd tillsynen öfver uppförandet af munkkonventets byggnad i Vadstena och att bägge tillsyningsmännen, på grund däraf att de tillåtit en afvikelse från klosterregelns föreskrift om byggnadens dimensioner, år 1384, vid konventets inflyttning, exkommunicerades af visitatorn, biskop

Nicolaus Hermanni i Linköping, ett straff som dock ej torde varat länge och i alla händelser ej synes hafva inkräktat på deras redan stadgade anseende inom klostret.

Af Sturkarus' hand är nära nog en fjärdedel (47 blad af 215) af vår handskrift utförd och däribland äfven den svenska rimdikt, som nu utgifvits. Denna senare upptager bl. 79 r° t. o. m. 80 r°, eller sid. 157—159. Huruvida dikten också är *öfversatt* af Sturkarus (om författarskap i strängare mening kan väl ej vara tal) är ej godt att veta. Omöjligt är det visserligen ej, i betraktande af det vitsord om litterär förmåga, som diariet, efter hvad vi redan funnit, tilldelar honom.

Att handskriften, eller åtminstone dess förra hälft (i hvilken den svenska dikten ingår), förelåg färdig redan två år efter den af Sturkarus antecknade dagen, framgår däraf att år 1381 en halfskrifven sida (bl. 102 r°) användts af en viss Laurentius för att däri anteckna några till klostret inkomna afgälder.[1] Dessa anteckningar hafva sedan öfverstrukits, troligen efter det de blifvit införda på sin plats i vederbörlig räkenskapsbok.

* * *

Hvad själfva dikten vidkommer, kunde den ge anledning till betraktelser både från språklig och versteknisk synpunkt, men utg. nödgas f. n. inskränka sig till att endast framlägga det nyfunna materialet till forskarnes tjänst. I förbigående må dock uppmärksamheten fästas vid den för våra medeltidsförhållanden anmärkningsvärdt lediga versbehandlingen och särskildt den om stor konstfärdighet vittnande rimflätningen. Denna, som gestaltar sig genomgående likartad i alla tolf stroferna (af hvilka hvar och en har tretton rader) går enligt typen *aabccb; dede; ffe.*

* * *

[1] Anteckningen börjar sålunda: »Anno domini M°ccc°lxxxj° Anona de semine curie in vestenum leuata per me laurencium primo xv thyn anone Jtem x thy . . .» o. s. v.

Det s. 11 omnämda fragmentet af en forntida *Gillestadga* på latin meddelas här nedan med originalets förkortningar upplösta. Som bladet är illa misshandladt af Vadstenaklostrets bokbindare och särskildt utefter hela ena sidan stympats för att passa till beläggning af permen, äro 2:a spaltens slutord och 3:e spaltens första ord på hvarje rad förlorade, hvarför de måst gissningsvis utfyllas. Det felande har i aftrycket antydts med lika många punkter som de saknade bokstäfverna antagligen varit, och de supplerade orden hafva satts inom [ ]. Raderna äro här tryckta så som de förekomma i manuskriptet. Det hela utgör ett sammanhängande stycke, så lydande:

Gillestadga (fragment från 1200-talet).

— — — — — — — — — — — —

Sid. 1: sp. 1. Sciendum est quod quicunque frater filium suum ad conuiuium secum habere uoluerit habeat semel cum licentia fratrum. et si sepius. reddat pro eo ut pro alio hospite. et insuper tres oras.[1] Siquis habeat uillanum habeat semel cum licentia fratrum postea nullus presumat eum uocare ad conuiuium. quod siquis fecerit. reddat pro eo. et insuper tres oras. Nisi forte aliquis nauigio uenerit aut eques illum sine crimine inuitare potes.

Nedtill å sidan är med mindre (dock samtidig) hand tillagdt:

Siquis tenetur propinare memoriam Sancte trinitatis. et beate marie. et beati petri. et non propinat et tamen est dignus testibus conuictus solidum persoluat.

---

[1] Orden 'tres oras' utskrapade.

Si uas fractum fuerit. qui deicerit em[at uel?] Sid. 1: sp. 2.
faciat. Si ceruisiam aliquis expand[erit et]
non potest tegi uno pede. sex den[arios]
reddat. Si duo effundunt. amb[o idem?]
dent. Siquis pannum de cornu eic[erit] . .
nummos reddat. Si aliquis fratrum . . .
infirmatur quod indiget auxilio d[uo]
sortiti super eum vigilent una noct[e. alte-]
ra nocte alii duo cum sorte. et sic f[iat]
quam diu indiget. Sorores super [sororem.]
Si ita euenerit. quod ille qui sortitus est. n[olit]
uenire. alium pro se mitat uel horam [reddat.]
Super mortuum unusquisque uigilet. uel . . .
. . . . . ad horam redditam[?] quatuor lu- Sid. 2: sp. 1.
[mi]naria adesse tenentur. et non diucius ardere
[in i]nterno dum sacerdos pro defunctis of-
[fici]um facit. et in crastino quousque funus
[inde] portatur. et in ecclesia quam diu diuina
[cele]brantur. Unusquisque frater et soror unum de-
[nar]ium offerat. et si aliquod impedimentum
[hab]et. per alium mittat. uel horam reddat.
. . . s omnes candelas apponat. et si non habet
[propter] pauperiem. ille qui beneficia beati petri
[cust]odit. apponat. Jn .ii. feria palmarum
[omni] anno. omnes fratres simul et sorores in ec-
[cle]sia beati petri faciant missam pro se
[Qui] poterit procurare et tamen soluat debi- Sid. 2: sp. 2.
tum ecclesie et vicario. habeat auxilium ubique
sicut omnes alii. et illa die cum persoluerit de-
bita bibat cum fratribus Si aliquis frater infir-
matur quod non potest ad ecclesiam neque ad forum
uenire. procuratores impleant duo cor-
nua. et nominent duos fratres hic de uilla
et non de rure quia eis non portantur cornua ubi
eant et portent infirmo cornua cum
salute omni et querant si indiget uigilium.
Et si indiget cum redierint fratres! cum sorte duos

fratres faciant ad eum uenire. et sic quamdiu indiget Si quis sortitus non uigilat .iii. marcas reddat. Et si puerum mittit sit ita culpalis quasi non ueniret.

— — — — [*Det öfriga felar*] — — — —

* * *

Den nu meddelade texten har utan tvifvel gält ett borgaregille, närmare bestämdt antingen ett köpmans- eller handtverksgille. För det sistnämda antagandet finnes, därest lakunen i rad 14 är rätt utfyld (den torde dock äfven kunna utfyllas med ordet »emendari», lagas), något stöd i påbudet att den, som sönderslagit ett dryckeskärl, skulle (köpa ett nytt eller) själf *göra* ett (*faciat*, rad 15). — Att gillet varit bundet vid en *stad* framgår af uttrycket (rad 46): »fratres *hic de uilla*» med dess motsats (rad 47) »de *rure*», och att det varit en *sjöstad* visa orden: »*nauigio* uenerit». *S. Peter* var gillets patron, såsom man finner af tillägget efter 1:a spalten, enligt hvilket denne hade anspråk på det tredje »minneskaret». (H. Trefaldighet och Jungfru Maria egnades de två första skålarne i alla gillen.) Gillets mässor höllos »in *ecclesia beati petri*» (rad 38, 39). Alla dessa omständigheter peka på — *Sigtuna*, den enda svenska stad, som uppfyller alla de nämnda fordringarna. Den hade under medeltiden sin S. Peters församling (S. Pers kyrkoruin kvarstår som bekant ännu i dag), hvilken omfattade både staden och dess omnäjd. Äfven S. Persgillets forntida tillvaro i Sigtuna är historiskt styrkt, bl. a. af ett år 1325 utfärdadt permebref, hvari en hustru Elena i Qvidlösa testamenterar »*ecclesie sancti Petri Sictunie* vnam marcam, jtem *gilde* siue *conuiuio sancti Petri ibidem* dimidiam marcam . . .» (Dipl. Svec. t. 3, s. 680).[1] Vi hafva alltså här ett fragment af *Stadga för Sankt Pers gille i Sigtuna.*

---

[1] För hänvisningen till nämda urkund står utg. i förbindelse till Bibliotekarien Harald Wieselgren.

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1901.

NIO KAPITEL

UR

H. BIRGITTAS UPPENBARELSER

NEDSKRIFNA OMKR. ÅR 1385.

EFTER COD. OXENSTIERN. I KONGL. BIBLIOTEKET

UTGIFNA AF

ROBERT GEETE.

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1901

H. Birgittas Uppenbarelser.

J försto boki*n*ne viii capitulum 303

Iak är himerikis drotni*n*g, Thu huxa oc äst ohughul huru thu skalt loua mik Thu skalt vita for visso at alt mins sons lof är mit lof Ok hulkin som vanhedhra han vanhedhra mik: thy at iak älskadhe han sua hetelica oc han mik, at vi varu*m* badhin sua som eet hiärta Ok han hedhradhe mik som var eet iordzlikit kar sua hedh*i*rlica at han vphögdhe mik ouir alla ängla. Thy skal thu sua loua mik. Välsignadh*i*r vari thu gudh aldra thinga skapare hulkin som värdhoghadhis at nidh*i*r fara i iomfru marie quidh Välsignadh*i*r vari gudh som vilde vara mz io*m*frw marie vta*n* thu*n*ga ok taka aff hä*n*ne osmittat köt vta*n* syndh Välsignadh*i*r vari thu gudh hulkin som kom til iomfru*n*na mz glädhi hänna siäl oc aldra hänna lima. oc fram gik af hänne vtan synd mz aldra hänna lima glädhi Välsignadh*i*r vari thu gudh som epte thina vpfärdh til himerikis gladha giordhe thina modh*i*r iomfru mariam mz idhkelico*m* hugnadhom ok sökte hona ok hugnadhe vm thik siäluan Välsignadh*i*r vari thu gudh hulkin som iomfru marie thina modh*i*r siäl oc licama vptokt til himerikis ok satte hedh*i*rlica när thino*m* gudhdom ouir alla ängla, Misku*n*na mik for hänna bönir

Capitulum xxviii

CHristi brudh sa gudh sua som wredhan, hulkin
som sagdhe, Jak är vtan vphof oc vtan ända,
Ängin vmskiptilse är när mik, Ey aar oc ey dagha,
304 |vtan aldir thessa världinna time är när mik sua
som en stund älla ögnablik, Ok huar then som se
mik, han se alt thz som är, oc vndirstar granlika
i mik, Än for then skul at thu mi*n* brudh är licam-
lik, Thy format thu ey sua vndirsta sua som
andane, Thy skal iak ku*n*göra for thina skuld huat
som giort är, Jak sat sua som j dom, thy at allir
dombir är giuin mik, Oc en kom fore min domstol,
hulkin som skulle dömas, Ok guz fadhurs röst
liude sighiandhe hono*m*, Ve är thik at thu vast
naka*n* tima födir, hulkit ey sagdhis thy, at gudh
angradhe haua skapat han. vtan sua som man plägh-
*i*r syrghia fore andro*m* varku*n*nande hono*m*, Th*ä*r
epte suaradhe sonsins röst Jak wtgöt mit blodh
for thik oc iak tok beskasto pino for thik, än thu
äst alstingx skildir fran hänne ok ey hau*i*r hon
nakat mz thik: Thäs hälgha anda röst sagdhe Jak
lette alla hans hiärta buru vm iak matte vanlika
finna nakra blötelikhet älla nakan kärlek i hans
hiärta. än han är aldra kallast sua som frost, ok
hardhast sua som sten, ok enkte är mik mz hono*m*
The thre röste äru ey thy hördha at thri gudhi äru
vtan thu min brudh skalt vita at the varo hördha
305 for thina skuld, Thy | at thu formatte ey annor-
ledh vndirsta thessin thing Th*ä*r epte varo thesse
thre röste fadh*i*rsins oc sonsins oc thes hälgha
anda vmuända j ena röst hulkin som sagdhe: Änga-

ledhis skalt thu fa himerikis rike Misku*nn*a modhorin thigdhe ok lät ey vp sina misku*n*d thy at han som dömas skulde var ouärdhogh*i*r at niuta hona Ok alle hälghe män ropadho mz enne röst sighiande Thätta är gudhelik rätuisa at han vari äuärdhelica wtlagh*i*r af thino rike ok thinne glädhi Ok alle the som varo j skärslo elde sagdho Ängin är sua besk pina när os at hon är ymnyn til thinna synda thy at thu ägh*i*r bära större pino thy skalt thu skilias fran os Tha ropadhe then vsle siäluir mz ryghelike röst sighia*n*de Ve ve thöm samblandomön som sama*n*komo i mi*nn*a modhor quidh af hulkom iak fik licama, Annantidh ropadhe han Forbannadh vari the stu*n*din i hulke min siäl var til fögdh licamano*m*, Ok forba*nn*adh*i*r vari han som mik gaf siäl ok licama Thridhiatidh ropadhe han forba*nn*adh vari the stundin i hulke iak liuande framgik af modhorliue, Tha komo thre ryghelica röste mot honom af häluite sighiande kom til os forbannadh siäl sua som flytande malmbir til äuärdhelikin dödh oc oändelikit lif: Annantidh ropadhe the kom forbannadh siäl toom til | vara jlsko thy 306
at af os skal ängin then vara hulkin ey skal vpfylla thik mz sinne ilsko oc pino Thridhiatidh ropadho the kom forbannadh siäl thu*n*g som sten hulkin altidh nidh*i*r sänkis ok aldre takar grund huar han maghe huilas Sua skalt thu diupare nidh*i*rfara än vi sua at thu skuli aldrigh stadhna för än thu kombir nidhärst i häluiti Ok tha sagdhe var *här*ra, sua som ma*n* haua*n*de flere hustrur oc seande enna thera fal vände sik fran hänne oc til andra som sta epte hans vilia ok gläz mz thöm

Sua vände iak mit änlite ok mina misku*n*d fran honom ok iak vände mik til mi*n*na thiänisto ma*n*na ok iak gläz mz thöm Thy mädha*n* thu hördhe hans fal ok ysäld thy thiäna mik sua myklo renlikare huru myklo mere misku*n*d iak hauer giort mz thik Fly värdlina ok hänna giri, Huat ey tok iak sua beska pino for världinna äro älla for thy at iak formatte ey rasklicare fulcomna hona ok lätlicare, Ändelica hafdhe iak thz format vtan sua wtkrafdhe rätuisan, at suaso*m* ma*n*nin syndadhe i allom limu*m*. Sua var fult göra skolande i allom, for hulkit gudhdomin varku*n*na*n*de ma*n*neno*m*, bran mz [swa] storom kärlek til enna iomfru at han tok ma*n*dom j hulkom ma*n*dom gudh tholde alla pino hulka
307 mannen atte haua Thy *mädhan* iak | tok thina pino mz kärlek ouir mik, stat sua som mine thiänisto män sta i sanne ödhmiukt at thu enkte blyghis ok enkte rädhis vta*n* mik Göm thin mu*n* sua at thu ville aldre tala än thz vare min vili, Dröfs ey af värlzlico*m* thingom thy at the äru forgan[g]likin, Ok iak forma göra rika ok fatika thöm som iak vil Thy o min brudh sät alt thit hop til mik: Thänne man hulkins dombir här sagdhis var höghsläktadh*i*r ok kanukir ok subdiäkn, ok fik mz fals lof at giptas, ok fäste sidhan rika iomfru, ok do medh bradhom dödh, ok fik ey thz han girnadhis

Capitulum xxxi

Guz brudh sa himerikis drotning guz modh*i*r haua dyra krono a sino hofdhe, ok wträkt haar ouir skulronar skina*n*de mz vnderlike ok

ouäntelike fäghrind, ok forgyltan kiortil glima*n*de
mz osighelico skini ok blan mantol hauande sua
som skärs himi*n*s lit, Nar brudhin vndradhe myk-
yt af sua faghre syn ok stodh vpfylt i tholko
vndre Synt*is* ämbrat sanctus iohannes baptista
hänne ok sagdhe, hör granlika huat thetta tekna
Kronan teknar at hon är drotni*n*g ok fru ok modh-
or änglanna konu*n*gx Wträkto lokkane at hon är
osmittadh ok renasta io*m*fru, Himna litz mantol
tekna at al världz thing | varo hänne sua som dödh 308
forgylte kiortelin tekna at hon var brenna*n*de mz
gudhelicom kärlek innantil oc vtantil hänna son
satte i hänna krono siu lilior ok mällan the lilior
satte han siu stena· förste lilian är hänna ödhmiukt,
annor räddoghe, Thridhi lydhna, Fiärdhe tholo-
modh, Fämte stadhelikhet, Siätta milhet thy at
hon är mild at giua allom thöm som bedhas Siu*n*da
är hänna misku*n*d i vidh*i*rthorft Thy at i huat
vidh*i*rthorft ma*n*nin är vm han akalla hona mz
allo hiärta, Han skal fa hiälp ok helso, Mällan
thessa skinande lilior hauir hänna son sat siu dyr-
asto stena, Förste stenin är hänna enkannelica
dygdhelikhet Thy at ey är nakar dygdh i nakrom
anda älla i nakro*m* licama hulka dygdh hon hauer
ey höghelicare i sik, Annar steni*n* är fulco*m*licaste
renlikhet thy at thessin himerikis drotning var
sua ren at en synda smitta ku*n*ne ey fynnas i
hänne af hänna ingangs vphoue j världina ok til
hänna yttarsta döz dagh Ok ey formatto alle diäfla
finna sua mykla orenlikhet i hänne som en nals
vddir hafdhe maat sätias vppa Hon var sannelica
aldra renast ok ey höfdhe änglanna konu*n*g at

liggia vta*n* j renasto kari ok wtualdasto fore alla
309 ängla ok | män Thridhi steni*n* var hänna fäghrind
thy at gudh louas idhelica af sinom hälgho ma*n*-
nom for the samu sinna modhor fäghrind ok aldra
hälghra ängla ok hälghra siäla glädhi vpfyllis af
hänna fäghrind, Fiärdhe krono*n*na dyre sten är
the sama iomfru*n*na snille thy at hon är vpfylt mz
alle gudhelike snille mz gudhi ok al snille vpfyllis
ok fulco*m*nas af hänne Fämte steni*n* är hänna styrk-
er thy at hon är sua stark mz gudhi at hon for-
ma at nidh*ir* thrykkia al skapadh thing Siätte sten-
i*n* är hänna klarhet, thy at hon är sua skär ok
klar at änglane hulke som haua klarane öghon än
liusit är, liusas af hänne ok diäflane thora ey se til
hänna klarhet Siu*n*de steni*n* är alz lusta fulnadh-
ir. ok alz andelikx sötma som är i hänne sua
fullelica at ey är nakar glädhi hulkin som ey ökis
af hänne Ok ängin luste är hulkin som ey vardh*ir*
fullare af hänne ok fulco*m*nas af hänna hälagha
syn thy at hon är vpfylt mz nadhom ouir alla
hälgha män, Hon är renleksins kar i hulko ängl-
anna brödh la ok i hulko allir sötme ok al fäghr-
ind är Thessa siu stena satte hänna son mällan
thessa siu lilior hulka som varo i hänna krono Thy
thu hänna sons brudh hedhra ok loua hona af allo
310 thino hiärta thy at hon är sannelica värdh|oghast
alt lof ok hedh*ir*

Capitulum xxxvj primi libri

En ängil badh for sins h*är*ra brudh Var h*är*ra suaradhe hono*m* Thu äst sua som thän riddare hulkin aldre af lagdhe sin hiälm for läti ok

aldrigh bort uände öghonin af stridhenne for rädd-
ogha Thu äst stadhugh*i*r sua som biärgh: brän-
nande sua som lughi Thu äst sua ren at ängin
smitta är i thik Thu bedhis mi*n*ne brudh mis-
ku*n*d, thu vest ok se al thing i mik Tho hänne a
hörande, sigh hulka misku*n*d thu bedhis thy at
thräfal misku*n*d är En mz hulke licame*n* sti*n*gx ok
siälinne spars sua som min thiänisto ma*n* iob hulk-
ins köt giuit var allom värkiom ok hans siäl var
gömd Annor misku*n*d är mz hulke siälinne ok lic-
amano*m* spars af pino, sua som then konu*n*gin
hulkin som var i allom lustom ok hafdhe ängin
värk ey til licama*n* oc ey til siälinna mädhan han
lifdhe i världinne Thridhi misku*n*d är mz hulke lic-
ame*n* ok siälen pinas at mä*n*niskian haui dröuilse
i kötino ok sorgh i hiärtano sua som petrus ok
paulus oc andre hälghe män Thry ma*n*na skipilse
äru i världi*n*ne Eet thera hulke som falla i synd
ok vpsta anna*n* tidh, Thöm latar iak stu*n*dom dröu-
as til licaman at the maghin hele vardha, Annat
är thera hulke gärna lifdhen äuärdhelica at the
matte*n* äuärdhelica synda hulke allan sin vilia haua
til | världinna ok vm the göra stu*n*dom nakor thing 311
for mina skuld Tha göra the thöm mz the akt at
värlzlikin thing maghen vaxa thöm ok thriuas Thöm
gifs ey licama*ns* pina ok ey stor hiärtans sorgh,
Vta*n* the latas i sit eghit vald ok vilia thy at the
skulu här taka sin lön for mi*n*sta got hulkit the
giordho for mina skuld at the skulin äuärdhelica
pinas, Ok thöm skal vara äuärdhelik pina, Thy at
thera vili var äuärdhelikin til syndinna Thridhia
skipilse är thera hulke meer rädhas at synda mot

mik ok dröfua mik än the rädhas af nakre pino
Ok hällir vilden the pinas äuärdhelica mz nakre
tholke pino än the vilden vita*n*de reta mik til
vredhe Thöm gifs licama*n*s ok hiärtans dröuilse sua
som petro ok paulo ok androm hälghom ma*n*nom
at the skulin bätra i världinne alt thz the synd-
adho j världinne ällighis at the skulin rensas ena
stu*n*d sik siäluo*m* til mere äro ok andro*m* til epte-
döme Thessa thräfalla misku*n*d giordhe iak i thesso
rike mz thrim hulkra na*m*pn thik äru ku*n*nogh,
Än thu mi*n* ängil sigh nu hulka misku*n*d thu
bedhis mi*n*ne brudh, Han suaradhe Jak bedhis hän-
ne siälinna ok licamans misku*n*d at hon moghe
här i världi*n*ne bätra alla sina synde ok at ängin
hänna synd komi for thin dom Var *hä*rra suar-
312 adhe, vardhe epte | thino*m* vilia sidhan sagdhe han til
brudhinna thu äst min ok thy skal iak göra mz
thik sua som mik täkkis älska änkte sua mykyt
som myk, rensa thik idhelica af syndinne i huar-
io*m* tima mz thera radhe hulkom iak hauir and-
uardhat thik, lön enga synd lat enga oransakadha.
räkna änga synd vara lätta ok glöm enge, Jak skal
ledha thik til ami*n*ne ok ku*n*göra thik alla the synde
hulka thu glöme, thy at ängin thin synd skal koma
for mi*n* dom hulkin som pinadh var mz idhrugha
mädhan thu lifdhe Än for hulka idhrughin var ey
giordh*i*r the skulu rensas i skärslo elde älla mz
andro*m* mino*m* lönlicom dom, vta*n* the bätri*n*s här
mz fulle bätri*n*g

capitulum xlii

Gudz modhor taladhe Jak hafdhe thry thing mz hulcom iak thäktis mino*m* son, först ödhmiukt sua at ängin creatur ey ängil ok ey man var ödhmiukare än iak Annantidh hafdhe iak lydhno thy at iak idhnadhe at lydha mino*m* son j allom thingom Thridhiatidh hafdhe iak särlikin kärlek thy är iak thräfallelica hedhradh af mino*m* son först är iak giordh hedh*i*rlicare änglo*m* oc ma*n*nom Sua at ängin dygdh är i gudhi, som ey skin i mik än thot han är vphof ok aldra skapare ok iak är hans creatur hulke han gaf sina nadhe for allom androm Anna*n*tidh for lydh|nona fik iak sua stort vald 313 at ängin är sua stor syndare at han skal ey fa synda forlatilse vm han vmuändis til mik mz bätrilsa forakt ok idhrugho hiärta Thridhiatidh for kärlekin nalkas gudh mik sua, at hulkin som se gudh se mik [ok hulkin som seer mik] han ma se gudhdomi*n* ok ma*n*domin i mik sua som i spöghle oc mik i gudhi Thy hulkin som se gudh han se i hono*m* thre personas, Ok hulkin som se qui*n*nona se sua som thre personas Thy at gudhdomin innelukte mik i sik mz siäl oc licama ok vpfylte mik mz alle dygdh, sua at ey är the dygdh i gudhi som ey skin i mik än thot siäluir gudh är fadhor oc giuare alla dygdha Ok sua so*m* twe licama badhe sama*n* fögdhe, huat en licame*n* taker thz takär ok annar licame*n* Sua giordhe gudh mik Ey är sötme hulkin ey är i mik Sua som nakar haua*n*de sötan kärna giuir andro*m* en del af hono*m* Min siäl oc licame är klarare än sol oc renare än spöghil

huadhan af sua som thre persone synti*n*s i spöghlenom vm the när stodhin sua ma fadh*i*r ok son oc thän hälghe ande sees j mino*m* renlek Thy at iak hafdhe soni*n* i mino*m* quidh mz gudhdomeno*m* thy synis han nu i mino*m* quidh mz gudhdom ok ma*n*dom sua som i spöghle thy at iak är äradh mz vpstandilsinna äro Thy mi*n*s sons brudh idhna at
314 fylghia mina | ödhmiukt ok älska enkte vtan min son

capitulum lii primi libri

HImerikis drotning taladhe til sin son välsignadh*i*r vari thu min son oc mi*n* gudh ok änglanna h*ä*rra ok äronna konu*n*gir Jak bidh*i*r thik at thin ordh hulkin thu taladhe skulin rotas i thi*n*na vina hiärto*m* oc tilludha thöm sua fastelica sua som thz bikit älla thiäran mz hulcom noa ark vardh smurdh oc thiäradh hulka ey bylghia oc ey vädh*i*r formatte sundir lösa ok bidh*i*r iak at thin ordh skulin wtuidhas ouir världina sua som grena ok sötasta blomstir, hulkra lokt vidh*i*rla stenkis ok at the skulin ämuäl göra frukt ok söt vardha thino*m* vino*m* sua som dactilus hulkins sötme mykyt lustar Sonin suaradhe välsignadh vari thu min kärasta modhor Min ängil gabriel sagdhe thik, Välsignadh vari thu maria for allom qui*n*nom, Än iak bär thik vitne at thu äst välsignadh ok hälaghast ouir alla ängla kora Thu äst sua som blomstir i yrta gardh Hulkit mangra handa välloktanda blomstir vmkring sta Tho ouir gar thet al annor blomstir i lokt ok fäghrind oc dygdh, Thesse blomstir äru alle wtualde män af adam ok til världinna ända hulke som varo plantadhe i världinna yrta-

gardh ok skinu mz mangfallom dygdho*m* Än mäl-
lan alla thöm som varo ok äru här | epte komaskol- 315
ande vast thu höghelicast i ödhmiukt ok godz
liuärnis lokt ok i thins thäkkasta iomfrudoms fäghr-
ind ok atir halsins dygdh Jak bär thik vitne at
thu vast meer ok tholde mere pino i mi*n*ne pino
än nakar martyr J skällico atirhalde vast thu meer
än nakar konfessor J misku*n*d ok godhom vilia
meer än nakar ängil Thy skal iak rota oc stadh-
fästa min ordh i mi*n*na vina hiärtom sua som
starkasta bik The skulu wtuidhas sua som väl lokt-
a*n*de blomstir ok göra frukt sua som sötaste dac-
tilus Th*ä*r epte taladhe ihesus christus til sinna
brudh Sigh mino*m* vin at han wtthydhe thessin sama*n*
scriuadho ordhin granlica for sino*m* fadhor hulk-
ins hiärta som är epte mino hiärta oc at han
anduardhe thöm sidha*n* ärkebiscopeno*m* ok th*ä*r ept-
er andro*m* biscop, Ok nar the haua thöm gran-
lica vndirstandit, tha sände thöm til thridhia bi-
skopin Sigh hono*m* ämuäl a mina vägna iak är
thin skapare ok atirlösare Jak är gudh hulkin thu
älska ouir al thing Se oc skodha at siälanar hulka
iak atirlöste mz mino blodhe, äru sua som thera
ma*n*na siäla som enkte vita af gudhi oc äru fagna
af diäfleno*m* sua rädhelica at han pina thöm i al-
lom limo*m* sua som j | präs thrangom Thy vm min 316
saar smaka tik i thino*m* hugh oc vm thu räkna
nakat vara värdhan thän värk ok flängior som iak
tholde Tha tee mz gerni*n*gomen huru mykyt thu
älska mik ok lät mi*n* ordh hulkin iak taladhe mz
mino*m* mu*n* vppinbaar vardha ok föör thöm siäluir
til paua*n*s ok iak skal giua thik min anda at thu

skalt formagha at säta thöm som missämiande äru
i mit na*m*pn af the makt som thik är giuin vm
the tro mino*m* ordhom Ok th*ä*r ouir til mi*n*na
ordha mere vppinbarilsa skalt thu föra thera
vitne mz thik til pauans som min ordh thäkkias
Thy at min ordh äru sua som talgh*i*r hulkin som
sua myklo raskare smältir huru myklo mere hitin
är inna*n*til Än huar ängin är hitin th*ä*r wt sputas
talghin oc komber ey i inäluin Sua äru ok min
ordh huru myklo meer ma*n*nin är brä*n*na*n*de af
mino*m* kärlek nar han ätir thöm oc tugga, sua
myklo fetare vardh*i*r han i himerikis astundan oc
gudhelikx älskogha sötma ok brindir sua myklo
meer til min älskogha Än hulkom min ordh thäkk-
ias ey the haua sua som istir i mu*n*neno*m* hulk-
it the wtkasta af mu*n*nenom ok nidh*i*r trudha
ginstan the thz smaka Sua forsmas mi*n* ordh af
somlicom thy at vnderlica thinga sötme smaka ey
317 thöm, landsins hyfdhinga hulkin iak wtualde | i min
lim oc iak giordhe sannelica min, Han skal hiälpa
thik ok skal skipa thik vidh*i*rthorftelik thing i
vähgeno*m* af väl afladho goze

Capitulum liii .j. libri

Iomfru maria taladhe til sin son välsignadh*i*r vari
thu mi*n* son min gudh ok änglanna h*ä*r*r*a Thu
äst then hulkins röst p*ro*phetane hördho, Hulkins
licama apostlane sagho, Hulkin iudhane ok thine
ouini hannadho, Thu äst en gudh mz gudhdom ok
mandom oc thöm hälgha anda, Prophetane hördho
thin anda Apostlane sagho thins gudhdoms äro

Judhane korsfesto thin mandom thy vari thu välsignadh*ir* vtan vphof oc vtan ända Sonin suaradhe välsignadh vari thu Thy at thu äst iomfru ok modhor Thu äst the archin som var i gamblo laghomön J hulke thry thing varo, Som var aarons vandir som blomstradhis, Ängla brödhit, ok laghsins taflor, Thry thing varo giordh mz vandeno*m*, förtst var han vmskiptir i en orm hulkin som var vtan etir, Annantidh var hauit atskilt oc sundir skipt vm han, Oc thridhiatidh var vatnit wtlet af hällinne Jak som la i thino*m* quidh oc tok mandom af thik teknas mz thöm sama vand, Jak är förtst rädhelikin mino*m* ouinom sua som ormin var moysi Thy at the fly fran mik sua som af etir orms asyn Oc the rädhas ok styggias vidh mik sua [som] vidh eter orm än tho at iak är vtan | ilskonna etir oc fuller 318
mz alle misku*n*d jak lätir mik hallas af thöm vm the vilia Jak löpir til thera sua som modhor til tappadhan son ok atir fu*n*nin vm the akalladhin mik Jak frambiudh*ir* thöm mina misku*n*d oc iak forlatir thöm thera synde vm the ropa til mik Thätta gör iak thöm oc än styggias the vidh mik sua som vidh etir orm, Anna*n*tidh var hauit su*n*dir skipt mz thessom vand, Nar väghin til himerikis hulkin som var atirlukter for syndinna skuld, Var vplätin vm· mins blodhz vtgiutilse ok min värk Ok tha sannelica sundirsletz hauit oc giordhis vägh*ir* th*ä*r aldrigh var för vägh*ir*, Nar aldra mi*n*na lima värkir gik til hiärtat, Oc hiärtat brast for värksins ängxlikhet Sidhan folkit var leedh ouir hauit lede ey moyses thöm ginstan i thet landit som thöm var louat vtan j öknena at the skuldo

th*ä*r pröuas ok läras Sua ok nu än thot folkit hauir takit mina tro oc min budhordh Tho inledhas the ey ginstan i himerike, Vtan vidh*i*r thorftelikit är at the skulin pröuas i ökne*n*ne som är världin huru the älska gudh Än folkit rette gudh mz thre*m* thingom j ökne*n*ne, Först for thy at the giordho sik afgudh oc badho til thet Anna*n*tidh thy at the girnadhos thera handa köt som the hafdho haft i egipto la*n*de. Thridhiatidh i höghfärdh
319 nar the villo vpfara ok | stridha mot sino*m* ouinom vtan guz vilia Sua synda nu ma*n*nin mot mik i världinne först dyrka ha*n* afgudh thy at han älska meer världina ok the thing i hänne äru, än han älska mik som är thera skapare Thy är världin thera gudh oc ey iak Jak sagdhe i mino ewangelio, huar thit liggianda fä är, th*ä*r är thit hiärta Sua är världin mansins liggianda fä Thy at han hauir sit hiärta til hänna oc ey til mik Thy sua som the fiollo mz suärdh i ökne*n*ne i licamanom sua skulu thesse falla i äuärdhelica fordömilsa suärdh til siälinna j hulko the skulu liua vtan ända Annantidh syndadho the girnandis at äta köt Jak gaf ma*n*neno*m* al vidh*i*r thorftelik thing til höuiskelikhet oc matto Än han vil haua al thing omattelika ok oskällica Thy at han ville liua skörlica vta*n* atiruä*n*do än hans natura formatte thz, Drikka vta*n* atir hald oc girnas vta*n* matto Ok aldre aflata at synda ä mädhan han formatte göra synd Thy skal thöm hända sua som thöm i ökne*n*ne at the skulu dö mz bradhom dödh huat är thessa timans lif vidh thet äuärdhelikit är vta*n* sua som en pu*n*ktir Thy skulu the dö mz bradhom dödh i

licamanom for thessa lifsins stu*n*telikhet | ok liua 320
for vtan ända i pino til siälinna Thridhiatidh synd-
adho the i ökne*n*ne mz höghfärdh thy at the
villo vpfara til stridh vtan guz vilia Sua vilia män-
nene vpfara i himerike vm sina höghfärdh oc trösta
ey a mik vtan a sik görande sin vilia ok latande
min vilia Thy sua som the dräpas af ouino*m* sua
skulu thesse dräpas af diäflom i siäli*n*ne ok thera
pina skal vara äuärdhelik thy at the hata mik
sua som orm, Dyrka afgudh ok ey mik, astu*n*da
sina giri mera än mik, Älska sina höghfärdh for
mina ödhmiukt Tho är iak än sua misku*n*sa*m*bir
at vm the vilia vmuändas til mik mz idhrugho
hiärta tha vil iak vmuända mik til thera sua som
mildir fadhor oc taka thöm til mik, Thridhiatidh gaf
hällin vatn vm thenna vand Thässe häl är ma*n*s-
ins hardha hiärta Thy at vm thz slas mz mino*m*
räddogha ok älskogha ämbrat flyta idhroghans tara
Ängin är sua ouärdhogh*i*r, ängin är sua illir vm
han vände sik til mik vm han innerlica skodha
mina pino Vm han atuakta mit vald oc godhlek
huru iordhin oc trän bära frukt, at ey flyta tara
af hans öghom oc alle hans limi vpuäkkias til
gudhelikhet Anna*n*tidh var ängla brödh j moysi
ark Sua O mi*n* modhor, la ängla brödh | ok hälghra 321
siäla oc rätuisa ma*n*na i iordhrike i thik, hulke
änkte thäktis vtan mi*n* sötme hulke al världin var
dödh, Hulke gärna vari*n* vtan lica*m*lica födho vm
thz vare min vili, thridhiatidh varo laghanna taflo
i archinne Sua la aldra laghanna h*är*ra i thik, thy
vari thu välsignadh ouir al skapadh thing hulkin
som äru i himerike oc i iordhrike Th*ä*r epte tal-

adhe christus til sinna brudh sighiande, Sigh min-
om vino*m* thry thing, Nar iak vmgik licamlica i
världinne tämpradhe iak sua min ordh at godhe
män vordho af thöm starkare ok hetare til godh
thing oc ille vordho bätre sua som synt*is* i mag-
dalena ok matheo oc mangom androm, Jak matt-
adhe ämuäl sua min ordh at mine ouini formatto
ey at kränkia thöm, Thy skulu mine vini hulkom
mi*n* ordh sändas äruodha hetelica at godhe vardha
af mino*m* ordhom hetare i godho, ok at onde lat-
in af illo oc värni*n* sik fore mino*m* ouino*m* at
min ordh ey hindrins Visselica iak gör ey mere
orät diäflomön än änglomön j himerike Thy at vm
iak ville väl formatte iak at tala mi*n* ordh sua at
al världin hördhe thöm, Jak formatte ok ämuäl at
vpläta häluite sua at alle saghe*n* häluit*is* pinor,
322 Än thz vare ey rätuisa Thy at | tha thiänte ma*n*-
nin mik af räddugha hulkin som skulle thiäna mik
af kärlek, Thy at ängin skal inga i himerike vta*n*
then som kärlek hauir Jak giordhe oc diäfleno*m*
orät vm iak toke thän som hans rät vare fore synd-
ena anduar[da]dh*i*r af honu*m* vta*n* godha gärni*n*ga
Jak giordhe oc ämuäl orät änglomen i himerike hulke
som äru rene ok mäst brä*n*nande i kärlek, om orens
mans ande skulle iämkas them Thy skal ängin inga
i himerike vta*n* then som rensadh*i*r är i skärslo
elde sua som gul, älla sua idhnadh*i*r i godhom
gerni*n*gom ok daghlike bätri*n*g i världi*n*ne sua at
ängin smitta är i hono*m* hulkin som skuli rensas
Ok iak skal sighia thik hwem min ordh skulu sänd-
as vm thu vest thz ey, Thän är värdhogh*i*r at
haua mi*n* ordh hulkin som mz godhom gerni*n*gom

vil forthiäna at han maghe koma til himerikis rike, Älla thän thet hauir forthiänt mz godho*m* gerni*n*gom foregangandom Thöm skulu mi*n* ordh vplatas ok skulu inga j thöm The som ödhmiuklica hopa sit na*m*pn vara scriuat i lifsins bok, thöm smaka min ordh oc the halda min ordh Än thöm som [the] ey smaka, [the] skodha ordhin ok bortkasta thöm ok vtspy thöm ginstan

Capitulum lviii primi libri

MAria guz modhor taladhe O mins sons nya |brudh skudha hans pino, hulkin ouir gik 323 andra hälgha ma*n*na pinor i besklikhet Thy sua som modhorin dröfdhis ängxlicast vm hon saghe sin son liuandis sundir skäras i stykke Sua dröfdhis iak tha iak sa mi*n*s sons beska pino Sidhan taladhe hon til sin son, välsignadh*i*r vari thu thy at thu äst hälagh*i*r sua som siongs, Hälagh*i*r, hälagh*i*r hälagh*i*r, härskapa*n*na h*ä*rra oc dygdhanna gudh, Välsignadh*i*r vari thu thy at thu äst sötir ok sötare ok sötast Thu vast hälagh*i*r för än thu vast kötlikin hälagh*i*r i mino*m* quidh ok hälagh*i*r sidhan thu födis af mik Thu vast ämuäl sötir för än världin skapadhis Sötare änglomen, ok aldra sötast mik tha thu tok ma*n*dom Soni*n* suaradhe välsignadh se thu mi*n* modhor ouir alla ängla thy at iak var thik sua som thu nu sagdhe, sötir oc sötare ok sötast Sua är iak ondom beskir ok beskare ok beskast Thöm är iak beskir som sighia mik haua skapat ma*n*nin til dödh oc ey til lif O vsald ok osinnogh*i*r thanke, huat ey iak som är rätuisast oc dygdhelicast skapadhe

änglana vta*n* skäl Huat ey hafdhe iak rikan giort
ma*n*nin mz sua store värdhelikhet vm iak hafdhe
skapat han til fordömilsa, Ängaledhis hafdhe iak
thz giort Visselica jak skapadhe al thing väl ok iak
324 gaf | ma*n*neno*m* alt got af kärlek Än han vände sik
al godh thing til ont Ey for thy at iak skapadhe
nakat ont vtan for thy at siäluir ma*n*nin röre an-
norledh sin vilia än han skulle epte gudhelike skip-
an, ok thz vardh*ir* hono*m* ont, Än thöm är iak
beskare hulke so*m* sighia mik haua giuit ma*n*nen-
o*m* frälst siälfsuald at synda ok ey at göra got,
Hulke som sighia mik at vara orätuisan thy at iak
fordöme somlica, oc at iak gör somlica rätuisa, Ok
skylla mik sighiande at the äru thy ille at iak for-
taker thöm mina nadh Thöm är iak beskast hulke
som sighia min lagh ok budhordh vara vansamlik-
ast, oc ängin formagha fulco*m*na thöm, hulke som
sighia mina pino änkte dogha for thy akta the
hona änkte Thy suär iak vm mit liif sua som iak swor
fordhom mz p*ro*phetomen at iak skal orsaka mik for
mino*m* änglom ok allo*m* mino*m* hälghom ma*n*nom, at
the hulcom som iak är besker skulu pröua at jak hauir
al thing skällica skapat til ma*n*sins nyttelikhet ok kän-
nedom, Ok en mi*n*ste madhkin är ey skapadh*ir* vta*n*
sak Än the hulkom so*m* iak är beskare skulu pröua
at iak gaf sniällelica ma*n*neno*m* frälst siälfsuald
for hans godho ok skulu vita mik vara rätuisan
thy at iak giuir godhom ma*n*ne äuärdhelikit rike
ok ondom pino, Thy at ekke tilburdhe at diäfuul-
325 lin som var väl skapadh*ir* af mik, Ok fiöl | af sinne
ilsko skulle haua ko*m*panskap mz godhom Ok skulu
onde män pröua at thz är ey mi*n* skuld at the äru

ille, vtan thet är for thera eghin last Thy at vm thet vare möghelikit gärna toke iak ena tholka pino for huarn en man, hulka iak tok entima a korseno for alla, til thäs at the mattin atirkoma til himerikes arf, Vtan mannin hauir sin vilia mik ginuärdhoghan, hulcom iak gaf thy frälse at han skulle thiäna mik vm han ville ok haua äuärdhelik lön, vilde han ey tha skulde han haua pino mz diäflenom, for hulkins ilsko häluiti var rätuislica skapat Än for thy at iak är kärlekx fullir vil iak ey at mannin thiäne mik af räddogha älla nödhgadhir sua som oskällik diur vtan af gudhelicom kärlek Thy at ängin then som nödhoghir thiäna mik älla af pino räddogha ma see mit änliti Än thöm som iak är beskastir, skulu vndirsta i sino samuiti at min lagh varo lättast ok mit vk sötast ok skulu ohugnelica syrghia at the forsmadho min lagh ok älskadha hällir världina hulkra wk myklo vansamare ok thungare är än mit wk Tha suaradhe modhorin Välsignadhir vari thu min son, min gudh oc min härra Thu vast mik aldra sötast thy bidhir iak thik at andre moghin vardha luttakande af |minom sötma Sonin suaradhe Välsignadh vari thu 326 min kärasta modhor, Thin ordh äru söt ok ful mz kärlek Thy huar then som taker i sin mun af thinom sötma oc haldir fulcomlica thz skal honom dogha, Än huar som takir ok wtspotta han, skal haua sua myklo beskare pino Jomfrun suaradhe välsignadhir vari thu min son for thina älskelikhet

af godho*m* anda oc ondo*m*, leta i iiii^{da} bok-i*n*ne cx capitulo

Guz son taladhe Jak skal sighia thik huru godh*ir* ande oc ondir äru vndirstandande mädhan twe anda äru Min ande är hetir oc gör tu godh thing, Först latir han enkte astu*n*da vta*n* gudh, Anna*n*tidh giu*ir* han höxto ödhmiukt ok världi*n*ne forsmäilse, Än ondir ande är kallir ok hetir, kallir thy at han gör ma*n*neno*m* beest alt thz gudhi til höre, hetir thy at han böghe ma*n*nin til kötsins lusta oc världi*n*na höghfärdh, Ok til sit eghit lof oc astunda*n* Han kombir sua blidh*ir* som viin, än han är sua som bita*n*de hu*n*dir, Han kombir ok sua som sötir hughnadh*ir* än han är värste sniäriare Thy skalt thu sighia hono*m* nar han kombir Ey vil iak haua thik thy at thin ande är ondir, Än godhom anda skalt thu sighia nar han kombir, Kom h*ärr*a sua som eldir oc vptänt mit hiärta Thy at än tho at iak är ouärdhogh*ir* at haua thik tho vidh*ir*thorf iak thik a mina vägna oc ey vardh*ir* thu bätre af mik älla vidh*ir* thorft mik vta*n* iak vardh*ir* bätre för thik oc vta*n* thik tha är iak änkte

Anmärkningar och rättelser.

Sid. 19 rad 12—14 *orden* Välsignadhir *t. o. m.* syndh *i hdskr. tillagda i margen af gammal hand.*

» 27 » 18 *de inklamrade orden, som glömts af skrifvaren, äro supplerade efter cod. Holm.* **A 33** (KLEMMINGS *text*).

» 31 » 26 vplätin *r. fr.* vplätim

» 32 » 12 afgudh *i hdskr. genom tillägg ofvan raden ändr. fr.* agudh *Jfr formen* ågud *i yngre red. af Lilla Rimkrönikan* (KLEMMINGS *uppl. af Sv. Medeltidens Rimkrönikor D. 1, sid. 270*).

» 33 » 1 licamanom *r. fr.* licamanon

» » » 10 afgudh *tillskrifvet ofvan raden.*

» 35 » 17 siongs, *rättadt från* siogns,

» 36 » 26 gaf *tillskrifvet ofvan raden.*

» 37 » 22 af *2 ggr i hdskr.*

Några ord inom [ ] *äro utfylda efter cod.* **A 33.**

Efterskrift.

De nio kapitel ur »H. Birgittas Uppenbarelser», nämligen Första bokens kap. 8, 28, 31, 36, 42, 52, 53, 58 samt Fjärde bokens kap. 110, hvilka här meddelats efter *Oxenstiernska* handskriften i Kongl. Bibl., äro nedskrifna c:a 1385 och således, hvad de åtta kapitlen ur första boken vidkommer, mer än 50 år äldre än den förut i S. F. S. S. af G. E. KLEMMING (efter cod. Holm. *A 33*, från midten af 1400-talet) utgifna texten.[1] Fjärde bokens kap. 110 återföreter i sin här föreliggande form ej så stor tidsskilnad, i det Klemmings text till fjärde boken är aftryckt efter en handskrift (cod. Holm. *A 5 a*) från första fjärdedelen af 1400-talet. Ehuru den nu föreliggande texten i det hela taget sluter sig till den Klemmingska, torde dess utgifvande efter en handskrift, som kan bestämmas nära nog på året, uppskattas af filologerna, då den lämnar ovedersägliga bevis för språkets tillstånd under de sista decennierna af 1300-talet.

Denna kostbara och för vårt språks historia så viktiga handskrift, hvilken »post varios casus» hade hamnat i Nationalbiblioteket i Paris, hvarifrån den i november 1871 genom byte återbördades till Sverige, finnes till sitt innehåll beskrifven af G. E. KLEMMING i »Klosterläsning» (S. F. S. S.), 1877—78, s. 435—440. Af dess innehåll är numera ingenting otryckt.

---

[1] »H. Birgittas uppenbarelser» Bd 1, Sthlm 1857—58.

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1902.

TVÅ SVENSKA RIMDIKTER

FRÅN MEDELTIDEN.

EFTER GAMLA HANDSKRIFTER

UTGIFNA AF

ROBERT GEETE.

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1902

En allegorisk dikt.

(Dröm eller saga.)

1.

Mik mötte en gamul k*er*ling (557)
he*n*na färdh war swa vnd*i*rlik
hon stegh swa hoght oc stu*n*de
m*edh* anna*n* fot stegh hon nidh
so*m* thä*n* a styltto*m* gaar
¶ ho*n* var so*m* än ru*m*ffelling
jak helsadhe hä*n*ne ho*n* suaradhe mik
swa stu*n*tlik j thesse lunde
ey thorff thu swa vndra a mik
hwi jak swa | löslik staar 558
Vil thu vita hwat jak kan
tha gak thän vegh jak ga*n*g*ir*
mik haffw*ir* följht swa ma*n*gin ma*n*
badhe j gledhi lost oc angir
jak haffw*ir* farit j skoghin vil
mära än thusan[d] aar

2.

Min vägh fiol tha m*edh* hä*n*ne
äpte thä*n* veg[h] hon sidhan stegh
ho*n* haffdhe swa thunkt at bära
mik thikke thik vara än vnd*i*rlik gek
jak sigh*er* thik son min hwj
¶ Radh vil jak thik kä*n*na
än tho at se gamul oc ey fegh

vil thu thik hiälpa. oc nära
thu tak m*edh* oc bär mik min sek
oc haff th*et* är ij.
The*n* är j siälff vel thusand mark
gul oc ädhla ste*na*
gud gaffwe at jak var*e* än man swa stark
jak vrkadhe bära ha*n* ena.
liffte ho*n* sekin vppa min bak
oc hedha*n* gingi*n* vj

3.

Thän k*er*ling fik än lath*ir*
ho*n* lo at mik at jak var flath*er*
th*et* jak bar swa at jak stu*n*de
swa haffw*ir* jak darath ma*n*gin ma*n*
m*edh* thesse ssamu list
¶ The äru än fler*e* ath*ir*
th*er* bära skulu oc getas väl aat
til the dö th*er* vnde
swa haffw*ir* jak än mikt gul oc silff
oc the haffua allo mist
Nu vil jak en fordarua thik
jak giffw*er* thik aff eet stykke
thu gak vm kring thu skodha mik
tha se thu huru thik thikke
jak teer mik ma*n*go*m* lundu*m* väl
th*et* a . . . . . ful vist
maria jhesus o beata trinitas

(Efter Upsala Univ.-bibl:s handskrift **C 4**; detta stycke från förra hälften af 1400-talet; skrifvet som prosa.)

Anm. Uti v. 3, r. 16 *är det andra ordet oläsligt.*

Jungfru Marias sju fröjder.

Variant *c*.

1.

Glez maria gudz modh*er* frydha thic. (140)
Thina glädhi er änghin glädhi lik,
Thina gledhi monu ma*n*gh wära
Tho wil iac su*nn*erlik siw ath erä.
Thin fyrsta gledhi war vnderlik.
Tha gudh m*edh* änglено*m* budhadhe thic.
han hafdhe thic for alle frwr j reeta mate,
han vilde sik si[ä]lfua*n* aff thik födda latä.
J then tiid thin signadh siäl rcedh | war g[i]ord. 141
Aff thäs helghäs gabriels ordh.
Tha coom j thin signadha licama sanderlik
War h*err*a th*är* gudz lamb callar sik
Thärfor är thän renä ok skeer licama*n* thin
än renar än eth for göilt skrin.
Thin siäl är skerar*e* än göllidh rödh.
Th*är* la j ma*nn*e oc änglä brödh.
Thu äst ok then blo*m*strande wandh aaraonis,
Ok thä faghra wld gedeonis.
Th*är* aff daghin aff himerik
Wet*is* for*e* hans öghon sa*nn*erlik.
For the fyrst glädhi jomfrw bidh*er* [jak] thic,

bidh til thin signadh son for*e* mik.
Th*et* han mic glädhi aff mi*n* ytarsta nödh.
Oc gifwi mic en kristälikan dödh.
Aue Maria.

2.

Gläz maria himerikis sol oc drothni*n*gh.
fful m*edh* alle glädhi oc feri*n*dh.
Thin andhre glädhi hedhro*m* wi thees
Thy at thit helagha barn sanctus johannes.
j sina modh*er* liffwa loo aff frygdh.
Oc thw sangh een sangh m*edh* gledhi oc dygdh.
Th*ä*n sangh man kallar magnificat.
forthy äst thw th*et* luktsama balsama faat.
Th*ä*r os for dreeff th*ä*n bitra dödh.
Tha thw föddhä gudh oos lösta aff nödh.
Thu est ok thän buskä vbrender meth alle
Th*ä*r moyses sa bre*n*na ok ey falle
Man mener thic m*edh* then yrthagardä.
Th*ä*r gudh siälfw*er* lwktandh wardh.
thw äst oc the sa*n*na konu*n*gx dauidis
Oc the wenast abisaach sunamitis.
Thw äst en wtwaldhe jomfrw.
Meth hwilcho koni*n*gin villa hafwa sin ro
Ok swa hwilt*is* j thith helgha hws
badh gudh oc ma*n* ok th*e*n helgha jhesus.
For the andre gledhi jomfrw bidh*er* jac thic.
Wenth thit miscu*n*samlica hiärta til mic.
Ok hielp mic signadha jomfrw at nadha fa.
Tha jac skal skilias werildi*n*na j fra.
Aue Maria

3.

Glez maria aff jesse sleekt et blo*m*strandhe riis
Thu äst ow*e*r all feri*n*dh j p*ar*adiis,
Thine thridi glädhi kan engin forstande
The gudh fadh*e*r sända thic til ha*n*de
Tha thu födde th*ä*n signadh crist,
Hwilke*ns* dott*er* oc modh*e*r thw est for wist.
Th*ä*r for äst thw port ezechielis,
oc th*et* höghe bergh danielis.
Gino*m* th*ä*n porten gik war h*e*rrä.
Swa at han war*e* egh wplate*n* förra.
| Aff thy bergh bar konu*n*gin en steen, 142
Vtan hinder oc ärwodhes meen.
Swa var vtan al thingh oreen
Aff thic gudh födh*er* vtan alt meen.
Reth som soln skin gino*m* eth glaär,
Som helt oc vtan smitta är
O rosan bloma hwath gledhi thw fikt,
Tha thw sa hans signadha anlith,
Tha thu lagdha han a thino brysta.
Swa ofta thv han helsadhe oc kysta.
Jomfrw for*e* thä thridhi glädhi bidh*er* jac thic.
Vent thit miscu*n*sa*m*lica hiärta til mic.
Oc hielp mik signadh Jomfrwo
Th*et* jac mate gudz anlit see ok troo.
Aue maria

4.

Glez maria signadhä morghen st[i]*er*nä.
Thino fiärdha glädhi vil jac ära g*er*na.

Thä thu fikt j th*ä*n sama tiidh.
tha thv saat the helghä thre koni*n*gh riidha
Th*ä*r thino barne fördhe rika gafwa,
Rökils oc mirram oc guld the hafwa
Th*et* rökilse th*ä*r p*re*stin offrar h*ä*r,
th*ä*r os wel m*edh* teknadh är
Thidh signadh barn th*et* kära.
Th*ä*r höxta p*re*stin skuld wära.
Th*ä*r sik siälfwan offra ku*n*de
ffor*e* all thessä wärildz synde.
Thä starka mirra teknar ha*n*s dödh,
th*ä*r os hafw*er* löst aff all nödh.
Th*et* guldh teknar ow*er* all thingh.
Th*et* thit barn är een weldugh koni*n*gh.
Th*ä*r for*e* äst thw en filbens troon.
Th*ä*r jnnan saad konu*n*gh salemon,
Thw äst ok en tortildufwa vtan galla
ok een krona ofw*er* helghä men allä.
For the fiärdhe glädhi bidh*er* jac thic,
a jomfrw bidh til thin signadha son for mik.
Thedh han mic ey förra döö lata.
än jac hans winskapp thiänä mattä.
Aue maria.

5.

Glez maria rena rosa vtan thworn.
Aff dauithz skelt [ɔ: slekt] föödh oc born.
Thin fämpta glädhi ko*m* thik tho.
tha thw blomstrandhe roos aff jerico,
gladelic wtgik aff bethelem.
Til templum jnnan jerusalem

ffördhä thw thit helghe barn m*edh* thic.
ok offratdha th*et* fadh*er* j himerik,
Tha kom ok h*err*a symeon theer.
som aff thöm helgha anda gifw*i*t ärä.
At han sculdhä aldrik aff werildi*n*na faarä.
fförrä än han finghe ihesum j sin fampn bära.
Sidhan han hafvda the helgha gafwa.
Tha lust hano*m* egh lenghar j wärld wära.
Thidh kom ok frw anna en prophetissa.
Tha byriadhis fyrst köndil missä.
Oc lofw[adho] th*ä*r th*e*n helgho crist.
Hans nath githo*m* wi eygh mist,
Hafwdä han sik ey latit | födha. 143
tha waro*m* wi egh lösta aff nödha.
For*e* the fe*m*pta glädhi jomfrw bidh*e*r jac thic,
bidh til thin signadha son for mic
Th*et* ha*n* mic frelsa aff all mi*n* nödh.
Oc hielp mik fra*n* helwit*is* dödh.
Aue maria.

6.

Glez maria the signadh dagh randh.
Thin siäta gledhi kom thic til handa.
Swa at engin hona fuld segh kan.
Tha thu thin signadhä son at*er*fan.
Tha thw sighnadha jomfrw oc reen.
Vm thre dagh han tapitte oc tholdhe for*e* meen.
Thy är jac g*er*na thin thienistä man.
Thy at thin renheth th*ä*n villa enhörni*n*gh forwa*n*.
Thu hafw*ir* aff leon et laamb giorth.
Oc tamt th*ä*n villa örn som vi hafwu*m* hörth.

Thu hafw*ir* bundhit th*en* starki sampson,
oc forwnnith th*en* visa salomon.
Thu hafw*ir* th*en* villa pellicanus fangit.
Salemu*n*dh*er* hafw*ir* aff eldan til thic ganghit.
Thu hafw*ir* spect th*et* gry*m*ma panther*e*.
Aff thic er thwanghit th*et* stora elefante*re*.
Aff thic wardh th*en* gamble fenix vngh.
Tha gudh spra*n*gh th*et* höghä spru*n*gh
Til jordherik nidh*er* aff himerik.
Tha han loth sik födha aff thic.
For siätha gledhi jo*m*frw bidh*er* jac thic
Venth stora millekheth til mik.
Oc hielp mik signadha jomfrw nadh at faa.
Tha jac skal skilias werldinne j fraa.
Aue maria.

7.

Glez maria drotni*n*gh i himerik.
ffor thina siwndo gledhi hedro*m* wi thic.
Tha gudh hänte thic til sin trono.
Oc kronadh thic m*edh* ä*wär*dhelic krono.
Th*är* for är thu thä klogka abigael.
so*m* dauidh koni*n*gh vilde swa veel.
ffor*e* visdo*m* oc he*n*na sinna.
Thy valde ha*n* hona til koni*n*ghina,
thu äst oc kalladh the vena hester
Th*är* koni*n*gh asswerus hafda swa käer,
Han kv*n*ne engin fi*n*na he*n*ne like,
Thy satte ha*n* hona drotni*n*gh ow*er* alt sit rike.
For*e* thesse siw gledhi jomfrw bidh*er* jac thic.
bidh til thin söta son for mic.

So*m* ha*n* mik frelste m*edh* siälw*er* sik.
Swa gifwa han mik m*edh* sik hi*mm*erik.
Amen.

(Efter Upsala Univ.-bibl:s handskrift **C 480**, från tiden omkr. 1430—50; alltsamman skrifvet som prosa.)

Rättelser.

Vers	rad	
1	8	siälfua*n* *r. fr.* silfua*n*
—	9	giord. » gord.
—	21	jak *tillagdt af utg.*
2	14	*i margen står tillskrifvet ordet* dother
3	2	feri*n*dh *har först skrifvits* feringdh *och däri har sedan* g *ändrats till* d *dock utan att den nedre öglan utstrukits.*
—	15	eth *r. fr.* eta
4	1	stie*r*nä. » ste*r*nä.
—	2	ära » äro
—	7	Th*et* » Thär
—	9	th*et* » thär
—	11	siälfwan » silfwan
5	17	*i* lofwadho *äro de 4 sista bokstäfverna skymda af en bläckplump.*

Efterskrift.

Af de två här tryckta dikterna är den förra ny för vår litteratur. Den är i handskriften (cod. Ups. *C 4*) skrifven såsom prosa, och då i hvar och en af de fem första raderna ett nytt rim inträder, har styckets karaktär af rimdikt undgått dem, som haft handskriften under ögonen (bland dessa äfven Klemming). Det förtjänar emellertid, trots sin knappa form, en viss uppmärksamhet såsom ett bidrag till de få förut kända dikter af allegoriskt innehåll, som från vår medeltid bevarats åt oss. Om också de metriska förhållandena i dikten ej förtjäna särskildt erkännande, torde dock, utom en del ålderdomliga ord och fraser, den i alla tre verserna konsekvent iakttagna rimflätningen genom sin för denna tid påfallande konstmässighet vara att beakta. Rimtypen är följande: *abcde; abcde; fgfghe.*

Det senare stycket, *Jungfru Marias sju fröjder*, utgör en tredje variantuppteckning af en text, som redan förut blifvit tryckt, nämligen af G. E. Klemming i »Svenska medeltids dikter och rim», Sthlm 1881—82 (S.F.S.S.), var. *a* (efter cod. Holm. *A 49*, från midten och senare hälften af 1400-talet) sid. 49—54, var. *b* (efter den numera i Kongl. Bibl. förvarade Ängsö-handskriften »Själens tröst», från förra hälften af 1400-talet) sid. 55—60. Den nu utgifna texten sluter sig ej afgjordt till någondera af de ofvan nämda, utan står förmedlande mellan bägge och har därför ansetts förtjänt att tryckas. De två använda handskrifterna äro ej förut beskrifna; den ena, cod. Ups. *C 4*, är endast knapphändigt omnämd af Klemming i »Svenska

medeltids dikter och rim» sid. 172 b. (Jfr äfven sid. 529.) En kort redogörelse för deras innehåll må därför här lämnas.

1. Upsala Univ.-bibl:s handskrift **C 4** i lit. 4:o eller rättare 16:o, papper och perg., innehåller 349 blad och utgör ett samlingsband af många, ursprungligen ej sammanhörande stycken. Större delen härrör från 1400-talet, men där finnas äfven några partier, som helt visst förskrifva sig från 1300-talets slut. Handskriften har tillhört Vadstena klosterbibliotek och hade där sign. **I 2:o 4:us**, d. v. s. var uppstäld såsom den fjärde i ordningen på andra hyllbrädan af nionde skåpet eller repositoriet.* Bandet, af ekskifvor, är öfverdraget med hvitt skinn. Spår af ett knäppe ses ännu. Innehållet utgöres hufvudsakligen af teologiska och liturgiska skrifter på latin, såsom *Bonaventuras* »Tractatus de decem preceptis», »Vita b. Francisci», »Duodecim gradus abusionis», »Compendium *Thome* [ab Aquino?] de physonomia», »Regule generales physonomie», *Wilhelmi* abbatis »Instituciones premonstratensis ordinis», officier till den hel. jungfrun samt åskilliga statuter af biskop *Nicolaus Hermanni* i Linköping m. m. På svenska äro endast följande fem stycken.

i. En homilie. Bl. 194—98.

ij. Biskop *Nils'* [ɔ: Nicolaus Hermanni] förbud för präster att begrafva röfvare, inbrottstjufvar och andra illgärningsmän, af år 1388 söndagen före S. Martin. Bl. 239 v.—240 r.

iij. Psalm. *Then första frigh marie mö at hende.* Bl. 276 v.—277 r.

iiij. Psalm. *Then signadhe dagh ther jak nw se.* Bl. 277.

v. Den nu utgifna allegoriska dikten. Bl. 279.

Psalmerna n:ris iij och iiij, skrifna af en hand från 1400-talets midt, äro bägge utgifna af G. E. Klemming

---

* Klemming, anf. st. sid. 172 b, tolkar sign. orätt såsom hänvisande till *första* skåpet. I Vadstenabiblioteket voro skåpen betecknade med bokstäfver, ej med (romerska) siffror.

i »Svenska medeltids dikter och rim», 1881—82, sid. 172 a—e. N:ris i och ij äro otryckta.

2. Upsala Univ.-bibl:s handskrift **C 480** in 4:o, papper (blott ett bl. perg.), innehåller 73 blad, af hvilka det första är stympadt. Denna codex, som är skrifven, troligen i Vadstena, inemot midten af 1400-talet (snarast vid pass 1430—50), är så när som på det nu utgifna stycket hel och hållen på latin. Den är häftad i pergamentsomslag med två hornskifvor i ryggen för häftningens fästande. På frampermens insida är insydt ett pergamentsblad med två groft målade manliga helgonbilder jämsides vid hvarandra, den ene bärande ett lam på armen, den andre en fågel på handen. Det latinska innehållet utgöres af legendæ, orationes (till Kristus och J. Maria), mässböner (till Treenigheten, J. Maria, H. Birgitta), litanian (med många svenska helgon), utdrag ur *Susos* »Horologium eternæ sapientiæ», d:o ur *Birgittas* uppenbarelser, böner till Kristi kroppsdelar, m. m. Det viktigaste af handskriftens latinska innehåll är emellertid *Nicolaus Hermannis* Birgitta-officium »Rosa rorans» (bl. 64 v.—70 v.), som af H. Schück användts såsom variantcodex vid utgifvandet af nämda latinska officium i »Meddelanden från det Literaturhist. seminarium i Lund 2», 1893 (i Lunds univ:s årsskrift T. 28).

Det här aftryckta stycket på svenska upptager i hdskr. bl. 70 v.—72 r. och är där skrifvet såsom prosa. Det saknar rubrik. Såsom redan nämts, utgör det en var. *c* till de bägge af G. E. Klemming 1881—82 utgifna var. *a* och *b*.

[illegible]

ÅBO KLOCKARELAG

OCH

FRAGMENT AF EN SVENSK GILLESTADGA

EFTER GAMLA HANDSKRIFTER

UTGIFNA AF

ROBERT GEETE

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
[illegible]

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1903.

ÅBO KLOCKARELAG

OCH

FRAGMENT AF EN SVENSK GILLESTADGA.

EFTER GAMLA HANDSKRIFTER

UTGIFNA AF

ROBERT GEETE.

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1903

Åbo klockarelag.

Officium custodis ecclesie aboensis 71

Tha klokkar*e* wolder är bör hano*m* anama kirkio nyklar aff biscopeno*m* j capituli närwarilse oc troheth swäria j hans hando*m* Swa sighiande Jak N lofuar sigh*er* oc swär h*är* for*e* idhre nadh oc idh*r*e nadz ärlige capitulo At iak wil oc skal äpt*er* th*ä*nne närwara*ndis* tima standa t*r*olige mith klokkar*e* ämbete for*e* ok wara hörogh oc lydogh jdhre naadh oc id*re* nadz capitulo Swa mik Gud hielpe Jomf*ru* maria oc all helghon

Jtem bör hono*m* for*skrif*ne nyklar bewara oc kirkio*na* wpläsa oc tilläsa naar tiid är Ty at skeer kirkione nogh*er* skadhi for hanss eigno ell*er* ha*n*s d*r*engess forsumilse tha bör hano*m* th*ä*r til swara Jtem bör hano*m* kirkiona altiidh r*e*na holda ok höghekor*e*nss liwstakar oc lestastolen skura swa opta som behöfwis

Jtem wiin öffläte oc reent watn som ha*n* hwar dagh hänta skal bör hono*m* allo*m* skipta som messo wilia holda for wta*n* und*er* prädyken tha skal ha*n* th*ätta* formena oc swa tha processio görss wint*er* ell*er* somar

Jtem bör hano*m* sielffwan *mädh* rökeliin wara j alla p*ro*cessior om han är lärdh*er*

72 Jtem om siäla dagh*e*n äpt*er* messona som dagh*e*n til för*e*nde äpt*er* siäla afftan*s*ange*n* oc swa om aska odensdagh*e*n bör honu*m* superpelliciatum for*e* *mädh* wigde watns kätilen oc cappalanum *mädh* stenkele*n* oc curatum *mädh* rökilse kareth jn processione ganga

Jtem bör hono*m* messo watu kar*e*t reent holda altiid swa th*ät* watnet ey for fulass

Jtem bör honu*m* bärä wigt watn j allom th*e*m karom th*är* til skikkadhe äro j kirkione oc j huart kaar färdogha stenkele halda

Jtem bör hono*m* göra liwsen till höghe Sancti he*n*rikx oc sokne altar*e*n oc til helge he*m*mi*n*gx gr*a*ff oc läggia sielfu*er* wekan til liwsomen

Jtem bör honu*m* göra all boka liws oc staka liwss til höga kor*e*n, stakaliwss menass mäd*er* blusa liwss kyrkiomesso liwss oc mörke ottesangx liws qwindil messo liws oc alleluya liws, Ok k*ir*kio sysleman skal faa klokkar*e*no*m* iiij m*a*rk wax til qwindil messo til p*r*elata ca*n*nika p*re*benda*ta* oc koorp*rä*sta behoff

Jtem bör honu*m* vptenda oc wtslekkia hwar en dagh höghe altar*e*ns oc helgha he*m*mi*n*gx liwss
73 |til oc fran tiidhegärd*er* j höghe kor*e*n

Jtem om duplicibus et totis duplicibus bör honu*m* wptenda pa hwart altar*e* liwse*n* til tiidgerd*er* oc släkkia wt wnd*er* p*rä*dikan j högamessone oc tha magnificat j ap[tan]sangen oc benedictus j ottensange*n* swngit är

Jtem swa skal ha*n* oc göra k*ir*kiomesso liwso*m* som wppa wäggene sätiass

Jtem skal ha*n* atwakta ath blosen ey bär*is* in j höghe kor*en* otende oc hältzt tha monstrancia jnbärss ell*er* j processione

Jtem bör honu*m* oc klädha ok affklädha högha altar*et* Sokne altar*et* Sancti hen*r*ikx altar*et* helge he*mm*in*g*x g*ra*ff oc p*re*lata bokastolana oc and*ra* j högha koren oc samulu*n*dh prädike stolen oc bänken pa k*ir*kio gardh*en* tha täss pläghsid*er* är

Jtem bör honu*m* kläppa til warfrw loff om morghonen tha thry slaar wid annunciacionis marie oc ringia swa tyswer til dagmessona *mädh* the klokko th*är* til hör*er* Th*är* äpt*er* *mädh* sokna klokkone eeth sy*n*ne oc t*ri*dhiä syn ath*er* *mädh* for*skrif*ne dagmesso klok|kone oc swa anna*n* tiid 74 *mädh* myndr*e* klokkone oc th*är* äpt*er* sama*n* *mädh* badha klokkona til attesange*n* tha fäm slaar

De pulsu matutinarum

Jtem in totis duplicibus ringe ha*n* trysswer til attensa*n*gen *mädh* största klokkona tre först, Jn duplicibus tysswer oc swa til dagmessone fförst oc swa ethsyn til ottesange*n* at*er* oc annath syn til daghmessone oc swa til hopa oc t*ri*dhie syn til dagh messone äpt*er* th*ät* sama*n* ringt är oc ey förr*e*

Jtem om sancti michels tiidh bör honu*m* forr*e* ringia första syn annat syn oc sama*n* til attesang, oc sidha*n* kläppä oc ey ringia t*ri*dhie syn til dagmessone för än dagh*en* kan kännas giorlige

Jtem tha siäx slaar om morgane*n* skal ha*n* ringia tre r*e*sor til p*ri*msS messone *mädh* pryms klokkone oc dwäliass swa länge mello*m* hwa*ri*e ringilse at een Aue maria maa läsas Är högtiid

aa färdo*m* tha ringe förr*e* oc särdel*is* tha prädiken är j kirkione

Jtem ringe ha*n* *mädh* sama pryms klokkone til p*ri*met tha siw slaar jn til halff ganget är til atto hwar en dagh tha ma*n* äth*er* tyswer Män om fasto daghana ey för än halff ganget är til atto bygy*n*ne och lykta tha atto slaar for wtha*n* högtiidh*er* ell*er* prädikan tha falla ku*n*na

Jtem ringa til sokna messa*n* ell*er* formessa*n*
75 altiidh tha | tercia wtsang*e*t är t*re* resor förste *mädh* sokna klokka*n* annet syn *mädh* my*n*d*ra* klokka*n* oc t*ri*dhiesyn sama*n* *mädh* badh*o*m oc ena Aue maris dwalo i mellom hwa*ri*o ringilsen som förr*e* sagd*is*

Jtem bör hono*m* ringe til formesson *mädh* störste klokkan j th*ä*nne äpt*er*sc*ri*fne dagha*na* Först om badhe sancti hen*r*ikx daghena kirkio messo Om warfrw dagh assumpcionis, natiuitatis, concepcionis, annunciacionis, helge likame dagh, katherine, oc alle helghon

De pulsu summe misse

Jtem samalu*n*dh *mädh* sama klokkar om sokna daga*na* ringe ha*n* til höghmessen Först syn tha halff ga*n*g*e*t är til ix oc sama*n* tha ix slaar ell*er* förr*e* Men om helge daghana ringe förste tha viij slaar oc sama*n* i halfua stunden

Jtem om fasta daghen ringe förste syn tha ix slaar oc sama*n* tha halff stunden forliden är

Jtem om langafastana ringe til sextam vidh ix oc sama*n* til högmessen widh x wta*n* lästen ell*er* epistola ära nogot langa maa clokkar*e*n bytid*ere* ringe swa th*ät* tiidgerdh*e*n om matdagana blifue joo wte songhna tha x slaar oc om fastadagana widh xi alt ar*e*t om kringh

Jtem bör hono*m* kläppa *mädh* störste clokka*n* tryswer | tha wtsang*e*t är for*e* middagh*e*n altiid om 76 ar*e*th

Jtem skal ha*n* ringa fran pascha ell*er* annunciacionis marie til affthonsangh*e*n förste tha iij slaar äpt*er* middagh*e*n oc til hopa tha halff stu*n*den forlidh*e*n är For högtidelige dagha pa falla ell*er* wigilie defunctorum skulu siwngas j kor*e*n tha ringe bitider*e* som högtidh*e*n ell*er* timen kräffuer

De pulsu vesperorum

Jtem om sancti michels tiidh ringe ha*n* til afftonsange*n* tha j [½] stunden forlidhin är til iij förste oc sama*n* tha iij slaar wta*n* högtidh*e*n ell*er* annat kräfuiä

Jtem om alla helgona messo tiidh ringe ha*n* förste tha ij slaar oc sama*n* til j [½] stunden oc swa skal ha*n* fram halda til sancti henrici dag om wintre*n* men tha skal han at*er* ringa förste sin tha j [½] stu*n*den forlidh*e*n är mellen ij oc iij oc sama*n* til iij oc swa ringe alt til langafastana wta*n* om högtidz dagana oc när wigilie skulu holdas som for*e* sakt är

Jtem naath sangh*e*n skal han altiidh ringe *mädh* daghmesso clokkan Ta Magnificat j korin bygy*n*nes oc lyftha tha först Ben[e]dicamus siu*n*gx

Jtem om langafastana bör hono*m* ringe til 77 afftonsang for*e* middagh*e*n altiid for wta*n* om sunnedaghenom oc tha ewangelium läses j högemessan förste Anna*n* tiidh tha wp höghit är oc sama*n* tha messen lyffthes

Jtem til naatsangh*e*n i langafast*ana* skal ha*n* ringa tha j [½] stunden forlidh*e*n är melle*n* iij oc iiij oc lata aff tha iiij slaar

Jtem om wigilie mortuorum skulu siwngas epter natsanghen j choren tha maa han bitidere ringe til natsanghen

Jtem widh halffua fastana skal han ringa til scrifft epter middaghen tha j slaar iij resor mädh dagh messo klokkan oc hafua litzlan dwala thär j mellen

Jtem j alla fastan wtan högtides dagha falla bör honum samalund mädh sama clokkan ringe til warfrue loff sang tha v slaar om affthonen

Jtem bör honom teekna oc ey ringä mädh pryms clokkan till alla läsande messor j kirkien säghias om daghen oc til siwngande messor ringe en stakkot ringning oc cläppa tree resor epter

78 *De missa post quintam dicenda* Jtem skal han ey teekna til näste messen som kallas missa quinte hore om wintren for än j dag messan är wp höghet oc ey ringa til prim messan för än j näste messen är vphöghet oc tha hon är vphögt tha cläppe trem synnom til alle helgone korss messan pa thät at altiid skal messas jn kirkien

De obsequio exibendo curato Jtem bör honom wara kirkio herranom lydogher j tessa maalom förste at seghia honom til tha barn skal crisnas oc bärä liws fore crisman mädh sith röklin til döpilse karedh

Jtem bör honum säghia til oc budha nar liwsas skal for brwdhom oc nar the skulu wighas

Jtem säghia til nar han skal sokna budh gaa oc fölgia j sith röklin mädh clokkana lyffto oc handabook

Jtem samulund nar wighas eller jordas liik nar vithias epter siäle messor eller vigilias

Jtem vptenda vigiliarum liwss kringo*m* kirken

Jtem bör hono*m* ringa bodha dagha*na* til brudh messo*na* oc fram säthia brud stolana oc sopa b*ru*dhe dör*e*na oc tiid bära vikt watn

Jtem faar clokkar*e*n aarligha aff sytzlama*n*nen 79 *De salario campaniste* först ena finska lästh rogh gambla räntha oc yt*er*me*re* iiij pu*n*d rog finska j een forbätri*n*gh pa nya oc th*ä*r *mädh* skal han halda til domk*ir*kio*n*ne färdugha st*r*engh*er* me*n* til sokna clokkor besorghe st*r*eng*er* k*ir*kie wärdh*e*n

Jtem anamar ha*n* rogh*e*n j Abo tha skal huar oc en spa*n* stryk*es* men aff sokna k*ir*kiom faar ha*n* alt wvrökth for syna förtzla

Jtem for säyar*e*ns omsorgh faar ha*n* aarlighä vi pu*n*d rogh ell*er* iiij pu*n*dh *mädh* ij m*a*rk peni*n*g*e*

Jtem prebendatus i helge likame*n*s prebenda skal hono*m* gifua xij ör*e* päni*n*ga ell*er* j pu*n*d rogh for th*ät* han ringh*er* *mädh* warf*ru*a klokka*n* hwar torssdagh til prims messa*n*

Jtem faar ha*n* ij ör*e* päni*n*gä for hwa*r*io ringni*n*gh oc sytzlamen j [$\frac{1}{2}$] m*a*rk tha ha*n* ring*er* s*a*n*c*te hen*r*ikx clokka förste i syala ringhni*n*gh *De salario funebri*

Jtem aff hwa*r*ie ringd ha*n* ring*er* warf*ru*e clokka faar han j ör*e* päni*n*ge oc syslamane*n* ij ör*e* päni*n*g*e*

Jtem sokna klokkor vi päni*n*ga i hwa*r*io r*e*sa 80

Jtem for fulla siäl ringni*n*gh bör honu*m* hafua xiij ör*e* päni*n*ge oc ens ör*es* öll th*ät* bätzsta

Jtem for*e* aars vigilias ring faar ha*n* v m*a*rk päni*n*ge aff hwa*r*io som th*ät* lat*er* halda i sokna kor*e*n

Jtem swa opta noghor lat*er* siwnga vigilias j sokna kor*en* oc til ring*es* ekke m*ädh* stora clokkom tha faar han vj päni*n*ge

[*De*] *pascalibus redditibus eius*

Jtem aff hwa*r*io hionelagh faar ha*n* at pasken iiij peni*n*gh oc alle stadz th*ä*r k*ir*kio h*er*ren faar j ör*e* th*ä*r faar ha*n* iiij peni*n*ga

Jtem aff gestom wid*er*lagx sweno*m* leged*r*engho*m* oc leghe q*ui*nno*m* faar ha*n* ij ℈ [ɔ: päninga] oc alle stadz th*ä*r k*ir*kie h*er*ren faar my*n*dr*e* än j ör*e* faar ha*n* ij päni*n*ga

Jtem the peni*n*ga brwdgu*m*mer oc brwd*er* säthia j ther*es* bloss oc godha q*ui*nnor ept*er* barns byrdh säthia i ther*es* liwsom faar oc clokkar*en* oc tw faath math oc j kanna öll bör honu*m* hafua aff bryllöps gardh*en* förste bryllops dag oc samalu*n*dh anna*n* dagh*en*

81 Jtem bör honu*m* swa fve[!] at th*ä*n tiidh messa haldas pa höghe alta*r*it ell*er* sokne messe pa warf*ru* altar*it*, dag messe oc siwngande messo pa sancti hen*r*ikx altar*e* om wint*er* tiid at clä*r*ikana altiidh hafua eeldh j eld pa*n*nana oc samalundh koor klärken j panna pa hwa*r*io koor Sytzlama*n*nen besorghe om pannana oc swa myky*n* koll som korcla*ri*ken behöfua j attesangh*en* oc k*ir*kio wäräldh*en* besorghe om koll tel the messor som for sc*ri*ffna staa

Jtem forsumer ha*n* nogra articlar so*m* forscr*if*ne ära nw böte äpt*er* koorp*rä*sth*en* plägha böta alla led*is* me*ra* oc my*n*dr*e* so*m* högtidh*en* wt kräfu*er* oc böth*en* anama sytzlama*n*nen

Jtem bör hono*m* oc klädha oc affklädha etc[ra] vt prius patuit

Rättelser.

Sid. 59, rad. 22 ethsyn *rättadt från* ethsym
» 64, » 27 koorp*rästhen* » » köorp*rästhen*

Åbo klockarestadga är här aftryckt efter den enda kända handskriften, Kongl. Bibl:s med gammalt (Ant.-arkivets) signum **A 57**. Denna utgöres af en pappers-codex in 4:o med tillsamman 63 blad af 21 cm. höjd och 14,3 cm. bredd. Den innefattar tre särskilda partier, hvartdera skrifvet af sin särskilda hand. Alltsamman är på latin med undantag af här tryckta klockarestadga och utgöres af biskopliga stadgar, utfärdade vid olika tillfällen, den senaste från 1480. Handskriften torde höra till sista fjärdedelen af 1400-talet. Den svenska stadgan är skrifven af samma hand som skrifvit hela partiet bl. 23—42 r. Främst i handskriften äro insatta två hvita blad. Å det förstas verso-sida finnes en anteckning af J. H. (ɔ: sekreteraren J. Helin), enligt hvilken denna codex år 1728 skänktes till Antikvitetsarkivet af riksrådet Cederhielm (den kallas också af bl. a. Reuterdahl Codex Cederhielmianus). Å det andra försättsbladets recto-sida är af nyare hand (1600-tals) tillskrifven en titel gällande hela handskriften: »Statuta episcoporum Regni Sveciæ eller Åtskillige Sweriges biskopars stadger och kyrkieordningar».

Såsom perm har användts ett dubbelt pergamentsblad, som förr tillhört ett missale (med notskrift i s. k. neumer) från 1200-talet eller möjligen af ännu äldre datum.

Hvad den svenska klockarestadgan vidkommer, så har den i handskriften en latinsk öfverskrift af samma hand som nedskrifvit själfva stadgan. I margen är en annan

titel: »Åbo klockarelag» tillskrifven af nyare (1600-tals) hand. Stadgan, som upptager bl. 36—41 r., har förut, dock endast delvis (hela 3 1/2 sidor i hdskr., i närvarande uppl. motsvarande s. 60: r. 3, t. o. m. s. 62: r. 21, äro ej medtagna), utgifvits af H. Reuterdahl, ehuru ej särdeles noggrant. Den återfinnes i hans edition af Statuta synodalia. Lundæ 1841. 4:o. S. 209—13. Där kallas, såsom nämdt, källan endast Codex Cederhielmianus, utan att dess gamla signum angifves.

Fragment af en svensk Gillestadga.

(Från senare hälften af 1300-talet.)

— — — — — — —

[no]kor gildbroþ*er* kan dø. S. 1.
[th]a skulu alle gildbrøþ*er*
[n]æ sighiæ enæ messo
[fo]re hans siæl. Huilikin
[e]y komb*er* till hennæ. bøte
een øre.

xlij **H**uilikin broþ*er* ellæ syst*er*
olyudhan gør. tha alderma*n*
[s]kal tala. fore minniskaru*m*.
ellæ vm annur gildis
[æ]rænde. bøte twa øræ

xli[ij] **N**u æn nokor kastar

watn aff sik vp a g[ild]is S. 2.
weggenæ. bøte een [øræ]

xliiij **H**uilikin leng*er* sit*er* [siþæ]n
alderman gifu*er* orlof [h]eem
at gangæ. oc gør gierþæ
folke vmak bøte enæ half
mark.

xlv **N**u kan nokor vtan
gildis man nokrum gildis

broþ*er* misfyrma antygge
m*edh* ordhom ellæ gierningu*m*
oc nokor hans broþ*er* ær

— — [*Lakun å 2 blad*] — —

S. 3. [før] æn gilde annan
[gang] driks. bøte thre
[øræ].
[liiij Nu] kan gierþa folk
[gløm]æ sætiæ lyws fore
[kæll]aræ dør. mæþan
[gilde d]riks. bøte huart
[sin e]næ yrtugh.
[lv Huili]kin gildbrodher
[wt g]ang*er* wreþ*er* aff
[gilden]o. bøte enæ half
[mark. g]ang*er* han wreþ*er*
S. 4. at*er* in j gildstofw [sa]
muledh
lvj **H**uilikin [gildbrodher ey]
gør ræt j gildsto[fw.]
komb*er* at*er* till dr[iks. tha]
skal alderman la[tæ hanum]
sætiæ war[a] ræþi[grimu?]
j hand oc forby[wþæ]
folk. [k]omb*er* hua [bøte]
thre øræ. [o]c tho [take]
ther[æ] bikaræ a[ff th*em*]
lvij **H**uilikin gild . . . . .
— — — — — — —

Ofvanstående fragment af gillestadga, som kommit i dagen vid genomgåendet af en del papper, handskriftsfragment o. d., som samlats af den år 1893 aflidne f. d. öfverbibliotekarien G. E. Klemming för att vid tillfälle utgifvas, utgöres af två pergamentsblad från en codex i litet format (17 cm. höjd mot 9,5 cm. bredd). Bägge bladen (som tydligen suttit inklistrade i någon perm), i synnerhet det andra i ordningen, äro illa skadade i den inre margen (efter hvad det tyckes af elds åverkan), hvadan läsningen är osäker och till stor del måst byggas på gissning. Med ledning af paragrafbeteckningen å de räddade bladen kan man finna, att dessa ursprungligen hängt samman och bildat det näst innersta bladparet i ett lägg, som kanske ej utgjorts af mera än fyra blad. Skulle paragraferna i det föregående varit af ungefär samma omfång som de bevarade, torde den förlorade början af gillestadgan utgjorts af tillsamman 8 (möjligen 9) blad, innefattande § 1 t. o. m. början (en rad?) af § 41, hvars fortsättning jämte §§ 42 t. o. m. förra delen af § 45 finns å det bevarade första bladets bägge sidor. Efter ytterligare ett (förloradt) dubbelblad, som inrymt slutet af § 45 t. o. m. förra hälften af § 53 och varit det innersta i lägget, följer det andra bevarade bladet, å hvilket finnes fortsättningen af § 53 och de följande §§ t. o. m. första raden af § 57. Huru mycket därefter följt i den fullständiga gillestadgan kan numera ej afgöras.

Full kolumn å de bevarade bladen utgöres af 11,5 cm. i höjd med en medelbredd af omkr. 7 cm. Hvarje sida utgör 12 rader med antalet bokstäfver (i full rad) växlande mellan 17 och 22. Stilen är hel fraktur, skarp och välformad, ehuru å andra bladet mångenstädes urblekt eller rent af utplånad. Runan *þ* förekommer här jämsides med *th* och *dh;* så t. ex. broþer, gildbroþer, gild-

brøþer, gierþæ folk, mæþan, ræþi[grimu?], wreþer, men äfven tha, ther[a], tho, thre äfvensom gildbrodher, olyudhan, ordhom, [sa]muledh.

Liksom i många gamla laghandskrifter möta här sammanskrifna bokstäfver, såsom b-ø, d-e, d-h, d-ø. Vid början af ny paragraf finnas större bokstäfver i färg, hvarannan gång grön, hvarannan gång röd. Dessutom här och där röda isättningar i bokstäfver, hvilket allt ger en viss omväxling åt den äfven dessförutan prydliga texten.

På grund af det lakunariska skick, i hvilket fragmentet föreligger, hafva en mängd utfyllningar måst göras. De antydas här såsom vanligt medelst [ ]. Af konjekturerna är det egentligen blott en som kan blifva föremål för något särskildt intresse och som kanske af en annan tolkare skulle utförts på annat sätt. Detta ställe återfinnes i rad 43, där de bevarade lämningarna »war[.] ræþi[. . . . .]» utfyllts till »wara ræþigrimu». Det gäller här i § 56 en straffpåföljd för gillebroder, som ej gjort gillet rätt i fråga om ådragna böter, åliggande förpliktelser o. d. Kommer en sådan broder det oaktadt och vill deltaga i gillets dryckeslag, skall åldermannen lägga beslag på honom och till straff låta honom tjäna de öfriga bröderna såsom ett varnande exempel, utsatt för deras smälek. Till den ändan placeras han på lämpligt ställe i dryckeslaget med en tingest, som här föreslagits till »ræþigrima», i sin hand och ingen tillåtes sedan pläga umgänge med den pliktförgätne. Bryter någon häremot, straffas han med förlust af sin gillebägare. Hvad nu det föreslagna ordet »ræþigrima» beträffar, så härledes det af *ræþa*, 'skrämma', 'förskräcka', och *grima*, 'mask', och betyder alltså 'skråpuk', skräckinjagande figur, fågelskrämma e. d. Ordet ('rædhegrima') är i fornsv. styrkt endast från en samling medeltidsordspråk, senast 1889—94 utgifven af A. Kock o. C. af Petersens,[1]) men förekommer äfven, under formen »rædegrime», i forndanskan med betydelsen 'maske', 'forklædning' (*C. Molbech*, Dansk Glossarium D. 2,

---

[1]) Östnordiska och latinska medeltidsordspråk. I s. 250, II s. 426 f.

1866, s. 78) i Jertegns Postille (1515), där det heter: »som haffue fört dem i rædegrime eller anden diefflehamm». Ordet förekommer äfven i den yngre danskan under formerna »rægrime, rædgrime», en 'maske', en 'ham, at ræde börn med' (*C. Molbech*, Dansk Ordbog D. 2, 1859, sp. 617, med tillägget: forældet).

Enligt här gjordt försök till supplering af lakunen skulle meningen alltså bli den, att den felande gillemedlemmen i brödernas närvaro måste till allmänt åtlöje sitta med en gillet tillhörig skråpuk (»wara ræþigrimu») i sin hand. Möjligen har han därvid, såsom fallet var vid bestraffningar i andra svenska gillen, måst taga plats på en tunna med ryggen vänd åt församlingen.

Hvad angår tiden för fragmentets affattande, måste den sättas till midten eller senare hälften af 1300-talet, särskildt på grund af det tvåfaldiga återgifvandet af det aspirerade *t*- och *d*-ljudet med *þ*, *th* och *dh* (se exemplen här ofvan).

[illegible]36, s. 79) i Lutegris Postille (1515), där det heter: som [illegible]lsken fört denn rædegrime eller anden dieffuels[illegible]. Ordet förekommer äfven i den yngre danskan under formerna [illegible]grime, rædgrime (»en 'maske', en 'larv', at ræde börn [illegible]ed» C. Molbech, Dansk Ordbog II. 2, 1859, sp. 617, med [illegible]åggen: togadet).

Enligt här gjordt försök till supplering af lakunen [illegible]ulle meningen alltså bli den, att den följande gillemed[illegible]lemmen i bröderna(s) närvaro måste till allmänt åtlöje sitta [illegible]edtten gillet tillhörig skråpuk (»wara rædgrimu») i sin [illegible]and. Möjligen har han därvid, såsom fallet var vid be[illegible]stallningar i andra svenska gillen, måst taga plats på [illegible]ottnet med ryggen vänd åt församlingen.

Hvad angår tiden för fragmentets affattande, måste [illegible] sättas till midten eller senare hälften af 1500-talet, [illegible]ärskildt på grund af det tvåfaldiga återgifvandet af det [illegible]ninerade *i*- och *d*-ljudet med *j*, *th* och *dh* (se exemplen [illegible]är ofvan).

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1904.

ORDNING

VID

ABBEDISSEVAL

I

VADSTENA KLOSTER.

EFTER EN UPSALAHANDSKRIFT

UTGIFVEN AF

ROBERT GEETE.

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1904

Huru Abbatissa skal och bör Retteligha wälias effther Sancti Saluatoris Reghlo 683

Naar abbatissa är wäliande effter sancti Saluatoris reghlo (capitulo xij), tha skal hon wälias aff co*n*ue*n*teno oc tha hon är laghligha wald tha stadhfestis aff biscopeno*m*, Oc swa so*m* addiciones prior pedh*e*rs (capitulo vij) lydha j Abbatisso wali skola alla swa brödh*i*r so*m* syst*ra* eendreghtoghe wara ¶ En osämbir th*e*m tha ra*n*zake th*ä*t biscope*n* *mädh* confessore Oc effter thy pawa*n*na wththydhni*ng* oc stadhge sigh*e*r so*m* är Johannis xxiij oc Martini quinti At nar abb*atiss*an är dödh oc iordhat, ell*i*r oc for syst*ru*m oc brödhru*m* laghligha affgange*n*, ell*i*r aff sath Engin sätis til forma*n* *mädh* naghra handa ow*ir*uald, klokscap ell*i*r tilskyndilse, ell*i*r j naghre andra ha*n*da matto Vta*n* the so*m* syst*ra* oc brödh*i*r *mädh* alme*n*nelighe samthykt ell*i*r mer*e* delin oc wilkar*e* thykker wäliande wara efft*i*r gudz laghu*m* oc sancte birg*i*tto reghlo Oc oppa th*ä*t at swa skuli wardha tha scal confessor göra allo*m* syst*ru*m oc brödhr*um* th*ä*r oppa eena enka*n*neligh*i*n formanilse Radha*n*dis til th*ä*t bezsta oc foruara alla for*e* th*ä*n siäla wadha so*m* th*ä*r kan wti henda, ell*i*r aff koma

Huru syst*ra*na skula redha sik til valit

¶ Nu til koma*n*de th*e*m daghenno*m* som Abb*a*-
*tiss*an skal wälias oppa, tha skola alle swa syst*ra*
so*m* brödh*i*r ödhmiukligha oc gudhligha halda th*ä*n
stadhgan Concilij basiliensis hulkin so*m* swa börias
684 Sicut in construenda domo etc^{ra}, Swa at the | skola
sama*n* koma m*ädh* store gudhligheth j kirkio*n*ne
oc höra messo aff th*e*m helgha anda, hulkin the
skola ödhmiukligha bidhia at ha*n* w*är*dhoghis th*e*m
jnskiuta nadhena til at w*är*dhogha abb*atisso* wälia
Oc at the matte*n* thes raskare th*ä*nna nadhe*na* for-
werffua oc gudhlighar*e* sik til th*ät* walith redha,
Tha skola alle m*ädh* angir, sc*ri*fftadhe, wördheligha
tagha jhesu christi likama wta*n* the sik beuisa m*ädh*
sino*m* sc*ri*fftofadh*e*r th*ä*r til oqwämligha oc lagh-
lighit hindir haffua

¶ Nu tha alle badhe syst*ra* oc brödh*i*r äru sama*n* kalladhe m*ädh* klokko*n*ne j th*e*ra taluport til th*ät*ta walith göra*n*de, tha kallis först oppa th*ä*ns helgha anda nadh m*ädh* antiphona och collecta de sancto spiritu Tha th*ät* är giort tha görin Alle sin edh efft*i*r th*e*m forsc*ri*ffno stadhga skipan m*ädh* thesso*m* ordho*m* ell*i*r th*e*m widh*e*rlikom

Huru syst*ra* oc brödh*i*r swäria tha walit skal göras

¶ Jak systor äll*i*r brod*i*r N Swer oc loffuar alzwaldogho*m* gudhi jwmff*ru* Marie oc sancte Birgitto at hona wälia hulka iak troor waro klost*r*e i

andeligho*m* oc lika*m*ligho*m* thingo*m* nyttoghar*e* wardha, oc ey giffua he*n*ne mina röst so*m* iak ka*n* witha *mädh* gaffuo, ell*i*r lowa*n*, bön, ell*i*r tubban, siälff, ell*i*r a*n*nar a he*n*na wäghna, ell*i*r j naghre andra handa matto sik walith ryghtat haffua

Tha Abbatissa skal wälias

Tha skal confessor swäria at ha*n* skal oc wil the, hulka alt *co*n*u*e*n*tit ell*i*r wilkar*e* delin samthykkir, sa*m*thykkia oc fulbordha

Huru the skula wälias so*m* i scrutinio sitia skulo

¶ Th*ä*r näst i allas th*e*ra närwaru so*m* skula wilia oc githa qwämeligha i the walino warit tha til tagh*i*ns *mädh* alla sa*m*qwemdi*n*na allme*n*nelighe sa*m*thykkio ell*i*r mere deelsins syst*ra* oc brödhra allme*n*nelighe oc | openbara atspordhe samthykkio, 685
thre ell*i*r fyra syst*ra* oc twa ell*i*r thre brödh*i*r klerka weltroande aff alle sa*m*quemdi*n*ne oc the syst*ra* som ey pröwas at koma j walit

Huru röstenar skulo taghas

¶ Oc the samu syst*ra* oc brödh*i*r so*m* swa til skipadhe äru for*e* walino at sithia the skula lönligha oc enskylleligha wtleta oc bespöria hwaria ena röst, oc först sina eghna jnbyrdhis oc sidha*n* p*r*iorisso*n*na Oc th*ä*r effth*i*r hwaria efftir sino*m* aller badhe syst*ra* oc brödhra oc jämwel lekbrödhr-

a*nn*a Än äru naghra syst*ra* kranka tha gange*n* twa aff th*e*m scrutantibus til th*e*m oc samuledh twe aff them brödhrome*n* til siwka brödhra*nn*a oc anamadho*m* th*e*ra rösto*m* kome*n* gensta*n* j gen til scrutinium enge andre gerni*n*g j mella*n* til taghne Oc the skula g*ra*nneligha merchia oc sama*n*sc*ri*ffua hulka systor och brödh*i*r so*m* sina röster wthtrykkia enfalleligha oc fra*m*sighia oc hulka so*m* *mädh* naghro wilkor ell*i*r oc owisseligha ell*i*r omskiffteligha giffua sina röst*er* ffor th*än* skuld at aff reno*m* oc enfallom rösto*m* och samthykto*m* *giordho*m* i första cum scrutin[i]o* [1]) oc j tilgangeno*m* tha skal walit göras

Huru confessor skal kallas tha röstena äru sama*n* sc*ri*uadha

Nu tha alla röstenar äru swa sama*n* sc*ri*ffna aff twem ell*i*r jw at minsto aff enne *äll*i*r twem* [2]) systor oc twem brödhr*um* th*är* til skipadho*m* Tha efftir thy so*m* addiciones p*ri*ar pedh*er*s lydha, ath nar Abbatissa wäls oc om ey kan biscop*er* th*är* när wara, ey thes sidh*er*, hon som alt *con*ue*n*tit ell*i*r wilkare delin sa*m*thykkir oc confessor fulbordhar, hon late sik wardha om klost*er*sins andeligh*i*n oc werlzligh*i*n thing etc[ra] Oc thy kallis confessor th*är* til, oc om j thy walino äru alle swa
686 |brödh*i*r so*m* syst*ra* eendräghtoghe oc alt *con*we*n*tit
Primus modus samthykker naghra, hulka so*m* syst*er* oc brödh*i*r

---

[1]) *Orden* giordhom *t. o. m.* scrutin[i]o *äro tillskrifna i margen, hvarefter ett onödigt* första *i texten öfverstrukits och ordet* oc *tillagts öfver detsamma.*

[2]) *Orden* äll*i*r twem *hafva tillskrifvits i margen utan att det följande* systor *ändrats.*

mädh allme*n*nelighe samthykt synas wäliande wara, hona skal ha*n* oc sa*m*thykkia, om en ey naghat a*n*nat laghlighit oc ope*n*barth hinder th*ä*r a mote staar etc[ra]

eligendi de consensu tocius congregacionis

Huru publicacio skal göras

Sidha*n* kalle confessor sama*n* alla samqwe*m*dena systra oc brödh*i*r oc spyri alla alme*n*neligha aat, om än the haffua hafft friith wal oc th*e*m thiande ell*i*r samthykkiande opläsi ginsta*n* Confessor ell*i*r en aff scrutatoribus sc*ri*fftena huru scrutinium är til gangit alme*n*t oc ope*n*bara

Huru collacio skal göras

¶ Och ginsta*n* haffui confessor collacionem *mädh* senioribus ell*i*r *mädh* th*e*m so*m* scrutinium togho aff thera räthferdhogheyt so*m* walt haffua, oc aff he*n*na qwe*m*ligheyt so*m* wald är oc nämd är j scrutinio

¶ Och ginsta*n* collacio är giordh tha fulfölghe confessor eleccionem oppa allras weghna *mädh* thessom ordho*m* Jak brodh*i*r .N. confessor fore mik oc alle war*e* samqwämd wäl oc walda ku*n*gör höwizska oc gudhligha systor systor N os til modh*e*r oc Abbatissam oc til wars klost*i*rs huffwt oc frw j Na*m*pn fadh*i*rs oc sons oc th*ä*ns helgha anda Amen

¶ Och th*ä*nna eleccionem swa höghtidheligha oc laghligha giordha skula alle fulbordha thekka oc anameligha haffua siongandis höghtidhe[li]gha

Te deum Te deum laudamus ¶ Tha th*ä*t är endat tha läsi confessor ower he*n*ne so*m* wald är, he*n*ne sta*n*dande a knäm oc wende sik mote hano*m* Saluam fac ancillam tuam domine, oc *conuentet* swari Deus meus sperantem in te Esto ei domine turris fortitudinis etc^{ra} Nichil proficiat inimicus meus etc^{ra} Domine exaudi oracionem Dominus vobiscum *Collecta* Deus qui corda fidelium etc^{ra} Omnipotens s[empiterne] deus qui facis mirabilia magna solus Acciones nostras etc^{ra}

687 Huru confessor skal fulbordha Abb*atisso* wal

Nu genast efft*ir* th*ä*t Abbatissa är installerath m*ädh* y*m*pnone Ueni creator spiritus sama dagh*i*n ell*i*r nesta dagh*i*n efft*ir* allo*m* syst*ru*m oc brödhro*m* näruara*n*de j taluporteno*m* tha spöris he*n*na samthykkia Oc nar hon sa*m*thykt haffuir, tha fulbordhe confessor höghtidheligha eleccionem ell*i*r walit m*ädh* thesso*m* ordhom ¶ Th*ät*ta walit swa so*m* wäl skipat efft*ir* war*e* reghlo skäligha oc laghligha giort Jak brodh*i*r .N. confessor aff alzwalloghx gudz maght Jw*m*ffrw Marie oc sancte Birgitte oc alla helghona och wars *r*e*glo oc* [1]) ord*e*ns fulbordhar oc skipar höwizska personam syst*er* .N. nu walda swa so*m* beqwema thesso gudz hwse waro klost*r*e til modhor oc abbatissam Oc sätir jak *Jngerat es de rebus monasterij* he*n*ne til ffrw oc höuizsma*n* owir os j na*m*pn fadh*i*rs oc sons oc th*ä*ns helgha anda Amen ¶ Oc nar

[1]) *Orden* reglo oc *äro, utan hänsyn till det föreg.* wars, *tillskrifna i margen.*

hon är swa wald oc fulbordhat, tha eff*tir* thy so*m* addiciones sighia, skal hon lata sigh wardha om all klost*er*sins ärinde Andeligh*e*n oc werzsligh*e*n oc alle skulu he*n*ne lydha til thes hon wighd är aff *electa* biscopeno*m*

Huru abb*atiss*an skal sweria

Th*är* eff*tir* tha ginsta*n* skal he*n*ne faas messobochin oppa hulka hon skal leggia sina hand oc confessor sighi he*n*ne swa J ärin plictogha at swäria oppa the helgho läst at j skulin waaro klost*r*e oc alle sa*m*qwe*m*di*n*ne swa brödr*um* so*m* syst*rum* wara tro oc hwll oc th*ät* j wilin nidh*e*rfallin thing i andeligho*m* oc lica*m*ligho*m* stykkio*m* swa mykit so*m* til jdh*e*r staar fornya oc bätra oc th*ät* so*m* aatskilt oc skingrat är sa*m*ma*n*sanka Clost*er*sins priuilegia oc frihetir nya oc gambla heel oc bewarath göma oc wakta oc j alle matto thesso gudz hwse oc mönstre efftir jdhro bezsto sa*m*witi foresee Tha swari hon so*m* wald är swa Alt th*ät*ta for*e*saghdha | m*ädh* gudz hielp wil iak gerna göra 688 eff*tir* mino bezsto samwiti oc maght Swa hielpe mik gudh oc all ha*n*s helgho*n* Th*än*na sa*m*ma edh*e*n skal hon göra so*m* wald är til abb*atisso* a*n*nath si*n*ne j biscopse*n*s näruaru Confessore oc allo *con*ue*n*tino näruara*n*de För en hon tagh*ir* lydhno aff syst*r*ome*n* eff*tir* thy p*r*iara*n*s addiciones biwdha i syst*ra*nna Capitals hws tha so*m* hon wighd är

Huru he*n*ne so*m* wald är skal antwardhas Regula oc klost*ir*sins jncigle

¶ Nw sidha*n* hon wald oc fulbordhat är oc sworit haffu*ir* *mädh* thy första, tha skal he*n*ne antwardhas aff Confessore ell*ir* aff p*ri*oris*son*ne ell*ir* aff naghr*e* andre seniore tha confessor til sighir Regula oc klost*ir*sins oc *con*ue*n*sens Jncighle *mädh* thessom ordho*m* Seen oc skötin aat wi antwardho*m* jdh*er* Regulam oc klost*ir*sins jncighle, Styrilse, oc omsorgh, badhe i andeligho*m* oc lica*m*lighom thingo*m*, efft*ir* thy Abb*atisso* ämbite wtkräffia kan oc Regula sancti saluatoris Jn nomine patris et filij et spiritus sancti Amen

Huru hon som wald är skal sik lata wardha om all thing a klost*ir*sins veghna

¶ Th*ä*r ginsta*n* efft*ir* skal hon som förra war abbatissa om hon liffuir ell*ir* hon so*m* Abb*atisso*nna ämbite oppe hwlt oc seniores oc alla the so*m* ämbite haffua Swa wel sysloma*n*nin oc garzmestare*n* wta*n* for*e* etc[ra] so*m* syst*ra*na jnna*n* til antwardha he*n*ne so*m* wald är sina nykla til siin ämbite, oc göra he*n*ne räkinskap aff sino*m* ämbito*m* ¶ Oc hon late sigh fulko*m*ligha wardha om all andeligh*i*n oc w*är*lzslighin klost*ir*sins stykke nytto oc gagn efft*ir* reghlo*n*ne oc alle skulo he*n*ne lydha til thes hon är wighd aff biscopeno*m*

¶ Nw sidha*n* hon är stadhfäst oc wighd aff biscopeno*m* tha taghi lydhno aff syst*r*ome*n* efft*ir*

thy so*m* yt*er*meer wthtrykkis jnna*n* p*ri*ara*n*s addicionibus ¶ Oc sidha*n* skal hon jnna*n* twa manadha j Confessoris oc naghra beschedhligha alrogha syst*ra* oc fyra brödhra närwaru göra Rekinskap aff allo*m* klost*ir*sens äghom Rörligho*m* oc orörligho*m* hwat the helzst | wara ku*n*no Oc th*ä*r oppa 689 skula göras tw Registra ell*i*r twa Rekinskapa badha eens lydha*n*dis jncighladha m*ädh* Abb*atisso*nne Confessoris oc alla *co*nue*n*tsins incighlom, J hulko*m* Rekinskap j bland a*n*nor thing skal sta*n*da hwru ma*n*g nöt ell*i*r qwikfä oc boskap klost*ir*sins til äru ell*i*r bortho etc^{ra} Huru mykit malt oc miöl Oc all a*n*nor ätande wara Oc hwat oc huru mykit oc hwem klost*ri*t skylloght är oc hwa oc huru mykit, hwär en är klost*r*eno gälskyllogh*i*r Oc hwat oc huru mykit at*ir*star m*ädh* landbome*n* Oc margh koparkar oc all a*n*nor boskaps thing Oc alla ha*n*da kirkio*n*na skrwdh badhe wta*n* oc jnnan for*e* Ath hulkin abbatissa so*m* klost*ri*th anamath haffu*ir* j godho*m* stadhga oc komber th*ä*t til wärr*e* stadhgha, thes äghor ell*i*r thing forskingra*n*de ell*i*r sätir klost*ri*t j oskäligh*e*n gäld, maghe aff sätias oc th*ä*r fore skäligha näffsas, efft*ir* ordinse*n*s oc r*e*glo*n*na skipa*n* Ok skula for*nämp*da registra ell*i*r rekinskapa liusligha läsas oc wtthydhas i alla syst*ra* oc brödhra ahöro oc näruaru oc eth registrum bliffue qwart när abb*atisso*nne oc syst*r*ome*n* oc th*ä*t and*ra* när confessore oc brödhrome*n* Oc ey thes sidher skal abb*atiss*an göra rekinscap fler*um* sinno*m* om arith aff alle opbyrd oc wtgifft Oc the for*nämp*da Registra oc reki*n*skapa i swa matto so*m* nu är saght, hwart aar ffor*e* helghona mässo opnyia, at swa

matte ske oc fulleligha arligha haldas So*m* th*ä*t liwslighar*e* wtthrykkis aff waro*m* h*ä*rra siälffuo*m* j Regula saluatoris Swa oc j p*ri*ar pedh*e*rs Addicionibus oc samuledh j Regula Benedicti oc Bernardi

690 Huru ma*n* skal sigh haffua om syst*ru*m oc brödhru*m* sämbir ey om walith

2us modus quando fit de consensu duarum parcium sororum et fratrum

Om swa kan henda at syst*ru*m oc brödhr*um* osämbir om walit tha skal biscope*n* m*ädh* confessore th*ä*t ranzsaka Oc är th*ä*t swa at biscope*n* giter ey th*ä*r när war*i*t Tha ey thes sidh*e*r, nar so*m* röstenar äru alla taghna oc scriffna Tha skal confessor kallas so*m* för är saght Oc the personam so*m* wilkare delin nämpt oc samthykt haffu*ir* j scrutinio the sa*m*ma personam *tha skal oc ha*n**[1] sa*m*thykkia etcra

Huru ma*n* skal fa veta aff collacione hulke*n* delin som wilkaren är

¶ Nw oppa th*ä*t at confessor oc alle j Abb*atiss*o wali magh*i*n wita hulken delin wilkar*e* är, oc hwem the skula sa*m*thykkia Tha haffue*n* collacionem m*ädh* th*e*m syst*ru*m oc brödhr*um* so*m* i scrutinio haffua sitith *äll*i*r andro*m* senioribus*[2] Först meriti ad meritum Th*ä*t är at the betrakte*n* oc oweruägh*e*n huru margha oc hwa the persone äru so*m* nämpda äru j scrutinio Och hulken persona aff th*e*m, th*ä*r

Meriti ad meritum

[1] *Orden inom ** äro tillskrifna i margen i st. f. orden* skula the oc *hvilka öfverstrukits.*

[2] *Orden inom ** tillagda i margen.*

til qwämlighast är Swa at hon bätir kan siin stykke, oc är dyghdeligh*e*n oc sidhugh j sino liwerne oc omgengilso*m*, oc fööd aff äkta oc laghligho hiona-laghi, oc th*ä*r m*ädh* xxx aara gamul etc^{ra} efft*ir* thy so*m* p*ri*ara*n*s addiciones sighia oc bör wara, Oc om ma*n* skal tro oc trösta at the p*er*sonan ma wardha klost*r*eno nyttoghar*e* oc gagnlighar*e* j bland andra the so*m* nämpda äru

¶ Th*ä*r näst haffue*n* collacionem zeli ad zelum *Zelus* Th*ät* är at the betrakte*n* oc ow*ir*uägh*e*n hwat syst*r*-*um* oc brödhr*um*, hwaria personam nämpt haffua, oc hulke*n* delin swa dana personam nämpt haffu*ir* so*m* nu är saght, oc ey aff likamligho*m* ell*ir* een-ka*n*neligho*m* kerlech, ell*ir* for bööŋ, wild, gaffwo, ell*ir* ffor*e* räddogha skuld, oc om the äru ällre j klost*r*eno oc i störr*e* werdhogheyt, oc plägha idh-legha fi*n*nas i godho*m* oc helsamligho*m* radhom, oc diwpare j forny*m*st, Rätferdhoghar*e* j si*n*ne sa*n*n-ind, oc skälighar*e* j sino*m* ker|lech, oc gudhlighar*e* 691 j sino liwerne,

¶ Th*ä*r näst at thy thrydhia tha haffue*n* col-lacionem numeri ad numerum Th*ät* är at the be- *Numerus* trakte*n* oc ow*ir*uägh*e*n hulka aff th*e*m personis sso*m* nämpda äru flere oc mere delin aff syst*rum* oc brödhru*m* samthykkia, oc hulke*n* delin thessin thry haw*ir* So*m* är mer*e* delin aff syst*rum* oc brödhr*um* oc bätree aght oc meni*n*g, oc beqwämar*e* personam nämpt hau*ir* th*ät* är allme*n*t wilkar*e* delin, Oc thy skal confessor tha abbatissa skal wälias m*ädh* th*e*m deleno*m* samthykkia

¶ Thogh ma th*ät* ske at naghra systör oc *excepcio* brödh*ir* magho wara swa godhe i si*n*ne aght oc

meni*n*g oc swa beqwäma personam nämpt haffua, en tho at the äru färre j talino at the maghe wara wilkare*n* delin, en the and*r*o so*m* flere äru j talino ¶ Än nar the thry sa*m*man koma so*m* är mere delin, oc bätre aght oc meni*n*g, oc qwämare persona tha bliffue walit th*ä*r widh*e*r etc^{ra}

¶ Ok thy, finz tha ath twädelina aff syst*r*ome*n* och twädelina aff brödhrome*n* haffua naghra systor nämpt oc samthykt j scrutinio tha abbatissa scal wälias tha skal confessor oc hona samthykkia etc^{ra} om ey är annath laghlighit oc openbara hindir so*m* th*ä*r amote staar

¶ Th*ä*r näst göris oppe*n*barligha publicacio oc allme*n*neligh*i*n collacio so*m* för är saght Oc manis alle badhe syst*ra* oc brödh*i*r at the alle m*ädh* eendr*e*gt oc sa*m*thykkio gange*n* til the personam so*m* swa är nämpd aff wilkare*n* deleno*m*, oc sidha*n* en tho at naghr*e* fast mote sta oc skiwta sigh til a*n*nan Thogh wäli conffessor the personam til abbatissam Swa sighiand*i*s Jak brodh*i*r N conffessor for*e* mik oc th*e*m so*m* m*ädh* mik samthykkia wäl oc walda ku*n*gör etc^{ra} so*m* for*e* sc*r*iffuat staar oc fulbordhis oc stadh-
692 fest*i*s oc gör*i*s alloledhis so*m* for*e* sc*r*iuat staar | Thogh förra än hon so*m* wald är til Abbatissam stadhfest*i*s ell*i*r wighis aff biscopeno*m*; Tha scal biscope*n* m*ädh* confessore effth*i*r thy so*m* th*e*m bör oppa th*e*ra ämbite wäghna gra*n*ligha Ranzsaka om th*ät* walit finz wara giort effth*i*r saluatoris reghlo, oc Addiciones prioris oc orde*n*se*n*s priuilegia helgha fädhra laghligha*n* stadhga, oc godhe gamble sidhuänio

Hwat göra*n*de är nar twädelena aff syst*r*ome*n* oc aff fierdha ell*i*r femta deleno*m* aff brödr*o*me*n* wardh*i*r nagh*e*r syst*e*r nä*m*pd

¶ Än är th*ät* swa at engi*n* systor wardh*i*r nämpd i scrutinio aff twadelome*n* aff syst*r*ome*n* oc twadelome*n* aff brödhrome*n* so*m* nw ffore saght är Vta*n* thogh wardh*i*r naghor nämpd til Abbatissam aff twadelome*n* aff syst*r*ome*n*, oc aff naghrom brödhr*um* alrogho*m* oc gudhligho*m* so*m* är aff ffiärdha ell*i*r fämta deleno*m* ¶ Tha kallis confessor oc gör*e* som ffor*e* sc*ri*ffuat staar Ok än tho at naghor a*n*nor een ell*i*r fler*e* aff syst*rum* oc brödhr*um* nämpdos j scrutinio Oc än tho at th*ät* war*e* aff twadelena aff brödhrome*n* oc än tho at publicacio är giordh oc walith är böriath, tha magha syst*ra* oc brödh*i*r sso*m* th*e*m And*r*o hafua nämpt ffö*r* en the gaa til andra gerni*n*g ell*i*r syslo vta*n* alla list, swik, ell*i*r twäfärdh til gaa m*ädh* si*n*ne samthykkio jn til the samw syst*r*enna so*m* swa är wald ell*i*r nämpd aff twadelome*n* aff syst*r*ome*n* oc aff fierdha ell*i*r fempta deleno*m* aff brödhrome*n* som är mer*e* delin oc wilkar*e* aff alle samqwämdi*n*ne

3us modus quando fit eleccio de duabus partibus sororum et aliquibus fratribus et si accessus fit ad eam usque ad numerum duarum parcium

Huru a*n*d*ra* syst*ra* oc bröd*i*r magho sa*m*thykkia hona so*m* mer*e* delin haffuir m*ädh* sigh

Ok är th*ät* swa at swa manga persone ganga til m*ädh* sinne samthykkio, at the mädh*e*r th*e*m

so*m* hona fförra nämpdo, göra twädelena aff alle sa*m*qwä*m*di*n*ne, tha manes the andro til samthykt oc eendräght Oc än tho at the a mote standa ell*i*r skiwta sigh ffra*m*delis, thogh the sso*m* swa är nämpd
693 oc sa*m*thykt | hon wälis oc fulbordhis aff confessore oc stadhfest*is* oc wighis aff biscopeno*m*, likarwiis so*m* twadelena aff alle samqwe*m*di*n*ne haffdo hona aff ophoffweno til nämpt som for*e*scr*i*uat staar
excepcio ¶ Vta*n* at swa war*e* at thridhiu*n*gen aff söst*r*ome*n* oc the andro brödhrene haffdh*i*n eend*r*eghteligha ena andra nämpt j scrutinio oc om th*ä*n sa*m*me thridhiu*n*gen aff syst*r*ome*n* oc the brödhrene fi*n*nas merkeligha räthfärdhoghar*e* j th*e*ra aght oc mening en the andro, Ok hon so*m* aff th*e*m är til nämpd är bäth*e*r th*ä*r til fallin en theen so*m* twadelena aff syst*r*ome*n* oc fiärdha delin ell*i*r fämta aff brödh*r*-ome*n* nämpt haffwa, Tha gangin the ssom wilia til he*n*na m*ädh* si*n*ne samthykt oc hon wälis oc fulbord*is* so*m* for*e* sakt är ffor thy ath walit bör ey at enast bliffua widh*e*r meredeli*n* wta*n* at th*ä*n war*e* oc wilkar*e* delin effth*i*r thy so*m* addiciones prioris merkeligha sighia Ath ho*n* so*m* alt *co*nue*n*tit ell*i*r wilkare*n* delin samthykke hon skal bliffua widh*e*r walit, oc ey sigh*e*r ha*n* at walit scal bliffua widh*e*r mer*e* delin all ena, och m*ädh* th*e*m p*r*iar-a*n*s ordhom halda oc ordinsens priuilegia oc helgha fädhra skipa*n*

Hwat görande är om aff twadelena aff systromen oc fierde ellir femte delin aff brödhromen wardhir engin nämpd thogh j til gangenom faar naghor twadelena

¶ Än hendir oc swa at engen systor wardhir nämpd aff twadelomen aff systromen oc aff fierde ellir fämpta delenom aff brödhromen j scrutinio Thogh kallis confessor etc[ra] som fore saght är, oc gangin the som wilia *mädh* sinne samthykkio til henna som nämpd är aff mere delenom aff systromen | thogh swa at *thär* *mädh* wari *ath mynzsta fämpte ällir sätte delin aff brödromen*[1]) Ok om tha ganga swa manga til henna *mädh* sinne samthykkio at the *mädh* them som hona först nämpdo i scrutinio göra twadelena aff alle samqwemdinne, ellir oc aff systromen, tha wälis hon oc fulbordis aff confessore etc[ra] som fore saght är *4us modus quando consentitur in eam que habet inter ceteras pluralitatem vocum* *694* *quia oportetad eam accessus fieri* Vtan swa ware at naghor annor systor wordhe nämpd aff androm *excepcio* systrom oc brödhrum hulke som finnas merkeligha retferdhoghare j thera akt oc mening en tho the waren naghat litit färre j talino oc hon som aff them nämpd är qwemlighare oc bäther *thär* til fallin är For thy at som priarans addiciones oc ordinis priuilegia the sighia Tha är mera skötande hulken delin wilkare är i sinne akt oc mening oc beqwemare personam nempt haffuir en the ssom mera äru j talino all ena

[1]) *Orden inom ** äro tillskrifna i öfre margen i st. f. de öfverstrukna orden* mera en en brodhir ellir twa

¶ Nu om swa kan henda at andra syst*ra* ell*i*r brödh*e*r wilia ey til ganga m*ädh* si*n*ne samthykkio til the personam so*m* swa är nämpd etc^{ra} effth*i*r thy som nw är for*e* saght Äller ganga oc naghra til, thogh ey swa manga at the göra twädelena so*m* fore saght är Tha ey thes sidh*e*r theen persona so*m* nämpd är aff wilkare*n* deleno*m* j scrutinio wälis oc fulbord*is* aff confessore hoon so*m* nä*m*pd är til abb*atisso* Thogh ey stadhfest*is* ell*i*r wighis för en biscope*n* m*ädh* confessore haffua fulkomligha hört oc ra*n*zsachat, eenfalleligha oc vta*n* oro, hwat the and*r*o mote he*n*ne haffua so*m* nämpd oc wald är oc swa om naghat a*n*nat är j sa*m*ma walino widh[e]rthörffte[li]g*i*t ath ranzsakas

*Än hon so*m* wald är til abbatissam ey thes mi*n*dra late sik wardha om al klost*ir*sins ärinde oc gagn badhe andelighо*m* oc lika*m*ligho*m* oc alle skulu he*n*ne lydha til thes th*ät* ra*n*zakat är om hon skal stadhfestas ell*i*r wighas thogh swa at hon aff klost*ir*sins thingo*m* ell*i*r ägho*m* alz jnte forandra ell*i*r forytra oc ey hell*i*r naghra jn taki til systor*[1])

695 ¶ Är th*ät* swa at naghor systor wardh*i*r|Annorledhis nämpd j scrutinio än nw for*e* saght är Tha for thy at wilkare*n* delin haffu*i*r th*ät* ey giort thy haffuir th*ät* enga makt vta*n* th*ät* reknas for jnte oc engin ma gaa til the personam m*ädh* si*n*ne samthykkio

---

[1]) *Hela stycket tillskrifvet af den ursprungliga handen i nedre margen och insigneradt.*

Huru walit skal ra*n*zakas fulbordhas och stadhfestas oc huru the skulu sik haua so*m* th*ä*r mote tala

Nw for thy at stadghat är j regula saluatoris At nar abbatissa är laghligha wald tha skal hon aff biscope stadhfestas Och j addicionibus prioris biwdz at nar abbatissa är wald aff co*n*uenteno Swa m*ädh* brödhra so*m* m*ädh* syst*ra* samthykkio Tha scal confessor tilbiudha biscopenom he*n*na qwemligheyt so*m* wald är

Huru biscopeno*m* skal til biudhas oc bedhas stadfestilse oppa walith tha th*ä*t är giorth m*ädh* eendreght

Thy skal confessor A*n*nan dagh*i*n efftir th*ät* walit är giort sama*n* kalla allra syst*ra* oc brödh*e*r Oc haffu*i*r ha*n* ey förra hona fulbordhat tha ku*n*gör*e* th*e*m allo*m* hurw ha*n* haffu*i*r ra*n*zsakat walit oc haffu*i*r th*ät* fu*n*nit wara giort effth*i*r saluatoris reghlo, oc thy wil ha*n* th*ät* walit höghtidheligha fulbordha oc biscopeno*m* tilbiwdha he*n*na qwämligheyt so*m* wald är Ok haffuir hon so*m* wald är til abb*atiss*o ey förra samthykkio th*ä*r til giffuith Tha spyri ha*n* he*n*ne aath om hon wil th*ät* samthykkia Oc nar hon haffu*i*r samthykkio giffuit Tha fulbordhe confessor walit j allas th*e*ra närwaru Swa sighiand*is* Eleccionem istam etcetera Th*ät*ta walit swa so*m* wälskipat etc[ra] so*m* for*e*scr*i*uat är Ok äru

tha ell*i*r förra alla systor oc brödh*e*r endreghtoghe tha skal confessor ey at enast til biwdha biscop-
696 eno*m* he*n*na qwämligheyt som | wald är oc huru ledhis th*ät* walit är til gangit m*ädh* eendreght oc sa*m*thykkio wta*n* iämwel all sa*m*qwemdin m*ädh* confessore, bidhia*n*dis hano*m* th*ät* walit oc personam so*m* wald är stadhfesta oc efftir thy so*m* th*e*m oppa badha sidhor bäst qwemelighit är tha tilbiudhe th*e*m j gen wissan tima nar ha*n* wili koma oc hona til abb*atiss*o wigha

Huru ra*n*zakas skal nar twädreght är om walit oc om th*ät* so*m* fra*m*bärs mote walino oc om th*e*m nagh*e*r fra*m*bära

¶ Än är th*ät* swa ath walit är giort j twädreght tha skal confessor a*n*nan dagh*i*n näst effth*i*r at walit är giort enka*n*neligha kalla th*e*m syst*ra* oc brödh*e*r som sik th*ä*r amote säthia oc th*e*m mana til sämio oc läggia th*e*m ffor*e* at innan thre dagha näst effth*i*rkoma*n*de skula the fra*m*bära oc lata höra hwat th*ät* är so*m* the haffua mote thy walino, ell*i*r mote th*e*m som walt haffua ell*i*r oc mote he*n*ne ssom wald är, oc sidha*n* engoledhis tilstedhias Ok nar th*ät* hört oc ranzsakat är th*ät* so*m* the haffua a mote bäro Finz th*ät* laghligit oc meghtoght wara til at göra th*ät* walit til inte oc är thogh ey ope*n*-barth tha scal confessor lära th*e*m oc göra th*e*m wiisa th*ä*r oppa oc mana oc fulkomlica vnd*er*uiisa th*e*m huru th*ät* skal wtthrykkias i allas sa*m*que*m*d-i*n*na b*r*effue so*m* th*ä*r skula oppa giffuas eenka*n*ne-ligha oc beskedhligha, hwat the haffua moth siälffuo

walino ell*i*r moth th*e*m so*m* walt haffua, ell*i*r mothe he*n*nes persona som wald är Oc i allra syst*ra* oc brödhra aahöro, ell*i*r aat mi*n*zsto i confessoris oc seniorum swäria oppa the helgha läst at the tro th*ät* sant wara so*m* the fra*m*bära oc at the trösta sik til at th*ät* betygha oc beuisa Annars skula the ell*i*r the m*ädh* th*e*m halda enga maght haffua naghat a*n*nat
fra*m*|bära, en th*ät* the förra haffua wtthrykt ok j 697
forne*m*pdo breue star, Vta*n* swa skedde at naghat nyth fy*n*nis fra*m*bärlighit ell*i*r naghor ny skäl fy*n*nis til at bewisa th*ät* förra fra*m*burit war, ell*i*r oc naghor gamul ärinde fra*m*berligh*i*n wordh*i*n th*e*m oppa nyo ku*n*giordh hulkin the ey wisto ell*i*r ku*n*no wita m*ädh* th*ät* första Tha skula the göra sin edh th*är* oppa at the th*ät* ey förra visto ell*i*r betygha ku*n*no, oc at the sik nu tiltrösta oc tro sik haffua ful skäl th*är* til oc tygh ¶ Oc är th*ät* swa at the ku*n*no ey fulkomligha betygha th*ät* the amote walino haffua fra*m*burit, tha skula the swa manga dagha *sithia oppa gulfueno oc halle tysto m*ädh* si*n*ne p*r*oue[n]to*[1]) so*m* wiku äru fra*n* th*e*m daghenom so*m* the sik först mote satto oc til th*ä*n dagh*e*n th*ä*t ranzsakat oc endat är oc the persona som wald är stadhfäst ell*i*r wighd är

Hwat th*e*ra plict är so*m* oskäligha säthia sik amote walino etc[ra]

Än the so*m* ku*n*no ey betygha th*ät* the mote th*e*m so*m* walt haffua ell*i*r wald är fra*m*bära, tha

---

[1]) *Orden inom ** äro tillskrifna i margen i st. f. de öfverstrukna orden* fasta til watn oc brödh

thog hafui syn*a* prebendam oc ey thorfaste fore thy[1])

lidhe swa ma*n*ga dagha the plict so*m* star jnna*n* regula saluatoris j xv capitulo so*m* wiku löpa fra*n* th*e*m första daghen*o*m so*m* the sik mothe satto och til th*ä*n dagh*i*n th*ä*t ärindit är ell*i*r wardh*i*r och the persona so*m* wald är stadhfäst ell*i*r wighd är Oc the so*m* ey wilia for*nämp*da plict lidha bliffue*n* tha ginstan fran th*e*m daghen*o*m so*m* th*ät* ärindit endat är oc til thes the th*än*na plictena fulko*mp*nat haffua wte lykte aff the helgha kirkio haffua skoland*is* enga nadh ell*i*r tröst til forlatilse om for*nämp*da plict Vta*n* at th*ät* fu*n*nis m*ädh* ope*n*barligho*m* skälo*m* at the sik wtan swik tryzsko oc ilherzsko th*är* a mote sath haffua etc[ra]

698 Huru so*m* gangande är til nyth wal nar th*ät* betygat wardh*i*r so*m* fra*m*bers

¶ Är th*ät* swa at the swa göra som for*e*saght är at the th*ät* som the fra*m*bära mote walino ku*n*no fultygha m*ädh* oppe*n*bar*e* gerni*n*g ell*i*r witno*m*, oc är laghlighit oc krafftoght til at nidh*e*rsla walit, tha mane confessor the personam ssom wald är oc th*e*m som walt haffua, at the sin rät som the synas haffua ouirgiffuin ¶ Oc är th*ät* swa at the ey wilia tha scal confessor for the sakena som the tha mote walino fra*m*bur*i*t oc betyghat hafua laghligha sa*n*na oc kraftogha wara th*ät* walit ku*n*göra til jnte wara oc thär m*ädh* gange*n* a*n*nath sin til nyth wal

---

[1]) *Hela meningen är tillskrifven i margen af den yngre (nästan samtidiga) handen, men ej insignerad i texten.*

Hwat göra*n*de är oc huru biscope är tilsc*ri*uande nar th*ät* so*m* fra*m*bers är laghligit oc ward*i*r thogh ey ope*n*bara betyghat

Än är th*ät* swa at the ey betygha ku*n*no th*ät* the fra*m*bära en tho at th*är* är nogh misthanke wti at swa är oc en tho at the äru laghligh*i*n oc skälligh*i*n j sik, tha skula the näffsas so*m* th*ät* fra*m*baro medha*n* the th*ät* ey betygha ku*n*no, th*ät* the fra*m*baro, än tho at th*är* är nogh misthanke wti at swa är, oc thogh skulu the näffsas swa myklo mildare*n* so*m* misthanke*n* är störr*e*. Oc confessor ha*n* mane the personam so*m* wald är swa oc th*e*m so*m* walt haffua sin rät ouirgiffwa Vilia the engoled*is* tha late th*ät* sta til biscopsins ra*n*zsakan Oc sa*m*qwemdin sc*ri*ffue biscopeno*m* til huru walit til gang*i*t är m*ädh* faam ordho*m*, oc manga the äru oc th*e*ra na*m*pn so*m* ne*m*pda äru oc manga the äru so*m* hwaria haffua nämpt j scrutinio oc huru alrogha the äru j klost*r*eno oc huru manga syst*ra* oc brödh*e*r, oc hwat hon hetir so*m* är wald oc he*n*na qwe*m*ligheyt ¶ Swa oc th*e*ra so*m* mote walino tala oc th*e*ra na*m*pn badha syst*ra* oc brödhra oc huru confessor hau*i*r th*är* om ärfuodhat m*ädh* syst*ru*m oc brödhr*u*m at endräght skulle wardha ¶ Ok skal biscope*n* enligha m*ädh* faam th*ät* walit ranzsaka oc entiggia th*ät* stadhfesta ell*i*r nidh*e*rslaa oc ther | efftir syst*ru*m oc brödhr*u*m til sc*ri*ffua 699
Ok skal th*ät* waktas at biscope*n* ey kallis eenka*n*neligha th*är* ffor*e* til klost*ri*t ffor*e* mykin fafenga*n* kostnadh skuld oc stadhsens wanfräghd

Än är th*ä*t swa widh*e*rthörfft at biscope*n* skal jw kallas tha skal ha*n* th*ä*t walit ranzsaka m*ädh* confessore so*m* for*e* saght är widh th*e*ra eedh oc tygh ssom mote tala etc[ra]

Huru görande är oc biscopeno*m* tilsc*ri*uande nar th*ä*t so*m* fra*m*bärs är ey laghlighit etc[ra]

Än är th*ä*t swa at the so*m* mote walino tala wilia ey göra sin edh ell*i*r skäl oc bewiisni*n*g oppa th*ä*t som the frambära oc ey är stoor waan oppa at th*ä*t sant är, ell*i*r oc th*ä*t the fra*m*baro är ey laghligit ell*i*r skälighit oc krafftoght ell*i*r th*ä*r til fallit at th*ä*t kan walit til inthe göra ell*i*r merkeligha hindra Tha ey thes sidh*e*r ärfuodhe confessor m*ädh* senioribus at endräght maghe wardha oc the so*m* ey wilia aff lata tha neffsis the efftir thy so*m* for*e*sc*ri*uat staar Ok confessor jnna*n* the thre daghana so*m* förra for*e*laghdhe äru fulbordhe walit effth*i*r p*ri*ara*n*s Addicionibus so*m* for*e* sakt är oc confessor oc all samqwe*m*din sc*ri*ue biscopeno*m* til huru walit är til gangit jnna*n* the thre dagha*na* Är th*ä*t oc swa at samqwe*m*din kan ey wardha eens huru the skula sc*ri*ffua til biscope*n*s tha sc*ri*ffue confessor all ena thogh ey wta*n* alla sa*m*qwemdi*n*na witu

Huru walit bör ra*n*zakas ä hwat hell*i*r nagh*e*r th*ä*r amote talar ell*i*r ey etc[ra]

¶ Ok är merkiande at war*e* engin so*m* mote walino taladhe thogh skal likowäl walit ranzsakas

slätteligha oc enfalle*li*ca *a*n*nars war*e* walit oc stadhfestilsen engi*n** 1) oc ä hwat hell*i*r naghr*e* äru so*m* mote tala ell*i*r ey tha skal inthe ope*n*barligha dömas ell*i*r ryggias, fulbordhas ell*i*r stadhfestas wta*n* swa so*m* oppe*n*barlica wardh*i*r ffra*m*burith oc betyghat entiggia medh skäligho*m* withno*m* ell*i*r oc oppe*n*bara gerni*n*g sannind ell*i*r fräghd

Hwath th*ät* är som skäligha ma bäras mote the persone som wald är, ell*i*r mothe th*e*m som walt haffua, ell*i*r amothe walino siälffuo etc^{ra} 700

THesse äru the puncta hindir oc wanskilse laghligh*i*n oc skäligh*i*n til ath göra walit til inte ell*i*r mercheligha hindra nar the betyghadhe äru ell*i*r oppe*n*bare effth*i*r thy ssom for*e* saght är ¶ Naar so*m* the puncta frambäras som ganga mote the persona so*m* wald är, tha skula the först ranzakas oc finnas the tha osa*n*ne, tha neffsis the so*m* th*e*m fra*m*baro likerwiis so*m* the ku*n*no inthe betygha

Th*ät*ta ma bära moth the persona so*m* wald är om ho*n* haffu*i*r nagh*e*t tholkit lyte

¶ Nw effth*i*r thy p*ri*are*n* sigh*e*r i reuelacionibus effth*i*r addiciones tha skal oc bör Abbatisse wara jw*m*ffrw, ell*i*r oc gudhligh*i*n oc ödhmiuk enkia, oc äkta, Oc j sielffuo*m* addicionibus sigh*e*r

1) *Orden inom ** tillskrifna i margen.*

p*ri*are*n* at j thesso*m* sakom skal abbatissa aff säthias Först om hon är thyngd aff all*i*rdom swa at hon forma ey sino ämbite nytteligha foresta, Ok om hon hau*ir* nagh*e*n oläkeligh*i*n siwkdom, Om hon forsma the helgho r*e*ghlo oc si*n*na syst*ra* siälahilso, Om hon forskingra klost*er*sins gooz, Om hon til r*e*ghlo*n*na skadha älskar meer kötligha wini än sielina oc gudh, tha sätis aff m*ädh* biscope*n*s witu, Ok medha*n* swa dana me*n*niskia effth*i*r p*ri*ara*n*s ordhom ma ey sta j Abb*atiss*o ämbite tha ma oc engin swa dana persona th*ä*r til wälias ¶ Ok fi*n*nas wäl mang a*n*nor fler*e* hind*er* mote th*e*m personis so*m* walda wardha effth*i*r helgha fädhra skipa*n* oc stadhga och jnnelykkias thogh j thessom forsc*ri*ffno p*ri*ara*n*s ordhom Som är om hon är j ba*n*ne, ell*i*r witandis i dödhlighe synd, ell*i*r aff kirkio lyst, leekme*n*niskia, Om hon är ey xxx aara fulla, ell*i*r ey ka*n* th*ät* so*m* widh*er*thörfft är, Om hon är symoniaca, Ma*n*drapar*e*, Twägifft, Meenedha, Sacrilega, ell*i*r wanfräghdhat, Oppe*n*bara syndirska, Om
701 hon hau*ir* | merkeligh*i*n wanskilse ell*i*r smitto i öghom ell*i*r i ha*n*do*m*, ¶ oc om hon samthykt hau*ir* naghat wal giort om sik for werlz me*n*niskio wald skuld, Oc om hon hau*ir* war*i*t förra j wali oc atir wrakin for nagh*e*t sit lyte, Annars war*e* th*ät* om hon hafde for thy warit atir wrakin at walit war ey skäligha til gangit ¶ Jtem oc om hon so*m* wald är, för en hon waldis war at spord oc th*ät* samthykte ¶ Jtem om hon är kome*n* aff and*r*om orde*n* ¶ Jtem om ho*n* är kome*n* de ordine mendicancium ad ordinem saluatoris, Jtem om eleccio är giord mote orde*n*sse*n*s priuilegia, ¶ Jtem om ho*n* haffu*ir*

nagh*e*t jmpet*r*erath ell*i*r burith wid*e*r at i*m*pet*r*era mooth r*e*ghlo*n*ne ell*i*r he*n*na skipa*n* ell*i*r mot Johannis xxiij oc Martini quinti constituciones, Jtem om the som walt haffua för en alme*n*t wal til gik j mella*n* sigh lönligha waldo the personam so*m* tha wald är ¶ Jtem Siex saker äru at forma*n* ma skäligha opsäia sith ämbite Som röras [i] th*ä*n*n*a w*er*s*u*m

¶ Debilis, ignorans, male conscius, irregularis,
¶ Quem mala gens odit, dant scandala cedere posse

Ok en tho at ha*n* ma atir welias nar the sakenar äru ouirga*n*gna thogh skal ha*n* ey welias i the förstо walino nest efft*ir*koma*n*de sidha*n* ha*n* opsakt hau*ir* Swa dana persone so*m* nu sakt är forbiudhas til forma*n*z döme welias oc theras widh*er*lika och the so*m* witandis swa dana personas nämpna ell*i*r wälia haffui*n* fortappat sina röster j th*ät* si*n*nit oc faste til watn oc brödh thre freadagha

Th*ätt*a ma bäras mote th*e*m som walt haffwa

Nw mote th*e*m so*m* walt haffua ma forebäras om the äru j ba*n*ne ell*i*r aff kirkio lyste ¶ jtem om th*e*m är fforbudhit wälia wta*n* th*e*ra fforma*n*z loff ¶ jtem om the j th*ät* sinnit haffua nämpt oc til gangit at wälia swa dana personam so*m* naghat hau*ir* aff forsc*ri*fno*m* hindro*m* ¶ jtem om the haua ey rätteligha walt ¶ jtem om the forsymat at wälia jnna*n* iij manadha vta*n* at laghligit hind*e*r th*ä*r i kome ¶ jtem Än tho at lekbrö|dhrom forbiudz oc 702
th*e*m som ey äru subdyaconi naghra röst i walino haua m*ädh* klerkom etc[ra] thogh for yt*er*mer*e* ker-

lech oc ga_m_bla sidhwenio skuld haffua lechbrödhir i saluatoris orden sina röster tha forma_n_ skal wälias oc persone intaghas, jtem om ey haltz th_ä_n stadhge_n_ concilij basiliensis so_m_ swa börias Sicut in construenda domo etc^{ra} Th_ät_ är om the ey sigh sc_ri_ffta, tagha wan h_är_ra, oc swäria, so_m_ for_e_sakt är ¶ Ok om the a_n_norled_is_ wälia, oc andra personam en so_m_ i edheno_m_ wt thrykkis, ell_i_r per symoniam, *th_ät_ är meer for wild, oc for bön skuld, gaffuor ell_i_r tubban, thienist, ell_i_r theknadh, en for gudz hedh_i_r oc klost_er_sins ga_n_gn, oc besta_n_dilse skuld*[1]), tha är walit ogilt oc om inthe ¶ Ok the so_m_ swa walt haffua skula äu_är_dheligha haffua fortappat sina röster. For vta_n_ andra plicter *so_m_ är ¶ at the äru meenedha, oc i ba_n_ne*[2]) ¶ Ok hon so_m_ wald är ell_i_r stadhfest th_ät_ wita_n_dis ell_i_r sa_m_thykkiandis är oc i ba_n_ne ¶ Ok hon ma ey afflösas För en hon hau_i_r sin räth ell_i_r ämbite widh_er_sakt oc ouirgiffuit ¶ Ok ma allr_e_gh offtaren til swa dana ämbite ämpnas effth_i_r thy so_m_ ytermeer wtthrykkis i the sa_m_ma constitucione Sicut in construenda domo etc^{ra}

Th_ät_ta ma bäras mote walino sielffuo

¶ Än mote walino siäluo ma ffor_e_kastas om ey waro scrutatores th_är_ til taghne jtem om ey waro röstenar lönligha oc enka_n_neligha aff scrutatoribus wtspordha ¶ jtem om röstenar äru ey sama_n_ sc_ri_ffna ¶ jtem om röstenar sama_n_ sc_ri_ffna äru

---

1) _Orden inom ** äro i hdskr. genomstrukna._
2) » » » _likaledes genomstrukna._

ey openbarligha ku*n*giordha ¶ jtem om ey är collacio haffd, oc om ey är ginsta*n* effth*i*r collacionem ope*n*barligha Eleccio giord ¶ jtem om ey är the persona wald so*m* mer*e*delin oc wilkar*e*n fik j walino For thy at nar swa gar til tha ma biscope*n* ell*i*r confessor fortagha th*e*m th*e*ra röster Än th*ät* scrutatores skula sc*ri*ffua röstenar ell*i*r göra publicacionem collacionem ell*i*r eleccionem th*ät* biudz | hwargh*i*n om th*ät* a*n*nars giort wardh*i*r Ok är 703
m*är*kia*n*de at ey är wid*e*rtho[r]fft at alt betyghas so*m* fra*m*bers mote walino, ell*i*r mote personam so*m* wald är, ell*i*r mot th*e*m som walt haua nar naghat th*ät* so*m* fra*m*bers oc betyghas är giilth oc laghlighit oc gör fult til th*e*ra akth so*m* fra*m*bära och tha skal th*är* effth*i*r dömas ¶ Ok än tho at the, ssom wilia magho ouirgiffua sina röstir nar the wilia thogh magho the sidha*n* inte th*ät* hindra so*m* giorth är aff th*e*m andro ¶ Swa oc the som sina röst*i*r haua giffuit twäkande, owisselika, ell*i*r m*ädh* wilkoru*m*, For thy at walit skal bliffwa widh th*e*m som sletteligha oc wisseligha haua giffuit sina röster j scrutinio ¶ Ok the som wilia magho sina röster omskiffta för en walit är ope*n*barath oc sidha*n* engoledhis and*ru*m til meens ell*i*r hindir ¶ Thogh magho the so*m* ey haua förra sa*m*thykkio giffuit j scrutinio oc en hell*i*r skula for*e* r*e*glo*n*na skuld badhe saluatoris oc swa Augustini oc swa addiciones prioris ganga til endreght oc sa*m*thykkia the personam vtan meenedh so*m* rätteligha th*är* til nämpd är Oc wilia the engoled*i*s tha wälis ho*n* likowel oc gör*i*s alloled*i*s so*m* for*e* sakt är etc[ra]

Hwat th*e*ra plict är so*m* tilfelle giffua at twedregt wardh*i*r äll*i*r meris j walino

Oc wakte sik confessor oc brödrene oc andre the so*m* wardha kalladhe at vnd*ir*wisa syst*ra*na oc styra i th*e*ra wali for allo thy so*m* osämia ma aff koma ell*i*r födhas i bland th*e*m j swa dana wali A*n*nars äru the j ba*n*ne j sielue gerni*n*ginne, Swa oc alla syst*ra* oc brödh*e*r wakte*n* sik fran allo*m* ordho*m* oc *gär*ni*n*gom so*m* til sambindni*n*g dragh*i*r oc the som widh*e*r naghra sambindni*n*g st*r*enge-ligha sta ware*n* alstinx vtelykte aff allo wali j th*ät* sinnit Hulke*n* syst*er* ell*i*r brod*i*r so*m* söke ell*i*r til fly sielff ell*i*r annor m*ädh* sino budhi ell*i*r
704 b*r*effuo*m* vta*n* alla sa*m*qwemdi*n*na witu | lanz h*är*ra, p*r*elata, ell*i*r h*är*scap, ell*i*r bedhis th*e*ra bön, b*r*eff, ell*i*r hielp, ell*i*r naghra ha*n*da andra personas vtan klostrit tilkalla ell*i*r kalla lata, ell*i*r naghat tholkit samthykke om abbatisse wal, ell*i*r om visitacionem, ell*i*r om rättilse ell*i*r om naghra andra klost*er*sins skipan, tha äru the j ba*n*ne aff sielffue si*n*ne *gär*-ni*n*g Ok fi*n*nas the th*är* m*ädh* so*m* tholkit göra lidhe the näffst so*m* conspiratores bör at lidha, som är probo näfst ¶ Ok gör th*ät* abbatissa ell*i*r con-fessor ell*i*r tholkit samthykkia owir the nefst so*m* for*e* saghd är tha war*e*n affsat aff sino ämbite aff sa*m*ma si*n*ne *gär*ni*n*g For thy at the alle for*e* saghde hindra klost*er*sins priuilegia oc frihetir. Ok är th*ät* swa at naghat tholkit görs m*ädh* the per-sone with ell*i*r sa*m*thykkio so*m* wald är, oc ffinz th*ät*, tha wari th*ät* walit om inte, oc the sa*m*mo

personam äuerdhe*li*ca ofallin til th*ä*t ämbit*e*t wälias, wta*n* m*ädh* alla samqwe*m*di*n*na loff oc godh uilia ¶ Än the som welia fi*n*nas the naghat tholkit göra, ell*i*r akta tha wari th*e*ra wal om inthe oc faste *til watn och brödh*[1]) eth aar om kring hwa*n* frea- *nota* dagh ¶ Ok är th*ä*t swa at nagh*e*t tholkit finz ey i ope*n*bara g*ä*rni*n*g oc är thogh th*ä*r om mykit rykte ell*i*r misthanke til naghra personas, tha skula the *ey städhias til ath wälia m*ädh* and*r*om ell*i*r oc at wälias ¶ Ok the so*m* th*e*m til städhia at wälia so*m* swa misthe*n*kta äru ell*i*r til dirffuas at th*e*m wälia haffui*n* fortappat sina röst j th*ä*t sinnith*[2]

---

1) *Orden* til watn och brödh *äro kraftigt* (*med tre streck!*) *öfverstrukna i hdskr.*

2) *Orden* ey städhias (*rad* 9) *t. o. m. slutorden* j th*ä*t sinnith *äro genomstrukna för att utgå, och i stället har tillskrifvits, dels i margen dels efter slutorden, följande:* j th*ä*t sinnit engoled*i*s wälias Oc the som swa mistä*n*kta personas dyrfuis til at wälia hafui mist oc fortappat i th*ä*t sin at naghon wälia

Ändringar och rättelser

(*utom de i det föregående anmärkta*).

Sid.	rad.	
75	4	capitulo xij *af annan hand tillagdt i margen.*
—	7	capitulo vij » » » »
—	11	*framför* sigher *ett onödigt* oc stadhge *öfverstruket.*
—	18	thykker *genom utskrapn. ändr. fr.* sa*m*thykker
—	—	wäliande *tillagdt i margen.*
—	21	a *i* eena » » »
76	12	*efter* oc *ett felskrifvet* gulikare [!] *öfverstruket.*
—	26	äll*i*r brod*i*r *tillagdt i margen.*
77	9	*efter* sa*m*thykkia *ordet* wälia *öfverstruket.*
79	5	s k a l *r. fr.* s k a l s
80	7	m e u s *r. fr.* m e a
—	14	allo*m* *först skrifvet* allro*m* *men* r *sedan underprickadt för att utgå.*
—	24	*efter* beqwema *äro* (*de meningslösa*) *orden* oc omeghtogha *understrukna för att utgå.*
—	25	sätir *af något yngre hand understruket och i margen ersatt med* ne*m*pme [!].
86	21	ku*n*gör *r. fr.* ku*n*gor
88	3	at the *tillskrifvet öfver raden.*
89	15	nämpdo *r. fr.* nampdo
—	18	etc^{ra} *tillagdt öfver raden.*
—	27	the » » »
90	18	ra*n*zakat *r. fr.* ra*n*zakar
—	23	än *r. fr.* är
91	4	*i* stadghat *är* d *tillskr. öfver raden.*
—	7	*efter* wald *är ordet* swa *understruket för att utgå.*
93	7	*efter* a*n*nat *är* sin *öfverstruket.*
—	8	thät *tillskr. öfver raden.*
—	17	thär » » »
—	27	*efter* mote *är ordet* walino *understr. för att utgå.*

Sid.	rad.	
94	23	*efter* confessor *orden* kungöra at *öfverstrukna.*
—	25	*efter* walit *ordet* kungöra *tillagdt i margen.*
—	—	*efter* til jnte *är* wara *tillagdt i margen i st. f. ett öfverstr.* göra
95	17	ne*m*pda *tillskr. i margen i st. f. ett öfverstr.* walda
—	23	*efter* ärfuodhat *orden* at jdhr *öfverstr.*
97	17	är *tillskr. öfver raden.*
98	24	hon » *i margen.*
100	5	ey » *öfver raden.*
—	10	tubban *r. fr.* tu*m*bban
—	16	*efter det senare* ell*i*r *ett oriktigt skrifvet* stadhfest *öfverstr. med rödt bläck.*
—	27	ey *tillskr. öfver raden.*
101	13	naghat *tillskr. i margen.*
—	22	*efter* j *ett felskr.* skr *öfverstruket med rödt.*
102	2	äll*i*r *skr. öfver raden i st. f. ett öfverstr.* oc
103	11	wälia *r. fr.* walia

Ofvanstående text är aftryckt efter Upsala Univ.-bibl:s handskrift **C 74,** (detta stycke) från midten af **1400**-talet. Om tiden för utarbetandet af denna valordning är intet vidare bekant än att den, på grund af handskriftens ålder, ej kan sättas senare än till midten af 1400-talet. Nämnda handskrift är den enda, som veterligen innehåller här föreliggande ordning jämte den, som gällde vid val af confessor generalis (denna senare är afsedd att ingå i bilagan t*i*ll nästa årsmöte). Den här följda utskriften företer åtskilliga mer eller mindre väsentliga ändringar, som tydligen äro något mer än vanliga korrektorsförbättringar. För att låta dessa ställen bättre falla i ögonen hafva de behandlats i noter å textsidorna, hvaremot förteckningen öfver vanliga rättelser och ändringar sparats till efter textaftrycket. Den begagnade handskriften finnes beskrifven af utg. i »Svenska kyrkobruk under medeltiden» (S. F. S. S.), 1900, s. XXII o. ff.

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1905.

ORDNING
VID VAL AF
CONFESSOR GENERALIS
I
VADSTENA KLOSTER.

EFTER EN UPSALAHANDSKRIFT

UTGIFVEN AF

ROBERT GEETE.

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1905

Her börias huru Confessor generalis skal wälias effter sancti Saluatoris Reghlo Capitulum primum 705

Naar som confessor generalis skal wälias tha skal abb*atiss*an en aff xiii pr*ä*stome*n* hulken hon m*ädh* alle sa*m*que*m*dinne samthykke welia alle samque*m*di*n*ne til confessorem Ok biscope*n* skal hano*m* skipa oc stadhfesta klost*ir*sins alme*n*neligh*e*n confessorem Ok thy effth*e*r th*ät* pawa*n*na wt thydni*n*g oc stadhge sigh*e*r som är johannes xxiij oc Martini quinti at nar confessor generalis är dödhir oc iordhadh*ir*, ell*ir* for syst*rum* oc brödhr*um* laghligha aff gangin, ell*ir* aff sattir Engin sätis til forma*n* m*ädh* naghra handa ouirwald klokskap tilskyndilse ell*ir* i naghre andre handa matto Vta*n* th*än* som syst*ra* oc brödh*ir* m*ädh* alme*n*neligh*e* samthykkio ell*ir* mere delin oc wilkar*e* thykker weliande wara effth*e*r gudz laghom oc sancte Birgitto Reghlo

Huru syst*ra* oc brödh*ir* skula sigh redha til walit

¶ Ok oppa th*ät* at swa skuli wardha tha scal en Senior aff brödhrome*n* göra allo*m* syst*rum* oc brödhro*m* th*är* oppa en enka*n*neligh*e*n lärdo*m* oc

formanilse Radha*n*dis til th*ät* bezsta oc for warna alla for*e* th*e*m siäla wadha so*m* th*ä*r wti kan henda ell*i*r aff koma

¶ Nw tilkoma*n*de th*e*m daghenо*m* so*m* confessor skal welias oppa, tha skula alle swa syst*ra* som brödh*i*r ödhmiukligha oc gudhligha halda th*ä*n stadhgan Concilij basiliensis hulkin so*m* swa börias Sicut in construenda domo etc^{ra} Swa at the skula sama*n* koma m*ädh* stor*e* gudhligheyt i kirkio*n*ne oc höra messona aff th*e*m helgha anda hulke*n* the skula ödhmiukligha bidhia at ha*n* w*är*dhoghis th*e*m inskiwta nadhena til at werdhogha*n* confessorem welia Oc at the matten thes raskar*e* th*än*na nadhena
706 forwerua och | gudhlighar*e* sik redha til th*ät* walith Tha skula alle m*ädh* angir sc*r*ifftadhe wördheligha tagha christi jhesu lichama Vtan the sik beuisa m*ädh* sino*m* sc*r*ifftofadh*i*r th*ä*r til oqwe*m*ligha, oc laghlighit hindir haffua Nw tha alle badhe syst*ra* oc brödh*i*r äru sama*n* kalladhe m*ädh* klokko*n*ne j th*e*ra taloport til th*ät*ta walit görande Tha kallis fförst oppa th*ä*ns helgha anda nadh m*ädh* antiphona oc Collecta de sancto spiritu Tha th*ät* är giorth tha göre*n* alle sin edh effth*i*r th*e*m forsc*r*iffna stadhga skipa*n* m*ädh* thesso*m* ordho*m* Jak systor ell*i*r brodh*i*r N Swer oc loffuar alzwallogho*m* gudhi ju*m*ffr*u* Marie, oc sancte Birgitto at hano*m* wälia, hulken iak troor waro klost*r*e j andeligho*m* oc licha*m*ligho*m* thingo*m* nyttoghar*e* wardha Ok ey giffua hano*m* mina röst so*m* iak kan wita m*ädh* gaffuo ell*i*r loffua*n* bön ell*i*r tubba*n* siälffu*i*r ell*i*r a*n*nar a ha*n*s weghna ell*i*r i naghre andra handa matto sik walit röktath haffua etc^{ra} Ok nar confessor skal wälias

Tha scal Abb*atiss*an först swäria at hon skal th*ä*n samthykkia oc wälia hulke*n* so*m* all samque*m*din syst*ra* oc brödhra ell*i*r wilkare delin samthykkir Th*ä*r näst i allas thera näruaru so*m* skula wilia oc gita qwe*m*ligha j the walino warit, tha til taghins m*ädh* alla samque*m*di*n*na alme*n*nelighe samthykkio, ell*i*r oc mer*e* delsins syst*ra* oc brödhra alme*n*neligha oc ope*n*bara aatspordhe samthykkio thre ell*i*r fyra syst*ra* oc twa ell*i*r iij brödh*i*r klerka wel troandis aff alle samqwe*m*di*n*ne oc the som pröwas at ey koma j walit Ok the sa*m*mo syst*ra* oc brödh*i*r so*m* swa tilskipadhe wardha ffore walino at sithia the skula | lönligha oc enskylleligha wt- 707
leta oc bespöria hwaria ena röst Ok först sina eghna inbyrdhis oc sidha*n* p*ri*orisso*n*na oc th*ä*r efft*i*r hwaria effth*i*r sino*m* all*i*r badha syst*ra* oc brödhra oc iämwäl lekbrödhra*n*na

¶ Än äru naghra syst*ra* kranka tha gangi*n* twa aff th*e*m scrutantibus til th*e*m oc samuledh twe aff th*e*m brödhrome*n* til siwka brödhra*n*na, oc anamadho*m* th*e*ra rösto*m* kome*n* ginsta*n* j gen til scrutinium enge andre gerni*n*g th*ä*r i mella*n* til taghne Ok the skula granligha merchia oc sama*n* sc*ri*ffua hulka syst*ra* oc brödh*i*r so*m* sina röster wt thrykkia eenfalleligha oc fra*m*sighia Ok hulka so*m* m*ädh* naghro wilkor ell*i*r owisseligha ell*i*r omskiffteligha giffua sina röster ffor th*ä*n skuld at aff reno*m* oc eenfallogho*m* rösto*m* oc samthykkio giordho*m* j förstonne i scrutinio, oc swa j tilgangeno*m* tha skal walit göras

Huru abbatissa skal kallas tha confessor wäls oc sa*m*thykia walit

¶ Nw tha alla röstenar äru swa sama*n* sc*ri*ffna aff twem ell*i*r jw aff enne systor oc twe*m* brödhro*m* th*ä*r til skipadho*m* Tha efftir thy som regula saluatoris biwdh*e*r at Abb*atiss*an skal en wälia aff xiii p*rä*stome*n* hulke*n* all samqwe*m*din syst*ra* oc brödhra samthykker til alme*n*neligh*e*n confessorem oc thy kallis abb*atiss*an oc är th*ät* swa at all samqwe*m*din syst*ra* oc brödhra haffua nagh*e*n samthykt tha skal hon oc th*än* sa*m*ma samthykkia om en ey naghat a*n*nat laghlighit oc ope*n*bart hindir th*är* a mote staar

Huru publicacio skal göras

¶ Sidha*n* kalle abb*atiss*an alla samqwe*m*dena syst*ra* oc brödhra oc spyri alla alme*n*neligha aath
708 om en the haffua haffth | friit wal oc fria röst*er* oc th*e*m thiande ell*i*r sa*m*thykiande opläsi ginsta*n* Abb*atiss*an ell*i*r en aff scrutatoribus sc*ri*fftena huru scrutinium är til gangit alme*n*t oc ope*n*bara Ok ginsta*n* haffue Abb*atiss*an collacionem m*ädh* senioribus ell*i*r m*ädh* th*e*m so*m* scrutinium togho aff th*e*ra retferdhogheyt so*m* walt haffua oc aff hans qwe*m*ligheyt so*m* wald*i*r är oc nämpd*i*r är i scrutinio Ok ginsta*n* collacio är giord tha fulfölghe Abb*atiss*an Eleccionem oppa Allas th*e*ra weghna m*ädh* thesso*m* ordho*m* Jak systor N Abbatissa ffor*e* mik oc alle war*e* samqwe*m*d wäl oc waldan ku*n*gör höuizka*n* oc gudhlighan brodh*e*r brodh*e*r N os til fadh*e*r

oc confessorem j na*m*pn fadh*i*rs sons oc th*ä*ns helgha anda amen Ok th*ä*nna eleccionem swa so*m* laghligha oc höghtidheligha giordha skula alle fulbordha thekka oc anameligha haffwa siongand*is* höghtidhligha Te deum laudamus Tha th*ät*ta är endath Tha läsi Senior owir hanom som waldir är, hano*m* sta*n*dandis a knäm oc wende sik moth seniore Saluum fac seruum tuum domine Co*n*ue*nt*it swari Deus meus sperantem in te Esto ei domine turris for[ti]tudinis etc^{ra} Nichil proficiet inimicus meo etc^{ra} Domine exaudi oracionem meam Dominus vobiscum Collecta Deus qui corda fidelium etc^{ra} Omnipotens sempiterne deus qui facis mirabilia magna solus etc^{ra} Acciones nostras etc^{ra}, Ok nar ha*n* so*m* waldir är til confessorem a sinne matto som for*e* saght är tha halde ha*n* confessoris stadh ok ämbite thogh ey so*m* confessor wta*n* som en slättir brodh*i*r thogh skula alle hano*m* lydha som i Regula saluatoris biudz lydha confessori i xii capitulo til thes ha*n* stadhfestir är aff biscopeno*m* | *Nw sidha*n* ha*n* so*m* wald*i*r är til confessorem 709 är scippadh*i*r oc stadhfest*i*r aff biscopeno*m**[1] til confessorem generalem oc hau*i*r anamath fulla maght aff hano*m* binda oc lösa retta oc bätra efftir thy regula saluatoris sighir, tha gange ha*n* til capitulum m*ädh* sino*m* brödhro*m* oc thär skal hano*m* faas messobochin aff eno*m* seniore oppa hulka ha*n* skal leggia sina he*n*dir Ok senior sighi til hano*m* swa J ärin plictoghe at swäria etc^{ra} Ok tha göri

[1] *Orden inom * * äro tillskrifna i öfre margen i st. f. de öfverstrukna orden:* Ok sidha*n* ha*n* skipadh*i*r ok stadhfestir är aff biskopeno*m*

ha*n* sa*m*ma edh*i*n a sina matto oc antwardhis hano*m* r*e*ghla*n* oc brödhra incigle *mädh* sa*m*mo ordho*m* A sina matto so*m* förra är saght om abb*atisso*na Ok sidha*n* sighi senior til brödhra*nn*a Gaan fram kär*e* syner oc brödh*e*r efftir jdhro*m* allir oc skipan oc görin idhra lydhno Ok skal lydhna*n* göras aff hwario*m* brodh*e*r enka*nn*eligha sta*n*dandis a knäm oc sama*n*föghdho*m* badho*m* handom *mädh* thesso*m* ordho*m*

Huru brödhrene skula göra confessori si*nn*a lydhno

¶ Jak brodh*i*r N loffuar thik confessori lydhno wördhni*n*g tilsta*n*dilse oc skyllogha wndirgifft i godho*m* loffligho*m* oc höuizsko*m* thingo*m* effth*i*r sancti augustini reghlo oc sancte birgitte constitu-ciones alt til dödhin Ok tha swari th*ä*n nye confessor hwariom eno*m* brodh*i*r swa sighiandis Gudh giffui thik äuerdhe[li]ghit liiff mi*nn*andis widh*e*r hwa*n* en Th*ä*r efftir oc ginsta*n* skal th*ä*n so*m* war confessor om ha*n* liffuir ell*i*r th*ä*n so*m* j confessoris stadh haffu*ir* warith oc alle brödh*i*r so*m* ämbite haffwa swa sc*ri*ftofedhrene so*m* andre oc sacrista oc the so*m* brödhra*nn*a böchir ell*i*r klädhe oc a*nn*or thing j werio haffua hafft so*m* til ha*n*s ämbite oc omsorgh höre at göma ell*i*r wakta vpsighia sina maght och sith ämbite oc antwardha th*ät* j ha*n*s
710 hendir och | ffaa hano*m* the nykla som the th*är* til haffua oc görin hano*m* redho skäl oc rächinskap aff th*e*m Ok ha*n* late sik fulko*m*ligha wardha om alt th*ät* ha*n*s ämbite arör*e* oc so*m* confessor gene-

ralis bör akta oc sköta effth*i*r thy regula saluatoris biudh*e*r

Huru ma*n* skal sik haffua om syst*rum* oc brödhr*um* sämbir ey om walith

Nu wm swa kan henda at syst*rum* ok brödhro*m* osembir om walit tha confessor skal welias tha skal biscope*n* th*ät* ra*n*zsaka Ok är th*ät* swa at biscope*n* gith*e*r th*är* ey när warith Tha ey thes sidher nar so*m* röstenar äru alla taghna oc sama*n* sc*ri*ffna Tha ssom för är saght skal abb*atiss*an *kallas oc*[1]) th*än* brodhrin som wilkare*n* delin nämpt oc samthykt haffu*ir* i scrutinio skal oc hon samthykia etc^{ra}

¶ Nw huru ma*n* skal wita aff collacione hulkin delin wilkare*n* är oc hwem the skula samthykia th*ät* ra*n*zsakin effth*i*r thy som sc*ri*ffuat staar Aff abb*atisso*ne wal capitulo [. . .][2])

Hwat so*m* göra*n*de är tha so*m* twadele*na* aff syst*r*ome*n* oc twadele*na* aff brödrome*n* nagh*e*n sa*m*thykkia til confessorem

Ok tha confessor skal wälias finz tha at twädelena aff syst*r*ome*n* oc twädelena aff brödhrome*n* haffua naghan brodh*i*r nämpt oc sa*m*thykt j scrutinio tha skal abb*atiss*an oc hano*m* samthykia om ey är naghat a*n*nath laghlighit oc ope*n*bara hind*e*r som th*är* amothe staar Th*är* näst göris ope*n*barligha publicacio oc alme*n*neligh*e*n collacio so*m* för

[1]) *Orden inom * * tillagda i margen.*
[2] *Se ofvan sid.* 84: *rad.* 16 *o. f.*

är saght oc manis alle badhe syst*ra* oc bröd*ir* at the alle m*ädh* eendreght oc sa*m*thykio ga*n*gin til the personam m*ädh* sino*m* rösto*m* so*m* swa är nämpd*ir* aff wilkare*n* deleno*m* oc sidha*n* en thogh at naghr*e* fast mote sta oc skiwta sigh til a*n*nan Thogh wäli Abb*atiss*an th*än* brodhrin til confessorem swa sighia*n*dis Jak systor N abbatissa for mik oc for th*e*m m*ädh* mik samthykia etc^ra^ som for*e* sc*ri*uat
711 star, *tha abbatissa wäls*[1]) | oc fulbord*is* oc stadhfest*is* oc gör*is* allo ledhis so*m* for*e* sc*ri*ffuat staar ¶ Thogh fför en ha*n* so*m* waldir är til confessorem stadhfest*is* aff biscopeno*m* tha medha*n* ha*n* waldir är j twädreght skal biscope*n* th*ät* ra*n*zsaka so*m* for*e* sc*ri*ffuat staar, om abb*atisso*na nar hon är wald j twädrekt

Hwat göra*n*de är tha allena twadelena aff brödrome*n* oc aff fierdha ell*i*r femta deleno*m* aff syst*r*ome*n* nämpnis nagh*e*r brodh*i*r til confessorem

¶ Än hendir th*ät* swa at engin brodh*i*r wardhir nämpdir j scrutinio aff twadelome*n* aff syst*r*ome*n* oc twadelome*n* aff brödhrome*n* Vta*n* thogh wardh*i*r nagh*e*r nämpdir til confessorem aff twadelome*n* aff brödhrome*n* oc aff naghro*m* syst*ru*m so*m* ka*n* wara fierdha delin ell*i*r femte delin Tha kallis abbatissa*n* oc gör*e* so*m* for*e* saght är, oc en tho at naghr*e* andre brödh*i*r en ell*i*r flere aff and*ru*m syst*ru*m oc brödhr*um* nämpnas j scrutinio oc en tho at th*ät* ware twadelena aff syst*r*ome*n*

1) *Orden inom * * öfverstrukna.*

Huru syst*ra* oc brödh*i*r magho til ga *mädh* si*n*ne sa*m*thykio til th*ä*n so*m* wilkar*e* deli*n* haffu*i*r

Oc en tho at publicacio är giordh oc walit är böriadh Thogh magho syst*ra* oc brödh*i*r som the and*r*o brödhrena nämpt haffua, för en the ganga til and*ra* gerni*n*g ell*i*r syslo vta*n* alla list swik oc twäferd ell*i*r meenedh til gaa *mädh* sinne sa*m*thykkio jn til th*ä*n brodhrin so*m* swa är nämpdir aff twadelena aff brödhrome*n* oc fierdha deleno*m* ell*i*r fämta aff syst*r*ome*n* so*m* är wilkare*n* delin en tho at ha*n* är ey mer*e* delin aff alle samqwemd*i*nne Oc ganga tha swa manga persone til hano*m* *mädh* sinne samthykio at the *mädh* th*e*m som hano*m* förra nempdo j scrutinio göra twadelena aff alle sa*m*qwemdi*n*ne, tha manis the andro til sa*m*thykio oc eendrekt Oc en tho at the mote sta*n*da ell*i*r skiwta sik fra*m*delis, thogh ha*n* som swa är nä*m*pd*i*r | ok samthyktir wälis aff abb*atisso*ne oc 712
stadhfest*i*s aff biscopeno*m* likarwiis so*m* twadelena aff alle sa*m*qwe*m*di*n*ne haffd*i*n hano*m* aff ophoueno til nämpt so*m* for*e* scriffuat staar ¶ Vta*n* swa war*e* at thridhiadelin aff brödhrome*n* oc the andra syst*r*-*a*na the haffd*i*n endreghteligha en A*n*nan nämpt i scrutinio oc om the sa*m*mu so*m* äru thridhiu*n*gen aff brödhrome*n* oc the andra syst*ra* finnas merche-ligha retferdhoghar*e* i th*e*ra aght oc meni*n*g en the andro ok ha*n* so*m* aff th*e*m är til ne*m*pdir är th*ä*r til bätir fallen en th*ä*n som är nempdir aff twadelena aff brödhrome*n* oc aff fierdha deleno*m* ell*i*r fempta aff syst*r*ome*n* Tha gangin the so*m*

wilia til hano*m* m*ädh* sinne sa*m*thykio oc ha*n* wälis oc stadhfest*is* so*m* för är saght for thy at ha*n* hauir tha badhe wilkar*en* delin oc meredelin

¶ Än hendir th*ät* swa at engin brodh*ir* wardh*ir* nä*m*pdir aff twädelena aff brödhrome*n* oc aff fierdha ell*ir* fempta deleno*m* aff syst*r*ome*n* j scrutinio Tha kallis abb*atiss*an so*m* för är saght oc gangin the so*m* wilia m*ädh* si*n*ne sa*m*thykio til hano*m* so*m* ne*m*pdir är aff mere deleno*m* aff brödhrome*n* Thogh swa at th*är* m*ädh* wari *ath mynzsta fämpta äll*ir* sättadelin aff syst*r*omen*[1] Ok ganga tha swa ma*n*ga syst*ra* oc brödh*ir* til hano*m* m*ädh* si*n*ne sa*m*thykio at the, m*ädh* th*e*m som hano*m* först ne*m*pdo j scrutinio göra twädelena aff alle sa*m*que*m*di*n*ne ell*ir* oc aff brödhrome*n*, tha wälis han aff abb*atisso*ne oc stadhfest*is* etc*ra* so*m* for*e* saght är

Jste passus vsque in finem videtur impeditiuus vel non obseruandus

¶ Vta*n* swa war*e* at naghor a*n*nor brodh*ir* wordhe ne*m*pdir aff andro*m* syst*rum* oc brödhro*m* hulke so*m* fu*n*nos mercheligha rätferdhoghar*e* j th*e*ra aght oc meni*n*g en tho at the war*en* naghat litit ferre j talino oc ha*n* so*m* aff th*e*m til nämpdir
713 är ware qwemlighar*e* oc bät*ir* th*är* til fallin | For thy so*m* p*ri*ara*n*s Addiciones oc ordinse*n*s priuilegia sighia tha är mera sköta*n*de hulkin delin wilkare*n* är j sinne aght oc meni*n*g oc qwemar*e* personam nämpt hauir en th*än* so*m* at enast är mere j talino Nu om swa kan henda at andra syst*ra* ell*ir* brödh*ir* so*m* andra haffua nä*m*pt j scrutinio wilia ey til ganga m*ädh* si*n*ne samthykio til the personam som swa är nä*m*pd etc*ra* efft*ir* thy som nw for*e*

---

[1]) *Orden inom * * tillskrifna i margen i st. f. de öfverstrukna orden:* meer en vj ell*ir* viij syst*ra*

sc*ri*uat staar ell*i*r ganga oc naghr*e* til thogh ey swa ma*n*ge at the göra twädele*na* so*m* for*e* sakt är Tha ey the sidh*e*r th*ä*n brodhre*n* so*m* swa ne*m*pdir är aff wilkar*e* deleno*m* j scrutinio ha*n* wälis til confessorem aff abb*atisson*e Thogh ey stadhfest*i*s ha*n* för aff biscopeno*m* en ha*n* hau*i*r th*ät* walit ra*n*zsakath so*m* for*e* saght är oc han so*m* wald*i*r är halde confessoris stadh thogh ey so*m* confessor wta*n* so*m* en a*n*nar slättir brodh*i*r oc alle skula hano*m* lydha etc^{ra} thogh taghi engin jn til brodh*i*r för en ha*n* stadhfest*i*r är Än är th*ät* swa at naghor[1]) brodh*i*r wardh*i*r a*n*norledhis nämpd j scrutinio än nw for*e* sakt är tha for thy at wilkare*n* delin haffuir th*ät* ey giort tha haffu*i*r th*ät* enga makt wta*n* th*ät* reknas for inte oc engin ma ganga m*ädh* si*n*ne samthykio til the personam

Hwru walit skal ranzsakas fulbordhas oc 714 stadhfestas oc huru the skula sigh haffua som th*ä*r mote tala

Nw for thy at stadhgat är j saluatoris r*e*ghlo at nar confessor waldir är tha skal biscope*n* hano*m* skipa oc stadhfesta klost*i*rsins alme*n*nogha*n* confessorem Thy skal abb*atiss*an oc seniores a*n*nan daghi*n* näst efftir at ha*n* waldir är sama*n* kalla alla syst*ra* oc brödh*i*r oc hau*i*r ha*n* ey förra samthykt walit tha spöris först ha*n*s sa*m*thykkia Ok nar han hau*i*r samthykio giffuit oc äru alla syst*ra* oc brödh*i*r tha ell*i*r förra endrektoghe tha skal ey

1) *Efter* naghor *äro orden* systor ellir *öfverstrukna.*

at enast abb*atiss*an til biudha biscopeno*m* ha*n*s qwe*m*ligheyt so*m* waldir är wta*n* jämwel all samqwe*m*din m*ädh* abb*atisson*ne Ok ey at enast skal biscopeno*m* tilbiudha hans qwemligheyt so*m* waldir är wta*n* jämwel huru ledhis walit är til gangit oc sa*m*thykt m*ädh* eendrekt bidhia*n*dis hano*m* th*ät* walit oc hano*m* so*m* waldir är stadhfesta

¶ Än är th*ät* swa at walit är giort i twädreght tha skal abb*atiss*an oc seniores a*n*nan dagh*i*n näst efft*ir* walit är giort eenka*n*neligha kalla th*e*m syst*ra* oc brödh*ir* so*m* sik th*är* a mote sethia oc th*e*m mana til sämio oc leggia th*e*m for*e* at inna*n* iij dagha th*är* nest efft*ir*koma*n*de skula the fra*m*bära oc lata höra hwath th*ät* är so*m* the haffua mote thy valino[1]), ell*ir* mote th*e*m so*m* walt haffua, ell*ir* waldir är, oc sidha*n* engeledhis tilstädhias Ok nar th*ät* hört oc ra*n*zsakat är, th*ät* so*m* the haffua mote bära, fins th*ät* laghlighit ok krafftoght wara til at göra th*ät* walit til inte ok är thogh ey ope*n*barth Tha skal abb*atiss*an äll*ir* seniores lära th*e*m oc göra th*e*m wiisa th*är* oppa och mana oc fulko*m*ligha
715 wndirwisa huru th*ät* skal wt|thrykkias j alla sa*m*qwe*m*di*n*na breff so*m* th*är* oppa skula giffuas, enka*n*neligha oc beskedhligha hwat the haffwa moth sielffuo walino, ell*ir* moth th*e*m so*m* walt haffua, ell*ir* oc mothe hano*m* so*m* waldir är Ok i alla syst*ra* oc brödhra a höro, ell*ir* at minzsto j Abb*atisson*na oc seniorum Swäria oppa the helgho läst, at the troo th*ät* sant wara so*m* the fra*m*bära oc trösta sik til ath th*ät* betygha oc beuisa A*n*nars skula the ell*ir* the so*m* m*ädh* th*e*m halda enga maght haffua naghath

[1]) valino *tillskrifvet i margen.*

a*nn*ath fra*m*bära en th*ät* the förra haffua wtthrykt oc j for*nämp*do breffue staar Vta*n* swa skedde at naghat nyth fu*n*nis fra*m*berlighit ell*i*r nagh*e*r ny skäl fu*n*nos til at beuisa th*ät* so*m* förra fra*m*-burith war, ell*i*r och nagh*e*r gamul ärinde fra*m*-berligh*i*n wordh*i*n th*e*m oppa nyo ku*n*giordh hulke*n* the ey wisto ell*i*r ku*n*no wita *mädh* th*ät* första Tha skula the göra sin edh th*ä*r oppa at the th*ät* ey förra wisto, ell*i*r förra betygha ku*n*no Ok at the sik nu til trösta oc tro haua ful skäl ok tygh til Ok är th*ät* swa at the ku*n*no ey betygha ful-komligha th*ät* so*m* the mote walino fra*m*baro tha skulu the swa manga dagha *sithia oppa gulfueno *mädh* si*n*ne proue*n*to oc halle thysto*[1]) so*m* wiku äru fra*n* th*e*m daghenо*m* so*m* the sigh först mote satto oc til th*ä*n dagh*i*n th*ät* ra*n*zsakat oc endat är oc ha*n* som waldir war är stadhfestir

¶ Än the so*m* ey betygha ku*n*no th*ät* the mothe th*e*m som walt haffua ell*i*r waldir är fram-
bära Tha lidhin swa manga dagha the plict som thog hafui
staar j regula saluatoris j xv capitulo so*m* wiku sina pre-bendam
löpa. fran th*e*m daghenо*m* so*m* the sigh först mote oc ey thor-faste fore
satto oc til th*ä*n dagh*i*n th*ät* ärindit endat wardh*i*r thy
*ell*i*r taghin swa manga dagha disciplinam*[2]) oc
halle*n* thysto | Ok han som waldir är wardh*i*r 716
stadhfestir Ok the som ey wilia for*nämp*da plict lidha bliffue*n* tha genast fran th*e*m daghenо*m* som th*ät* ärindit är endat oc til thes the plictena ful-ko*m*pnat haffua vte lykte aff the helgho kirkio, haffua skolandis enga nadh ell*i*r tröst til forlatilse

[1]) *Orden inom * * äro tillskrifna i margen i st. f. de öfver-strukna orden:* fasta til watn oc brödh

[2]) *Orden inom * * äro öfverstrukna.*

om for*nämp*do plict, Vta*n* at th*ät* fu*n*nis m*ädh* ope*n*barligho*m* skälom at the sik vta*n* swik tryzsko ok ilherzsko th*är* a mote sath haffua

¶ Är th*ät* oc swa at the swa göra at the th*ät* so*m* the fra*m*bära mote walino ku*n*no fultygha m*ädh* ope*n*bara g*ärnin*g ell*i*r witno*m* ok är laghlighit oc krafftoght til at nidh*e*rsla walit tha mane Abb*atiss*an ell*i*r seniores hano*m* so*m* waldir är oc th*e*m so*m* walt haffua at the sin rät so*m* the synas haffua ouirgiffuin ¶ Ok är th*ät* swa at the ey wilia tha skal abb*atiss*an for*e* the sakena som the tha mothe walino fra*m*burith haffua oc betyghat laghligha sa*n*na oc krafftogha wara th*ät* walit ku*n*göra för*e* the sakena skuld inte wara oc th*är* m*ädh* gange*n* a*n*nath si*n*ne til nyth wall etc^{ra} som fore sc*ri*ffuath staar oc göris swa j confessoris wals ranzsakan so*m* i Abb*atissonn*a thogh swa at abb*atisson*ne wal ra*n*zsake biscope*n* m*ädh* confessore

¶ Än confessoris wal skal biscope*n* ranzsaka ensame*n* oc thet fulbordha oc stadhfesta oc ey bör abb*atisson*ne ell*i*r naghr*um* and*r*um hano*m* fulbordha ra*n*zsaka ell*i*r stadhfesta Ok en tho at confessori är antwardhat biscopeno*m* til sc*ri*ffua he*n*na qwämligheyt so*m* wald är so*m* addiciones sighia, thogh bör ey abb*atisson*ne ensa*m*pne vta*n* iämwel alle samque*m*di*n*ne bör biscopeno*m* til sc*ri*ffua om confessoris wal huru th*ät* är til gangith etc^{ra} alt th*ät* her brist*er* th*ät* confessoris wal til hör*e* th*ät* staar Aff Abb*atisson*ne wali sc*ri*ffuat til enda Alt til the Rubrica börias som h*är* efftefölgh*i*r

Hwat th*ät* är ssom skäligha ma bäras mote 717
the persone som wald är ell*i*r moth th*e*m so*m* walt haffua ell*i*r oc mote siälffuo walino etc^{ra}

Thenne äru the puncta hind*e*r oc wanskilse laghligh*i*n oc skäligh*i*n til at göra walit til inte ell*i*r merkeligha hindra nar the betyghadhe ell*i*r ope*n*bare äru effter thy so*m* for*e* saght är ¶ Nar the puncta fra*m*bäras som ganga mote the persona so*m* waldir är til confessorem tha skulu the först ranzsakas oc fi*n*nas the tha osa*n*ne tha näffsis the so*m* th*e*m fra*m*buro lik*e*rwiis som the ku*n*no inthe betygha *Th*än* förstä är at confessor scal wara äkta*[1]) Ok efftir thy p*ri*ara*n*s addiciones sighia at j thesso*m* sakom skal abbatissa aff sätias Om hon är thyngd aff allirdoom swa at hon forma ey sino ämbite nytteligha for*e*sta etc^{ra} all the sa*m*mo hind*e*r som abbatissam hindra ell*i*r aff sätia som p*ri*are*n* talar om i addicionibus oc swa thet helghe fädh*i*r haffua skipat oc stadhgat, the magho oc confessorem weliande hindra, oc walda*n* aff säthia effter thy the wt thrykte standa sc*ri*ffne j abb*atisso*n*ne wali ffraan them första pu*n*ctenom so*m* är Om hon är thyngd aff allirdom etc^{ra} alt wt til the Rubricam som h*ä*r staar näst efftir

[1]) *Orden inom * * äro af den ursprungliga handen tillskrifna i margen.*

Hwat th*e*ra plict är som tilfelle giffua at twädräkt wardh*i*r ell*i*r meris j walino

Ok wakte sik confessor oc brödhrene oc andre the som wardha kalladhe at wndiruisa syst*ra*na oc styra th*e*m j th*e*ra wal etc[ra] som sc*ri*ffuat star aff abb*atisson*na wali alt wt til thes th*ät* lyktas

---

Ändringar och rättelser

(utom de som anmärkts i det föregående).

Sid.	rad.	
109	23	en *tillskr. öfver raden.*
111	10	som » » »
112	23	hans *senare ändring från ett numera oläsligt ord.*
—	29	*det första* brodher *tillskr. i margen.*
113	13	*efter* etcra *ett felskrifvet* Deus *öfverstr.*
118	26	*efter* hauir *ett dubbelskr.* en *öfverstruket.*
120	14	hwath *r. fr.* qwath
122	6	*efter* gärning *ett felskrifvet* ok withno*m* *öfverstr. med rödt.*
123	11	*efter det första* tha *ett dubbelskrifvet* osa*n*ne (*ändr. fr.* sanne) *öfverstruket.*

Här aftryckta *Ordning vid confessorsval* är hämtad ur samma handskrift som nästföregående stycke (cod. Ups. C 74). Hvad som ofvan sid. 105 yttrats i sammanhang med den förut utgifna »Ordning vid abbedisseval» gäller äfven för denna urkund, jämväl hvad som där anförts om textens beskaffenhet och sättet för dess återgifvande i trycket.

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1906.

HANDLINGAR PÅ SVENSKA

RÖRANDE

"VÅRFRUPÄNNINGEN"

TILL

VADSTENA KLOSTERS BYGGNAD OCH UNDERHÅLL.

EFTER GAMLA HANDSKRIFTER

UTGIFNA AF

ROBERT GEETE.

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1906

1. H. Birgittas uppenbarelse om Vårfrupänningens utgörande.

(Revel. extrav. cap. 32.)

Waar h*är*ra ihesus christus beddes aff 377
Rikesins almogha ena hielp til sina[1]) ärofulla modh*er*s clost*er*s fulko*m*pnilse[2]) j watzstenom Capitulum xxxij

Christus thalar Jak är th*ä*n som bödh habrae at offra sin son Ey för thy at jak ey fore viste hans lydhno godhet, Vthan för thy at jak ville at hans godhe wilj skulle th*em*, so*m*[3]) äpt*ir* koma*n*de waro, bewisas Th*em* til sama äpt*ir*döme Swa vil jak oc[4]) nw aff landzens h*är*ra byggyas eth Clost*er* j mi*n*na modh*er*s hedh*ir* För[5]) thy vppa th*ät* at Rikesins synde matten mi*n*skas Thy til tessa[6]) clost*er*sins fulko*m*pnilse ¶ Tha bedhis jak hielp aff almoghano*m* Ey swa som widh*er*torffwandis hwilkin som är alla thinga h*är*ra vthan för thy at thera godha wilia redhaboenhet skulj andro*m* kwnnogh

---

[1]) sina *af samtidig hand tillskr. öfver ordet* hanss *som öfverstrukits.*

[2]) *vid* fulkompnilse *är i margen utan vidare af orig.-handen tillskr.* bygningh oc vppehälle (*troligen för att ersätta nämda ord*).

[3]) som *tillskr. öfver det följ. ordet.*

[4]) oc *tillskr. i margen i st. f. ett öfverstr.* ok

[5]) För *öfverstruket.*

[6]) tessa *af yngre hand tillskr. i margen.*

wardha för[1]) thy hwar en so*m* koma*n*dis är til lagha ara Oc haffw*ir* hugh at bliffua j jomff*ru*doms stadgha hwat th*ät* är man äll*ir* qwi*n*na giffwj en päni*n*gh gangandis mynth Samwledh the so*m* j änkio stadhga äru[2]) Än the so*m* j hionalagx stadhga ärw giffwj för sik oc sina hwst*ru* twa pä*n*inga til sama[3]) clost*er*sins bygni*n*gh mi*n*na modh*er*s[4]) Än the som haffua syner och dötth*er* oc ärw ko*m*pna til lagha ara som ärw sextan ara, för hwaria ena personam giffwi en pä*n*ingh Vppa th*ät* at kärlekin oc lydhna*n*na frwkt ökis j th*e*m Än Renliffwis me*n*niskior hwilko*m* so*m* bör giffwa mik sik sielffwa oc alt sith, Oc klärkane hwilke so*m* miin deel ärw warin frij Samwledh swe*na* oc tienistä folk wa*r*in vndan thakne Thy at the j sino*m* swet äta sith brödh Oc thy at the ey radha vm sik sielffwa

(Efter cod. Ups. *C 46.*)

---

[1]) för *öfverstruket.*

[2]) *efter* äru *orden* giffwj för sik oc *understr. för att utgå. I den af* Klemming *efter en Berlinhdskr. utgifna svenska texten till Revel. extrav. saknas på detta ställe* (*Birg. Uppenb.* 4, *s.* 94 *rad.* 2) *efter* äru *de sju följande orden:* Än *t. o. m.* ärw *hvarigenom meningen ohjälpligt förryckes. Huruvida felet finnes i hdskr. eller beror på utgifvaren kan för tillfället ej utrönas. Ett omtryck af kapitlet i korrekt form efter annan hdskr. än den af* Klemming *använda bör sålunda ej anses öfverflödigt. Den öfverhoppade meningen återfinnes äfven i cod. Ups.* C 74 (*bl.* 235 *v.*), *som innehåller ett utdrag ur samma kap. af Revel. extrav.*

[3]) *efter* sama *orden* mynna modhers *tillskr. i marg. af något yngre hand.*

[4]) minna modhers *öfverstr.* (*af samma hand som gjort tillägget i föreg. not*).

2. Om Vårfrupänningen.

War h*ä*r*ra* iesus christus sigh*e*r i sancta birg- (378) itto ordinis reglo hwilka ha*n* sielffw*e*r sancta birgitta teedde oc gaff aff for*nämp*da warf*ru* päni*n*g so*m* marghe mena, swa, *Mädh* th*e*m päni*n*geno*m* so*m* rikissins almoghe sielffwilia*n*d*is* sama*n*gör oc vtgiffw*er* skal abb*atiss*an allom fore see ok skipa and*ra* födha än öll oc brödh oc klädhe oc widh*e*rtorfftogh hwss oc bygnigh

(Efter cod. Ups. *C 46.*)

---

3. K. Håkans bekräftelsebref (1361 8/12). (Afskr. fr. 1400-talet.)

Littera Haquini Regis Suecie et Noruegie 23
De exponenda pecunia pro restauracione
vatzste[n]ensis monasterij

Haquon aff suerike m*ädh* gudz nadh konu*n*g*er* j norighe send*er* allom th*e*m som biggia ok boa j abo biscopsdöme klerkom oc läkma*n*nom helso m*ädh* gudi Th*ät* haffu*er* varit vit*er*la crisnama*n*na sidh*er* j allom godom g*är*ni*n*gom syno*m* oc j nödsynu*m* a gud kalla m*ädh* fullo hierta oc tro til thes at godä g*är*ni*n*gä mage fulko*m*pnas oc trang oc vanda maghen vändäs, þa han b[l]iþkad*er* vard*er* m*ädh* ödmywkt oc gudlika okallan oc helga ma*n*na bön Nw är som allom ku*n*nogt är riket star j storum vanda oc nöþsyn, i thy at harda plagur äru rikenu ifuir gangin swa som är broddod*er*

ell*er* swerdh ell*er* oaren oc en stand*er* forhanden örlogh oc s[t]rid*er* vtan gud vard*er* blidkader m*ädh* ödmywkt oc gudelica okallan oc helga manna bön for*e* aldra vora synd*er* oc bruta skuldh Thy haffuu*m* vi taladh m*ädh* biscope*n* ok rikens radh j vpsalum oc ifuir ena m*ädh* th*e*m vardh*et* oc nog*ra* bätring oc ödmywkth som gudhi varä göranda til blidkan oc hans helga mod*er* Jonf*ru* marie til hed*er*, th*är* til oc kärlikar maghe at*er* koṃa ok ökas j ma*n*nom gudz vredha mage leggias oc rikenu f[r]iþ röktas ödmywkt vexa oc rätuisa yknas, goþar gambla sithwenior vptakas oc sa*n*n[i]nde fölgias i ordhom oc g*är*ni*n*gom swa som är en alme*n*niliken tiänist til var*e* fru clost*er*stadh oc bigni*n*gh j va-
24 sten*um* j öst*er*götlanda so*m* th*är* til var huxat | Lagu oc giffuit aff voro*m* kär*e* fad*er* m*ädh* rikesens radh twa suenskä peni*n*g hwart aar aff thy mi*n*te nu gaar aff hwariä me*n*niskio vm alt riket aff thy folke som är i rättu hyonalagi ma*n*no*m* oc q*ui*nnom Swa ridd*er*skapi som bondom, sidh*e*n aff allo*m* klerkom ok aff allom them Ju*n*gfrudom oc enkio liffu*ern*e haffua vilia til dödra daga swa j köpstadhum som a landa Hwilken tiänisth oc peni*n*ga saman skulu takas aff hwario k*ir*kie j hwariom iulom m*ädh* troskap p*rä*stins oc endz godz manz i hwa*r*ie sokn oc sydan föras in i hwario Domkirkio ept*er* hwars biscops budhi j hwa*r*io biscopsdömä oc th*e*rra lagma*n*na som th*är* j boa Oc skal th*ätta* jngen mä*n*niskio lata som syna helso vitä vil ell*er* rikesins tarff oc wart bwdh vil standa aff thy folke so*m* forr*e* wart nämpt allägx andra bätringh almogan göra skal i gudz hed*er* vmbyud*er* oc ku*n*nog*er*

hwar biscop*er* i syno biscops döme m*ädh* sino*m* breffuom hwilka vy radho*m* hwariom ma*n*nom g*är*na at holda Datum vpsalie Anno domini Mccclx primo [1361] Die concepcionis beate virginis Marie [8 dec.]

(Efter afskrift i »Åbo domkyrkas Svartbok», cod. *A 25* i Riksarkivet.)

---

4. K. Albrekts bekräftelsebref (1374 11/7).

Konu*n*gx albrictz a*n*nat breff oppa warfr*u* peni*n*g 378

Albrict m*ädh* gudz nadh Swerik*is* oc göta konu*nger* hilso*m* alla oc hwan en wara kära wnd*ir*dana m*ädh* nadh oc hilso j waro*m* h*är*ra Äpt*ir* th*ät* oc ffor thy at aff wars kära fadh*i*rs oc wara oc wars rikis radz oc radhgiffwar*a* endräkteligha radh oc sa*m*thykkio wardh longo m*ädh* fornu*m*pstoghet skipat oc stadhgat at til jo*m*fr*u* ma*r*io clost*er* j wadzst*enom* bygni*n*g oc til the ärafulla jo*m*fr*u*na Jo*m*fr*u* sancte marie hedh*i*r oc wördhni*n*g scal wtgiffwas oc wtläggias aff allo*m* jo*m*frwm oc änkio*m* oc aff allo*m* them so*m* j io*m*fr*u*dom oc änkiadom astu*n*da at liffwa oc gudhi thäkkias oc sa*m*maledhis aff allo*m* the*m* som j hionalagh äru stadde oc sa*m*ma*n*fögdhe en peni*nger* hwart aar Thy astu*n*do*m* wi oc wilio*m* at the fforsagdhe skipilse oc stadhge sculi aff allo*m* stadheligha hallas oc ffulfölghias Thy mano*m* wi oc radho*m* idh*e*r alla oc hwa*n* idh*e*r widh sik m*ädh* thesso närwar-

a*n*de b*r*effwe at j the*n* for*nämp*d*e* peni*n*g*en* h*ä*r ept*ir* hwart aar wtgiffwe*n* oc wtlägge*n* trolika oc gudheligha At j ffor th*ät* oc a*n*nat got so*m* j aff waro*m* h*är*ra idh*e*r op wäkkia*n*de görande wardhe*n* maghen ko*m*ma til äw*är*dhelikx liffs oc salighet frögdh oc glädhi Giffwit oc sc*r*iffw*i*t wnd*ir* wart j*n*sigle oppa i*n*ne ö so*m* kallas öknö widh stäkaborgh Aro*m* ept*ir* gudz byrdh twsanda thrihu*n*dradha sywtighio oc fyra [1374] daghe*n* ept*ir* s*anct*e knwtz konu*n*gx oc martiris dagh [11 juli]

(Efter cod. Ups. *C 46.*)

---

5. **K. Kristofers bekräftelsebref** (1442 3/2).

(217) Littera Regis Cristophori super Denario beate virginis.

J Na*m*pn fadh*e*rs oc sons oc thäs helgha anda. Jomfru Marie sancte Birg*i*tto oc alla helghona. Amen. Wi Cristoffer m*ädh* gudhz nadh Swerikis Da*n*marks Norighis wendis oc göta konu*n*g palantz greue pa Riin Hertugh .i. beyare*n*. Helsom alla the som th*ä*tta breff höra äll*i*r see äw*ä*rdhelica m*ädh* gudhi. Mädhan alzmäktog*er* gudh aff sinne guddo*m*s for*e*syn oc eenka*n*nelica kärlek oc miskund oss haffu*e*r kallat oc for*e* manga andra framsat .j. konu*n*gxlica äro wärdhughet at wara konu*n*g*er* ow*e*r Swerikis rike oc ey at enast Swerike vtan iämwäl da*n*mark oc norige. Tha til bör oss th*ä*r amot the helgha kirkio hans vtwalda brwdh oc hännas tiän-

arom Oc eenka*n*nelica thöm som wärldena ower giffuit haffua oc sik til gudhz tiänist bundit. Ath vnna giffua stadhfästa oc formera priuilegia frihet oc nadh*i*r oppa th*ät* at the thes yt*e*rmeer oc rolicare maghe gudhz tiänist oppe halda oc göra badhe dagh oc nat Oc fore oss oc waro rike thes trolicare bidhia. Thy kännom*m*ps wi m*ädh* th*ä*tta waart närwara*n*d*is* opno breff at .j. gudz hedh*i*r jomfru Marie oc sancte Birgitte och alla | helghona hedh*i*r. 218 Oc for thera skuld Swa oc for th*ä*n stora w*är*dhughet och nadh som the haffua oss oc waro*m* wino*m* giort oc wi oc ware wener än hopas oc fulkomlica til thera nadh tro h*är* äpt*i*r framledhis at finna til alt ward besta*n*d oc got badhe til siäl oc liiff. Tha haffua wi m*ädh* een beradhna*n* hugh äpt*i*r wart älskelica radhz raadh .j. Swerike som wi nw när oss hafua m*ädh* fulkomlican kärlek samtykt oc aff nyo stadhfäst the breeff som ware forfädh*i*r swerikis konu*n*ga oc rikesins raadh haffua giffuit oc vnt oppa warfrw pä*n*ninge*n* owär alt rikit aarlica vt at giffua watzstena clostre til styrk oc oppähälde. Wiliand*is* oc biwdha*n*d*is* allom ow*e*r alt swerikis rike aarlica wt at giffua äpt*i*r thy som breffuin thär oppa förra giffuin vtwisa widh*e*r wara hyllist oc konu*n*gxlica nadh*i*r. Ok ware th*ät* swa at naghor sik här amot sätia wilde, tha bidhio*m* wi werdhugha fädh*i*r m*ädh* gudhz nadh ärchebiscopen oc alla andra biscope .j. rikeno at the hono*m* m*ädh* thera prouasta oc clärka lathe vtkräffuia m*ädh* sama rät som a*n*nor kirkiosculd tionde oc a*n*nor plägha vtkräffuias som breffwin th*ä*r oppa giffue*n* vtwisa. Datum watzstenis die beati blasij

episcopi et martiris [3 febr.] Sub sigillo nostre maiestatis quo vtimur pro presenti presentibus appenso. Anno domini Mcdxlij [1442]. Anno regni nostri swecie Primo.

(Efter Riksarkivets cod. *A 23.*)

---

6. **K. Karl Knutssons bekräftelsebref** (1450 4/10).

For all*om* th*e*m som th*ä*tta b*r*e*ff* höra äll*i*r see kä*nn*o*m*ps wj Erik nipritz Ridda*re* ösgöta laghma*n* oc höwidzma*n* oppa stäkaborg oc karl knwtzs*on* a wapn os hafua seet oc hört oc ow*er*läsit höghburi*ns* första oc wars nadhis h*är*ra konu*n*gx karls b*r*e*ff* ludha*n*de ordh fraan ordh so*m* h*ä*r äpt*ir* sc*ri*ffuat staar

Wi karl m*ädh* gudz nadh Swerikis Norig*is* oc göta konu*n*g Helso*m* alla the th*ätta* b*r*e*ff* höra äll*i*r see k*ä*rlica m*ädh* gudh oc war*e* nadh ku*n*görum wi allo*m* m*ädh* thesso waro närwara*n*do opno b*r*e*ff*ue at äpt*ir* thy gudh hafu*ir* oss j syst*ra* oc brödhra helga r*e*glo j watzsteno*m* eenka*nn*elica skipat thes clost*er*sse*ns* wärn hä*n*gn oc forswar wara j allo*m* thes widh*er*torfto*m* oc besta*n*d Swa oc for thy at jhesus christus gudz son oppe*n*baradhe war*e* kär*e* modh*er* rikesi*ns* patrone sancte birg*i*tto at ha*ns* signadhe wili är at hwar mä*nn*iskia i swerikis rike som är j io*m*frudo*m*s änkiodo*m*s oc hionalagx stadhga som til lagha aara ko*m*pne äru sculdo wälwiliolica oc r*e*dhelica göra [*C 46 add.* oc giffua] een päni*n*g aarlica j io*m*frw marie hedh*er*

for*nemp*da watzste*na* clost*r*e til bygni*n*g hwilkit helge pawa oc waar*e* forfädh*e*r konu*n*ga oc drotni*n*ga oc alla biscopa oc meneghä rikesi*n*s raadh i waro rike for*nemp*da clost*r*e la*n*glica oc nadhelica vnt giffuit oc mädh*e*r the*r*a b*r*eff oc incigle bebreffuat hafua the for*nemp*da clost*r*e til bygni*n*g oc oppehälle som the*r*as b*r*eff th*ä*r oppa giffui*n* yt*er*meer vttrykkia Thy at clost*ri*t är mykit wiith oc kostelikit i thes bygni*n*g oc tarffuas altiit byggias oc forbät*ra*s badhe mädh*e*r tak oc ma*n*ga ha*n*da meer Thy äro*m* wi nw swa eens wordhne m*ädh* waart älskelica raadhs raadh at hwart hionalagh i waart rike sculu aarlica giffua for*nemp*da watzste*na* clost*r*e twa swe*n*ska päni*n*ga so*m* h*ä*r j stocholme gä*n*gxse oc gäffne äru hwar so*m* ey swa dana mynt gaar at the tha giffua i tolica päni*n*ga so*m* th*ä*r gaa lika mykit som twa swe*n*ska päni*n*ga äru wärdhe for*nemp*da watzste*na* clost*r*e til bygni*n*g oc oppehälde Oc th*ä*r oppa at gudhi oc Jo*m*frw marie matte wardha thäs yt*er*meer loff hedh*e*r oc ära aff for*nemp*da warfrw päni*n*ge oc almogh*e*n wari thäs wilioghari*n* honu*m* r*e*dhelica vtgiffua tha äro*m* wj thes eens m*ädh* for*nemp*da watzste*na* clost*er*s abbadyso Confessore oc allo*m* systro*m* oc brödhro*m* at the oc theras äpt*ir*koma*n*de sculu haffua a brödhra*n*na wäghna siw mässor aff siw jo*m*frw marie största höghtidho*m* i hwa*r*io wiku ena mässa [*C 46:* mässo] hwa*n* dagh*e*n oc syst*ra*na sculu läsa eth vigilies m*ädh* ix lexser oc hu*n*dradha oc fä*m*ptighi Aue maria th*ät* är een warfru psaltar*e* oc xxx sinno*m* th*ä*n versi*n* Maria mater gracie oc siw Salue regina for alla swe*r*ikis konu*n*ga oc drotni*n*ga liffua*n*d*is* oc dödha oc alla alme*n*t swerikis

rikes i*n*byggiara helso oc sälikhetz sculd när oc swa lä*n*ge for*nempd*e warf*ru* päni*n*g*er* om alt swerikis rike r*e*dhelica vtgörs Thy wilio*m* wi oc biwdho*m* waro*m* älskelica almogha i waro rike for*nempd*a warf*ru* päni*n*g redhelica aarlica fra*m* giffui*n* for*nempd*a clost*r*e til hielp besta*n*d oc oppehälde so*m* forsc*ri*ffuat staar at wj oc waar*e* äpt*ir*koma*n*de oc all rikesi*n*s menoghet maghe thäs yt*er*mer luttagha*n*de [*C 46:* lottaghne] wardha aff thy afflate oc synda forlatilso*m* som gudz son ihesus christus oc helghe pawa oc biscopa th*ä*r til vnt loffuat oc stadhfäst haffua Oc iä*m*wäl eenkorlica aff forne*m*pdo*m* mässo*m* luttaka*n*de [*C 46:* lottaghne] wardha Oc aff alle the gudz tiänist som th*ä*r daghlica görs aff systro*m* oc brödhro*m* Oc wj jönis *mädh* gudz nadh ärchebiscop j vpsalu*m* Niclis i ly*n*cöpu*n*ge Sigge j strä*n*genäs Ake j west*ra*aars oc Magnus j abo *mädh* sama nadh biscopa, knwt stenss*on*, Äri*n*gisl niclis*son*, Erik axelss*on*, Steen pädh*e*rss*on*, Otte vlfs*on*, Erik nipritz [*C 46:* nypertz] Magnus bä*n*ctzs*on*, Ake jöniss*on*, staffa*n* vlfs*on* laghma*n* j sudh*e*rma*n*nala*n*dh Eskil ysaacs*on* Oc greg*er*s mattiss*on* Riddara göru*m* wit*er*likit at wi hafwm fullelica raat waar nadhugha h*ä*rra stadhfästa all stykke so*m* forsc*ri*ffuat staar Oc wiliom wj th*ä*r fullelica til hielpa at th*ä*n forsc*ri*ffne warf*ru* päni*n*g scal redhelica vtkoma [*C 46:* inkoma] Til yt*er*me*r*a wisso tha latho*m* wj for*nempd*e *mädh* waars nadhuga h*ä*rras secret hä*n*gia waar secret oc incigle wit*er*lica for th*ätta* br*e*ff Datum stocholm jpso die beati francisci confessoris [4 oct.] Anno domini Mcdl [1450]

Jtem kä*n*no*m*ps wi oss hafua seet oc hört w*är*dhuga fädhra oc h*är*ra biscops bä*n*ctz j scaro*m* oc biscops laure*n*zsa i wäxio opna b*r*eff oc incigle m*ädh* hwilko the kä*n*dos sik seet oc hört haffua th*ätta* wars nadh*ugha* h*är*ra forsc*ri*pna b*r*eff Oc th*ät* hafua fulko*m*lica fulbordhat oc sa*m*tykt lik*e*rwiis so*m* the siälffue när haffdhe war*e*t oc fulbordhat tha th*ät* sama b*r*eff vtgaffs än togh at the oppa th*än* tiidh ey när stadde waro Til mer*e* wisso at wi swa seet hört oc läsit haffuo*m* so*m* forsc*ri*ffuat är tha latho*m* wi waar i*n*cigle wit*er*lica hä*n*gias for th*ä*tta b*r*eff Scriptum watzstenis Anno domini Mcdljº [1451] Jn crastino canonizacionis beate birgitte regni patrone [8 okt.]

(Efter vidimation på perg. från 1451, i Riksarkivet.)

---

7. Vadstenakonventens skrifvelse (1458 16/8).

Hwi oc huru warfr*u* päni*n*g*er* är aff waro*m*
h*är*ra ihesu christo teeddir oc aff swerik*is*
konu*n*go*m* ärchebiscopo*m* oc biscopo*m* oc
rikisins radh oc aff flero*m* paffwom
stiktadh*i*r oc stadhfestir[1])

J Nampn fadh*e*rs och sons och thäns hälgha anda 413
amen Medh sa*n*ne ödhmiwkt och kärlech j gudhi allom[2]) til äw*är*deligith ami*n*ne och andelighin hughnadh kungöru*m* wi abbatissa och Confessor gene-

---

[1]) *Öfverskriften är lånad från uppteckningen i cod. Ups. C 74, s. 471.*

[2]) *I öfre margen är här tillagdt, men sedan öfverstruket:* oc serdelis gudzlandz jnbyggiaro*m*

ralis och alla systra och brödher j warfrw och sancte Birgitto clostre j watzstenom huru waar härra Jhesus christus aff vphoffueno sielffuer wärdugadhis thee och oppenbara ware käre modher sancte Birgitto at han sielffuer beeddes aff allom almoghanom öffuer alt swerikis Rike en pänning til sinna wälsignadha modhers jomfru Mario closter j watzstenom hwart aar vtgiffuo skolandis aff hwariom them som xvi aara gamal är och äldre thogh vndantaknom allom renliffues människiom oc klärkom och them som androm tiäna fore sith brödh vppa thät at medh almoghanom och allom mena Rikesins jnbyggiarom synden skulle minzskas och fridher sämia kärlekir och alzskona gudz nadh och miskundh skulde ökas och meras, huilkin päninger sidhan stadhgadher stadhfäster och budhin är, aff allom Swerikis konungom som sidhan warith haffua. och jämwäl aff höghbornom första warom nadugha härra konung Cristiern som nw är och aff ärchebisc[op]om och androm biscopom och allo mena Rikesins Raadh, varo förnämpda clostre til bygning och vppehälle aarligha vt giffuo skolandis, och tha skal fornämpde päninger aat senasta om pascha tiidh j hwarie sokn medh pascha skuldenne oc andro tholgho som tha är almoghin pliktugher vt giffuo Oc tha skal fornämpde peninger aff kirkiohärromen saman thakas och aff them framdelis prostanom antwardhas, Oc prostane skulo han sidhan föra äller sända til sinne domkirkio oc thär antwardha thöm som han vpbäro skal vppa wars closters väghna. Oc kungörom wj at vppa thät almoghen hanom thäs viliogharen vilj vtgiffuo, tha haffua badhe ärchebiscopa och andre

biscopa j Rikeno ey ath enast ha*n* stadhfäst vth*e*n jämwäl hwar the*ra* haffu*e*r synderligha giffuith xl dagha afflat hwario*m* th*e*m th*ä*n päni*n*gin vth giffu*e*r Swa är ha*n* oc stadhfäst*er* j Consiliis oc statutis prouincialibus Oc aff fléro*m* pawo*m* särdelis Bonifacio ix. Jnnocencio vij. Johanne xxiij Oc Martino quinto Och vppa forrördha stadhfästilse Nadh oc Afflath haffuo*m* vj h*ä*r j watzsteno*m* goodh b*r*eff oc jnsighle heel och halden allom th*e*m redhoboen som th*e*m see vilia, Offwer alt th*ätta* sc*r*iffna. oc vth*e*n alla the gudz tiänist systra och brödh*er* h*ä*r j watzsteno*m* waro*m* förra tilpliktogh, tha haaldo*m* wy brödh*er* nw | här j clost*r*eno vij mässor j 414
hwarie viku aff siw ju*m*frw ma*r*io största högh-tidh*er* ena mässo hwar daghin j viku*n*ne Oc hwan dagh tha läss en aff waro*m* systro*m* ena vigilias m*edh* ix lekcer oc th*ä*r til fämtighi oc hundradha Aue maria th*ät* är en warfrw psaltare, oc xxx sinno*m* the*n* wersen Maria mater gracie etc[ra] Oc vij salue Regina fore alla Rikesens konu*n*ga oc drotni*n*ga oc alla alment Swe*r*ikis rikis inbyggiara. liffuond*is* oc dödha. hilso oc salughet, när oc swa länge for*nämp*de päni*n*g*er* om alt rik*i*t redhelica vthgörs Thy bidhio*m* vi kärligha alla badhe werdzligha oc Andeligha oc enka*n*neligha kirkio*n*na förmän biscopa p*ro*osta oc klärka m*edh* alle ödhmiwkt ok kärlech at the oss th*ä*r til behielpuge ware*n* til almoghan j Rikeno at thessen försc*r*iffne pe*n*nig*er* maghe swa wt giffuos som för sakt är Bidhiom wi och jämwäl alla menichetene at the hano*m* kärligha wilin vtgiffuo tröstandis til gudhz nadh at Rikith skal koma til thes yt*er*mere bestand fridh

oc andelikin hugnath Oc the so*m* ha*n* redheligha fra*m*göra ware sa*n*neligha niwtande th*ät* aflatidh so*m* alle biscopane j Rikeno haffua th*är* til synd*er*ligha giffuith aff alder, oc aff allo thy afflaat so*m* hälghe pawa Cardinala Ärchebiscopa oc biscopa haffua vnt oc giffuith allom clost*er*sens hielparo*m* oc störkiaro*m* Oc wardha thes yt*er*mere lutthagha*n*de aff for*nämp*da daghligha messo*m*, läsning oc alle andre gudz tienist so*m* görs aff oss oc waro*m* äpth*i*rkoma*n*do*m* nw oc äw*är*de*li*ca här m*edh* befällo*m* wj idh*er* alla oc hwan idhra besynd*er*ligha gudhi alzwaldugho*m* jo*m*ffr*u* ma*r*io oc war*e* kär*e* modh*er* sancte Birgitto at the idh*er* störken oc beskirme*n* til liiff oc siel j allo godho Sc*ri*ffuath j for*nämp*do varo clostre Aro*m* äpt*ir* gudz byrdh Mcdlviij [1458] nästa daghin äpt*ir* warfrw dagh dyra so*m* kallas assumpcionis [16 aug.] vnd*er* waar clost*e*rs jncigle

(Efter cod. Ups. *C 46.*)

I samma hdskr., *s.* 410—12, *fins samma sak i koncept med ändringar och öfverstrykningar, dat.* »Mcdli nästa daghen for sancti olafs dagh» [1451 28/7].

8. **K. Kristiern I:s bekräftelsebref** (1461 11/9).

Quia littera precedens regis karoli[1]) super 220
denario beate virginis non consonabat Revelacionibus nec litteris papalibus aut regum super eo prius datis jdeo data fuit ista littera per quam reuelacio et alie antique littere super huiusmodi denario ffacte sunt denuo confirmate

Wi c*ri*stiern m*ädh* gudz nadh Swerik*is* Da*n*m*a*rks Norgh*is* slaua oc göta konu*n*g h*ä*rtogh i slädzwik Grewe ow*er* holzste*n* Stormar*en* j aldenborgh oc dalma*n*horst Hilso*m* alla the*m* so*m* th*ätta* b*r*eff höra älla see kärlica m*ädh* gudh oc war*e* nadhe Ku*n*göro*m* wi allo*m* m*ädh* thesso waro närwa*randis* opno b*r*effwe at ept*er* th*ät* at gudh haffw*er* oss j syst*ra* oc brödh*ra* hälgha reghlo i wadzsteno*m* eenka*n*nelica skipat thäs clostirs wärn hägn oc forswar wara j allo*m* thes widh*er*thorfftom oc besta*n*d Swa oc ffor thy at ihesus christus gudz son oppe*n*baradhe war*e* kär*e* modh*er* swerik*is* rikinse*n*s patrone sancte b*ir*gitto at ha*n*s wälsignadhe wili är at hwar en me*n*niskia j swe*r*ik*is* rike so*m* til lagha aara är kome*n* th*ät* är xvi ara th*ät* see jo*m*f*ru* ällir änkia, älla j hio*na*laghi wnda*n* takno*m* reenliffwis me*n*niskio*m* klärko*m* oc the*m* so*m* thiä*na* andro*m* for sith brödh sculu wälwilioghe oc redhe*li*ca göra oc giffwa en päni*n*g aarligha j io*m*f*ru*

[1]) Se här förut n:r 7.

maria hedh*er* for*nämp*da wast*ena* clost*r*e til bygni*n*g
hwilke hälgha pawa oc war*e* forfädh*er* swe*r*ik*is*
konu*n*ga oc drotni*n*g*er* alla biscopa oc mene rikins-
ens radh j ware rike Swe*r*ik*is* for*nämp*da clost*r*e
langhligha oc nadhligha wnt giffwit oc *mädh* ther*is*
b*r*eff oc i*n*sigle besc*r*iffwat haffwa the for*nämpda*
clost*r*e til bygni*n*g oc ophälle so*m* ther*is* b*r*eff
th*ä*r oppa giffwe*n* yt*er*mer wtthrikkia Thy at
clost*r*i*t* är myk*i*t wiith oc kostligh*i*t j thes byg-
ni*n*g oc tharffwas altidh byggias oc forbätras badhe
mädh thak oc ma*n*ga handa mera andro Thy äro*m*
oc wi swa ow*er* eens wordhne *mädh* wart älske-
lighit radz raadh aff swerik*e* at ept*ir* th*ät* at for-
*nämp*d*e* peni*n*g*er* haffu*er* warit j margh aar j
margho*m* stadho*m* j swerik*is* rike forswmadh*er* oc
ey wtgiffwi*n* Swa oc for thy at marghe äru fast
owilioghe wordhne ho*n*om wtgiffwa thy haffwo*m*
wi *mädh* wart älskeligha radh j swe*r*ike nw oppa
nyamale ra*n*sakat oc stadhfäst oc *mädh* thessa
waro opno breffwe stadhfästo*m* oc fulbordho*m* the
for*nämpda* teilse oc wara forfädh*ra* konu*n*ga oc
biscopa oc mena swerik*is* rik*is* radz b*r*eff oppa for-
221 *nämp*d*a* peni*n*g*a* | so*m* för sakt är for*nämp*d*a* wadz-
st*ena* clost*r*e til bygni*n*g oc ophälle oc ände*li*ca
wilio*m* at ha*n* oc swa aarligha wtgiffwis Oc bidhio*m*
wi w*är*dugha fädh*er* *mädh* gudz nadh erchebiscope*n*
oc alla and*ra* biscopa j swerik*is* rike at the ho-
*n*om *mädh* ther*is* prosto*m* oc clärko*m* lätin wt-
kraffwia ept*ir* thy so*m* widh*er*bör Oc th*är* oppa
at gudhi oc jo*m*f*ru* marie matte wardha thes yt*er*-
meer loff hedh*er* oc ära aff for*nämp*d*a* warf*ru*
peni*n*g*a* oc almoghe*n* wa*r*i thes wiliogh[a]re honu*m*

redheligha wtgiffwa tha ärom wi thes ens mädh fornämpda wadzstena closters abbatissa oc confessore som formän äru oc allom systrom oc brödhrum at the oc theris eptirkommanda sculu haffwa a brödhrena wägna syw messor aff syw jomfru marie största höghtidhom j hwario wiku ena messo hwan daghin Oc systrana sculu läsa eth vigilias mädh ix lexer oc hundradha oc l [50] aue M[aria] thät är en warfru psaltare Oc xxx sinnom then wärsin Maria mater gracie oc syw salue regina ffor alla Swerikis konunga oc drotninga liffwandis oc dödha Oc alla alment swerikis rikis inbyggiara helso oc salighet scul när oc swa länge fornämpde warfru peninger om alt swerikis rike redhelica vtgörs Thy wiliom wi oc bywdhom at war älskelighe almoghe j waro rike Swerike fornämpda warfru peninga redhelica arligha framgiffwen fornämpda clostre til hielp bestand oc ophälle at wi oc ware eptirkommande oc alrikinsens menighet magho thes ytermer lottaghne wardha oc aff allo thy afflate oc synda forlatilsom som gudz son ihesus christus oc helghe pawa oc biscopa thär tilwnt loffwat oc stadhfäst haffwa oc jämwäl enkannelica aff fornämpda messom oc läsning lottakande wardha oc aff alle the gudz thiänist som thär daghelica görs aff systrom oc brödhrom til äwoghan tidh Oc wi kätil mädh gudz nadh biscop j lyncöpunge, twre twreson Swerikis marsk göstaff karlson lagman j opland Eric nipirtz ösgöta laghman eringisl niclisson magnus bänktzson oc boo niclisson riddara görom witherlighit at wi haffwa fullelica raat warom nadugha härra stadhfästa all stykke som forescriff-

wat staar oc wilia wi th*ä*r fulleligha tilhiälpa at the*n* for*nämp*d*e* warf*ru* peni*n*g sculi redhe*li*ca wt-
222 ko*m*ma Til yt*er*meer | wisso tha lata wi for*nämp*d*e* *mädh* wars nadwgha h*är*ras secret hängia war secret oc insigle with*er*ligha for th*ätta* b*r*eff Datum wadzst*enis* Anno domini M°cd° lxi [1461] feria iiii infra octauam nativitatis beate marie virginis [11 sept.]

(Efter Riksarkivets cod. *A 23.*)

Ändringar och rättelser

(utom de under texten anmärkta).

Sid.	rad.	
127	12	äpt*ir*döme *r. fr.* äpt*ir*dome
128	16	brödh » brodh
129	13	Suecie *tillskr. öfver raden.*
—	18	läkma*n*nom *r. fr.* — on
—	27	ifuir gangin » ifruir gangim
130	2	blidkader » blikdkader
—	8	blidkan » blikdkan
—	—	*efter* mode*r* *äro orden* bön for alla vär[ldinna] synde *öfverstrukna.*
—	9	kärlikar *r. fr.* karlikar
—	—	ökas » okas
—	10	ma*n*nom » ma*n*non
—	26	sydan » sydas
—	28	som *2 ggr i hdskr.*
131	18	til *tillskr. öfver raden.*
132	3	aff » » »
138	10	oc » » »
139	13	wy » » »
141	24	klärko*m* *r. fr.* klarko*m*

Efterskrift.

Alltifrån midten af 1300-talet utgick, under namn af *Vårfrupänningen* (lat. *denarius b. Virginis*), öfver allt Sveriges land en skatt, som hufvudsakligen var afsedd för Vadstena klosters byggnad och underhåll. Föreskrifterna om denna gärd hade sin första grund i en uppenbarelse af klostrets stiftarinna, den heliga Birgitta (Extrav. cap. 32 i den latinska texten, 38 i den svenska öfvers.).[1]) Sveriges konungar, alltifrån Magnus Eriksson (Smek),[2]) äfvensom andliga och världsliga myndigheter omhuldade Birgittas idé, som förblef populär under hela den senare medeltiden, om än tid efter annan svårigheter uppstodo att göra uppbörden fullt effektiv. Särskildt sedan Upsala ärkebiskop och hans lydbiskopar (1381) utlofvat 40 dagars aflat åt dem som erlade pänningen, började denna att rikligare inflyta.

Af de påbud och bekräftelser rörande rättigheten till och uppbörden af Vårfrupänningen, som äro kända),[3]) äro de flesta affattade på latin, endast några

---

[1]) Denna uppenbarelse återgifves här nedan (under n:r 1) efter Upsalacodex *C 46*, som i någon mån kompletterar (eller korrigerar) den af Klemming utgifna texten (se här ofvan sid. 128 not 2).

[2]) Af Magnus Erikssons påbud (sannolikt från år 1349, enligt Höjer) är numera ingen handskrift i behåll, men det återfinnes till sina hufvuddrag i K. Håkans bekräftelse (1361) af fadrens förordning (se här ofvan under n:r 3).

[3]) Se härom Torv. Höjer, »Studier i Vadstena klosters och birgittinordens historia intill midten af 1400-talet», Ups. 1905, s. 349—54.

få på svenska. Af de senare[1]) hafva i närvarande publikation tryckts följande dokument:

1. Birgittas eget påbud i form af en uppenbarelse, här aftryckt efter cod. Ups. *C 46*.

2. Uppfattningen inom klostret af Vårfrupänningens uppgift och ändamål, efter samma codex.

3. K. Håkans redan nämda bekräftelse 1361 af fadrens påbud om Vårfrupänningens upptagande, tryckt efter afskrift från slutet af 1400-talet i Åbo domkyrkas Svartbok, nu i Riksarkivet.

4. K. Albrekts af Mecklenburg förnyelse 1374 af redan förut (1363 och 1366) gifna allmänna påbud, efter ofvan nämda *C 46*.

5. K. Kristofers bekräftelsebref af 1442, efter samtidig afskrift i Riksarkivets cod. *A 23*.

6. K. Karl Knutssons bref af 1450, här aftryckt efter vidimerad afskrift å perg. från 1451, tillhörig Riksarkivet. I samma arkiv förvaras äfven en lika lydande vidim. afskrift å perg. från 1453. Ungefär samtida afskrifter af nämda handling ingå dessutom i cod. Ups. *C 46* och Riksarkivets kopiebok *A 23*, bägge här förut nämda.

7. Vadstenakonventens skrifvelse af år 1458, här aftryckt efter samtidig afskrift (eller koncept) i den nämda cod. *C 46*. Af denna skrifvelse finnes dessutom i samma handskrift en nära liknande, men med många ändringar och öfverstrykningar försedd, konceptartad, redaktion af något äldre datum, den bär nämligen året 1451 $^{28}/_{7}$. Såsom till innehållet föga olik den

---

[1]) Uppgiften hos Kullberg, »Riksarkivets pergamentsbref» I: n:r 1741, att Riksens råds stadfästelsebref å Vårfrupänningen, dat. 1382 $^{11}/_{7}$, skulle vara på *svenska*, en uppgift som upprepats af Höjer (anf. arb. s. 354, not 2), beror på ett misstag: brefvet är på *latin*.

senare utskriften har den ej ansetts förtjäna att här tryckas. — Den nu återgifna konventsskrifvelsen af 1458 finnes äfven intagen i cod. Ups. *C 74* (från midten af 1400-talet), men är där något knapphändigare. Så t. ex. saknas ett större stycke, motsvarande i trycket sid. 138 rad. 22 (»och tha skal...») t. o. m. samma sida rad. 30 (»... wars clost*er*s väghna.»), hvilken passus rör formerna för uppbörden af Vårfrupänningen.

8. K. Kristiern I:s bekräftelsebref af 1461, aftryckt efter samtidig afskrift i Riksarkivets förut nämda cod. *A 23.* En afskrift af detta bref (dock utan datering) ingår äfven i den nyss citerade cod. Ups. *C 74.*

* * *

Såsom källor för de här aftryckta styckena hafva, utom ett perg.-bref i Riksarkivet, användts följande fyra handskrifter, af hvilka de två första ej förut blifvit beskrifna.

1. Upsala Univ.-bibl:s pappershandskrift i 4:o med sign. **C 46** (af dimension 22 × 15 cm.), skrifven i Vadstena af många händer vid olika tider af 1400-talet (den yngsta svenska handlingen bär året 1458). I klostret hade denne codex sign. **E. I. 16.** Den innehåller 213 blad (däraf 9 af perg.), redan under klostertiden folierade efter två olika system, upptill och nedtill å rectosida. Bandet (orginal) utgöres af träpärmar, öfverdragna med brunt skinn, saknande alla prydnader, men med märken efter en knäpprem.

Handskriften är ett sammelband af stycken på latin och svenska. Innehållet utgöres till största delen

af afskrifter af handlingar rörande Vadstena kloster och Salvatorsorden (påfvebullor, privilegier, bref o. s. v.). I slutet finnas åtskilliga urkunder på svenska äfvensom svenska rubriker i f. ö. latinska handlingar.

De svenska styckena äro följande:

i. Biskop Knuts i Linköping bref om en gåfva af abbedissan Gärdika och konventet i Vadstena af en tomt i staden till biskopsstolen, dat. 1404; bl. 143 v. — 144 r. (Tr. Sv. Dipl. fr. 1401, N:r 467.)

ij. Densammes bref om en annan tomt i Vadstena, dat. 1429; bl. 144 v. — 145 r.

Bägge dessa bref äro af senare hand (från slutet af 1400-talet) tillskrifna å f. d. blanka blad.

iij. Bref från Vadstenakonventet till klostret å Hufvudö (Norge); bl. 152 v. — 153 r.

iv. K. Eriks af Pommern bref på konungstomten till klostrets inhägnad, dat. 1428; bl. 172 r.

v. Drottning Filippas samtidiga bref om d:o; bl. 172.

vi. Om gränsen för klostrets fridlysta område (»in til graffwena vidh biscopsins stalgardh oc thädhan», blott 7 1/2 rad); bl. 173 v.

vij. Biskop Nils' i Linköping visitationsbref: »hurw vidh kloster kirkio gardhin oc systra oc brödhra jnlykke oc hurw hiona gardzens bygning scal vardha», dat. 1450; bl. 173 v. — 174 v.

viij. K. Karl Knutssons bref uppå Vadstena klosters inhägnad, dat. 1451; bl. 175.

ix. K. Kristofers privilegie- och skyddsbref för Vadstena kloster, fyra st. från åren 1442 och 1444 (en handling förekommer två gånger); bl. 176—182.

x. »Ordinacio reformatoria status curie et curie familiaris ad extra monasterij watzstenensis,» af biskop Nils, dat. 1443; bl. 182 v. — 187 r.

(Utgör en äldre redaktion af den stadga från 1451, som finnes tryckt i Birg. Uppenb. 5, s. 109—126.)

xi. Biskop Nils' bref om intrång i klostrets gods, landbor och afrad, dat. 1445; bl. 187 v. — 188 r.

xij. Densammes konfirmation af »ordinacio reformatoria status curie» (jfr ofvan x), dat. 1448 (hela art. öfverstruken i hdskr.); bl. 188.

xiij. H. Birgittas uppenbarelse (Extrav. c. 32) om Vårfrupänningens påläggande; bl. 189 r.

Aftryckt här ofvan (såsom n:r 1) s. 127—128.

xiv. K. Albrekts »annat breff» på Vårfrupänningen, dat. 1374; bl. 189 v.

Aftryckt här (såsom n:r 4) s. 131—132.

xv. Ett sammandrag af Birgittas föreskrift om Vårfrupänningens användande; bl. 189 v.

Aftryckt här (såsom n:r 2) s. 129.

xvi. K. Kristierns stadfästelsebref »oppa all privilegia oc nagar ny», dat. 1458; bl. 191—192.

xvij. K. Karls bekräftelse af Vadstenaprivilegierna, dat. 1450; bl. 204 v. — 205 v.

Här aftryckt (såsom n:r 6) efter annan källa.

xviij. Vadstenakonventens skrifvelse om Vårfrupänningen, dat. 1451 (delvis öfverstruken, delvis med ändringar och tillägg); bl. 205 v. — 206 v.

xix. D:o d:o (ren utskrift af texten i föreg.), dat. 1458; bl. 207.

Aftryckt här (såsom n:r 7) s. 137—140.

xx. Brödrakonventets stadga för abbedissan Ingeborg [Gerhardsdotter] och hennes efterkommande i ämbetet, utan datum (början tyckes saknas); bl. 208—211 r.

2. Riksarkivets membranhandskrift i stor 4:o med gammalt (Antikvitetsarkivets) signum **A 23** och med nytt signum »Kopieböcker från medeltiden N:o *19*» (bladens dimens. 29 × 20,5 cm.), skrifven af många händer i Vadstena. I klosterarkivet hade handskriften sign. **F. I. xi.** Bladens antal är 183; två partier i handskriften (näml. bl. 20—130 och 139—162 r.) äro af gammalt upptill paginerade i rödt medelst bokstäfver i förening med romerska siffror. Bandet (original) utgöres af träpärmar med rödt skinn, saknande alla prydnader. Två knäppremmar med släta mässingsbeslag. Handskriften är en af Vadstena klosters kopieböcker och dess innehåll härrör från vidt skilda tider. Största delen är på latin, utgörande afskrifter af påfvebullor och andra dokument, som beröra klostrets angelägenheter. Den äldsta afskrifna urkunden är från år 1246, den yngsta från 1516.

På svenska (med lat. rubriker) äro endast fyra stycken, alla utgörande privilegiebref rörande Vårfrupänningen. De äro följande:

i. Ärkebiskop Nicolai, biskopars och riksens råds bref om Vårfrupänningen, dat. Arboga 1440; bl. 109 r.

Utgör ett knapphändigt utdrag ur ett allmänt privilegiebref för Vadstena af 1440 $^{14}/_{1}$, hvars original förvaras i Riksarkivet. Endast några rader handla om Vårfrupänningen. (Hela handlingen kommer att

tryckas i en för S. F. S. afsedd samling af Vadstena-privilegier på svenska.)

ij. K. Kristofers bref om Vårfrupänningen, dat. 1442; bl. 109.

Aftryckt här (under n:r 5) s. 132—134.

iij. K. Karl Knutssons bref om d:o, dat. 1450; bl. 109 v. — 110 v.

Här aftryckt (n:r 6) efter annan (bättre) handskrift.

iv. K. Kristiern I:s bref om d:o, dat. 1461; bl. 110 v. — 111 v.

Här aftryckt (såsom n:r 8) s. 141—144.

3. Riksarkivets pappershandskrift i stor 4:o med gammalt signum **A 25,** numera med sign. »Kopieböcker från medeltiden N:o *10*», utgöres af 329 blad (däraf många blanka; tillsammans upptager den skrifna texten c:a 255 bl.) med dimens. 28,5 × 21 cm. Bandet (originalband) består af träskifvor, öfverdragna, liksom ryggen, med svart skinn, med pressad bård rundt om, sammansatt af blom- och bladornament. Två knäppremmar finnas ännu i behåll. Handskriften utgör en kopiebok, utförd för Åbo domkyrkas behof, och benämnes »Registrum ecclesiæ Aboensis» eller, på svenska, »Åbo domkyrkas Svartbok» (så kallad af bandets färg). Enligt Hausen, som 1890 utgaf hela handskriften i tryck, utskrefs den troligen på grund af ett Åbo domkapitels beslut af år 1474, hvadan således hela skriften skulle vara tillkommen först efter detta år, ehuru många af de däri ingående urkunderna äro af långt äldre datum. Handskriften är beskrifven af R. Hausen, »Registrum ecclesiæ Aboensis eller Åbo domkyrkas Svartbok», 1890, 4:o, s. 3—6.

Efter denna codex har här, med från Hausens metod något afvikande tillvägagående, ånyo aftryckts en handling (med n:r 3) s. 129—131.

4. Den här vid ett par tillfällen nämda cod. Ups. **C 74**, ett sammelband, skrifvet i Vadstena af ett flertal händer under 1400-talet och bl. a. innehållande ett par dokument rörande Vårfrupänningen (näml. n:r 7 och 8 här ofvan, hvilka dock aftryckts efter andra, bättre, handskrifter), finnes redan beskrifven i »Svenska kyrkobruk under medeltiden» (S. F. S. S.), 1900, Inledn. s. XXII—XXIV.

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1907.

STADGA AF ÅR 1443

FÖR

VADSTENA KLOSTERS EKONOMI

EFTER EN UPSALA-HANDSKRIFT

UTGIFVEN AF

ROBERT GEETE.

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1907

Stadga af 1443 7/10 för Vadstena klosters ekonomi.

Ordinacio reformatoria status curie et curie familiaris ad extra monasterij watzstenensis sequitur (364)

Jn nomine domini amen Wi Niclis m*edh* gwdz nadh biscop i lyncöpu*n*g Ku*n*görom at aarom äpt*i*r gwdz byrdh Mcdxliij° [1443] vppa sancte birgitte dagh Canonizacionis wordo oss p*rese*nteradhe oc fangne äpt*i*rsc*ri*pne articuli aff reenliffues ma*n*nom brodh*e*r Gerwino Confessore generali oc allom brödhrome*n* i watzste*na* clost*re* Oc badho the oss at äpt*i*r th*ät* wi ärom the*ra* iudex visitator et conseruator tha wildo*m* oc skuldom th*e*m ow*ir*läsa ranzaka oc granlica ow*ir*uägha om the äro oc standa m*edh* sancti Augustini reghlo oc Constitucionibus sancte birgitte oc addicionibus prioris Oc war*e* th*ät* swa at wi fu*n*nom th*e*m wara oc standa m*edh* for*nämp*da reghlo constitucionibus oc addicionibus tha tilkraffde the oss at wi vppa waars ämbitz wägna sculdo th*e*m stadfesta oc biwdha obrutlika haalda fo*r*e clost*er*|sens bäzsta oc bestand 365 skuld Nw äpt*i*r thy wi th*e*m for*nämp*da articulos hawom m*edh* w*är*dughom fadh*e*r oc waarom kära brodh*e*r, brodh*e*r Aka m*edh* gwdz nadh biscop i wäst*e*raaros gra*n*lica ow*ir*uäghit oc ranzakat oc

fu*n*nom th*ä*r enkte vti wara vta*n* th*ät* som skälik*i*t är Oc ey at enast äro the for*nämp*de articuli engastadz a moot for*nämp*da reghlo constitucionibus ell*i*r addicionibus vta*n* jämwäl äro th*e*m til styrk oc besta*n*d oc allom i clost*r*eno til yt*er*meer tilfälle at tiäna gwdhi Oc clost*er*sens stadga oc särdel*is* vta*n* til, til bätre oc skälikar*e*n besta*n*dilse, Thy wordo oc for*nämp*de articuli m*edh* alme*n*nelica samthykt aff reenliffues mä*n*niskiom syst*er* Bencto abbatisso oc allo*m* systrome*n* i for*nämp*da watzste*na* clost*r*e eendracthelica anamadhe

Hic precipitur quod infrascripti articuli inuiolabiliter obseruantur

¶ Oc thy wi for*nämp*de biscop Niclis samthykio*m* oc stadhfästom th*e*m Oc wilio*m* oc biwdhom a gwdz oc waars ämbitz oc makt wägna at the alle oc hwar widh sig stadhlica oc obrutlica haaldes vta*n* gensägn oc genstriidh aff idh*e*r syst*er* bencta abbatissa brodh*e*r gerwin confessor generalis oc allom systrom oc brödhrom som nw i for*nämp*da watzste*na* clostre ärin oc allom idhrom äpt*i*rkoma*n*dom samwledh widh plicth som i th*e*m articulis vttrykth är hwilkä articuli här äpt*i*r standa ordh fraan ordh oc lydha swa

de prouisore et echonomo generali omnium bonorum monasterij

¶ Först at een almä*n*nelikin sysloman wa*r*i ow*i*r alt clost*er*sens gooz skipadh*e*r oc tiltakin aff abbatisso*n*ne m*edh* witu wilia oc samthykt confessoris generalis oc alla syst*ra* oc brödhra hwilken oc ey aff sätis vta*n* m*edh* th*e*ra witu wilia oc samthykt, Hans ämbite wa*r*i at ridha om alt clost*er*sens gooz m*edh* v hästa Oc läthi besc*r*iffua alla clost*er*sens jordh oc äghodeela m*edh* allom th*e*ra
366 tillagho*m* ängiom oc ekesko|ghom bökeskoghom qwärno*m* oc qwärnastadho*m* oc strömom fiskewatnom

öiom torpom oc torpastadho*m* humblagardhom oc allom andro*m* tillaghom Oc hwad oc hwru mykit hwart eeth gooz arlica skyllar oc räntar ell*er* skylla oc ränta bör swa ath clostrit fae ena nya oc rätta jordabook Oc vtkräffui oc inkomi arlica th*ät* landbomen bör vtgöra swa ath han weet göra abbatisso*nn*e rätta*n* räk[e]nskap badhe aff vpbyrdh oc swa atirstadho*m* hwilka at*i*rstadha ha*n* arlica läthi saman sc*ri*ffua som vpbyrdena Oc vppa th*ät* at ha*n* th*ät*ta maghe thäs wisselicar*e* göra oc räkenscap th*ä*r aff tha sc*ri*ffue ell*er* läti sc*ri*ff*ua* hwart aar nyt mantaal badhe hwadh oc hwru mykit besat är aff goozome*n* Oc swa mykit ödhe ligg*er*. Oc giffui enkte aff ell*er* til äw*är*dheligha aff clost*er*sens affradhe oc ränto vta*n* m*edh* abbatisso*nn*e Confessoris syst*ra* oc brödh*ra* witu oc samthykt oc see gra*n*lica til at clost*er*sens gooz bliffua besat oc the ödhe liggia besätis Ok thy när ha*n* vtstädh*i*r goozen tha läti bessee oc mäta husen m*edh* witnom oc see til at landbonä bygge bätre oc haalde husen som laghboken oc rikesens stadge vtuisar Oc samuledh goozen m*edh* humblagaardom oc andro som lagboken haald*er*

de duobus prouisoribus et echonomis specialibus ipsi generali substitutis

Än for thy at clost*er*sens gooz wiit kringom riket ligg*er* kan ha*n* ey th*ät*ta alt siälfu*er* oc ensamber wäl sköta oc besörghia oc framkoma Thy m*edh* abbatisso*nn*e Confessoris systra oc brödh*ra* witu oc samthykt hafui vnd*i*r sigh twa som om goozen ridha m*edh* hanom hwar the*ra* m*edh* tree hästa oc ey meer oc sc*ri*ffue arlica ma*n*talit oc vt kräffui oc framkomi oc besc*ri*ffue hwad th*em* landbom bör vtgöra som the ow*i*r radha oc at*i*rstadhana samu-

ledh, oc haalde thät i allä matto som forescrifuat staar En aff them radhe owir wästergötlandh oc twetahäridhe in vp vndir holawidhen oc wistaháredhe oc sunderbo ok wästbo Oc Annar radhe owir smalandh som först är badhen widhbo Sighwidhe Asboland Ambyrde Strandabygd Nydung Möre Wärendh oc Ölandh Oc siälwer syslomannen
367 haffui | närke wäsmannaland vpland Sudhermannaland oc östergötland Thiwst Kiind oc Ydhre Oc syslomannen göri Abbatissonne rättan Räkenskap arlica aff thy han hafwir Oc hine andre samuledh i syslomanzens närwaru badhe aff vpbyrdh vtgifft oc athirstadhom som forescriffuat staar Oc abbatissan medh Confessoris oc systra oc brödhra witu oc samthykt warde owir eno medh syslomannenom oc hwariom hinom han vndir sigh skipar mykit hon skal hwariom thera giffua til lön om aarit oc han löne framdelis aff thy sama sinom pilthom oc tiänarom Ok ytermeer skulu the ey aff clostersens sinom piltom giffua ellir löna vtan medh abbatissonne confessoris systra oc brödhra witu oc godhwilia Oc tha syslomannen ellir nokor aff fornämpda ämbitzmannom medh thera piltom ära här hema widh clostrit tha skulu thera pilta redha waro at göra clostersens nytto oc ärffuodhe här hema oc mäst om waar oc hööst til aker oc äng Oc thär thera hästa ospara til haffua naar gaardzmästaren them til sigher ellir thera husbondom oc tha thera husbönder ey när äro tha lydhe gaardz mästarenom i thy han them tilsigher swa länge the här hema äro

De mercede prouisorum

Nota quod prouisores et eorum famuli non sint ociosi apud monasterium demorantes

De prouisore et echonomo

Jtem thär näst skipi oc taki abbatissan medh confessoris oc systra oc brödhra witu oc samthykt

een gaardzmästara här vte i hionagaardeno*m* oc *curie monasterij*
honom ey aff säti vta*n* th*e*ra witu oc samthykt
Hans ämbite wa*r*i at standa for*e* gardeno*m* oc allo
ärffuodhis folke oc ärffuodhe Oc alt ärffuodhis folk
skal hono*m* lydha oc th*ä*r mäst som först widh*e*r-
torff swa at ängin vrsäki sigh m*edh* sino äm-
bite om andra stadz bätre oc för widh*e*rtorff oc
han tilsigh*e*r, Han skal aff abbatisse confessoris oc
sysloma*n*szins antuardhan oc jntaka oc vpbära aff
landbom oc qwärno*m* i öst*e*rgötland alt korn rogh
oc miöl affradh oc läti wisselica be|sc*r*iffua hwan 368
landbo widh sigh oc byn ha*n* sitir vti tha ha*n* sit
affradh jnförer Oc mykit ha*n* fra*m*förer oc myk*i*t
ha*n* at*i*rstaar m*edh* om aarit Oc läti hwan landbo
i si*n*ne ell*i*r sins wisso budhi närwaru wisselica
vpmäla mykit ha*n* fra*m*gör Oc ha*n* witi fra*m*-
del*is* räkenscap göra abbatisso*n*ne i sysloma*n*zens
närwaru aff thy ha*n* vpbär Hwru th*ät* fortär*is* oc
hwar th*ät* bliffu*er* i malt miöl brygni*n*g oc bagni*n*g
Oc mykit i hwa*r*ie wiku bryggis oc bakas oc i
and*r*e fortärni*n*g fortär*is* Jtem alt affradh i korn
oc Rogh miöl oc malt som heem komb*er* aff wäs-
ma*n*nalande vplande oc sudh*e*rma*n*nala*n*de sma-
la*n*dom wäst*e*rgotlande oc alt a*n*nat korn oc rogh
miöl oc malt som hem komb*er* ä hwadhan th*ät*
ka*n* hälzt koma bäri ha*n* vp oc jntaki oc sc*r*iffua
läti oc witi hwar th*ät* bliffu*er* Oc göri th*ä*r räken-
skap aff abbatisso*n*ne i sysloma*n*zens närwaru Jtem
stande ha*n* oc for*e* akreno*m* oc sädhene här vta*n*
til Oc witi mykin aars wäxten är hwart aar Oc
hwru ha*n* fortär*is* Oc göri th*ä*r räkenscap aff

Nota quod prouisor curie conducat famulos

Jtem städhi gaardzmästaren alt ärffuodhis folk Oc witi hwad the göra Oc taki thera lön aff abbatissonne oc löne them Oc vpbäri han aff byfogathenom saakörän som falder i bynom til at löna folkeno medh Oc hafwi byfogathen raadh medh gaardzmästarenom om saakörän oc thera belatning som saaki oc brutlike warda Jtem aname gaardzmästaren medh räkenscap oc bescriffuan alla hudhar oc skin som falla om aarit oc aff them antwarde medh räkenscap skomakarenom oc skinnarenom swa mykit the torffuo til thera gärning oc conuentena oc folkxens behoff Oc göri abbatissonne räkenscap thär aff i gaardzmästarans närwaru oc gaardzmästaren samuledh göri abbatissonne räkenscap aff thy owir löpir oc han haffuir anamath Jtem aname oc jntaki gardz-
369 mästaren medh räkenscap oc bescriffuan alt | Järn som hem komber Oc faa smidhinom medh räkenskap swa mykit som tarffuas til klostersens smidhe Oc smidhen göri räkenscap aff thy han anamar abbatissonne i gardzmästarans närwaru Oc smidhen fae engom hoffslagh vtan gardzmästarens witu vtan abbatissan särdelis bidher nokrom faa hoffslagh Tha witi oc thär räkenscap aff

De numero familie ad maximum determinato

Jtem til thäs at ey haaldes onytta folk Oc meer en widhertorff tha thykker oss äptirscriffna ärffuodhis folk oc ämbitzmän widhertorfftelike wara oc ey flere Först syslomannen medh sinom vndirdanom som forescriffuat staar Jtem gardzmästaren medh twa drängia oc en pilt oc en scriffuara om abbatissonne scriware ey forma ellir giter hans räkenscap scriffuat Jtem en akerman medh säx leghodrängiom Jtem En stekare medh enom dräng Jtem

Een källaraswen Jtem Een stalswen som waktar wärkhästana Jtem fähirda twe oc the wakte yxnena m*edh* Jtem twe swina hirda oc the wakte gödheswinen Jtem twa fiskara til gardze*n*s behoff om swa är tarff Jtem Ena mölkia deghio oc three q*ui*nnor m*edh* he*n*ne som fäno oc faarome*n* skulu sköta Oc the hielpe baka ath gardeno*m* tha widh*er*torff oc the lidugha ärw Jtem Een bryggiza vppe i gaardeno*m* oc he*n*ne hiälpe the q*ui*nnor som i syst*ra* oc brödh*ra* stuw äro tha widh*er*torff Jtem twe qwärn äll*ir* wagn swena badhe til *co*nue*n*ten oc gardhen Jtem Een bakirska til gaarden oc en q*ui*nna m*edh* he*n*ne oc en sikthar*e* Jtem säx skipmän Jtem fyr*e* daghlike fiskara til *co*nue*n*te*n* Jtem En smidh m*edh* enom dräng Jtem en timb*er*ma*n* m*edh* enom drä*n*g oc the sköte skälino m*edh* Jtem En skomakar*e* m*edh* twem drä*n*gio*m* Jtem En ski*n*nar*e* m*edh* [*tomrum*] Jtem Co*n*ue*n*tena bakirska m*edh* tre*m* ell*ir* fyra qui*n*nom om swa är tarff oc en siktar*e* m*edh* th*e*m Jtem Co*n*ue*n*tena bryggiza oc thre m*edh* he*n*ne Oc en watu windar*e* oc ha*n* hugge widhen Jtem twa mältiskor oc th*e*m hiälpe *co*nue*n*tena bryggiza q*ui*nnor naar the ey bryggia Jtem en q*ui*nna som höns oc gäs waktar Jtem Een wäff q*ui*nna Jtem en syst*ra* trägaardzman Jtem En man til syst*ra* badzstuw at winda watn | 370 hugga widh oc göra qwasta *co*nue*n*teno Oc thäs i milla*n* at ha*n* th*ät*ta ey gör tha hiälpe i bryggia huseno om thäs behoff är ell*ir* göri th*ät* gaardzmästar*e*n hono*m* sigh*er* Jtem en syst*ra* portpilth Jtem En sc*ri*ffuar*e* abbatisso*n*ne Jtem En brödh*ra* portpilt Jtem Twe klärka som sokne*n*ne for*e*staa Jtem Twe

klokkara som clost*er*kirkiona wakta Jtem taghi abbatissan m*edh* confessoris oc syst*ra* oc brödh*ra* samthykt oc ey a*n*nars fyra th*e*m korsit sculw bära äpt*i*r thy Reuelacio ludh*er* Oc en aff th*e*m raadhe ow*i*r co*n*ue*n*tena wisthws oc jntäktis hws Oc ha*n* haffui vnd*i*r sik three drängia som hono*m* hiälpa i ha*n*s ämbite Oc andre thre the göri som reuelacio vtuisar oc th*ät* abbatissa*n* th*e*m sigh*er* Oc the köpe wadhmal oc a*n*nadh som köpa*n*dhe är här widh clostrit The säli ok läthi beskatta gull sylw*er* oc

Quod sorores empcionibus et vendicionibus non intendant

a*n*nadh som siälia*n*de är, at ey systrana torffua sigh th*ä*r m*edh* omaka oc hindra Ok skipi abbatissa*n* twa aff th*e*m til ath sama*n* taka oc sc*ri*ffua lata alt offer testame*n*t oc gaffuor badhe i klädhom oc koperkarom graaschi*n*no*m* mardhski*n*no*m* härmelinom oc allo andro hwadh th*ät* hälzt är som komb*er* Oc antwardhe th*ät* i abbatisso*n*ne hend*er* oc waldh Oc göri he*n*ne räke*n*scap th*ä*r aff Oc ho*n* giffui th*ät* vt igen oc skipi som addiciones vtuisa Oc the hiälpe gaardzmästar*e*no*m* i sino ämbite om ha*n* widh*er*-

Quod oblata secundum regulam examinentur

torff Oc abbatissa*n* ranzaki alt testame*n*t gaaffuor oc offer som ho*n* kan ranzaka ept*i*r thy r*e*ghlan biwdh*er* oc sigh*er* Jtem swa ma*n*ga p*er*soner som clostrit skal födha til dödra dagha th*e*m fae abbatissa*n* fram vppa e*n*ne sc*ri*pt besc*ri*ffna at man weet mykit folk i clost*er*sens brödhe skal wara Th*ätt*a är th*ät* folk oss tykk*er* widh*er*torfftelik*i*t wara Thy haaldes th*ät* oc ey meer vta*n* sa*n*na oc märkelica saak oc widh*er*torff oc confessoris oc syst*ra* oc brödh*ra* samthykt,

Quod tota familia comedat

Alt th*ätta* for*e*sc*ri*ffna folk oc alle the som clost*er*se*n*s brödh skulw ätha the sculw ganga til

eth bordh oc i enne stuw ätha Vtan the som swa dana ämbite oc ärffuodhe haffua ath the ku*n*no ey fraan th*e*m gaa tha spises th*e*m aff gaardzmästa|r- 371
*e*no*m* th*ä*r vppe i gaardeno*m* the*ra* kost*e*r oc födha the tima the swa hindradhe ärw oc ey a*n*nars ell*i*r läng*e*r Oc th*e*m siwke äro spises samuledh

in communi mensa aut vbi prouiderit prouisor

Jtem All vtspisni*n*g til skips oc skogx oc all annor widh*e*rtorffteliken spisni*n*g skal taghas vppe i gaardeno*m* oc he*n*ne skal gaardzmästar*e*n for*e*staa oc vtfaa Jtem scall gardzmästar*e*n fodhra oc alla hästa fodhring for*e*sta Oc fodhre vj [6] hästa om spa*n*nen vta*n* om waar*e*na ärffuodhis hästomen tha giffuis th*e*m the*ra* widh*e*rtorfft Oc vta*n* th*e*m frömadha ma*n*nom abbatissan kan särdel*is* bidhia fodhra oc th*ä*r wa*r*i ho*n* skäliken oc matteliken j*n*nan Oc gaardzmästarin fae allom budho*m* som ridha scwlu häst sadhel stöffla spora bezell th*e*m ey haffua siälwe tholkit Oc tha the ath*i*r heem koma tha antwarde alt gaardzmästar*e*no*m* igen ath faa th*e*m som ath*i*r widh*e*rtorffua ath ey torffue ell*i*r skuli abbatissan hind*ra*s ell*i*r omakas th*ä*r m*edh* ell*i*r th*ä*r om

Quod omnis procuracio et prouisio familie fiet per prouisorem curie

Jtem äpt*i*r th*ät* at waar r*e*ghla sigh*e*r at syst*ra* oc brödh*e*r skulu liffua aff arlico wisso räntto oc jngeldhe Tha lati abbatissan aff alle aarlike clost*e*rse*n*s räntto tagha först til syst*ra* oc brödh*ra* behoff swa mykit wi widh*e*rtorffuom om aarith först aff korneno til malt oc enka*n*nelica th*ät* korn oc malt som aff vpla*n*dh komb*e*r th*ät* gömis til syst*ra* oc brödh*ra* behoff oc engo andra stadz skipis Oc samuledh aff rogh miöl smör fläsk oc fisk oc allo andro Thy wi widh*e*rtorffuo*m* til waar*e* födho oc kosthaald swa ath wart wisthws wa*r*i enskylt oc

Quod sint duo promptuaria vnum sororum et fratrum et aliud prouisoris et familie

Quod nulla procuracio seu spisning fiet de promptuario aut cellario conuentus nisi elemosina

vtskilt fraan folkxens här vta*n* til Swa at aff thy
enkte vtspises vtan almosan fatogho folkeno Oc ey
aff syst*ra* oc brödh*ra* *con*ue*n*tzs källara häldh*er* Oc
hwad som köpas skal oc widh*er*torff til syst*ra* oc
brödh*ra* vppehäldhe th*ät* köpis m*edh* clost*er*sens
aarliko jngäldhe swa langt th*ät* räkk*er* oc om th*ät*
ath räkk*er* Oc tha abbatissa*n* haffu*ir* tagith aff th*ät*
systra oc brödh*er* behöffua tha lati antwarda th*ät*
ow*ir* är gardzmästar*e*no*m* m*edh* räke*n*skap til ath
haalda oc for*e*sta folk*i*t m*edh* hwa*r*iom efft*ir* si*n*ne
372 höwo Oc hwadh som wid*er*to[r]ff | ath köpas til th*e*ra
vppehälde th*ät* köpis m*edh* offreno testame*n*t oc
androm gaffuo*m* som koma Ok til thäs at ey torffue
oss mykit köpas tha see abbatissa*n* til oc befäle
gardzmästar*e*no*m* ath wint*er* roghen oc roghsädhin
bätre oc meer saas arlica än wanth är Oc akir
jordhen taghis igen som vt oc bort fangen är här
widh clostrit om thäs behooff gör Oc skipi abbatissa*n*
th*e*m vte i gardheno*m* swa the*ra* bärgni*n*g oc widh*er*-
torfft at ey trä*n*ge til at göra nokra andra vtspis-
ni*n*g

De distribucione elemosinarum pauperibus facienda

Jtem vppa th*ät* at almosan maghe thäs bätra
giffuas fatigho folkeno Oc at gwdh oss thäs bätre
giffui waara widh*er*torfft Thykk*er* oss twa wägha
nyttoghe wara En aff th*e*m ath tagha huilkin skälig-
ast synes oc abbatisso*n*ne bäzst täkkis Förste ath
P*ro*we*n*tonar hwa*r*ie persone huggis litla oc matte-
lica oc ey mykit stora Oc tho til thäs ath hwar
persona fange oc haffui sina widh*er*torfft Tha lati
eth faat m*edh* maat ganga vt aat bordheno en dagh
bö*r*iandes vppa eno*m* ändanom a boordeno oc annan
vppa androm at hwar so*m* widh*er*torff maa tagha

thär aff sina widhertorfft Oc hwad tha vptax aff bordheno badhe sudh oc prowentor medh brödzstyckiomen som minne är en halfft brödh giffuis vtan afftäkt oc minskan fatigho folkeno medh hälfftenne aff öleno som owir löpir oc vptagx Oc annor hälfften aff öleno saman sankis i ena tunno oc antwardhis gardzmästarenom medh tunnom ellir cannom vp i gaarden til ath skipta almennelica millan främsta folkit Annar wäghen är at prowentonar huggis oc haffuis som här til Oc hälfften aff thy som owir löpir oc vptagx giffuis almennelica fatigho folkeno Oc hälfften antwardhis gardzmästarenom til folkxens behooff ath skipta millan the främsta medh öleno äptir thy forescriffuat staar Oc här medh aff läggis all vtspisning som här till warit haffuir badhe ämbitzmannom oc androm clostersens daghlicom tiänarom, Thätta forescripna tykkir oss wider torfftelikit oc nyttogt wara fore clostersens oc waars | stadga bestandh här vtan till 373
vtan bätre matta kan finnas

Thy thykkir oss raadh wara oc wiliom at i modher abbatissa oc fadher Confessor oc idhre äptirkomanda thät swa haalden oc haalda latin Oc thär til bidhiom wi idher ödmiuklica oc kärlica oc laghlica til manom en tiidh annan tiidh oc tridhia tiidh oc medh laghlike maning Är thät oc swa at i thät raskasta i kunnen oc idhre äptirkomanda abbatissa oc confessor thät ey haalden oc haalda latin Tha mani abbatissonna seniores systrana en tiidh oc annan tiidh oc tridhia tiidh ath the innan en maanadh äptir tridhia maningena näst komande thät haalde oc bätre om affgangith är, bätras thät ey

Qualiter abbatissa et confessor debent moneri vt predicti articuli obseruentur sub deposicione sui officij per seniores sorores et fratres

än tha, Tha mani he*n*ne confessor först lönlica hiälp*e*r ey th*ä*t oc seniores systrana ärw glömska ath mana abbatissona til bätri*n*gh ell*i*r ey thörro th*ät* göra Tha göri th*ät* confessor oc ha*n*s seniores brödhrene opinbarlica som för bätrar hon th*ät* ey än tha, tha sätis aff ämbiteno m*edh* biscopse*n*s witu oc a*n*nor wälis som th*ät* halld*e*r Är oc Confessor glömsk*e*r ell*i*r wil th*ät* ey göra tha mani ha*n*s seniores hano*m* th*ä*r til En tiidh annan tiidh oc tridhia tiidh som for*e*scr*i*wat staar Gör ha*n* th*ät* ey än tha ell*i*r i*n*nan en maanadh näst äpt*i*r tr*i*dhia mani*n*gena koma*n*de Tha gange ha*n* aff sino ämbite ell*i*r sätis aff m*edh* biscopsens witu som addiciones vtuisa Thy til thäs mer*e* wisso widh*e*rke*n*nilse oc stadhfestilse ath alle for*nämp*de articuli oc hwar en särdel*is* widh sigh swa ranzakade oc endracthelica aff allom systrom oc brödhrom anamadhe wordho oc the sigh oc sina äpt*i*rkoma*n*da tilbundo th*e*m stadhelica oc obrutlica ath haalda som for*e*scr*i*fuat staar Tha latom wi wit*e*rlica wart Secret m*edh* for*nämp*da systra oc brödh*ra* jnciglom at hängia for*e* thässa scr*i*fft Datum et actum Anno die et loco quibus supra

---

Biskop Nils förnyade bekräftelse å ofvanstående stadga, dat. 1448 $^{23}/_{1}$.

Tenor examinacionis et confirmacionis litere (375) facte super ordinacione reformatoria familie ab extra monasterij wazstenensis que preposita est supra folio vij° jbi Jn nomine domini Amen Wi Niclis etc^ra^ [*se sid.* 155 *här ofvan*].

Wi Nicholaus medh gwdz nadh Biscoper j lincöpung Magnus petri domproster oc Suno Cantor thär sama stadz Heelsom alla the thätta breff see ellir höra äwärdlica medh warom herra Kungörum wi fore allom them som thätta wart opna breff kan fore koma ath aarom efftir gwdz byrdh Mcdxlviij [1448] tisdaghen näst | fore conuersionem sancti 376 pauli Thän tiidh wi giordhom visitacionis ämbite när brödhromen i wazstenom tha bars fram eth breff medh thry hengiande jncighle, Hwilko breffue thätta sama wart opna breff är här nw widherfest Ok badho brödhrene ath wi skullom tha thät breffuit til os tagha oc owirläsa betractandhis oc ouirwäghandis om thär nakadh jnnan funnis som droghe wt aff ellir amoth reghlonne ellir addicionibus ellir oc klostreno skadhlighit ware ellir i nakre matto oskälighit Ok än tho ath wi biscop niclis haffdhom thät samma breffuit fulleligha för ranzsakat stadfäst oc jncighlat Thogh anamadhom wi oc thässe forescriffne thät samma breffuit oc ouirlasom thät ordh fran ordhe granligha ouirwäghandis oc betractandhis alla puncta oc stykke i the fornämpdo

b*r*effue oc äfft*i*r th*ät* ath wi th*ä*r jnna*n* jnthe fu*n*nom mothe r*e*glone addicionibus ell*i*r klost*e*rsins preuilegiis vta*n* hell*i*r alth skälighit oc sa*n*neligha widh*e*rtorflighit til klost*e*rsins besta*n*dilse Thy stadfestom wi en nw aff nyo th*ätta* sa*m*ma b*r*effuit oc fulbordhom m*edh* tesso waro opno b*r*effue oc forbiudho*m* allo*m* oc hwario*m* oc särdel*is* abbatisse oc confessori oc allo*m* syst*rum* oc brödhro*m* j*n*nan for*nämp*da wazste*na* klost*r*e ath the oc ey hell*i*r nagh*e*r a*n*nar tildirffuis th*ä*r amothe ganga ell*i*r thala ell*i*r til inte göra Vta*n* hell*i*r stadlica oc fullelica haldha oc göma i allo*m* sino*m* pu*n*ctu*m* oc articulis Vta*n* at enast abb*atisson*ne oc confessori synis widh*e*rtorfft wara ath naghat mi*n*zska aff thy tiänista folkeno so*m* i thy b*r*effue*n*o jnsc*ri*uat sta*n*dh*e*r Til huilke*n*s b*r*effs stadfestilse oc yt*er*mer*e* bewisni*n*g tha hengiom wi war i*n*cighle for th*ät*ta b*r*eff so*m* sc*ri*ffuat är aar dagh oc stadh so*m* for*e* sc*ri*ffuat staar

---

Ändringar och rättelser.

Sid.	rad.	
155	21	wi *tillskr. öfv. raden.*
156	2	ey » » »
—	18	brödhrom *r. fr.* brödhröm
—	32	strömom » strömon
157	3	skylla » skyllar
—	14	äwärdheligha *tillagdt i margen.*
—	17	*efter* til at *de felskr. orden* landbonä bygge bätre oc haalde husen som *öfverstrukna i hdskr. Jfr rad.* 20, 21.
—	28	om *tillskr. öfv. raden.*
—	31	hwad » » »
159	8, 9	*orden* aff abbatisse *t. o. m.* antuardhan *tillskr. i margen af samtidig hand.*
—	13	framförer *r. fr.* framforer
—	14	landbo *tillskr. öfv. raden.*
—	25, 26	*orden* ä hwadhan *t. o. m.* koma *tillskr. i margen af samtidig hand.*
160	7	warda *d:o d:o d:o.*
—	18	som *tillskr. öfv. raden.*
161	8	the *tillskr. i margen.*
162	10	läthi » » »
—	19	vt » *öfver raden.*
163	3, 4	gaardzmästarenom *r. fr.* —mastarenom
—	25	*efter* behoff *de felskr. orden* oc engho andra stadz skipis *öfverstr. i hdskr. Jfr rad.* 29.
164	5	brödhra *r. fr.* brodhra
—	19	*efter* thera *ett dubbelskrifvet* bärning *öfverstruket.*
165	24	*efter* bidhiom *ett felskr.* idher *underprickadt för att utgå.*
167	4	familie *tillskr. öfv. raden.*
—	26	*det senare* oc *tillskr. öfv. raden af något senare hand.*
—	27	*det senare* thät *d:o d:o d:o.*
168	2	reglone *d:o d:o d:o.*

Efterskrift.

Handhafvandet af Vadstena klosters vidlyftiga ekonomi ålåg i sista hand abbedissan med ansvarsskyldighet inför confessor generalis och bägge konventen. Hon var enligt 12:e kapitlet af prior Petri »constitutiones» pliktig att aflägga räkenskap om möjligt en gång i månaden för sin uppbörd och utgift inför några äldre systrar samt confessor och några af bröderna, hvilket skulle ske »widh iärn windöghat». Räkenskapen mottog hon af sysslomannen, som hade att sköta hela det praktiska bestyret med klostrets omfattande affärer, såsom tillsyn öfver klostrets alla gods och gårdar (slutligen uppgående ända till 800 stycken), öfver hvilka han skulle hålla och delvis själf upprätta fullständiga jordeböcker samt låta utarbeta mantalslängder. Dessutom skulle han själf rida omkring och personligen tillse jordagodsen i vissa delar af landet. För besök å klostrets gårdar i de öfriga landsdelarna hade han under sig två andra sysslomän, hvilka till honom skulle aflämna sin räkenskap. Under tidernas lopp ökades behofvet af personal, ej minst inom klostrets egna murar, för tillgodoseende af dess dagliga behof, och sysslomannen hade därför under sig en skara af tjänare — från gårdsmästaren till portpilten.

För att reglera denna klostrets mångsidiga ekonomiska förvaltning utarbetades af brödrakonventet en stadga för sysslomannen och de honom underordnade organen, hvilken stadga godkändes af systrakonventet och påbjöds till allmän efterrättelse af biskop Nils i Linköping hel. Birgittas dag (d. 7 oktober) år 1443. Ehuru det synes sannolikt, att äldre föreskrifter rörande klostrets ekonomi funnits till förklaring af de knapphändiga punkterna i klosterregeln och prior Petri tillägg till densamma, är dock ingen sådan veterligen känd före den nu här utgifna. Denna ligger äfven i allt väsentligt till grund för den senare stadga, som 1451 utfärdades af samme biskop Nils och som finnes utgifven af G. E. Klemming, »H. Birgittas uppenbarelser», bd 5, s. 109—126. Den äldre stadgan har ett särskildt intresse genom sin vidlyftiga förteckning öfver tjänstepersonalen i klostret, hvilken uteslutits i den yngre redaktionen, säkerligen af det skäl att något större frihet i fråga om sysslornas antal och besättande visat sig vara önskvärd.[1])

Den nu utgifna stadgan af 1443 jämte bekräftelsen af 1448 finnes med alldeles samma lydelse bevarad i två Upsalacodices, näml. **C 46** (bl. 182 v. —187 r., den senare bekräftelsen bl. 188) och **C 74** (bl. 242 r. — 248 r.), bägge från tiden omkr. midten af 1400-talet. Af dessa har den förra, som innehåller texten i en mera korrekt och vårdad form än den senare och därtill är försedd med orienterande marginalrubriker (på latin), hvilka ej finnas i *C 74*, ensam

---

[1]) En redogörelse för 1443 års stadga finnes hos Torv. Höjer, »Studier i Vadstena klosters och Birgittinordens historia intill midten af 1400-talet», 1905, sid. 341 ff., och C. Silfverstolpe i Antiqvarisk tidskr. 16 (1895): 1, s. 191 ff. (förteckningen öfver klostrets tjänstemän och hjon).

användts för aftrycket. I *C 74* äro af något senare hand åtskilliga ändringar och tillägg gjorda, däribland några rubriker på svenska, införda i margerna, hvilka tillägg städse återfinnas i redaktionen af 1451. Det är sålunda troligt, att utskriften i *C 74* af 1443 års stadga fått användning vid utarbetandet af den omredigering, som föreligger i 1451 års stadga. Att man af ett eller annat skäl bringat texten i *C 74* i samklang med den i 1451 års stadga framgår äfven däraf, att på det första af två hvita blad, sittande närmast före texten i *C 74*, af annan hand än stadgans införts den resumé af innehållet, fördeladt i 17 punkter, som inleder 1451 års stadga och med hvilken den ordagrant öfverensstämmer (se texten hos Klemming, anf. arb. s. 109 rad. 15—s. 111 rad. 14). Detta stycke saknas i *C 46*, som är fullt oberörd af 1451 års stadgetext. Hela konfirmationen af 1448 har i *C 46* blifvit öfverkorsad.

De två handskrifterna finnas redan beskrifna af utg. i S. F. S. S., näml. **C 46** i »Handlingar på svenska rörande Vårfrupänningen» (Bil. t. årsmötet 1906), s. 147—150, och **C 74** i »Svenska kyrkobruk under medeltiden», 1900, Inledn. s. XXII—XXIV. I redogörelsen för innehållet i den sistnämnda hdskr. är mom. IV, enligt hvad af det ofvanstående framgår, ej fullt korrekt: självfva stadgan af 1443 omfattar bl. 242—247 r. Där framför innehålles (bl. 240) den ofvan nämda resumén af 1451 års stadga, och bl. 247 v.—248 r. innehåller biskop Nils förnyade bekräftelse, daterad 1448, af 1443 års stadga.

1908

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1098.

PRIVILEGIE- OCH SKYDDSBREF

FÖR

VADSTENA KLOSTER

UTFÄRDADE AF K. KRISTOFER

ÅREN 1442 OCH 1444

EFTER EN UPSALA-HANDSKRIFT

UTGIFNA AF

ROBERT GEETE.

STOCKHOLM

$^{323}/_{08}$ KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1908

1.

K. Kristofers privilegier för Vadstena kloster.

1442 d. 3 Febr. *Vadstena.*

Jncipit gracia copiosa preuilegiorum mo- 351
nasterij watzstenensis per illustrem et gra-
ciosum dominum Cristoferum regem swecie
etc^{ra} sibi concessa

I Na[m]pn fadh*er*s oc sons oc thes hälghä anda Jw*mfru* Marie sancte birgitte oc alla helghona Amen Wy Cristoffer m*ädh* gwdzs nadh Swerikis Danmarcs Norges Wendis oc Göta konu*ng* Palantzg*r*eue paa Rin oc hertigh i beyern Helssom alla the som th*ät*ta b*r*eff hörä äll*ir* see äw*är*de*li*ca m*ädh* gwdhi Mädhen alzmecthogh*er* gwdh aff sins gwddoms for*e*syn oc enka*nn*eleca kerlek oc mischund oss hafw*er* kallad oc for*e* manga andra framsät j konu*nn*xlica äro oc w*är*doghet at wara konu*ng* offw*ir* Swe*r*ikis rike oc ey at enast Swe*r*ike vta*n* jämwäl Da*n*marck oc Norghe Tha tilbör oss th*är* a modh the hälgho kirkio ha*n*s vtwaldha brwdh oc he*nn*is tiänerom och enkanne*li*ca th*e*m som w*är*ldena ow*ir*gifwit hafwa och sigh til gwdz tiänist bundit at vnna giffua stadfesta oc formera Priuilegia friihet oc nadh*er* vppa th*ät* at the thes yt*er*mer oc rolicar*e* moghe gwdzs tiänist vppehalda oc göra badhe dagh oc nat oc for*e* oss oc war rike thes trolicar*e* bidhia Thy kä*nn*oms wy m*ädh* th*ät*ta wart

nerwarendis vpna b*r*eff at i gwdzs hedh*e*r Jw*m*f*ru*
Marie sancte birgitte oc alla hälgona hedh*e*r oc for
the*ra* skuld swaa oc for*e* then stora w*är*dogheet oc
nadh som the haffua oss och warom winom giort
oc wy oc war*e* wini än hopas oc fuldko*m*melica
till the*ra* nadh troo her äptir fra*m*del*is* at finna
till alt wart bestand oc got badhe till siäll oc liiff
Tha haffuom wi *mädh* enberadhnan hug efftir wort
elschelica radzs radh i Swe*r*ike, som wy nw när
352 oss haffua | samthykt oc godwilia *mädh* fuldko*m*me-
likom kerlik vnt giffuit oc stadhfest vnnom giffuom
oc stadhfestom *mädh* th*ätta* sa*m*ma b*r*eff waara frw
klost*e*r i wazsteno*m* oc thes personis systrom oc
brödhrom nw wara*n*dhis oc fra*m*ledhis ko*m*ma schul-
andis ew*är*dhe*li*ca bliffua schola*n*de all the priui-
legia friihet nadh*e*r och gaffuor som waar*e* for-
fädh*e*r Swe*r*ikis rike konu*n*ga oc wi androm kirkiom
oc clostrom i waro swe*r*ikis rike för vnt giffuit
stadfäst oc beb*r*effuad hafwom wilia*n*dhis oc for-
*nämp*da wazstena clost*e*r th*e*m hafwa ägha oc ohindrat
bruka oc niwta skola likerwiis som the her nä*m*pd
och vt thrykt waro Oc enka*n*ne*li*ca vnnom gifwo*m*
wy oc stadfästom *mädh* th*ätta* wart b*r*eff ew*är*dhe-
*li*ca bliffua schola*n*de siälfft Clostrit oc klost*e*r-
stadhin gaardhen watzstena *mädh* allo*m* the*ra* til-
lagho*m* oc gotzom i watho oc thorro engo vnden-
taghno i allo matto som war*e* forfädh*e*r konu*n*g
Magnus oc konu*n*g E*r*ic oc höghborin forsti*n*na
drötnu*n*g Margareta th*ät* oc th*e*m vnto oc gaffuo
Oc th*är* *mädh* vnnom wi giffuom oc stadhfästom
ew*är*de*li*ca bliffua scholande thy forscreffna watz-
ste*n*a clost*e*r byen watzstena *mädh* allan th*e*n rät

och rätoghet som wy haffuom i for*nämp*da watzste*n*a by oc oss och Crono*n*nä bordhe th*ä*r ath haffua oc wy haffuo*m* i andra köpstädh*e*r i Swe*r*ikis rike alltiidh oc ewinne*li*ca till kirkione och klost*er*sens bygni*n*gh oc vppehälde efftir thy waar forfadh*e*r konu*n*g Erich oc drotni*n*g Margareta hono*m* för vnt oc beb*r*effuadh haffua thy sama watzste*n*a klostre wilia*n*des oc vnnandes ath th*ät* schall een köpstadh*e*r bliffua oc wara m*ädh* stadz boock oc köpstadzs rät oc laghom Oc at th*e*n stadz wadhi som rikesens radh for*e* nakrom aarom forsc*r*effna watzstena by til stadz wadha vtstickadhe skuli stadhsens wadhi wara oc alt th*ät* th*ä*r jnnan skeer skall ew*är*de*li*ca till stadzs rät oc lagh lig|gia 353 clost*e*rsens preuilegiis oc friihetom i allo matto oskaddom

Jtem aff waarä sönder*li*ca nadh oc kerlek vnnom wy oc giffuo*m* ew*är*de*li*ca bliffua schola*n*de ath for*nämp*da by watzste*n*a m*ädh* allom sinom borgharom jnnebyggiarom och menighet skall frij oc fräls wara for*e* allom vtreesom alegni*n*gom skattom oc offuerwald gestni*n*gom och thungom som aff oss äll*i*r rikesens raadh ku*n*no vppa mena Rikit wardha laghdä vta*n* swa henda kan som gwdh forbiwdhe ath swa stor thrang oc örligh vppa Rikit thrängde at mene Rikesens almoghe schulde reesa örligha oc th*ä*r tilhiälpa tha göri the som andre Oc her for*e* tilbindom wy alla borghemästara radhmän borghera oc j*n*nebyggia*ra* i for*nämp*da watzste*n*a by at göra arlica thes wilioghar*e* oc redhelicar*e* Clost*r*eno systrom oc brödhro*m* schat to*m*ptöra oc dagxw*er*ke oc alla andra rättoghet som th*e*m bör

Clost*r*eno at göra efftir thy oc i alla matto som th*ät* först stadhgadh oc vptakit waar oc drötni*n*g Margar*e*to b*r*eff th*är* om vdhuisar oc thy skulu the *mädh* engom warom b*r*effuo*m* som wy for*e* nakrom om kri*n*g riket sc*ri*fuom vm hiälp äll*i*r fordan nokot bundne warä ell*i*r th*e*m lydha vta*n* th*e*m wy siälffue abbatissone oc systrom oc brödhro*m* äll*i*r th*e*m enka*nn*e*li*ca siälffuo*m* om tolken stycke tilscriuo*m*

Jtem stadfästä wy for*nämp*da watzste*n*a clostre all the jorda gotz oc äghodela som clost*r*eno giffui*n* ärw i wato oc thorro *mädh* allom thera tillagho*m* ä hwor the hälzt liggia ku*nn*o i warom rikom vppa hwilken Clostrit haffuer skellica bewisni*n*g oc godha
354 ell*i*r lagha doma ell*i*r | lagha häffd Samuledh oc all the jordha gotz oc äghodela som Clost*r*eno giffui*n* äro aff rättom äghando*m* och rätte ärffui*n*gia thes som gaff oc näste fränd*e*r stadfäst haffua äll*i*r Ja tilsagth hwilke*n* gotz wy wilio*m* for*nämp*da watzste*n*a clostrit till ew*är*de*li*ca ägho stadfäst wara likerwiis som the all widh*e*r na*m*pn her waro nä*m*pd oc vdhtrucht och forbiwdho*m* hwa*r*iom ma*nn*e widh fyrätij marcha saak til wara eensak th*e*m for*e* clost*r*eno i nakro matto hind*ra* äll*i*r quälia efftir th*ä*nna dagh Swaa forbiwdho*m* wy oc wid forsc*r*effna saak oc widh wara hyllest och konu*n*gxlica vredhe hwa*r*io*m* ma*nn*e höghom oc laghom Riddaro*m* oc sweno*m* klärkom oc bondom oc allom andro*m* ä hwa the hälst äro noker clost*e*rsens gotz oc äghodelor rörlica äll*i*r orörlica som clostrit nw haffuer oc ägher ellir fra*m*delis faar rättelica at ägha i nakra matto hindra ell*i*r quälia afftagha forbiwdha ellir onytta göra vta*n* som lagh tilsighia oc th*är* *mädh* vpfylle

Clost*r*eno alla*n* schadha th*ät* taghit haffu*er* aff th*e*m gärni*n*gom oc göri thy th*är* fuldko*m*lica lica för*e* till hwilkit wy biwdho*m* m*ädh* thässo samo b*r*eff allo*m* waro*m* ämbitzma*n*no*m* oc tiänarom clost*r*eno at hyälpa tha th*e*m tilsigx oc wan saaköra i tessom malom wara taka

Jtem vppa th*ät* at for*nämp*da Clost*er* watzste*n*a thes friar*e* oc rolicar*e* magho the*ra* äghadela behalda oc haffua ohindradha tha biwdho*m* wi m*ädh* tässo sa*m*ma b*r*effue allom laghma*n*no*m* häritzhöffdhingom landzdomaro*m* stadz fogattom borgamestaro*m* oc radhma*n*no*m* i köpstädhume*n* widh hwars the*ra* xl m*a*rck till wara eensaak oc widh th*e*n eedh the sworit haffua at nar for*nämp*da watzste*n*a clost*er*s budh m*ädh* skällighe bewisni*n*g ko*m*ma for*e* th*e*m vppa rätter*e*thing ell*i*r radstwer oc bedhis lagh oc rät och laghadoma om jordagotz ell*i*r andra äghor som clost*r*eno ku*n*no for*e*hindr*a*s ell*i*r for*e*haldas m*ädh* orät ell*i*r om | a*n*nor ärende oc käromaall som 355
clostrit arörenda äro ath the tha äfftir laghboke*n*ne oc clost*er*sens bewisni[n]g dömi*n* oc skipin clost*r*eno rät och fortöffrin ey ell*i*r läng*er* framdraghin rättin oc laghdo*m*a i clost*er*sens äre*n*dom än laghboken vtuisar Oc for thy at Clostrit hafw*i*r sith gotz wiit om riken liggia*n*de oc wansamt oc thungt är stä*m*ninga män la*n*gan wägh ath föra till thingx at witna nokon laghstä*m*dan tha thes behoff gör Thy vnno*m* wy oc wilio*m* at i clost*er*sens ärendom twäggia godha oc besche*deli*ca ma*n*na b*r*eff och jncigle maa witna nokon lagstämdan oc domar*a*nä magho skuldlöse oc skulo th*är* äfft*i*r döma lik*er*wiis som i siälfwe stä*m*ninga mä*n*nena for*e* idh*er*

haffdin Oc warda the som swa stä*m*de ärw rätten nidh*e*rfälloghe oc clostreno rättin till dömd*e*r tha dömin clost*r*eno alla skälica thärni*n*g oc kostnadh igen som clostrit oc thes budh haffua i thy äre*n*d-eno fortärit fran thy the först böriade th*ä*r om deela oc th*ät* lathin efft*i*r laghu*m* vtmäta clost*r*eno widh*e*r for*nämp*da saak oc plicth

Jtem vppa th*ät* at Jw*m*f*ru* Maria oc sancta birgitta thes heller wili wärdughes for*e* oss oc war Rike at bidhia for the*ra* hedh*e*r schuld for*nämp*da watzstena Clost*e*r till styrk oc vppehälde efft*i*r war*e* sönd*e*rlighe nadh tha vnno*m* wy oc giffuo*m* alla clost*e*rsens landbo, gotz, oc äghodela om kri*n*g war Rike frij oc fräls for allom alegni*n*gom vtgifto*m* skattom hiälpom ärffuodhom oc tiänistom som the pligthoghe ku*n*no wara oss oc Crono*n*ne atgöra och jämwäl tha nokot tolkit wardhir vppa alt mena Riket lagth swa ath hwad th*e*m som androm borde oss atgöra i thessa matto th*ät* göri clost*r*eno vtan
356 swa | he*n*de som gwdh forbiwdhe ath swa stoor thrang oc örlögh vppa Riket thrängde at mene Rikese*n*s almoghe schulde reesa örlögha oc th*ä*r tilhielpa Tha göri the som and*r*e Oc th*ä*r m*ädh* vnno*m* wij oc giffuo*m* oath*i*rkallelica bliffua schol-a*n*de thy sama watzste*na* clostr*e* alla*n* konu*n*gx-lica*n* rät saaköra oc brutpäni*n*ga aff allo*m* clost*e*r-sens gotzom hiono*m* tiänaro*m* landbom oc landbo hionom ä hwar the hälzth ku*n*no saki wardha i riko*m*men Swa vnno*m* wy oc aff sönd*e*rlighe nadh söstrom oc brödrom i for*nämp*da watzstena clost*r*e frij oc ohindradha for*e* hwa*r*io*m* man alla diwra jächt i sino*m* eghno*m* gotzom oc äghodelom oc

jämwäl i Crono*nn*e äghodelom th*ä*r the sama*n* liggia *mädh* Clost*e*rsens äghodelom

¶ Jtem aff synn*er*lik nadh vnnom wy at forsc*ri*ffna clost*e*rsens syslomän oc sändabudh som abbatissan th*ä*r till skipar *mädh* sith b*r*eff magho frij ohindradhe oc saaklöse for*e* hwa*r*io*m* man köpa till clost*e*rsens chost oc vppeheldhe alla handa ethande wara ä hwar the ku*nn*o widh*e*rko*m*ma a lande ell*i*r i köpstadhu*m* oc jämwäl aff gestom som borgaro*m* i allom warom threm Rikom Thok swa ath th*ä*r skee ängthe swik äll*i*r flärdh vthi

¶ Jtem Samthykkio*m* wy oc aff nyo stadfestom the b*r*eff som wara forfädh*e*r Swerikis konu*n*ga oc Rikis radh haffua giffuit oc vnth vppa war*e* frw pe*nn*i*n*gen offw*i*r alt Riket arlica vt at giffua for*nämp*da watzste*n*a clostre till styrk oc vppehelde wilia*n*dhes oc biwda*n*des allom ofw*i*r alt Swe*r*ikis rike arlica vth at giffua efft*i*r thy som b*r*effue*n* th*ä*r vppa förra giffwin vtuisa widh*e*r wara hyllest oc konu*n*gxlica nadh*e*r Oc war*e* th*ät* swa ath nokor sigh her amodh sättia wilde tha bidhio*m* wy w*är*dogha fädh*e*r *mädh* gwdzs nadh Erchebiskopin oc alla andra biscopa i Rike*n*o | ath the hano*m* *mädh* 357 the*ra* p*ro*uista och klercka lathi vtkreffuia *mädh* sa*m*ma rät som a*nn*or kirkio skuldh tiände oc a*nn*or plegha vtkreffuias som b*r*effuin th*ä*r for*e* vppa giffui*n* vtuisa

¶ Jtem aff war*e* söndh*e*rlighe nadh for*e* clost*e*rse*n*s bestandh skuld vnno*m* wy oc tillstädhiom ath abbatissan oc söst*e*r oc brödh*e*r i for*nämp*da watzste*n*a clost*e*r magho all tiidh sigh een frälses man till sysloman tagha hwem the ku*nn*o th*ä*r til faa

hwilken wy quittan lithyghan oc lösan giffuo*m* aff alle tiänist som hano*m* bördhe oss oc Crono*n*ne göra aff the gotz han *mädh* rätte egh*i*r tha ha*n* th*ä*r till komb*i*r fall*i*r hanom yt*er*me*ra* gotz till *mädh* köpp äll*i*r arff th*ä*r gör*e* oss oc Crono*n*ne tiänist aff swa länge ha*n* i Clost*er*sens brödhe oc tiänist är hulkin wj oc sy*n*d*er*lica tagho[m] j waar eghin hegn oc forswar

All forsc*r*iffna preuilegia frijhedh*er* nadh*er* articla oc styckia vnnom wy oc giffuo*m* oc stadfästom for*nämp*da watzste*na* clost*r*e äw*är*dlica oc o[a]th*i*r-kallelica bliffua scola*n*dhe hopandes th*ä*r for*e* ath wy oc waar Rike oc winir badhe lifwa*n*de oc dödhä haffua fanga oc behalda maghu Thes helgha anda nadh hiälp oc mischu*n*d äw*är*de*li*ca badhe till liiff oc siäl oc the*ra* i watzste*na* clost*er* söstra oc brödra gwdlica bönör all thiid oc äw*är*delica Thy forbiwdom wy alla högu*m* oc laghu*m* Riddaro*m* oc sweno*m* waro*m* fogothtom oc ämbitzma*n*nom oc allom andro*m* ä hwa the hälzt äro hardelica vnd*i*r wara hämdh her a moth göra i nakra matto vta*n* heldh*i*r th*e*m i tessa forsc*r*iffna stykke fordha wenlica oc kerlica wärin oc främen i allo matto so*m* forsc*r*iffuit staar Datum watzsteno die beati Blasij episcopi et martiris Sub sigillo nostre maiestatis quo vtimur pro presenti presentibus appenso Anno domini Mcdxlij° Anno regni nostri Swecie primo

(Efter cod. Ups. *C 46.*)

2.

K. Kristofers skyddsbref för Vadstena kloster.

1442 d. 3 Febr. *Vadstena.*

Protectoria et conseruatoria monasterij (360) watzstenensis et bonorum atque familie et colonorum eius sibi per illustrem et graciosum principem dominum Cristoferum regem etc concessa

Wy Cristoffer m*ädh* gwdz nadh Swer*ikis* Da*n*marcks Norg*is* vendis ok göta konu*n*g Palantzg*r*eue paa Riin ok hertugh i beyärn Görom wit*er*likit oc ku*n*nogt allo*m* | ma*n*nom m*ädh* tesso waro 361 opno b*re*ffue Swa äptekoma*n*dom som th*e*m nw äru ath wi haffuo*m* takit i wara enka*n*ne*li*ca wärn ffrith hägnath oc forswar war*e*f*ru*e oc sancte birgitte clost*er* i watzsteno*m* oc personas Syster oc bröd*er* m*ädh* allo thy som th*är* vnd*ir* ligg*er* oc th*e*m tilhörir Swasom är siäluan byän watzste*n*a m*ädh* ha*n*s borgharo*m* oc jnnebyggiarom Clost*er* garden th*är* samastadz m*ädh* Clost*er*sens sylsoma*n*ne oc ämbitzma*n*no*m* hiono*m* oc tiänarom ä hwo the ärw ell*ir* wardha ku*n*no alla clost*er*se*n*s awelsgarda m*ädh* th*e*ra hiono*m* all Clost*er*se*n*s landbogotz oc landboo oc th*e*ra hion Oc clost*er*sens äghor hwad na*m*pne the hälzt nä*m*pnas ku*n*no som clost*r*eno nw tilhöra ell*ir* fra*m*del*is* kan faa rättelica tilhöra andelikit ell*ir* w*är*dzlikit rörlikit ell*ir* orörlikit bygth ell*ir* obygth i wato oc j torro ä hwar th*ät* hälzt liggia kan i warom Rikom Swe*r*ike Da*n*marck oc Norghe Oc for thy forbiudom wi allo*m* ma*n*no*m* högom oc laaghom Biskopom oc p*re*latom Riddaro*m*

oc sweno*m* lektom oc lärdom oc allom androm ä
hwo the hälzt wara ku*n*no oc widh*er* na*m*pn allom
waro*m* foghatom ämbitzma*n*no*m* oc länsma*n*nom
hardelica vnd*i*r wara hyllest nadh*er* oc hämpnd
nokon tima tilldyrffuas th*ät* for*nämp*da clostrit ell*i*r
nokot th*ät* thy tilhörir som for*e* är sagth skatta
ofridha äll*i*r onytta göra ell*i*r nokro*m* lu*n*dhom
orättelica thunga ell*i*r twinga ell*i*r afftagha ell*i*r
nokra walzg*är*ninga göra m*ädh* gestning ell*i*r i andro
matto vppa clostrit personas i clost*r*eno th*e*ra
gardhom gozom oc äghadelom vppa thes sysloma*n*no*m*
ämbitzma*n*no*m* hiono*m* oc tiänaro*m* landbom oc
362 th*e*ra hiono*m* | J th*e*ra hemom ell*i*r a*n*narstadz ell*i*r
sigh a mothe th*e*ra wilia m*ädh* th*e*r*i*s nokot bewara
ell*i*r th*e*m th*ä*r vppa omaka ell*i*r offorrette amothe
tesse war*e* nadh oc frälsse som wi th*e*m vnth hawom
vppa th*ät* ath the görin gwdz tiänist swa mökit
bätir at the maghin fridlicar*e* oc rolicar*e* liffua oc
sith vppehälde haffua war*e* th*ät* oc swa ell*i*r hende
at nokor man aff darskap ell*i*r ondzsko h*er* amoth
giordhe tha wilio*m* wi th*ät* swa tagha som ha*n* oss
th*ät* siälffuom haffde giorth Oc biudhom allom warom
laghma*n*nom häretzhöffdingiom oc domaro*m* oc
warom fogotho*m* oc ämbitzma*n*no*m* ow*i*r tolka äfft*i*r
laghom swa rätta oc döma som th*ät* oss siälffuo*m*
giort war*e* tha th*ät* wardh*i*r for*e* th*e*m kärt Swa
frampt som the wiliä wara wredhe oc hämpnd vntfly
Datum watzstenis die beati blasij Sub sigillo nostre
maiestatis quo vtimur pro presenti Anno domini
Mcdxlij^{o}

(Efter cod. Ups. *C 46.*)

3.

K. Kristofers skyddsbref med uppdrag för biskop Nils i Linköping att vara konungens ställföreträdare.

1442 d. 3 Febr. *Vadstena.*

Protectoria et conseruatoria monasterij (362) watzstenensis et bonorum eius atque familie et colonorum sibi per illustrem et graciosum principem dominum Cristoferum regem swecie etc[ra] concessa Et substitucio domini Nicholai lincopensis ipso rege jmpedito in exsequcione procuracionis huiusmodi Sed quia substitucio ista est personalis jdeo mortua illa persona substituta censebitur et mortua ipsa substitucio valet tamen protectoria et conseruatoria immediate precedens [*se föreg.*] quia ipsa est simplex et non personalis

Wy Cristoffer *mädh* gwdz nadh Swe*r*igis Da*n*marcks Norg*is* wendis oc gotes konu*n*g Palantzg*r*eue pa Riin oc h*er*tug i beyärn helsom alla som th*ät*ta b*r*eff see ell*ir* höra kärlica oc äw*är*dlica *mädh* gwdh oc war*e* nadh Wiliom wy allo*m* wit*er*ligt wara oc kungör*um* *mädh* th*ät*ta wart närwarand*is* opna b*r*eff at efft*ir* th*ät* alzwaldog*er* gwdh oss vtwalt haw*ir* oc tilskipat i the helga r*e*glo som ha*n* war*e* kär*e* frw oc patrone sancte birgitte thedde oc sagde ath waräfrws oc sancte birgitte Clost*er*s i watzsteno*m* forswarar*e* wärnar*e* oc beskärmar*e* i allo*m* wid*er*tarfftom oc trango*m* Tha haffuo*m* wy takit th*ät* for*nämp*da clost*er* *mädh* all the gootz oc äghor som thy tilhörir andeligt oc w*är*dzligt i

363 wara enka*nnel*i*ca* wärn hägn oc forswar | som a*n*nor
war b*r*eff th*ä*r om vtuisa än for thy ath wy siälfue
ey ku*n*no*m* altiidh när wara stadde i rikeno oc th*ät*
for*nämp*da clost*e*r oc th*ät* thy tilhörir forswara oc
beskirma oc thy rät skipa oc döma som oss tilbörde
oc wid*e*rtarfften vtkraffde Thy haffuo*m* wy tilskipat
wärdugha*n* h*är*ra oc fadh*e*r m*ädh* gwdz nadh biscop
niclis i lincöpu*n*g oc hano*m* enka*nnel*i*ca* befält ath
ha*n* i war*e* franwara oc jämwäl th*e*n tiidh wy i
Rikeno stadde ärom oc thes behoff gör scall wara
for*nämp*da warafrw clost*er*s i watzstena och syst*ra*
oc brödra th*ä*r sama stadh th*e*ra ämbitzma*n*na oc
tiänara gooz landboo oc hiona oc allo thy som the
sama Clost*r*e tilh*ö*r*i*r engo vndantagno fulmegtogh*e*r
wärnar*e* forswarar*e* oc beskirmar*e* for*e* allo*m* oc
hwa*r*io*m* ma*n*ne som th*ät* ell*i*r nokot th*ät* thy til-
hör*e* wil oforr*ä*tta likerwiis som wy siälfue om wy
närstadde warom Oc giffuo*m* wy m*ädh* th*ät*ta wart
b*r*eff fornempdo*m* w*är*dugha h*är*ra oc fadh*e*r biscop
nicl[i]sse wara fulla mackt oc wald oc doma i allom
clost*e*rsens ära*n*dom oc wid*e*rtarfftom ath ha*n* maa
oc skal ow*ir* th*e*m lag*li*ca döma oc m*ädh* rät ända
och athskilia Oc hwat ha*n* rätteliga gör dömir oc
ändhar i for*nämp*da clost*e*rs ära*n*dom th*ät* wilio*m*
wy haffua fast stadugt oc gilth lik*e*rwiis som wi
siälue th*ät* haffdom giort dömt oc änth Giffuom
wy oc hanom fulla makt alla oc hwan een stempna
til swars ath koma for*e* hono*m* i clost*e*rse*n*s ära*n*dom
tha thes behoff gör wiliandes ath alle hano*m* oc
ha*n*s b*r*effuo*m* th*ä*r jnna*n* lyda skulu so*m* oss siälf-
364 uo*m* Oc til thes ath ha*n* thes bätre moghe | th*ät*ta
folkompna oc fulfölghia vta*n* hwars manzs geenseygn

tha biwdom wy vnd*i*r wara nadh oc hyllest allom lagma*nn*o*m* oc domaro*m* oc enkan*neli*ca allom warom fogathom ämbitzma*nn*o*m* oc tiänarom ath for*nämp*do*m* wä*r*dugho*m* fadh*e*r behielpoge oc tilsta*n*da*n*de ware*n* *mädh* ordh raadh oc gä*r*ni*n*gha när thes behoff oc wid*e*rtarff är oc ha*n* th*e*m tilsiger Oc ath the som brutlige äll*i*r genwä*r*duge finnas a mothe hiono*m* swa warda efft*i*r laghum näpste ath and*r*e mogha wid*e*rsee oc rädhas tolkit sama ath göra Datum wazstenis ipso die beati Blasij episcopi Sub sigillo maiestatis nostre quo vtimur pro presenti Anno domini Mcdxlij° Anno regni nostri Swecie primo

(Efter cod. Ups. *C 46*.)

4.

K. Kristofers konfirmation å Vadstena klosters privilegier.

1444 d. 11 Jan. *Stockholm.*

Confirmacio preuilegiorum monasterij watz- 358
stenensis sibi per illustrem et graciosum principem dominum Cristoferum etc^ra concessorum et specialiter de et super omnibus penis pecuniarum fisco regali contingentibus ipsi monasterio graciose collatis

Wy Cristoffer *mädh* gwdz nadh Swerigis Da[n]marcs Wendis oc gotes konu*n*gh Palantzgrefue paa Riin oc hertigh i beyern göre with*e*rlik*i*t alle män som nw är*e* oc ko*m*me schule ath aar efft*i*r gwdzs byrdh Mcdxliij Maandaghen näst efft*i*r war*e* frwe

dagh concepcionis i watzstena clost*er* berette for oss reenlifuede oc gwdelica syster abbatissa Confessor oc alt mene *con*uent i sama stadh ath th*e*m giordes hind*er* vthi noghre the article oc friihet aff th*e*ris priuilegiis som wy th*e*m eft*i*r wart elskelige raadz raadh aff swe*r*ige nadelighe vnte oc gafue ta wy war Ericsgadhe reede pa th*ä*t at the thes yth*e*rmer*e* oc roliger*e* moe tiäna gwdh oc bedhia for oss oc woro rike Tha är th*ä*t wor fulko*m*lige begäringh oc wili ath the skule oc moghe nythia oc brucha ohindräde alla the preuilegia friihet oc nadh*er* som wy th*e*m tha vnthe oc gafuo[m] i allo matto g*r*enom oc article som wor*e* b*r*eff ludhä oc vtuisa som wy th*e*m tha efft*i*r for*nämp*da wort elskeligä raadz raadh th*ä*r oppa giffuit hawa oc sönn*er*lige ath the siälfue skule oc mwe frij vpbär*e* nythia oc beholda alla brutpäni*nga* oc konu*n*gs sakör*e* hwar ha*n* falla ka*n* aff alla clost*e*rs hiono*m* landbo[m] oc tiänarom Oc the priuilegia oc friihet som wy vnth oc stadfäst hafwe Werdughe fadh*er* m*ädh* gwdh ärchebiscopen oc biscopena om for*nämp*da brut-
359 päni*n*ga oc sakör*e* | aff kirkio*n*e landboo schul[e] for*nämp*de watzstene clost*e*r ey wär*e* ell*i*r ko*m*me til noghot hindh*er* qwal ell*i*r forfangh i nokor matto Thy forbiudom wy alla badhe andelica oc w*är*dzlige swo höghom som laghom oc änka*n*nelica alla wora fogotha oc ämbitzmä*n* oc alla and*ra* e hwo the hälzt är*e* ell*i*r worde ku*n*no for*nämp*da watzstene clost*e*r i nok*r*e sinne priuilegiis oc friihet oc enka*nneli*ca om for*nämp*da brutpeni*n*ge oc sakör*e* ath hind*ra* ell*i*r hind*ra* lathe qwälia ell*i*r oforr*ä*tta vnd*i*r wora konu*n*gxlica hämd oc wrede Datum

Castro nostro stocholm sabbato infra octauam epyphanie domini anno eiusdem Mcdxliiij nostro sub secreto presentibus appenso

(Efter cod. Ups. *C 46.*)

Omedelbart efter denna text följer en annan nära lika lydande afskrift af samma handling, gjord af samma hand. Den är dock odaterad. Slutet af rubriken lyder här efter ordet concessorum (*rad.* 20, 21) *sålunda:* non obstantibus quibuscunque aliis priuilegiis statutis et consuetudinibus iuramentis promissionibus et ordinacionibus

Sid. 188 *rad.* 16 *tillägges efter* siälfue: ell*ir* thera ämbitzmän a thera wägna

Samma sida rad. 19 *tillägges efter* tiänarom: badhe them so*m* nw äre oc warda ku*n*no Oc wilio*m* wi oc alwarlige o[c] stadelica menom ath te preuilegia oc friihet som wore forfäder konu*n*ga i Swer*ige* ell*ir* wi vnt *o. s. v.*

rad. 24 *tillägges efter* matto: e hwru the hälzt lyde ku*n*no Ok thy forbiudom *o. s. v.*

Ändringar (i hdskr.) och rättelser (af utgifvaren).

Sid.	rad.	
176	22	gifwo*m* *tillskr. i margen.*
177	11	aarom » *öfver raden.*
178	2	drötni*n*g *r. fr.* drögni*n*g
—	4	wy *tillskr. öfv. raden.*
—	10, 11	*orden* som — ärw *öfverstr. o. underprickade i hdskr.*
179	9	wi *tillskr. öfv. raden.*
—	15	the*m* *tillskr. öfv. raden i st. f. ett öfverstr.* idh*er*
—	20	clostrit » » »
—	—	the » » »
—	22	*efter* och *orden* laghdoma om jordhagotz *öfverstr. o. underpr. i hdskr.*
—	32	*o. följ. rad orden* for*e* idh*er* haffdin *senare ändr. till* när waaren *hvarvid det föreg. pron.* i *för sammanhangets skull öfverstrukits.*
180	12	nadh *tillskr. öfv. raden.*
—	26	saaköra *r. fr.* saakröra

181	18	giffua *i hdskr. ändr. fr.* giffuas
182	7,8	*orden* hulkin — forswar *senare tillskr. i margen i st. f. de öfverstr. orden* Oc sidhan aff alt
—	13	dödhä *r. fr.* dodhä
—	18	wy *tillskr. öfv. raden.*
185	7	*fr. o. med* dominum *är rubriken tillskr. i nedre margen.*
186	7	*orden* härra oc *tillskr. i margen.*
187	20	principem *tillskr. öfv. raden.*
188	4	*efter* aff *ett* oss *öfverstr. i hdskr.*
—	15	thär *tillskr. i margen.*

Efterskrift.

De fyra här utgifna dokumenten äro aftryckta efter den kända Upsalahandskriften **C 46.** En beskrifning med redogörelse för det svenska innehållet i denna codex är lämnad i *Handlingar på svenska rörande »Vårfrupänningen» till Vadstena klosters byggnad och underhåll* (= Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1906), s. 147—150. För närmare utredning af K. Kristofers ställning till Vadstena kloster och de särskilda omständigheterna vid dessa urkunders utfärdande må hänvisas till Torv. Höjer, »Studier i Vadstena klosters och birgittinordens historia intill midten af 1400-talet», Ups. 1905, s. 315 ff.

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1909.

BISKOP NILS' VISITATIONSSTADGA

FÖR

VADSTENA KLOSTER

AF JAN. 1448

MED BEKRÄFTELSE AF BRÖDRAKONVENTETS STADGA FÖR DEN NYVALDA ABBEDISSAN INGEBORG GERTSDOTTER.

EFTER EN UPSALA-HANDSKRIFT

UTGIFVEN AF

ROBERT GEETE.

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1909

Visitationstadga af jan. 1448.

Litera super actis visitacionis facte in monasterio 499
wadzstenensi anno dominj etc^{ra} vt infra per totum

IN nomine domini Amen Wi Nicolaus m*ädh* gudz nadh biscop*er* i lynköpunge Arom äpt*er* gudz byrdh mcdxlviij [1448] vppa sancti vincencij dagh [22 jan.] oc the daghana th*ä*r näst äpt*er* Th*ä*n tiidh wj giordhom j jomf*ru* Marie oc sancte birgitte clostre j wadzsteno*m* j waro linchöpungx biscops döme liggiand*is* när systro*m* oc brödhrom wart visitacionis ämbete äpt*er* th*ät* at wj aff gudhi oc pauano*m* särdel*is* til skipadhe ärom thäs for*nemp*da clost*er*sins visitator oc judex swasom the*ra* sancti saluatoris r*e*ghla biudh*ir* oc bewisar Tha ändadhom wj oc stadgadho*m* oc fulbordadho*m* oss. tha för doom sitiande thässen ärende so*m* h*ä*r äpt*er* fölia so*m* är,

Först at wj ransakadho*m* syst*er* Jngeborghe gärdzdott*er* abbatisse eleccionem hwilke*n* so*m* äpt*er* saluatoris reghla addiciones prioris petri the*ra* priuilegia oc kirkio*na* räth oc gamble sidhwänio rättelica oc laghlica giordh war Än thogh hon naka*n* tima stodh j store badhe j systra oc brödhra twädrägt hwilke*n* til oss skutin war at wj th*ät* maal wäl ransaka

skuldom so*m* wi oc th*ä*n thima giordho*m* oc the twädrägth kärligha förlicadho*m* oc försonadho*m* oc sidha*n* the eleccionem *con*firmeradho*m* Oc gaffwo*m* he*n*ne fulla makt badhe j andelico*m* oc licamlico*m* thingo*m* th*ä*r abb*atisso*nne til bör äpt*er* sancti saluatoris r*e*glo j alle matto Oc förbwdho*m* allo*m* oc än förbiudho*m* systro*m* oc brödhrom oc allo*m* andro*m* nakath synne mothe thy | walj thala äll*i*r äpt*er* th*ä*nna dagh wräkkia äll*i*r vpröra lönligha äll*i*r opinbarligha th*ä*r osämia okärlekir äll*i*r oroo maghe aff koma som tha war öffu*er*fa*r*ith oc m*ä*d*h* kärlech oc sämio aff laght vppa alla sidhor Oc for*nemp*da systh*er* Jngehorghe til abbatisse ämbite vighdom Oc sidha*n* lotom wj systh*e*rna he*n*ne lydhno j capitulo göra äpt*er* thy saluatoris reghla oc the*ra* constituciones sighia oc budhu*m* allom systro*m* he*n*ne the lydhno halla so*m* the tha loffuath haffdhe oc til standh göra j allo*m* skälighom thingo*m* oc ath hon alla jämligha älska skulle swa wäl thöm so*m* mothe so*m* m*ä*d*h* he*n*ne j he*n*na wal äll*i*r a*n*na*n* tiidh wa*r*ith haffua Oc th*ä*r mädir tha biwdho*m* wi nw at Confessor m*ä*d*h* syst*ra* oc brödhra sa*m*tykkio skulj en redhelighin oc gena*n* stadhga göra th*ä*r vppa huru badhe skal abbatissa oc Confessor wälias badhe m*ä*d*h* reghlonne oc addicionibus prioris Oc hwar so*m* behoff görs tha thaki kirkio*n*na lagh oc räth oc clost*er*sins priuilegia th*ä*r til hiälp at the*ra* ellecciones matte äpt*er* th*ä*nna dagh m*ä*d*h* bätr*e* endräkt oc kärlech til ganga swa at aldrigh opt*er*mer*e* skulj tholkin twädrägth oc oroo wardha so*m* aff thy ärendeno h*ä*r til offta wa*r*ith haffu*er* Oc läggis vidh*er* högxta reglonna näfsth mothe th*e*m

so*m* sik ey vilia lata nöghia tha so*m* eleccio är äpt*er* th*e*m stadhgano*m* laghligha giordh oc tilgangen etc^ra^

Sidh*e*n för gudz hedh*i*rs ökelse skuld oc at skäligharen oc gudhelicar*e*n reghlo haldh matte warda mera kärlekir oc jämpnar*e* samdräkth oc sämia ökias allom clost*er*sins personis badhe i*n*|nan 501 oc vth*e*n til mer*e* gaghn yt*er*mer besta*n*dilse oc bätr*e* föresyn häghda*n* oc for*e*skipa*n* maghe ko*ma* äpt*er* thy at badhe tha oc opta forra j visitacionibus rörth oc kärth war oc wj oc war*e* prediscessores til manadha waro*m*[1] Tha stadhgadho*m* wj oc for*e*laghdom oc bwdhu*m* at for*nempd*a syst*er* Jngeborgh abbatissa oc he*n*ne äpt*er*koma*n*de skulde badhe j sik oc andro*m* halda oc lata halda badhe vth*e*n oc j*n*nan fyri th*ä*t som h*ä*r äpt*er* fölghe

Förs t at hon oc h*e*nna äpt*er*komande sielff fulko*m*plica styrche til at sant reglo haldh matte vpnyas oc framdel*is* bäthr*e* hallas än h*ä*r til giort är Oc ärfuodhe th*ä*r vm at sämia oc gudhelikin jä*m*lighin kärlekir matte ökias koren bäthr*e* idhkas Tysta skälighar*e* hallas, Oc oskälighin port thalan, oc gaffuor, oc and*r*e osidhi affläggias oc godhe gamble sidhi vpthakins oc förnyäns Oc alle reglonna puncta här äpt*er* bäthr*e* göme*n*s swa so*m* abb*atiss*onne vpta fore lagth är budith oc stadgadh

Th*ä*t andra är Äpt*er* th*ä*t at opta seeth är j brandeno*m* oc eldeno*m* so*m* opta hafu*er* löös va*r*ith j hwat wadha tha alt clostridh haffu*er* va*r*ith stath Thy radho*m* oc ändelica vilio*m* oc biudho*m* swa mykidh yt*er*mer*e* so*m* wi th*ä*t sama förra budith

[1] Här börjar texten (efter lakun) i cod. Ups. *C 46.*

oc stadgath haffuo*m* vndir högxsta lydhno at alla bygni*n*ga oc hws som nokor wadhe äll*i*r skadhi maghe aff koma skulj op riffuas oc bort föras oc särdelis baka stoffua*n* oc thorka hws oc the hws th*ä*r näst standa

Th*ät* tridhia är vm clost*er*sins goodz sysloma*n* oc ämbitzmä*n* oc vm daghlikin hion oc folk vth*e*n
502 före tha viliom wj oc biwdho*m* | at th*ä*n stadhgin som th*ä*r vppa giordh*i*r är oc alla systhra oc brödh*e*r haffua sa*m*thökt oc wj haffwom budith oc stadhfäst m*ädh* b*r*eff oc incighle Oc nw vppa nya male j thässe visitacione ransakath oc stadhfäst haffwo*m* m*ädh* waro*m* Capitularibus som h*ä*r äpt*er* sc*ri*ffne standa at ha*n* oc swa fulleligha haldis oc alt fafängth folk bortlatis Oc alle the so*m* clost*er*sens brödh skula äta skipis hwar til sith ämbite oc g*är*ni*n*ga Oc withis skälica hwat folke oc huru mykith j hwario ämbite är oc hwat gaghn ok nötto the göra daghligha clost*r*eno för sin kost oc löön Oc samwledhis göris j allo*m* clost*er*sins awilss gardho*m*

Th*ätt*a fiärda är at wi radho*m* oc ändelica vilio*m* at här äpt*er* enge*n* brödhra b*r*eff vtgiffui*n*s vth*e*n vndir badha syst*ra* oc brödhra jncighle Oc at enge questores äll*i*r biddara vt sändens a clost*er*sins väghna at tyggia kring vm landith Oc at the som wardha vt sände at köpa fä oc fisk äll*i*r andra clost*er*sins widh*e*rthorfft, ä hwat hälzt th*ät* wa*ra* ka*n* Th*ät* aname the m*ädh* räkinskap alt th*ät* the abb*atisso*nne äll*i*r andro*m* vpbära at köpa m*ädh* Oc göri sidha*n* framdelis räki*n*skap aff allo thy so*m* the haffua köpt oc huru dyrt hwart stykche staar oc swa aff

thy so*m* the vpbära aff testame*n*t äll*i*r andro*m* gaffuo*m* äll*i*r vm the nokoth vp bära aff clost*er*sins ränto tha gör*e* särdel*is* räkinskap aff hwario the*ra* widh sik Oc wiliom wj oc biwdho*m* at bäthr*e* räkinskapir alme*n*neligha aff allo clost*er*sens ränto testame*n*t gaffuo*m* oc alzscona vpbyrdh, oc vtgiffth skäligha oc fulkomligha göris badhe när systrome*n* oc swa vth*e*n til samuledhis | än h*ä*r til giorth 503 är swa at syslomannen oc ämbitzme*n*nene hafua sin räkinskap giort abb*atisso*nne tha thaki abb*atiss*an th*ä*n räkinskap stragx jn aff th*e*m, oc göri abbadysa*n* samuledhis vm sin eghin räkinskap at hon stragx ha*n* antwardhe Confessori ner ha*n* giordh*i*r är

Jtem wiliom wj oc biwdho*m* aff th*ä*n stadgin som giordh*i*r är äpt*er* thy wi ho*nu*m hördho*m* oc ransakadho*m* skälika*n* oc gudhelica*n* oc nyttogha*n* wara som är vm brödhra*n*na clädhe Sööm, oc thwäth oc andra thera widh*er*thorffth swa hall*is* framdel*is* alme*n*neligha som nw är Oc ey swa enka*n*ligha so*m* för war want oc at faa oc skipi Confessori alla brödhra*n*na widh[e]rtorffth jämligha oc fulleligha til byghni*n*gh paper oc p*er*men, oc bökir oc alt a*n*nath slikth Oc wardir brödhrome*n* nokoth enka*n*ligha giffuith J testame*n*t äll*i*r alzscona andra matho tha thaki th*ät* sama*n* oc scriffue twe brödh*i*r m*ädh* abb*atisso*nne oc Confessoris witu oc sa*m*tykth oc j skipadho*m* thyma antwardis jn abb*atisso*nne Oc tha skal abb*atiss*an faa confessori ällir st[r]agx visa honu*m* brödhra*n*na vidh*e*rthorffth so*m* förra är saght til th*ät* arith vm kringh som tha til stunda

Jtem Samthalan badhe j wärlz portom oc swa mellan systra oc brödher vari som reghlan sigher Oc ekche widhlekin ällir förlangh Oc brödhrene widh grindena höre skriptomal äpter thy som thera preuilegia oc the skipan lydhe som confessor thär vppa giorth haffuer oc wi hört oc ransakath haffwom skälica wara oc wakte sik för allo thy reghlan oc clementine cupientes de penis oc religiosi de preuilegiis förbiwdha Jtem böstan oc bulran vidh 504 | grindena j kirkione aff wärlzfolke engaledhis städhis

Jtem fförbiwdhom wi allan oskälighan jngangh j systrena trägardh oc inlykkilse oc at engen thär länger dwälis en tiidh ällir annan tiidh vthen swa länge som han sith ärffuodhe gör Oc engen syster dirfuis til mädh wärlzfolke samthalan hafua ällir nokoth jn thaka ällir vth sända j trägardenom widh stekarahws, bryggehws badhstoffua, wisterhws ällir annars stadz vthen som addiciones prioris lydha vthen ändis swa dana J portenom oc androm stadhom som til skepadhe äru aff reglonne oc formannomen

Jtem fförbiudhom wj at nokor clostersins gooz skiptins ällir bytens ällir annur märkelikin ärinde vppa thaghins til fulkompnath vthen mädh allo systra oc brödhra samtykth Oc när nokor ärinde wardha antwardath confessori oc brödhromen som ändas skulu tha läthi abbatissan thät thär bliffua vidher som the thät ända oc göra Oc wardha ey lekbrödhirne at spordhe enkanneligha J clostersins ärendom bliffue thog licawäl stadught thät som görs Än naar abbatissan ällir Confessor skulu wälias ällir tha nokor persona jnthagx hafuj sina röst om sina matto som andre brödhir

Jtem wiliom wi at enge*n* skal jordhas j closth*er*s kirkio*n*ne vth*e*n *mädh* bäggia abbatisse oc Confessoris sa*m*tykth Oc enge*n* jordhis *thär* vth*e*n *thät* see *mär*chelighin persona oc giffuith haffu*er* märkelik*i*t testame*n*t Oc th*e*m som j ban koma för thy at the bryta mote clost*er*sins preuilegia oc frihethi*r* Skal Confessor engaledhis aff lösa för än the haffua giort äll*i*r vissath fulla bäthring th*e*m som skadha*n* hafua fangith Oc th*är* *mädh* nio *m*ark*er* för ba*n*nith | äpt*er* thy so*m* gamal stadhge haffu*er* wa*r*ith 505 oc sidhwänia J waro biscops döme

Jtem fförbiwdho*m* wi widh högxsta lydhno at nokre persone loffuis nokoth rwm för än th*ät* löst är Oc at engins persone prebenda opbäris a clost*er*sins wäghna för än the persona haffu*er* systra oc brödhra sa*m*tykkio oc stragx jnthagx Oc engen persona thaghis jn för än hon är xviij ara fulla Oc at bälde oc höghfärdh som want är at ske tha som persone inthaghas aff läggis vth*e*n wa*r*i th*är* vti skälighin matta mädh*i*r Oc skipis en äll*i*r twa syst*ra* gudhelica mona oc wälsidugha til huilka som skulj lära oc kä*n*na vngo*m* systro*m* nykomandu*m* jn läsa oc sionga oc gudhelica clost*er*sins sidhi oppa th*ät* at ey wardha skulj sa*m*bindni*n*ga hoposkap twädräkt äll*i*r osämia hwilka wi altidh förbiwdhom widh hardasta reglonna näpst oc gudz hämpdh Oc skee th*ät* swa at abbatissa äll*i*r Confessor nokoth swa dana höre tha förthagi th*ät* *mädh* th*ät* första oc bakda*n*tirsko oc ordhförirsko höre ey abbatissa äll*i*r Confessor oc ey häll*i*r käromal vth*e*n the syst*er* äll*i*r brödh*i*r til kallas so*m* vppa käris Oc näpsis hwar jämligha äpt*er* sino*m* brwtu*m* oc

thöffris ey näffstin vth*e*n nepsis gensta*n* äpt*er* so*m* addiciones sighia

Jtem wiliom wi at fratres sacerdotes dyaconj haffuj sin stadh rwm oc ämbite swa här äpt*er* so*m* h*ä*r til wa*r*ith haffu*er* vth*e*n th*ä*r komj a*n*nar alme*n*neligh*e*n stadge oppa äll*i*r skipan oppa alzs ordensens wäghna Oc förbiwdhom allom för th*ä*n skuldh th*e*m j nokra matho wanwördha äll*i*r försma vnd*er* lydhno oc höghsta reghlonna näpst

506 Jtem wiliom vi oc biwdho*m* at brödh*i*rne | hafuj ordinarium oc alla sina tidh*e*r th*ät* licasta the gita äpt*er* domkirkio*n*ne Togh vnno*m* wi oc til städhio*m* at dedicacio ecclesie j clost*r*eno hafuis oc hallis som nw är wanth Än togh closth*i*rs kirkia*n* war a*n*na*n* tiidh vm arith wighd

Jtem wordho oc nokor a*n*nor ärende för oss rördh som vidh*e*rthorffto at rättas skuldo Först at jä*m*nadh*i*r haldis j matskipteno oc prebendis Oc at enge*n* syst*er* vtsände sina prebendam j ööl äll*i*r mat nokro*m* personis vth*e*n the äru th*ä*r til skipadhe so*m* äru wisthws syst*ra*na äll*i*r andra togh ey vth*e*n abbatisse skipa*n* oc orloff Oc syst*ra*na so*m* ära j Conwentz stuwnne lathi sik nöghia m*ädh* thy so*m* alment giffs oc skiptis Oc engi*n* sände and*r*e aff si*n*ne p*ro*uento vth*e*n the so*m* näst sitia här tagx vnda*n* abbatissa hon maa sända hwem som vidh*e*rthorffth

Än äpt*er* thy at th*ä*r oppa oc mästadelin alt th*ät* so*m* nw rört oc sc*ri*ffuath är fanz w*är*dugx fadh*i*rs biscops knwtz b*r*effs ransaka*n* oc rättilse vnd*i*r hans jncigle som vth giffuith war aff hono*m* j visitacione tha stadhfästo*m* wi th*ät* oc nw, at th*ät*

haldis m*ädh* thässo b*r*effue Oc h*är* m*ädh* dödho*m* wj th*ät* b*r*effuith so*m* wi sidh*e*rst gaffuo*m* j visitacione Oc biwdhom wi abb*atissonn*e Confessori oc allo*m* systro*m* oc brödhro*m* j Jomf*ru* Marie oc sancte birgitte clost*r*e oc thera äpt*er*komando*m* at the badhe j sik jnbyrdhis oc allo*m* andro*m* fulko*m*lica halde oc läthi halda thässe*n* wan stadhga Oc at clost*er*sens lönlikin ärende engoledhis vt föris för wärldz folk Thy oppa th*ät* at reghlonna puncta thäs yt*er*mer*e* rättins bäthrins oc haldins tha viliom wj at Confessor bruche the makt som ha*n* haffu*er* j tholffto Capitulo j reglo*n*ne som är binda oc lösa rätta | oc bäthra alzscona reglonna affgang til 507
orde*n*sens bestandilse för thy som pafuane Johannes xxiij^{us} oc Martinus quintus vt tydha the ordhe*n* tha är Confessor oc bör wara Caput et reformator j allom andelicom thingo*m* Oc abbatissa är oc bör wa*ra* Caput oc domina j allom wärlzlico*m* thingo*m* Än togh j allo*m* andelico*m* [thingom] bör henne oc h*e*nna syst*r*om lydogha oc vnd*er*danogha wa*r*i confessori so*m* är j sc*ri*ptomalom oc lönligho*m* ärendo*m* oc swa j adhro*m* opinbarliko*m* smaam oc storo*m* som jnbyrdhis mälla*n* syst*er* oc brödh*er* magho aff läggias oc ändas at reghla*n* matte bäth*er* haldas oc at ey skulj koma wanfrägdh äll*i*r twädräkth j stadheno*m* Oc sker th*ät* swa som gudh förbiwdhe at nokra fu*n*nes en twa äll*i*r fleere som trydzsco äll*i*r ildhärdzsco vilde sik strängia moth abbatisse lydhno äll*i*r näpst äll*i*r abbatissa sielff äll*i*r and*ra* syst*ra* mote confessorem nytia oc brwca kirkio*na* räth som interdictum oc excommunicacio mote th*e*m staa Oc förbiwdhom wi confessori oc allo*m*

androm nakor stadz bruka kirkiona räth preuilegia b*r*eff äll*i*r sc*ri*ffth mote reghlonne oc h*e*nne til nidhrilse Än hwat som är reghlonne til bestandh oc siela gaghn vthkräffu*i*r th*ät* brukis m*ädh* skälighet

Al thässen äre*n*de äru skipath oc giordh stadhgadh oc budhin at haldas skulu j wadzsteno clost*r*e aff abbatissa confessore allo*m* systru*m* oc brödhr*um* oc the*ra* äpt*er*komandom som för är sagth j visitacione Närwarando*m* oc oppa th*än* tiidh för dom m*ädh* oss sithiando*m* waro*m* älskelico*m* brödhro*m* oc capitularibus h*är*ra Magno Petri domp*ro*wast oc h*är*ra sona cantore j lynköpunge Oc oppa th*än* tiidh brodh*i*r Magnus Vnnonis confessore generalj oc androm fyrom äldris brödhro*m* närwarando*m*
508 Sc*ri*ffuath aar | oc dagh oc stadh som för är saght til thessins stadhga mere stadhfästilse tha lathom wj warth m*ädh* for*nempd*a wara brödhra jncighle vit*er*ligha hängia för th*ätta* b*r*eff til vithnis byrdh

---

Ändringar (i texten) och rättelser (af utg.).

Sid.	rad	
193	11	särdel*i*s *r. fr.* sardel*i*s
—	17, 18	gärdzdott*er r. fr.* gardz—
194	17	*efter* loffuath *ordet* halle *öfverstruket.*
195	6	kärlekir *r. fr.* karlekir
—	11	kärth » karth
—	14	*efter* he*n*ne *ordet* at*er öfverstr.*
196	3	» bort » riffuas *underprickadt för att utgå.*
197	11	göri *r. fr.* gori
—	16	*i* ransakadho*m är det 2:a* a *tillskr. under raden. Likaså* 198: 6 *öfv. raden.*
—	17	*efter* brödhra*nn*a *ordet* clädha*n underprickadt.*
—	22	fulleligha *i hdskr. ändr. fr.* fullegligha
198	1	*efter* Sa*m*thala*n ordet* j *öfverstr.*

Sid.	rad	
198	1	wärlz *r. fr.* warlz
—	4	*efter* widh *ett felskr.* grö *öfverstr.*
—	9	böstan *r. fr.* bönstan *Dessutom ett felskr.* bulran *öfverstr.*
199	6	mote *r. fr.* möte
—	28	*efter* höre *ordet* ällir *öfverstr.*
—	31	» vppa » kallas *underprickadt.*
201	19	bör *r. fr.* är

Efterskrift.

När abbedissan *Bengta Gunnarsdotter,*[1] efter att 25 år (från 1422) hafva beklädt sin maktpåliggande syssla inom Vadstena kloster, den 1 dec. 1447 nedlade sitt ämbete, synes stor tvedräkt hafva rådt inom bägge konventen rörande valet af hennes efterträderska. Slutet blef emellertid att till abbedissa valdes den högättade syster *Ingeborg Gertsdotter,*[2] dotter till grefve Gerhard af Holstein och moster till unionskonungen Kristiern I af Oldenburg. Valet försiggick dock ej utan slitningar. För att närmare undersöka förhållandena vid valtillfället och dämpa oron och misshälligheterna inom klostret med anledning af valets resultat höll biskop *Nils* redan den därpå följande S. Vincentii dag (22 jan.) och närmast följande dagar en grundlig visitation. Ur den därvid företagna undersökningen framgick, att valet skett under fullt lagliga former, hvarför biskopen stadfäste detsamma. I sammanhang därmed utfärdade

---

[1] Silfverstolpe, »Klosterfolket i Vadstena», 1898—99, s. 10 (nr 5).
[2] Silfverstolpe, anf. arb., s. 11 (nr 6).

han en stadga, som innehöll skärpta föreskrifter rörande observansen, särskildt om strängare iakttagande af vissa af klosterregelns bud, hvilka ej alltid rigoröst efterlefts. Det är denna visitationsstadga som nu utgifves. Den har betydelse bl. a. såsom det enda beviset för tillvaron af vissa anledningar till söndring inom klostret i dagarna för abbedissevalet efter Bengta Gunnarsdotters afgång. Diariet har nämligen ingenting att förmäla om hvad som passerat i sammanhang med detta val. Förmodligen misstager man sig ej, om man söker anledningen till splitet i de mindre tydliga stadgandena rörande abbedisse- och konfessorsval, som ingingo i klosterregeln. Också ställer biskopen i denna sin skrifvelse en uppmaning till klosterfolket att utarbeta detaljerade föreskrifter för dessa valprocedurer, en uppmaning som ånyo upprepas i visitationsstadgan af 1455 (se KLEMMING, »Birg. uppenb.» 5, s. 129). Helt visst kom visitators råd kort därefter till verkställighet och föranledde utarbetandet af de två (odaterade) stadgar för val af abbedissa och confessor generalis i Vadstena, som efter cod. Ups. *C 74* utgifvits såsom bilagor till Sv. fornskr.-sällsk:s årsmöten 1904 och 1905.

Den här nämnda nyvalda abbedissan Ingeborg Gertsdotter beklädde två gånger (1447—52 och 1457—65) sin höga värdighet. Hon har äfven framträdt på det litterära området, nämligen såsom författarinna af en till hennes kunglige systersson dedicerad traktat med titeln: *Fjorton råd om ett gudeligt lefverne* (efter cod. Ups. *C 50* utgifven af GEETE i »Skrifter till uppbyggelse fr. medeltiden», 1904—05, s. 157—200).

Den nu utgifna stadgan, som till väsentlig del är en upprepning af biskop Knuts visitationsstadga af 1419 1/9 (på lat. i Sv. Dipl. N. S. nr 2,680) rörande vissa missbruk inom klostret, går igen äfven i den nyss nämnda stadgan af 1455. Den är bevarad i tvänne afskrifter: den ena, fullständig, ingår i cod. Ups. *C 74*, den andra, som saknar den viktiga början (ända till sid. 195: rad 12 i trycket), ingår i cod. Ups. *C 46*. Bägge afskrifterna äro i de bevarade delarna ordagrant lika och följas i båda handskrifterna af biskop Knuts stadfästelse (på latin) af den nyssnämnda stadgan af 1419.

Visitationsstadgans text har aftryckts efter Upsalahandskriften C 74, bl. 250—254, som finnes beskrifven af utg. i »Svenska kyrkobruk under medeltiden», 1900, Inledn. s. XXII ff. (med en korrektion i Bil. till årsmötet 1907, s. 172).

För vinnande af inblick i tidsförhållandena och tillståndet inom klostret vid ifrågavarande tidpunkt må läsaren f. ö. hänvisas till Torv. Höjer, »Studier i Vadstena klosters och Birgittinordens historia intill midten af 1400-talet», 1905, sid. 313 o. f.

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1910.

TVÄNNE STADGAR

RÖRANDE

FÖRBÄTTRAD OBSERVANS

INOM

VADSTENA KLOSTER

UTFÄRDADE AF

JOHANNES BORQUARDI (1444) OCH BENGTA GUNNARSDOTTER (1444—47)

EFTER EN UPSALA-HANDSKRIFT

UTGIFNA AF

ROBERT GEETE

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1910

1. Generalkonfessorn Johannes Borquardis förmaning till nunnorna af $^{23}/_{1}$ 1444.

Thesse ärw the puncta oc stykke som amothe 195 r*e*glo*n*ne göras, oc haaldas daglica hwilka for*e* xxiiij aro*m* [ↄ: 1419] in visitacione aff biscop knwte budhne wordhe ath bätras oc äpt*ir* r*e*glo*n*ne haaldas oc somblike stadgadhe oc budhne at haaldas hwilka iach oc bidh*er* raadh*er* oc manar först idh*er* modh*er* abbatissa oc sidha*n* alla syst*ra*na at bätra halda oc göma äpt*ir* thy hwar een pu*n*cten är m*ädh* äll*ir* moth r*e*glo*n*ne

Förste är at syst*ra*na tagha gafuor aff wärlz folke badhe frä*n*do*m* oc wino*m* th*ä*tta är mothe r*e*glo*n*ne i xvi capitulo th*ä*r swa stander, än nakra gafuor sä*n*das nokre syst*er* aff frä*n*do*m* äll*ir* wino*m* taki*n*s engoled*is* for*e* the helga lofua*n* sculd oc professionem som hoon hafuer giort

Annar är [at] wärlz folk ga*n*g*er* in i clost*er*se*n*s äll*er* syst*ra*na i*n*nelykkelse oc eenka*n*nelica nw in til stekarahws möia*n*na oc staa th*ä*r oc reensa kaall oc a*n*nat tolikit göra oc än ätha oc drikka th*ä*r Oc somblica läk*ir*scor gaanga in i syst*ra* badstufuo th*ä*n tiidh syst*ra*na the so*m* siwka ärw th*ä*r ärw nakna oc badha m*ädh* th*e*m som th*ät* sigx, th*ä*tta är amote r*e*glo*n*n*e* i vi capitulo th*ä*r swa stander vta*n* all tilfälle nakra haanda traanga torfft äll*ir* bön scal engi*n* wärlz ma*n* äll*ir* wärlzqui*n*na etc[ra] *n*gaa i systra*n*na clost*ir*s i*n*lykkilse

Tridhia at syst*ra*na tala i wärlz portenō*m* m*ädh* wärlz folke iä*m*wäl om sykna dagha so*m* helga oc än stu*n*do*m* i forbudhno*m* timo*m* Th*ä*tta är mothe r*e*glo*n*ne i vij capitulo th*ä*r swa sigx J thässo*m* timo*m* magha syst*ra*na tala widh wärlzfolk togh engi*n* eensa*m*mi*n* vtha*n* wari*n* fler*e* sama*n* oc talin jw m*ädh* abbatisso*n*ne oorloff Swa so*m* är aff nons tima oc til apta*n*saa*n*gx oc th*ät* göris at enast om sy*n*nodagha oc stora högtidhis dagha

Fiärdhe at iä*m*pnadh*i*r haaldz ikke i näpsto*m* thy at so*m*blica wardha näpsta for*e* thera brwt oc so*m*blica ey oc stu*n*do*m* dragx näpsti*n* lä*n*g*er* fra*m* än th*ät* sculde oc wardh*i*r swa th*ä*r aff ma*n*ga flera synda tilfälle Stu*n*do*m* seer oc hörir modh*i*r abbatissa
196 siälff th*ät* th*ä*r talas oc görs mothe reghlo*n*ne | oc näpsär th*ät* ey äll*i*r rätt*i*r Th*ä*tta är mote r*e*glo*n*ne oc p*ri*are*n*s addicionibus i xiiij capitulo th*ä*r swa sigx ower alt tha wakte th*ät* abbatissa*n* när syst*r*ome*n* oc confessor när brödhrome*n* ath the engo*m* städhi hafua vtha*n* r*e*glo ti*n*g äll*i*r th*ät* r*e*glan lofuar äll*e*r th*ät* m*ädh* he*n*ne maa staa oc älske ikke swa ena personam mera än the andra vtha*n* the the fi*n*na i godhu*m* sidhu*m* bätre wara etc[ra] Oc j r*e*glo*n*ne i xv capitulo sigx swa Capitulum haaldes hwan torsdagh oc om nakor fintz brwtlikin wara i nakro scall th*ä*r rättas

Fämpta är [at] räki*n*skapir hafu*er* ey wardhit giordh*i*r i skipadhu*m* thimo*m* Oc ey aff alle opbyrdh oc clost*i*rsse*n*s rä*n*to Thy ath ey är giordh*i*r räki*n*-skap*i*r aff ka*n*no*m* gryto*m* kopar karu*m* täpedhu*m* dwku*m* ha*n*dklädhu*m* ey aff qwärno*m* i motalu*m* ey aff laxafiskeno th*ä*r sama stadz ey aff clost*i*rs-

se*n*s iärn rä*n*to badhe j närike oc oppa näfua bärgh äll*i*r a*n*narstadz Ey aff graski*n*no*m* mardski*n*no*m* härmelino*m* äll*i*r a*n*dro*m* ski*n*no*m*, ey aff clost*ir*sse*n*s fulu*m* ey aff smaam hästo*m* hiit gifuas, ey [hwru] mykit til tydzskala*n*d sänd*is* om aarit äll*i*r at*ir*-komb*i*r vnda*n* taghno*m* twe*m* äll*i*r tree*m* aaro*m* Ey aff skorno*m* klädhu*m* som hiit gifui*n* wardha vtha*n* aff nakro*m* faam som syst*i*r oc brödh*i*r gifua äll*i*r thera frä*n*der Th*ätta* är mothe p*ri*ari*n*s addicionibus i xij capitulo th*ä*r swa staand*i*r Abbatissa*n* göri räki*n*skap een tiidh i hwario*m* manadh aff allo thy röra kan som är aff alle opbyrdh oc vtgifft

Siätte at gafuor oc testame*n*t som hiit gifuas wardha ey ra*n*tzsakadh om the ärw rät oc wäl fa*n*gna äll*i*r ey Th*ä*tta är mote r*e*glo*n*ne j xvij capitulo th*ä*r alla gafuor som takas sculu biwdhas gra*n*lica ra*n*tzsakas om the ärw illa fa*n*gna äll*i*r ey

Äpt*ir*scr*i*ffne articuli wordhe i for[de] visitacione budhne at haldas

Förste at engi*n* syst*ir* scal sä*n*da vt sina p*ro*ue*n*to i öll äll*i*r i math nakro*m* personis vtha*n* the th*ä*r til ärw skipadha so*m* ärw wisthws systrana äll*i*r a*n*dra togh ey vtha*n* abbatisso*na* | skipa*n* oc orloff, 197
h*ä*r görs mykit a mot thy at ma*n*ga syst*ra* gifua vt badhe mat oc ööll miödh mwst hwete brödh piparkaku oc a*n*nat tolikit th*ä*tta synis dragha til eghelikheet oc eghna*n* wilia oc är mote thy sidh*e*rst war stadgath oc inciglat

Annar at systrana som äto i *con*ue*n*tz stufw sculu lata sik nögia aat thy som alme*n*t giffs oc skipt*is* oc eengi*n* sä*n*de äll*i*r gifui aff si*n*ne p*ro*-

ue*n*to andre vtha*n* th*e*m näst sitia oppa badha sidhor h*är* tagx vnda*n* abbatissa*n* hon ma sä*n*da hwem som widh*e*rtorff

Tridhi at abbatissa*n* älske alla systra iämlica so*m* döttir oc ey swa ena ath hon a*n*dra siwördh*ir* oc forsmaar vtha*n* *mädh* lioffheet hör*e* alla the som widh hona wilia tala som biwdz i p*ria*ri*n*s addicionibus i xiiij capitulo so*m* för är sc*ri*fuat

Jtem städhi ekke abb*atiss*an trätto oc delo oc e*n*goled*is* styrke th*e*m Jtem bakda*n*terskor oc ordhförerskor hör*e* ekke abb*atiss*an oc ey hälder käromaal vta*n* the syst*ir* tilkallis so*m* oppa käris Jtem clost*ir*sse*n*s lönlica ära*n*de föris ey vt för wärlzfolk Jtem taghis ey onytta wärlzfolk oppa clost*ir*sse*n*s kost til thäs at clostrit ey offmykit thungis Jtem at eengi*n* hws byggis nakot mykit när clost*r*eno

---

2. Abbedissan Bengtas stadga från tiden 1444–47.

Jn nomine dominj Amen Ku*n*gör iak syst*ir* 211
benedicta abbatissa j watzstena clostre at är wordhin ofuer eno m*ädh* sa*n*ne endräkt oc samtykkio wars fadh*i*rs confessoris generalis brodh*i*rs magnussa vnnonis oc mäst alla mi*n*na äldris systra oc allas scrifftefädhra*n*na raadh oc stadhgadho*m* at thesse äpt*ir* sc*ri*ffne puncta skulin stadheligha hallas gudhi til hedhirs waro r*e*glo brut oc forsumilsom til oprätilse aff oss oc allo*m* waro*m* systro*m* oc waro*m* äpt*i*rkoma*n*do*m* oc oss til yt*ir*mera kärlex endräkt oc sämio ökilse oc rolighet

Första pu*n*cten är oppa th*ät* at regula sancti saluatoris oc sancti Augustini som wi alla haffuo*m* loffuat in professione maghe haldas tha widh*e*rsighi hwar een sino*m* eghno*m* wilia oc sta*n*de widh fulko*m*ligha r*e*glo göma lydhno oc sa*n*na ödhmiwkt Nw for thy ath sa*n* ödhmiwkt är at ey älska eghin wilia oc vndirgiffua sik forma*n*na lydhno h*är* som addiciones prioris sighia Th*är* näst abbatissa priorissa oc custodes haldin r*e*glona thäs yt*ir*mera oc fulko*m*lighar*e* th*ät* the ärw j störra stat oc ämbite som regula saluatoris sigh*e*r capitulo xvj etc^ra^ oc styre*n* oc styrken oc manen alla systrana til sant r*e*glo haldh Oc thy hwilke*n* th*är* fintz brutlighin wara oc wardh*i*r hon awith aff abbatisso*n*ne äll*i*r aff custodibus ällir oc aff senioribus manat äll*i*r p*ro*clamerat kä*n*nis mädh ödh-

miwkt sina sculdh sighiandis mea culpa oc lidhe
212 skyldogha plikt äptir | reglo*n*na stadhga saluatoris i xv capitulo oc swa som sancti augustini [regla] a sigh*e*r hwar som fintz wara brutlighi*n* ha*n* lidhe näpst äptir formanzsens skipa*n* etc^ra^ Oc swa som addiciones prioris sighia Oc engi*n* systir falle til at wäria ällir orsaka he*n*ne som brutlighin fintz äll*i*r hindra ällir wräkkia ath hon wardh*i*r näpst Oc scal abbatissa*n* swa som addiciones prioris sighia wara iämpn i sino*m* k*ä*rlek oc i näpsti*n*ne oc ey näpste*na* längir fra*m* dragha vta*n* naar nakor syster brytir oc forsma hon manilse*n* tha kallis til capitulum oc näpsis som addiciones sighia swa ath hwariom näpsis äptir sino*m* brutom ¶ Oc naar abb*atiss*an hör*e* ällir findir sama*n*bindhni*n*ga twädrägt äll*i*r dela*n* i bla*n*d sina systra tha skili th*e*m ge*n*stan at oc säti th*e*m tysto äll*i*r forlike th*e*m hon siälff äll*i*r oc at hon a*n*twardha th*ät* andro*m* sino*m* äldris systro*m* e*n*ne äll*i*r tweem ath the th*e*m forlika Oc wilia the sik ey tha lata sighia tha näpse th*e*m ge*n*sta*n* som olydhugho fi*n*nas, Oc saar naghor osämio äll*i*r käre for abbatisso*n*ne oppa a*n*dra tha scal abb*atiss*an kalla the som th*ät* röre oppa oc ranzsakat ällir slitat ge*n*stan som augustini r*e*gla sigh*e*r Engin trätta ällir dela wari mälla*n* idh*e*r, om the opri*n*na tha ändin th*e*m aldra raskast at ey sculi wredhe wäxa i hath oc göra stora*n* stok aff litle skäff oc göra siälena ma*n*drapara etc^ra^

Jtem vnga syst*ra*na sculu a*n*twardhas äldris systro*m* at ke*n*na oc lära oc sculu the incte thes
213 mi*n*dra lydhugha wara abb*atisso*n*ne | oc priorisse i tnera ämbitto*m* oc haffui*n* th*e*m ey meer vndir

äll*ir* widh*er* sik eenkarligha meer än a*n*dra syst*ra* äptir thy som regula oc addiciones sighia Oc när aarit är vthe äll*ir* the ku*n*no siin stykke tha sculu the a*n*twardhas abb*atisson*ne i geen Oc abb*atiss*an scal togh haffua th*e*m altiidh i si*n*ne a*n*twardha*n* badhe för oc sidha*n* äpt*ir* thy he*n*ne budhit är oc hon siälff loffuat haffuer biscopeno*m* for gudhi allo*m* helghono*m* oc the helgha kirkio som regula saluatoris sigh*er* capitulo ix Oc augustini regula sigh*er* Th*ä*nke altiidh at hon scal göra gudhi räkinskap for theem Oc i addicionibus sigx at Abb*atiss*an täncke thy altiidh at hon haffuer anamat at styra for siälome*n* aff hwilko*m* hon scal göra räkinskap thy forsume ey siäla*n*na helso som he*n*ne äru a*nt*wardhadha Oc haffui ey mera omsorgh om forgä*n*gelighin thi*n*g än om siälana

Jtem wiliom wi äpt*ir* thy regula saluatoris sigh*er* i xx capitulo at hwar een syster hafui skipadha tima oc *gär*ni*n*g oc taki sik ey ha*n*da *gär*ni*n*gh widh*er* sina tidhär äll*ir* aff andro*m* enkorligha *gär*ni*n*gh vta*n* aff abb*atisson*ne vta*n* haffui hwar een alme*n*neligha *con*ue*n*tz *gär*ni*n*gh som regula saluatoris sigh*er* i forsc*ri*ffno capitulo Oc swa som addiciones prioris oc regula augustini sighia Engi*n* ärffuodha sit eghit ärffuodhe vta*n* alla idhra *gär*ni*n*ga wardhen til alme*n*nelighit gagn oc nytto m*ädh* mere idhn oc idhnar*e* gladheligheet än om i ärffu[odh]adhen til idhra eygna nytta oc ga*n*gn For thy at th*ät* som sc*ri*ffuas aff k*ä*rlekeno*m* at han lethar ey sith eghit ga*n*gn scal swa vndirstaas at sa*n*dir k*ä*rlekir for*e* sätir alme*n*nelighit gangn sino*m* eyghno*m* oc ey eghit ga*n*gn alme*n*neligho ga*n*gne

for thy at iw meer i akten oc göri*n* alme*n*nelighit 214 ga*n*gn | oc nytto än idh*e*rt eghit ga*n*gn äll*i*r nytto thys mera sculi*n* i witha oc vnd*i*rsta idhra ökilse oc triffnadh i gudhi Oc thy scal ey städhias nakro*m* at göra naghot til at vtgiffua enkarligha luffuor wa*n*ta helgha domahws äll*i*r a*n*nat tolighet som dragh*i*r til wärldzlica mä*n*niskia täknadh äll*i*r fafä*n*ga for thy th*ät* forbiwdz i regula saluatoris i for*nämp*da xx capitulo th*ä*r som swa sigx Systra*n*na ärffuadhe scal ey wara til nakra wärldi*n*na fafä*n*ga ey til nakot eghit ga*n*gn äll*i*r fordel vta*n* swa som gudz modh*i*rs ärffuadhe til gudz hedh*i*rs oc the helgha kirkia oc fatigha ma*n*na nytto oc ga*n*gn togh sculu the göra alla sina *gär*ni*n*ga oc ärffuadhe m*ädh* abb*atisso*n*na raadh oc loff Oc thy skipis oc skiptis ärffuadhe oc ha*n*da *gär*ni*n*g alme*n*neligha hwarie eenne syster äptir thy hon är qwämelikin til som regula saluatoris sigh*e*r oc regula augustini i forsc*r*iffna ordhu*m* swa oc addicionis prioris

Oc thy scal confessor kräffuia alme*n*neligha allo*m* aff abb*atisso*n*ne äll*i*r aff th*e*m systru*m* som abb*atiss*an th*ä*r til alme*n*neligha skipat haffuer oc ey swa eenkarligha hwar i sigh som wanth är oc sidhwänia warit haffuer her til, alzskona brödhra*n*na widh*e*rtorfft til klädha twät söm oc alt a*n*nat äptir thy regula saluatoris sigh*e*r capitulo primo oc addiciones swa sigia*n*dis Confessor scal brödhrome*n* for*e*see oc besörgia om brödhirna klädhe oc thera tarff swa ath th*e*m incte brister äll*i*r affat wari Swa oc for thy ath augustini r*e*gla sigh*e*r Skiptis hwario*m* idhro*m* aff idhru*m* forma*n*ne födha oc klädhe Oc a*n*nar stadz staar, swa som i födhi*n*s

aff eno wisthuse, Oc thy at fra*m*delis staar i regula augustini haffui*n* idh*e*r klädhe til sama*n* vndir eno*m* äll*i*r twem gömaro*m* etc^{ra} thy skipi confessor vestiarios sik til hielp som röktin | alme*n*neligha brödhr- 215
a*n*na klädhe

Jtem thy at som regula sancti saluatoris sigh*e*r i fämpte capitulo löslat fafä*n*g ordh oc sqwaldir flyens alsting*is* i hwariom stadh oc tima Oc som regula augustini sigh*e*r i allo*m* rwmo*m* togh eenka*n*neligha i kirkio*n*ne i co*n*ue*n*tz stuffw dormitorio fintz nakor käte äll*i*r löslat i nakro*m*, th*ä*n th*ät* seer mani he*n*ne ge*n*sta*n* til bätri*n*g äll*i*r p*ro*clameras thy at al swa dana lösläte fafä*n*ga oc sqwaldir edhir oc ba*n*nor oc a*n*nor wärldz ära*n*de oc lösordh som dragha til gifftomaal äll*i*r wärdzlighi*n* tidha*n*de oc al a*n*nur syndelighin talan skal flyas oc waktas aff allo*m* som i regula saluatoris forbiwdz Thy at ey loffuas th*ä*r a*n*nat talas i forne*m*pda fämpta capitulo i skipadhu*m* stadhu*m* oc timom än om andelighin kä*n*nedom oc om r*e*glo*n*na göma oc aff sa*n*nom widh*e*rtorffteligho*m* tingo*m*

Sidha*n* ath alla godha ga*m*bla sidhwänior som dragha oc störkia til sant oc fulko*m*lighit r*e*glo haldh so*m* fast ärw afflagdha nw i thässo*m* aarome*n* sculu optaghas oc haldas oc alle nye sidh*e*r oc onda sidhuänior som mothe gudhi oc ware reglo ärw sculu nidh*e*r läggias oc thil incte göras th*ätta* wil iak at stadhelica oc fulko*m*lica haldas scal badhe aff th*e*m nw ärw oc äpt*i*rkoma*n*d*is* etc^{ra}

Ändringar (i hdskr.) och rättelser (af utg.).

Sid.	rad.	
209	5	*före* knwte *ett felskr.* kn *öfverstr.*
—	12	wärlz *r. fr.* warlz
—	26	tilfälle » tilfalle
210	2	wärlz » warlz
—	20	reglan » reglar
211	10	*efter* staandir *ett felskr.* räkin *öfverstr.*
213	19	*här tillskr. öfv. raden.*
—	23	sigher » *i margen.*
—	24	etcra » *öfv. raden.*
214	10	*orden* i sinom kärlek oc i *tillskr. i margen och insignerade.*
—	—	*det senare* i *2 ggr i hdskr.*
215	11	theem *tillskr. öfv. raden i st. f. ett öfverstr.* idher
216	5	*efter* göra *ett felskr.* til *öfverstr.*
—	8	thy *senare tillskr. öfv. raden.*
—	20, 21	*orden* almenneligha allom *tillskr. i margen.*
—	23	hwar i sigh *i hdskr. ändr. fr.* hwariom
—	31	*efter* aff *ett dubbelskr.* idhrum *öfverstr.*
217	17	ey *tillskr. öfv. raden.*
—	28	scal » » »

Efterskrift.

Den klostertukt, som under hägn af äldre traditioner upprätthölls i Vadstena under de första decennierna af klosterstiftelsens tillvaro, synes med tiden hafva blifvit slappare. Redan under 1400-talets andra decennium och ännu mer inemot midten af samma århundrade finna vi flere försök från klostrets öfverordnade, biskopen i Linköping, confessor generalis och abbedissan, att skärpa observansen. Det är tvänne

stadgar af sådant innehåll som här framläggas i tryck. Den förra utfärdades den 23 jan. 1444 af generalkonfessorn JOHANNES BORQUARDI och utgör en af de få handlingar, som denne hann utfärda under sin korta ämbetstid, 19/10 1443—19/5 1444. Skrifvelsen ansluter sig i hufvudsak till innehållet i den stadga rörande bl. a. strängare iakttagande af klosterregelns föreskrifter, hvilken redan biskop KNUT i Linköping utfärdat vid visitation i Vadstena d. 1 sept. 1419 (på latin; tryckt i Sv. Dipl. efter 1401, n:r 2,680), och som visar att vissa brister i klosterdisciplinens upprätthållande redan då gjorde sig gällande och påfordrade rättelse.

Den andra stadgan är utfärdad af abbedissan BENGTA GUNNARSDOTTER (abbed. 1422—1447) med generalkonfessorn Magnus Unnonis »oc mäst alla minna äldris systra oc allas scrifftefädhranna raadh». Den är odaterad, men härrör gifvetvis från tiden 1444—47, alldenstund Magnus Unnonis där nämnes såsom generalkonfessor, hvartill han valts d. 29 maj 1444, och Bengta upphörde att vara abbedissa d. 1 dec. 1447.

Behofvet af varning och maning till strängare observans tycks dock ej ha upphört med utfärdandet af dessa bägge stadgar, ty så kort tid därefter som i jan. 1448 utfärdade biskop NILS, i sammanhang med en undersökning af förloppet vid abbedissevalet efter den nämnda Bengta, skärpta bestämmelser rörande disciplinen (denna senare visitationsstadga är tryckt såsom bilaga till S. F. S:s årsmöte 1909, s. 193—202). Jfr TORV. HÖJER, »Studier i Vadstena klosters och Birgittinordens historia intill midten af 1400-talet», 1905, sid. 312 o. f.

Båda de här utgifna stadgarna äro aftryckta efter Upsala Universitetsbiblioteks pappershandskrift in 4:o med sign. **C 50**, från midten och senare hälften af 1400-talet. Denna handskrift är förut beskrifven af utg. i »Svenska kyrkobruk från medeltiden», 1900, Inledn. s. XXI o. f.

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1911.

NIO HANDLINGAR

RÖRANDE

VADSTENA KLOSTERS FRIDLYSTA OMRÅDE, DESS INHÄGNAD, TOMTER OCH BYGGNAD SAMT FRIHET FRÅN INTRÅNG

EFTER GAMLA HANDSKRIFTER

UTGIFNA AF

ROBERT GEETE

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1911
[110623]

1. Vadstena klosters fridlysta område.

Clost*er* fridhin är jn til graffwena vidh biscop- (346)
sins stalgardh Oc thädha*n* fraan allan th*ä*n byghni*n*g som östan widh gathuna stander som är ladhugardhin bakarstuwa gardhin oc al a*nn*wr byghni*n*g jn til kalk oghne*n* hwar som griper älla slaa nakon här mälla*n* tha är th*ät* lika widh som ha*n* giordhe th*ät* vppa kirkio gardeno*m* älla j kirkionne

(Efter cod. Ups. *C 46.*)

---

2. Konventens samfälda beslut att ej afhända klostret tomter inom eller nära inhägnaden (1390 8/9).

Statutum fratrum et sororum 437

Jn nomine dominj Amen Mäden christus som al ti*n*gh j hj*m*me*r*ike ok jorderike retteli*g*e*r* skikkar m*ädh* snille r*e*gerar oc epth*er* synom helgaste vilia skipar är th*ä*n th*ä*r alla lagliga stadgar ok alla me*n*niskio g*är*ni*n*gar skodar ok mydlar J hulkens dygdh alla g*är*ni*n*ga well oc retteli*g*e*r* wärdha Ath hans milheth w*är*dwg*is* oos warku*nn*a ärofwllaste ihesu christi mod*er*s marie bön ko*m*me oos til hielpa Wij syst*ra* oc bröd*er* som först aff vphoffuith war*um* j tessom helga renliffnadz [stadga] sa*m*nade gran-

lig*e*r atwakta*n*d*is* ok sagom ok befw*n*nom daglig*e*r
vtaliga*n* skadha oc wadha oos ko*m*mande wara Ey
at warligha forwara at th*ät* ey bliffua skulle m*ädh*
siälffz vilia oos allu*m* til nid*e*rfaal Haffuo*m* wij m*ädh*
fornwmstugha ok godhe ma*n*na radhe ok samtykio
Th*ätta* näruära*n*d*is* statutum ok stadga alle endräkt-
elig*e*r m*ädh* eno*m* rööst sa*m*mansath ok sa*m*man
wara*n*d*is* m*ädh* enom vilia samtykt Aktandis th*ät*
sc*ri*ffuath star j k*i*rkio*n*ne lagu*m* ath th*ät* th*är* alla
är arörande skal aff allo*m* pröwas oc samtykias Ok
som sc*ri*ffuat är ath alle alme*n*nelige statuta ell*e*r
stadgar skulo aff allom vithadz Swa skulo the oc
vbryteli*g*e*r* aff allom halladz oc gömadz Ty viliom
vij vith*e*rlig*i*t wara allom war*um* epth*e*r koma*n*du*m*
j baden war ko*n*uenth Hwru vij thil förne j th*ä*nne
fforsc*ri*ffna renliffnath w*r*ddom hardelig*e*r twingade
oc vthan matto mödhe Ok rörde aff mango*m* bönu*m*
aff h*är*ra forste oc prelatis j rikene reddar*e* oc r*e*dd-
*er*s me*n* Renliffnadz folke oc vtalige fle*re* ath hwar
en aff th*e*m särlest*is* matte faa nokon eegedell här
438 nest vid*e*r clostreth watzstena Vppa | hwilkom the
matto bygia oc bliffua vnd*e*rstu*n*dom epth*e*r synom
vilia Hwilk*i*t vij forfu*n*nom clarlig*e*r wara oos ok
allo*m* var*um* epth*e*rko*m*ma*n*d*is* j ena matto oc andra
til stora*n* oc groffua*n* skada oc thesso*m* stadeno*m*
til eui*n*nelig*i*t ok skadelig*i*t forfangh Om swa dana
skippte ell*e*r byte j nagra handa matto gjord*is* ell*e*r
stadd*is* m*ädh* vilkoru*m* ell*e*r nag*ra*handa helperädom
ell*e*r tilfällom aff os ell*e*r th*e*m epth*e*r ko*m*ma*n*d*is*
ära Som ok jus scriptum so*m* ära alme*n*nelige sta-
tuta beuisa At th*ät* vij forfi*n*nom at oos ey loffl*i*g*i*t
är dömu*m* vij ok ey andr*um* heller th*ät* loffl*i*g*i*t

wara at göra ell*er* tilstädia som epth*er* oos ko*mm*and*is* ära Serdel*is* oc enka*nn*elig*er* moth tesso*m* waro ewinnelige statuto ell*er* stadga fforbyw[d]andis allo*m* her mothe göra Ok stadgom ok stadfestom at inge*n* aff war*um* epth*er* ko*mm*and*is* j hwat stadh velle ell*er* vilkor*um* ha*n* he[l]st är skal makt haffua ell*er* th*ät* dyrffwadz at sälia skiptha ell*er* bytha ell*er* m*ädh* nakro*m* vilkor*um* affhenda bykt ell*er* vbykt ladh*er* ell*er* a*nn*or hws lytheth rwm ell*er* storth aff the egadela th*är* ligiand*is* ära j klost*er*wadene vnd*er* clost*r*es intäkt J nog*r*ehanda matto ell*er* aff nog*r*e nödh twingade nogr*um* ma*nn*u*m* J hwat stadga the helst ära höge ell*er* lage wälbyrdo[g]e ell*er* ey Renliffwidz folk*i*t ell*er* adre allo*m* vilkoru*m* j tesso matto vnda*n* takno*m* helperädo*m* oc ilfwndo*m* Ty at so*m* förra sakt är th*är* aff ma vexa groff oc stor thwädräkt oc myke*n* blygdh oc dagligen bedröffuelse bade systr*um* ok brödr*um* til forfangh oc thwnga giffuith oc giorth j waro forsc*ri*[ff]no clost*r*e vatzstena anno dominj Mcccxc Jn natiuitate beate marie virginis gloriose Sub sigillis nostris dorsotenus appendendis amen

Sidhan forsc*ri*ffne stadge war giordh*er* är lxxxv aar

(Efter afskrift från 1475 i Riksark:s cod. *D 11.*)

3. K. Eriks af Pommern bref om kungstomten invid klostret (1428 14/10).

343 Konu*n*g Ericx b*re*ff oppa konu*n*gx to*m*ptena til clost*er*sins jnhägnadh oc clost*er*wadha

Subscripcio Ericus dei gracia [D 11 *add.:* Dacie] Swecie Norwegie slauorum gotorumque rex et dux pomerensis

Superscripcio eiusdem Religiosis et nobis sincere dilectis Abbatisse et confessori generali vtrique conuentui monasterij watzstenensis

Premisso nostro sincero fauore. Käre weener wi vndra storligha hwat sin i haffwin fore ati ey wili föra aff the hus oc [D 11 *add.:* bygni*n*g] th*ä*r är oppa thän platz so*m* är kringom idhart clost*er* m*ädh* i sc*ri*ffuadhen os til tha bränt war oc badhe os at wi wille vnna idh*e*r the to*m*pt waar gard haffde standit oppa m*ädh* swa skäl ati wille alla bygni*n*g rykkia fran idhart clost*er* jdh*e*r til mere rolighet oc mindra waadha for eeld hulk*i*t wi g*är*na vnne for idhran hugnadh skul oc kärlek Och rädho*m* idh*e*r ati skulden vtwidha idra Apallagardha Nw höro*m* wi til ati lade dagligha tilbyggia oc enkte afföra os oc waare käre hust*ru* til smahet, oc idh*e*r til lithin froma Tha hopad*is* os at wi matte swa wäl wara kände so*m* noghor a*n*nar, Nw m*ädh* andre mogho hafua sin wilia m*ädh* the bygni*n*g tha wili wi och hafua waara to*m*pt i geen oc th*ä*n platz nidh til siön j*n*nan for gropi*n*ne til waar trägard oc kalgard Och wili wi ati lata byggia atir waar

gard opp th*ä*r ha*n* for stodh äpt*ir* thy th*ä*nne b*r*eff-wisa*re* h*är*ra benedictus skal idh*er* yt*er*mera berätta waar wilia j th*ätta* ärande Th*ä*r m*ädh* befala wi idh*er* gud Scriptum hampnis jpso die kalixti pape et martiris nostro sub secreto Anno domini etc^{ra} xxviij [ↄ: 1428]

(Efter cod. Ups. *C 46.*)

---

4. Drottning Filippas bref om samma tomt (1428 $^{16}/_{10}$).

Drotni*n*g philippe b*r*eff om th*ät* sama

Subscripcio Philippa dei gracia dacie suecie norwegie Slaworum gothorumque regina et ducissa pomerensis

Superscripcio eiusdem Religiosis ac deo deuotis Abbatisse Confessori et vtrique conuentui monasterij watzstenensis nobis in christo sincere dilectis fauoris gracie et deuocionis sincerum affectum

Käre barn idhir draghir wäl til mi*n*nes hurw j loffuaden war nadogha h*är*ra oc os, oc waar kära fadh*er* Ärchebiscopen aff vpsala loffuade th*ä*r fore at the mykla bygni*n*g so*m* th*ä*r staar swa när clost*r*eno til storan waadha skulle aff föras oc enkte meer tilbyggias Oc th*ä*r oppa vnte waar´nadoghe |h*är*ra clost*r*eno the to*m*pt so*m* ha*n*s gard stod 344 oppa atj skullen thes bätir rwm hafua badhe til trägard oc kalgardha for tolkin waadha skul so*m* sidhirst war afärdo*m* Nw tykkir os at andre äru bätir kände m*ädh* idh*er* än waar nadoghe h*är*ra ellir wi, for thy th*ät* wi giffuo*m* offwir clost*r*eno

til nytto oc gagn th*ät* oc a*n*nat städhen i andr*um* byggia clost*r*eno til meen oc skadha Os vndrar storligha hwat sin i haffui*n* th*är* vtj ellir tykkir idh*er* ati haffwin affmanga wener Thy raadho*m* wi idh*er* högheligha oc tykkir os ganzska nyttogt wara, atj laten föra the hwsen aff so*m* th*är* skulo ekke standande bliffua, ellis räd*is* os at görin i ekke äpt*ir* thy so*m* talath är at th*ät* kombir idh*er* til mer*e* hindir, oc war nadoghe h*är*ra faar noghon a*n*nan wilia om the bygni*n*gena än ha*n*s nadh hafu*er* h*är* til haft, j ku*n*nen wäl merkia alla käriste barn at wi sc*r*iffuo*m* idh*er* th*ätta* til for th*ät* bätzsta Och thy taghin th*ät* swa til wara so*m* idh*er* ligg*er* sielffwom mäst makt oppa Ey meer i th*ätta* sin vden bedhen stade*li*ca for waar nadogha h*är*ra os och riken Jn christo valete Scriptum haralzborg [1428] sabbato proximo post festum beati kalixti nostro sub secreto

(Efter samma källa som föreg.)

---

5. Biskop Knuts bref om erläggande af tomthyra för åt honom upplåten tomt i Vadstena (1404 $^{20}/_{7}$).

(286) Litera episcopi kanuti lincopensis

Vij Knwt m*ädh* gudz nad biscop i ly*n*köpu*n*g kä*n*noms m*ädh* th*ätta* vart opna b*r*eff Ath renliffuis ffr*u* Syst*er* gerdhecha abbatissa j vatzstenu*m* och *con*uen*tet* th*är* sa*m*mastadz haffwa oss vnt venliga och k*är*liga ena tompt vid watzstana ey langt fra*n* waro*m* garde j vatzstano*m* j swa mottho at vij

skolom aff he*n*ne | lika göra so*m* and*r*e godhe män 287
j for*nämp*da vatzste*na* gö*r*a aff [sa]dana tompth*e*r th*ä*r ey bigda ära, ka*n* *tär* och nokor th*ä*n ko*m*ma. th*ä*r hona vil biggia klost*r*eno til större jngäld. ell*i*r the ku*n*na ho*na* siälff vidh*e*rtorffwa til syna ägna tarffwa och gangh. tha skal hon wara ohy*n*drat for oss och waro*m* äpthe ko*m*ma*n*d*is* och arffom vid sa*n*ni*n*dh vth*e*n swek jn quorum maiorem euidenciam secretum nostrum presentibus duximus appendendum datum vatzstenis Anno dominj Mcdiiij° jn die sancte margarethe virginis et martiris

(Efter samma källa som föreg.)

---

6. Densammes bref om en annan tomt i Vadstena (1429 1/9).

Vij Knuth*e*r *mädh* g*u*dz nadh biscop i lyn- 288
köpu*n*gh kä*n*noms och ku*n*görо*m* *mädh* tesso waro opno b*r*effue at vij aff vatzsthe*na* klosth*e*r godviljga ok *co*nue*n*tzsins sa*m*tykkio haffvm j wara liffdagha enna tompth österh*e*n nordh*e*n vidh*e*r stora klost*er* gathwna aff waro*m* gard ligiand*is* j watzsteno*m*. oppa holka tompth war ladha stal och fähws bigt och sath ära. och th*ä*r *mädh* tolff thynj sädis jordh i quistberga ägom vidh*e*r watzstena lygand*is* for arligt affrad th*ä*r aff giffva och göra skoland*is*, *mädh* swa skälom och forordho*m*, Ath alt th*ät* som nw bigth är, ell*i*r fra*m*delis bygg*ias* kan oppa for*nämp*da tompt *mädh* sa*m*ma säd*is* jordh skal for*nämp*da klosth*e*r äpth*e*r van dödh til höra och vth*e*n alt hy*n*dh*e*r frilicha i gh*e*n a*n*[t]vard*es*, Thij for-

bywdom vij varom äptherkommandom och allom warom arffvm at the jngaledis forscripna tomp[t]
289 ellir jordh hyndra qwälia ellir sigh | thär mädh nokoth bewara ellir til sigh häffdha ellir tilägna Vthen eller them mädh hwsom jordh. och allom aaffvärkom fornämpda klostre oplatha, tillägia och j ghen mädh takkom an[t]vardha gensthan äpther van dödh. varom liffs thyma framlydnom. äpther thät the tompth och jordh vatzstena kloster rättherligha til höre. och ärw thes ägith j äwärdeliga ägho mädh allom tilagom Jn cuius recognicionem et conduccionem euidenciam firmiorem secretum nostrum duximus presentibus papendendum petentes venerabilem jn christo patrem fratrem nostrum dominum nicolaum episcopum vexionensem exsecutorem jn testem eciam hiis apponj, datum watzstenis anno domini Mcdxxix° die prima mensis Septembris

(Efter samma källa som föreg.)

---

7. K. Karls bref med förbud mot bebyggande af tomter i klostrets omedelbara närhet (1451 27/2).

349 Konung karls breff vppa watzstena klosters inhägnadh

Wi karl mädh gudz nadh swerikis Norighis oc göta konunger görum witerligith mädh thätta waart breff at nw wj här j watzstena haffua warith tha berätte för oss renliffwis människior Abbatissan oc alla systra oc brödher j watzstena closter at the haffua stora fara för eld oc the oc theris hion mykith

omak aff nakro*m* gaardho*m* so*m* äru bygdhe för när clostreno oc clost*er*sins hionagardh Oc berätte the oss främermer*e* at allo*m* ther*is* ordens clost*er* ära giffna nakra preuilegia oc frihet*er* aff fléro*m* paffwom swa at engin hwarken konu*n*ga äll*ir* biscopa äll*ir* nakre andre magho byggia nakor hws nämer widh ther*is* clost*er* än oppa hu*n*dradha kannas när vndir ban aff sielffue *gär*ni*n*ge*n*ne Thy äro wj swa til ens wordhne *mädh* wart älskeligha raadh som här nw när oss äro at engin skal haffua bolek äll*ir* hws nämer ther*is* clost*er* östan til än oppa hu*n*dradha alna när, öst*er* fraan ther*is* kirkiogardh oc syst*ra*nna trägardh oc nidh*er* j sion Oc thäss likes at engin skal haffua boolek äll*ir* hws nämer th*e*m swdh*er* wth än som kirkiogardhin nw til sigh*er* badhe nidh*er* til sion oc swa til ther*is* aker vth*e*n ther*is* eghin hionagardh Oc hwilke so*m* nw nakra gardha äll*ir* bygni*n*gh nämer clost*r*eno haffua | än 350 som försc*ri*ffuat staar at th*ät* afftaghe och bort flytte inna*n* eth aar här äpt*ir* Oc th*e*m th*är* nw haffua a*n*nars badhe systra oc brödhra breff oc jnsighle för nöghis j adhra matho oc swaa dana breff älla bygni*n*g äpt*ir* thässin dagh aldrigh widh*er*bäris vppa th*ät* at clost*r*eno oc ther*is* hiono*m* engen skadhe ell*ir* omak aff swa dana byghni*n*g läng*er* vidh*e*rfare Oc wilio*m* wj oc biwdho*m* allo*m* aandeliko*m* oc werlzlico*m* hwa the hälzt wara ku*n*na at the th*ät* swa hallin som försc*ri*ffuat staar Oc for*nämp*da systra oc brödh*er* the*m* th*är* nw äro oc äpt*ir*komande wardha ey här j moth hindre*n* äll*ir* qwälin vndir wara konww*n*xligha wredhe oc hämpd Datum watzstenis Anno dominj Mcdl primo. Die

beatorum martirum Cosme et Damiani nostro sub secreto

(Efter samma källa som föreg.)

---

8. Biskop Nils' stadga om Vadstena klosters byggnad (1450 4/8).

Biscops Nicliss j lynköpu*n*gh breff hurw vidh klost*er* kirkio gardhin oc systra oc brödhra jnlykke oc hurw hiona gardzens bygni*n*g scal varda

347 Wi niclis *mädh* gudz nadh biscopir j lynköpu*n*ge ku*n*gör*um* *mädh* thässo waro breffue at Arom äpth*i*r gudz byrdh Mcdl° fiärdhe daghin j augusti manadhe oc offta för foor oss oc waro*m* förfädhro*m* biscopo*m* j lynköpu*n*ge haffu*i*r wa*r*ith bidith oc til sagt aff wars ämbetz wäghna at wj skullo[m] see oc ranzsaka huru skälighast oc qwämelikast matte skipas oc sätias klost*er*sins j watzsteno*m* hiona-gardh*er* oc a*n*nur thera bygni*n*g wtan for*e* badhe til hiona*n*na oc co*n*uentzsins behoff hwilkit wj oc tha giordho*m* *mädh*·ärlikom oc wälborno*m* ma*n*no*m* som waro *här* Otte vlffs*on* oc här Jon gädda oc *mädh* mango*m* andro*m* beskedhelikom ma*n*no*m* Tha totte oss oc th*e*m at the for*nämp*da bygni*n*gen matte swa qwämelikast til ganga oc skipas so*m* *här* äpt*i*r staar Först at co*n*uentzsins bakostuffua oc törkastuffua *mädh* andro*m* huso*m* so*m* th*ä*r til hörä sätias oc muras nidh*e*r widh sion vta*n* systra*n*na j*n*nelykke swa at the husen oc co*n*uentzsins bryggio hws stande al sama*n*, oc the huse*n* som nw kallas

romaragardhe*n* äll*er* j*n*täkta gardhin alzstingx bor[t]för*is* oc städhis ey opt*er*mer naghur hus oppa th*e* sidhona byggias oc the bygni*n*g oc huss m*ädh* som äru östan kirkiogardhe*n* läntelika bort för*is* oc hionagardhin byggis nidhr*e* widh smidhio*na* so*m* nw är til ä*m*pnat oc hägnis swa jn oc lykkis swa vm kring m*ädh* eno*m* bolgardh swa wiit at al hionj*n* haffui*n* th*är* j*n*nan för*e* nat oc dagh siin maak, oc gange*n* al til ith bordh, oc haffui*n* engen vthgang vtan ena alme*n*nelika luku twärt öffu*er* gathuna som su*n*nan til löpir oc m*ädh* brödhra trägardh oc th*ät* stenhusith j hwilko so*m* är brödhr*a*nna talaporth*e*r stande j brödhra*n*na jnlykke för ma*n*ga handa tharff oc wadha skuldh Än gambla borghara stuffua*n* oc stekarahus oc a*n*nwr hws so*m* th*är* nw standa för*e* oc bort oc the rwme*n* thakis al jn til kirkiogardhen Th*ätta* är giort för clost*er*sins bätzsta oc bestandh skuld oc th*ät* likasta oc nästa th*är* ma*n* kan nw | rama äll*er* betänkia badhe 348
th*är* vppa oc swa oppa syst*ra* oc brödhra jnlykkio äpt*ir* th*e*m teilsom som aff gudhi sancte birgitte waro th*är* vppa giffna Thy wiliom wj oc biudho*m* abbatisso*n*ne Confessori oc allo*m* systro*m* [C 74 *add.*: oc brödhro*m*] j for*nämp*da clost*r*e at the oc th*ät* swa fulfylghin so*m* nw for*e* sakt är oc bliffue*n* widh thessa skipilse om for*nämp*da bygni*n*g oc jnlykke so*m* nw sagt oc fatat är oc widh engin a*n*nwr Swa mykit ytermer*e* at th*ät* haffu*er* för swa wa*r*ith ä*m*pnat sagt oc budith badhe aff konu*n*g Erike oc ärkebiscop Jönis biscop knute biscop bänkte ok nw aff oss m*ädh* manga beskedhelika ma*n*na radh oc samtykkio Til thess mer*e* wisso oc stadug-

het tha lathom wj wart jncighle vit*er*ligha hängias til vitnisbyrdh m*ädh* for*nämp*da här Otta vlffs*on* oc h*ärr*a Jon gädda jncigle Giort och giffu*i*t aaro*m* och dagh och stadh som forsc*ri*ffuat staar

(Efter samma källa som föreg.)

---

9. Biskop Nils bref om intrång i Vadstena klosters rättigheter (1445 $^{15}/_{2}$).

Qualiter substituitur confessor generalis monasterij watzstenensis in conseruatorem ipsius monasterij et priuilegiorum eius vigore cuiusdam gracie conseruatorie domini vrbani vj ipsi monasterio multum vigorose
374 et | graciose collate

Alla the som th*ätt*a b*re*ff höra äll*er* see Helsom wi Nicholaus m*ädh* gwdz nadh biscop i linköpu*n*ge äw*är*dheligha m*ädh* waro*m* h*ärr*a Kongör*um* wi allom ath reenliffues oc gudhelica systra abbatissan oc alt mene *con*ue*n*tit systör oc brödh*er* i wara frw oc sancte birgitte clost*er* i watzsteno*m* berätto oc kärdho for*e* oss at th*e*rras clost*er*s gotz, landbo, affradh oc ränttor wardha th*e*m afftakin oc affwäldath forbudhin oc forhindrath Oc at th*e*m görs marghfalleligha openbara offw*ir*wälde oc waalgästni*n*g i thera gardho*m* gootzo*m* oc när th*e*rra landbom mothe lagh oc räth oc vta*n* lagha doma Oc ma*n*gskona dröuilse oc openbara orätt*er* mothe th*e*rra friheet oc rättighet badhe likamlica oc andelica hwilkit mothe gudhi the hälgho kirkio oc th*e*rras

friheet oc swerig*is* besc*ri*ffna lagh ope*n*bara är Thy
äpt*i*r th*ät* wi äro*m* aff pafwano*m* tilskipadhe at
wara for*nämp*da watzstena clost*e*rs oc th*e*rras gootz
Conseruator oc forswarar*e* mothe tholiko*m* oräth
offu*i*rmodh oc offw*ir*wälde etc^ra^ Tha maghom wi
th*ät* oc ey häll*i*r wilio*m* längh*e*r at lidha ell*e*r til-
städhia at thy sama clostre tholikin orätt*e*r hog-
modh oc offu*i*rwald skee skal Thy forbiudho*m* wi
a gwdz oc pawa*n*s makt oc wara egna wägna allo*m*
höghо*m* oc laagho*m* Riddaro*m* oc sweno*m* oc allom
androm ä hwa the hälzt wara ku*n*no naghat for*e*
for*nämp*da clost*r*e hindra äll*e*r qwälia ell*e*r afftagha
ell*e*r nakra waldzg*är*ni*n*ga göra etc^ra^ i th*e*ra gardho*m*
gotzom ell*e*r när th*e*rra landbom ell*e*r th*e*m dröffua
ell*e*r hind*ra* i th*e*ra friheet oc rättigheet lica*m*licom
ell*e*r andelico*m* vta*n* som lagh tilsighia vnd*i*r ban
Oc for th*än* skuld at wi ärom ey all tiidh när
stadde ell*e*r lidhughe for | ma*n*gskona är*e*nde oc 375
hind*e*r skuld th*ät* for*nämp*da abbatissa ell*e*r hännas
ämbetzman ku*n*no til oss litha om for*nämp*da offu*ir*-
wälde etc^ra^ Thy antwardhu*m* wi Confessori gene-
rali i for*nämp*da watzstena clost*re* Oc giffuo*m*
hano*m* wara makt fulla oc fasta äpt*i*r thy pawa*n*s
b*r*eff oc th*e*rra priuilegia th*är* oppa vtuisa, ath han
om for*nämp*da orätte oc og*är*ni*n*ga etc^ra^ ä när the
hälzst ku*n*no hända ranzaki oc th*e*m som här amothe
göra han ell*e*r noghor aff ha*n*s brödhro*m* som han
tilsigh*e*r laghlica mana til bätring eet sin annat
sin thridia sin oc m*ädh* lagha mani*n*g openbarlica
a p*r*edikostol ell*e*r annar stadz Oc alla th*e*m som
sik ey bät*ra* ell*e*r til bätring fulkomligha biudha
m*ädh* fulle wissan oc foruaring lyse th*e*m i ban

hwilka wi oc tha i ban sätiom oc lysom *mädh* thesso waro b*re*ffue Oc kongör*um* allom th*e*m i banne wara aff siälffue sinne *gärning* oc aff änghom magha aff lösas vta*n* aff oss äll*er* for*nämp*da confessore generali Thog förra fulla oc lika bätring giordha ell*er* wäll forwissadha Swa ath abbatisse oc systro*m* oc brödhro*m* th*är* sama stadz wäll at nögh*er* Datum watzstenis Anno domini Mcdxl quinto die beati sigfridi episcopi Sub nostro secreto presentibus appenso

(Efter samma källa som föreg.)

Ändringar (i texten) och rättelser (af utg.).

Sid.	rad.	
223	14	ti*n*gh *r. fr.* tni*n*gh
224	10	allo*m* » alla*m*
—	—	pröwas *ändr. i marg. i st. f.* pröwadz
—	—	*efter* samtykias *ett felskr.* adz *öfverstr.*
—	27	*framför* byte *ett felskr.* skippte *öfverstr.*
225	1	*i* tilstädia *är* til *tillskr. öfver raden.*
—	18	brödr*um* *r. fr.* brodr*um*
228	1	städhen » stödhen
229	2	for*nämp*da *tillskr. öfv. raden.*
—	3	*framför* nokor *ett felskr.* thät *utelämnadt.*
—	21	*efter* fähws *ordet* sta*n*dh*e*r *öfverstr.*
232	10, 11	lynköpu*n*ge *r. fr.* lynkopu*n*ge
233	7	*efter* wiit *ett felskr.* oc *öfverstr.*
234	16	*efter* *mädh ordet* gudhi *öfverstr. och underprickadt.*
—	25	*efter* mothe *de här felaktigt skrifna orden* th*e*rras friheet oc Swerig*is* besc*ri*ffna lagh *öfverstr.* (*jfr nedan rad* 28 ff.).

Efterskrift.

Vadstena klosterbyggnad invigdes, som bekant, på den hel. Severini dag (d. 23 oktober) år 1384, och Birgittas stiftelse trädde därmed i full verksamhet. Men den fick ej länge fortgå ostörd, ty redan $^{14}/_{6}$ 1388 förstördes en del af klostret genom vådeld, hvilken ödelade träkapellet, två stenhus och en del af systraklostret. Man gick dock omedelbart efter branden till återuppbyggande af de nedbrunna husen, men man insåg redan då, att de i klostrets omedelbara grannskap liggande byggnaderna inneburo en ständig fara för detta. Man beslöt därför $^{8}/_{9}$ 1390 vid en sammankomst mellan brödra- och systrakonventen att förplikta sig och sina efterkommande till att ej afhända klostret någon tomt eller jord inom klosterområdet, vare sig genom försäljning, skifte eller byte (handlingen är här ofvan tryckt såsom nr 2). Detta konventens beslut synes emellertid ej kunnat länge upprätthållas. De kringliggande tomterna började nämligen efterhand bebyggas, och t. o. m. konung Erik XIII och drottning Filippa läto åt sig uppföra ett hus på »konungstomten» invid inhägnaden. Vid den stora eldsvåda, som år 1423 härjade en god del af staden, nedbrunno äfven många af de i klostrets omedelbara närhet belägna husen, och det blef därefter, åtminstone för någon tid, tämligen fritt omkring klostret. Men länge varade det ej. Inom kort började man nämligen åter uppföra de brunna husen, och klosterfolkets motstånd synes därvid ha varit alltför

lamt. Detta uppväckte konung Eriks misshag, och detta framträder i en amper skrifvelse af $^{14}/_{10}$ 1428 (tryckt här såsom nr 3), däri han uttalar sin förundran öfver att de byggnader, som efter den nämnda branden ånyo börjat resa sig, fått opåtaldt kvarstå trots den fara för hvilken de alltjämt komme att utsätta klostret. Konungen hotar till sist med att vilja återtaga och ånyo bebygga den tomt, som han efter vådelden 1423 öfverlämnat till klostret för att till dettas ökade trygghet ligga obebyggd. I en två dagar senare aflåten skrifvelse (nr 4 här) understryker drottning Filippa ytterligare klosterfolkets förpliktelse att ej tillåta uppförandet af byggnader omedelbart invid klostermurarna. — Ett bref af konung Karl Knutsson af $^{27}/_{9}$ 1451, hvilket bekräftar förbudet att bygga alldeles inpå klostermurarna, är tryckt här ofvan såsom nr 7. De öfriga numren utgöras af en kort notis om klostrets fridlysta område (nr 1), biskop Knuts tvänne bref (af 1404 och 1429) rörande åt honom af klostret upplåtna tomter och erläggandet af hyra för desamma (nr 5 och 6), samt slutligen två stadgar af biskop Nils, den ena rörande klostrets byggnad, af $^{4}/_{8}$ 1450 (nr 8), den andra om klostrets frihet från allt slags intrång, af $^{15}/_{2}$ 1445 (nr 9). Utom nr 2, som är utgifven efter Riksarkivets cod. *D 11*, äro alla de här meddelade texterna aftryckta efter cod. *C 46* i Upsala Universitetsbibliotek. Flere af dem äro dock bevarade äfven i andra handskrifter. Så t. ex. ingå nr 3, 4, 7 och 8 äfven i Riksarkivets cod. D 11 och nr 8 dessutom i cod. Ups. C 74 (se handskriftsbeskrifningen i »Svenska kyrkobruk under medeltiden», 1900, s. XXII—XXIV).

Såvidt utgifvaren känner är endast nr 5 här ofvan förut känd genom tryck. Den är nämligen (efter en annan källa) utgifven i Sv. Dipl. efter 1401 under nr 467.

Af de två här använda handskrifterna är Upsala-codex **C 46** redan förut beskrifven af utg. i »Bil. till Sv. Fornskr.-sällsk:s årsmöte 1906», s. 147—150.

Den andra handskriften, en volym i 8:o eller 12:o, hel och hållen på svenska, tillhör Riksarkivet och har där signum **D 11** (»Jordeböcker från medeltiden nr 11»); dess äldre signum (Antikvitetsarkivets) var **A 48**. Som den förut endast knapphändigt beskrifvits af C. Silfverstolpe (se nedan), må den här något vidlyftigare behandlas. Handskriften har dimensionerna 20,3×14,5 cm. och en tjocklek af 3,5 cm. (utom pärmarna). Den består öfvervägande af papper, men i hvart lägg, omfattande 5—9 blad, utgöras de tvänne ytterbladen (tillsammans 37 st.) af pergament. Antalet blad är nu 156, sedan gammalt folierade 72—232. Af dessa äro 19 blad hvita (något enstaka dock med nyare skrift). Oräknadt bl. 1—71, som aldrig ingått i det nuvarande (original-)bandet, saknas numera sammanlagdt 5 blad, nämligen bl. 77, 78, 218, 229 och 230, hvilka alla, utom möjligen bl. 229, varit oskrifna. Bandet utgöres af träpärmar öfverdragna med brunt skinn och är försedt med två knäppremmar, hvilka jämte därtill hörande spänntornar af mässing, placerade midt på bakpärmen, ännu äro i behåll. Handskriften är till sin hufvuddel (jordeboken) skrifven 1447, efter hvad man finner å bl. 84 r., där det bl. a. heter: »Anno domini M° cd° xlvii tha saman skrifuadhis thässi*n* watzstena clost*er*s godhz

ingäld oc äghor som th*ä*t nw i wärio hafuer . . .» De öfriga styckena i början och slutet af handskriften äro från senare hälften af 1400-talet. Innehållet af handskriften är följande:

i. Två pergamentblad, hvilka ursprungligen tjänat till ytterblad för första lägget, hafva vid bindningen satts i början af handskriften, ehuru deras foliering gäller den ursprungliga placeringen. De innehålla fragment af en stadga för Vadstena klosters sysloman och gårdsmästare. Skriften är numera svårläst, ej minst på grund af förra tiders forskares ovårdsamma användande af syror, men af det som kan läsas finner man, att stadgan i det närmaste stämmer med den af Klemming i »Birgittas uppenbarelser», bd. 5, 1883—84, sid. 109 ff. utgifna stadgan från 1451, ehuru troligen anslutande sig till en äldre redaktion, bl. 72, 83.

ij. »en gamul sc*r*ifft so*m* primitiui oc seniores sama*n*satte swa lydhandis som h*ä*r ept*ir* staar» [Rubr.] bl. 73—74 r. (Handlar om abbedissans redovisningsskyldighet.)

iij. »Th*ät*ta här efft*ir* sc*r*iffwat staar widh*e*rthörff badhe*n* *co*nue*n*te*n* syst*ra* oc brödh*er* jnna*n* til arligha*n* til kost oc ffödho oc mi*n*ne ku*n*no the ey wel haffwa ept*ir* thy th*ä*t owirlacth är» [Rubr.] bl. 74.

iiij. »Här ept*ir* är ow*ir*lagdh all clost*er*sins ränta aff gootzom oc wadzste*na* by» [Rubr.] bl. 74 v. — 75 v.

Bl. 76—82 hvita; af dessa saknas nu bl. 77 och 78.

v. Vadstena klosters jordebok af 1447 med rubr.: »Här byrias öst*er*götland Aska härat», bl. 84—217 r.

Denna jordebok är utgifven af C. Silfverstolpe i »Vadstena klosters jordebok 1500 jämte tillägg ur klostrets äldre jordeböcker», Sthlm 1897—98. (= Historiska handlingar utg. af K. Samfundet för utgifvande af handskrifter rörande Skandinaviens historia D. 16: n:o 1.) Utg. har här infört en ny bladbeteckning, 9—142. Handskriften beskrifves helt summariskt utan anförande af dess öfriga innehåll.

Bl. 218 (hvitt) saknas.

vi. »statutum fratrum et sororum» [Rubr.] bl. 219. Utgör det af munk- och nunnekonventen år 1390 fattade beslut, som här ofvan s. 223—225 aftryckts efter denna handskrift och betecknats med nr 2.

vij, viij. Konung Eriks af Pommern och drottning Filippas tvänne bref till Vadstena kloster 1428 angående den åt konungen upplåtna tomten invid klostret, bl. 220. (Dessa bref äro här såsom nr 3 och 4 aftryckta, s. 226—228, efter cod. Ups. *C 46*.)

ix. »Biscops niclis i lyncöpu*n*g breff huru viidh*e*r klost*e*r kyrkiogardh*e*n, oc systr*e* oc brödhra jnlykke, oc huru hiona gardzsins bygni*n*g scal wardha» [1450], bl. 220 v.—221 r. (Här aftryckt såsom nr 8, sid. 232—234, efter den nämnda cod. Ups. *C 46*; stycket ingår äfven i cod. Ups. *C 74*; se »Svenska kyrkobruk under medeltiden», 1900, Inledn. s. XXII—XXIV, mom. i.)

x. »Här äpt*i*r staar konu*n*g karls br*e*ff oppa watzstena clost*e*rs jnhägnadh» [1451], bl. 221 r. (endast öfverskriften) — 222 r. (Här aftryckt såsom nr 7, sid. 230—232, likaledes efter cod. Ups. *C 46*.)

Återstoden af handskriften, bl. 222 v.—232, är oskrifven med undantag af bl. 228 v., som inne-

håller några anteckningar från »1578 Then 16 Junij: Summ*m*an oppå Vadzste*na* Closters Godz vti Aske h*ä*ret». — Blad 230, som möjligen innehållit fortsättning på dessa senare anteckningar, saknas numera.

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1912.

ETT FRAGMENT

AF

UPPLANDSLAGENS ÄRFDABALK

FRÅN FÖRRA HÄLFTEN AF 1300-TALET

EFTER FYRA PERGAMENTBLAD
FUNNA I KAMMARARKIVET

UTGIFVET AF

ROBERT GEETE

MED FAKSIMIL I LJUSTRYCK

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1912
[120345]

ærfþæ balkær

— — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

[Wrækær bonde] | bort husfru sinæ laghtaknæ. oc 1 r. takær .i. st[aþ andræ] oc .i. siæng *mæþ* sik læggær. .... kallær stol . .[1] þa rænir han husfru sinæ [lasæ oc] nyklæ. kiærir hun þæt oc frænd*ær* hænnær þæt h[un] hawær burit stol a stol. oc rænt hinæ lasæ oc nyklæ. þæt kallær utskut stolæ. þær ær bot .xl. m*arkær*. þa þræskiptæs.

¶ Nu giptis konæ .i. karls bo. giptis til laghæ VII. þriþiunx. giptis karl [i] konu bo. giptis til twæggiæ lotæ. Nu gang*ær* hun [a] giptu andræ oc barnæ huru barnæ goz skal skipæs vndan æn .... maþær twæggiæ aþræ . . . . hænnær fæþ*ær*ni ær inni *mæþ* hænni. þa skal barnæ hænnær fæþærni undæn skiptæs oc taki þæt fyrstunni twa løti aff løsoru*m* oc siþæn giptis mannin til twæggjæ løtæ .i. þriþiu*n*g hænnær. æru oc þreær giptur wæri lagh samu. oc hawi aldrigh ængin wald at giptæs .i. barnæ fæþærni. Giptis konæ .j. karls bo. oc æru þær barn fore. þa skal oc undæn[2] skiptæs þeræ goz sum fyrr ær saght. oc giptis aldrigh konæ .i. barnæ møþ*ær*ni. skiptis þæt undæn fyrr. wiliæ þøn bolagh læggiæ. þa hawin barnin .... wæra ok thet . . . .[1] þæs wald ællr þeræ frændær bolagh læggiæ mæþ

---

[1] *marginalanteckning, till stor del numera oläslig.* [2] *orden* skal oc undæn *2 ggr i hdskr.*

faþur þeræ ællr moþor. *mæþ* bolax fastum. þer
skulu tolff wæræ. Nu ær maþær [twægipt]ær oc
æ[r [3]] fyrr undæn skipt. þa takær bonden halfft
bar nagoz wiþ*ær* twa konor. æru þa þreær æi far han [þy
.... iskt oc ær meræ. oc] taki slikt giptæ sum giptæ. ær konæ
.......[1] tw[ægipt oc ær[3]] fyrr undæn skipt. þa takær hun
[þriþiung wiþ twa] mæn. æru þer þrir æi far hun
þy [meræ oc taki þær slikt] giptæ sum giptæ. Nu
1 v. kan baþi faþ[ir oc moþer døþ] wæræ. | raþin þa
.... fore barnæ goz frændær þer næstu annær aff fæþ*ær*ni
fore....[1] oc annær aff møþ*ær*ni. þæn næsti *mæþ* skyldæstu
witnu*m*. kunnu þer mællu*m* sin delæ. þa giffs þe*m*
wizorþ barnæ goz at raþæ sum bæt*ær* kan oc bæt*ær*
huru faþ*ir* will. æ til þæs barn til wiz komæ. Nu liffw*ær*
ællær [moþer] antwiggiæ faþir ællr m[o]þer. raþi þa þæt þeræ
skulu radha fore fore barni oc barnæ g[oz] su*m* længær liffær. oc
barna goz en aff andri halw*n*[ni][4] sum skyldast*ær* ær til
þæs b[arn til wiz kombær.][5] Dør bonde. ær barn
æptir liffær [husfru. raþi fore][5] barni oc fæþærni.
.... þær til hun giptis atær. siþæn hun giptis raþin þa
.......[6] fæþærnis frændær þer næstu baþ[i] fore b[arni] oc
barnæ goz. hwar barnæ goz hawær bandæ mællum hwat
þæt ær faþir ællr moþer. æl[lr] frændær þæn a hwart
ar rættæ rækni*ng* aff þy gøræ fore næstu frændu*m*.
VIII. ¶ Nu giptir bonde son sin ællr dottor gifwær
.... mæþfylghi *mæþ* hænni iorþ ok løsøræ. hawi þæt
.......[6] swa længi sum faþir oc moþer sighiæ ia wiþær oc
æi længær. þy at ængin ma annæn qwikiæn ærfwæ.
æi barn ællr barnæ barn. hwarti faþir ællr moþer.
æi systir ællr broþer oc ængin annær skyldær man.

---

[3] *här bör ett* æi *suppleras.* [4] *hds har* halwn [5] *orden inom* [ ] *utskrapade.* [6] *oläslig marginalanteckning.*

utæn giwi hwar andrum ut mæþ tio witnæ eþe. bristær at eþe bøte þre markær ok ut þæt aff hanum kræffs. Nu giptir man son sin ællr [dottor........ oc] giwær mæþfylghþ baþi a fæþærni oc møþærni ....[6] [.......] swa sum þe siþiæ[7] ia wiþær. Dør siþæn [faþi]r ællr moþer. kræfiæ syzskini siþæn æptir lot [sin]um. bæri þa atær giptinæ til skipt mæþ swornom eþe oc taki þær hwar lot sin systir | oc broþer (2 r.) æptir byrþ sinni. kan son ællr dotter skiptæ bort lott sin ællr andru kost affhændæ sik þa skal siþæn gipt til skipt gangæ. þa standi þæt .i. þæs lot sum fangit hawær oc fore gørt ær .i. giptinni. ok taki fullæn skiptis lot. ær mere giptin æn skiptin oc hawær han forhæghþæt giptinæ. þa giældi han atær aff sinu swa mykit .i. skiptæ lotin bristær.

IX. huru mykit bonde ællær husfru ma hwart aþro g[i]wa

huru mykit faþir ællær moþer ma g[i]wa barnum sinum

vm fængæ afling oc salu

¶ Nu a bonde wald giwæ husfru sinni til þriggiæ markæ. utæn morghon giæff. swa ma oc husfru giwæ bondæ sinum oc allt at eno atær morghon giæff æn hun swa will. Nu aghær faþir oc moþer wald at giwæ barni sinu til þriggiæ markæ. æn swa mykit ær atær at hwar son far þre markær. oc dotter tolff øræ. ær æi swa mykit til þa gangi giæff til skiptis. allt þæt bonden oc husfrun køpæ samæn. baþi .i. iorþ oc .i. løsørum. þæt kallær siængæ køp. aghi husfrun þriþiung ok bonden twa løti. aff bokøpinu. liutæ þøn swa sæliæ sum køpæ. gangi a husfrunnær lot þriþiungær oc twe løtir a bondæn.

X. Vm fordeel i skipt thær hion skiliæs at barnløs

¶ Nu kunnu hion barnløs skiliæs at. dør man fyrr æn konæ. taki hwart þeræ siæng æptir annæt. mæþ allu þy þær til hører bulstær oc linlak hofþæ

---

7 siþiæ *skriffel för* sighiæ

dynu oc aklæþi. lifw*æ*r konæ æptir bondæ sin aghi kirkiu klæþi sin þøn bæzstu hældær æn þøn wærstu. þæt a wæræ stænizæ kiurtill. oc iwir klæþi huwþdukær æi ok þy meræ at meræ til ær. liffwær bonde æptir husfru sinæ. aghi fyrst hæst þæn bæzstær ær. oc wakn sin fræls þe han ma wæl til wighis mæþ

2 v.

faræ æn swa til ær. ok kirkiu klæþi sin fræls | æi oc þy meræ at meræ [.....][5] til ær. Dør bonde oc liwær husfru. gangi þa hæstær oc saþul oc wapn hans til skiptis. oc husfrun hawi kirkiu klæþi sin

huru hindrædags giff skiptis

oc siæng sinæ utæn skipti. ok hint gangi allt til skiptis baþi bonde oc husfru attu .i. løsøru*m*. swa .i. hindræ dax giæff sum .i. andrum bom. hwat

þær hion skiliæs barnæløs oc huru længi husfru skaal nyclom raþa

hældær bonden dør ællr husfrun. Dør bonde ær æi barn æptir þæn kombær til garþz arffwi will skiptæ oc allu raþæ. sitær husfrun wiþ swar oc sigh*æ*r þæt sant ær. iæk war m*æþ* bondæ minu*m* skiæmbær æn skuldi oc wit wildum baþæn. wæntir iæk at iæk ær æi at mero komin æn at rættri skipt. þaghæn[8] iæk haw*æ*r lot min fangit aff rættri skipt. hus oc inwiþur oc køp okor bæggiæ þa will iæk

huru husfru swara siok sik m*æþ* bondæ sins barne wara oc wil þær m*æþ* nyclum radha

þik sighiæ til lasæ oc nyklæ. Dør bonde ær barn æncti. kombær þæn til garþz arffwi will skiptæ oc raþæ swarær þa husfrun fore sitær iæk ær m*æþ* barne oc byrþi bondæ mins. þa a þæt goz synæs oc seæs ok .i. iæmpnæþæ hændær sættiæs. ok þo raþi husfrun fore føþo sinni. oc liggi þa stæmpnu

Nu lægs husfru stæmpnodagh*æ*r fore þæt hon skal barn føþæ

daghær fore husfrunni. manæþæ stæmpnæ. þæt æru manæþæ siu. føþis þæt barn siu manæþu*m* æptir þæt bonden døþær ær. taki þæt barn arff oc orff. þæt kallær skyndæþæ manæþæ. føþis þæt barn oc

---

[8] þaghæn *skriffel för* þaghær

.i. hem kombær attæ manæþu*m* æptir þæt bonden døþær ær. taki þæt barn arff oc orff. þæt kallær ytighiæ manæþæ. føþis þæt barn oc .i. hem komb*œ*r niu manæþum æptir þæt bonden døþær är. taki þæt barn [arff oc orff.] —

[*Här saknas de fyra inre bladen i det lägg, hvars början och slut här föreligga.*]

— —

[¶ Nu six um lighris bøtær. wæri slict lighri [XXII] o fræls manz] | oc o frælsæ kono. swa sum fræls 3 r. manz oc [frælsæ] kono. Nu latær mø lighræ sik aff møiær a[ldri.] halff fæmpti mark bot at. latær lighræ [sik annæn] timæ oc annæn man at. m*arkœ*r [þre]ær. lat[ær lighræ sik] þriþiæ timæ oc þriþiæ man. tolff øræ [bot at. latær] lighræ sik optæri fai bot ængæ. Nu latær [ænkiæ sik] lighræ þre m*arkœ*r bot at. latær lighræ sik [annæn timæ] tolff øræ bot at. latær lighræ sik þriþiæ [timæ bot æn]gin at. at þæssu lighri ær bot ængin mere [æn nu ær] saght. taki moþer lighris bot ok hun [føþi barn] fram um þry ar. ær barn þeræ mællum [þa taki] þæt lighris bot. Nu ma æi lighris bot [bøtæs utæn] barn witni bæri. ællr han warþær [laghlikæ] til wnnin ællr han siælffær wiþ gangi.

¶ Nu dyl faþ[ir] barn oc konæ hanum barn XXIII. witir. þa skal konæ sik tolff mæn fa. oc þæn man huru hun barn [witir andræ] tolff. oc swa til þinx faræ. barnæ faþær ... þær a hwart þeræ [en man] næmpnæ. þe twe skulu i

sæx næmpnæ. [.. .. ..] sæx sannindæ
mæn næmpnæ. þe sæx [aghu mæþ gran]num oc
nagrannu*m* ranzakæ hwat um [þæt mal ær] sannæst.
gangi siþæn þe sæx til þeræ tolff [þe hældær]
wiliæ. gangæ þer til þeræ tolff [kono fylghiæ. þa
aghu] þer man til barnæ faþurs witæ. [taki þa barn
ligh]ris bot. oc þre m*arkær* fæþærni sitt. oc [þre
A....... markær] fore at han barn duldi. þe sæx m*arkær*
.... karl ællr skulu wæræ køpgildær þøm taki barnit. aghær .i.
kon-[ungær][1] hwarte [karl] ællr kunungær. [Gangær man wiþ
barni. þa bøte] lighris bot. oc þre m*arkær* fore
3 v. [fæþærni sitt. Nu wæriæ][9] | [þær] at[æ]rtan þæn barnit
.... witis. þa ær þæt barn [f]aþurløst. þa a biskups læns-
.......6 man þem fore biskup komæ. lati biskup*ær* þæt mal
ran[za]kæ. hwat þær ær sant um. oc standi þ*æ*t
mal a biskups dome. hwat þe skulu ut lændis gangæ
ællr æi. Nu dør konæ .i. barn sott þa kræffær barn
.... æptir fæþ*ær* sinu*m* oc faþir nekær. þa skal hwart
.......6 þeræ til þinx komæ faþir oc barn. þær a hw*a*rt
þeræ en man næmpnæ þe twe skulu þæt swæriæ
at þer wiliæ sæx mæn næmpnæ þe sæx aghu ran-
zakæ hwat sannæst ær um þæt mal. fællæ þe þæn
man. þa taki moþer lighris bot. oc þre m*arkær*
barnit æptir faþur sin døþæn oc swa æptir moþor
sinæ døþæ. e hwat aþalkono barn ær til ællr æi.
...frillu- Nu skal frillubarn føþæ faþir ællær moþer. þæt
barn...[1] þesse æmpni haw*ær* bætri. siþæn þæt ær want aff
spinæ. oc þær til føþe moþer barn fram. Nu gitær
hw*a*rti þeræ barn haldit þa þiggi þæt barn sik føþo.
oc liggi þo bæggiæ þeræ warþnæþ*ær* a. þær til siu

---

[9] *i nedre margen å sidan står ordet* barns *insigneradt; ovisst hvart det hör.*

ar æru uti fore allum waþæ. Nu leghis barni fostær........ moþer. oc þæt barn fordærwæs aff wanrøkt. þa raþi....... biskup*ær* hwar fastæ skal þæt barn atær oc fostær moþer bøte siu m*arkær* waþæ bot oc skal ængu tilbuþi fylghiæ.

XXIIII.

... frillu-barn ....[1]

4 r.

¶ Nu kunnu frillubarni pæning*ær* wæxæ. oc faldær þæt barn fra oc æru pæning*ær* æptir. oc liffwær | æptir faþir ællr[10] moþer taki halfft hwart Ær annæt þeræ æptir ærffwj allt samæn oc giffwi ængum ut aff. ær hw*a*rti æptir faþir ællr moþer gangi swa þæt arff su*m* all annur arff. frillu barn ma ærffwæs swa sum all annur. æi ma þæt oc meræ ærfwæ æn nu ær saght. afflær man barn .i. hordom frænzæ[mis] spiæll ællr guziwæ lagh spiæll. ællr sifskaps sp[iæll. þæt] barn se skilt wiþ arff. Nu kan nokot þ[æt klandæs] i ærfþ ær komit. klandæs þæt fore [enom þa k]landis fore allum. hwat þe skulu hæl[dær þæt haldæ ællr] utgifwæ.

vm hor-barnæ arff

vm klan-dæs nak-wat arff

[X]XV.

vm giæld æpt*ær* døþæn

¶ Dør man æru giæld æpt[ir. þa giæld]is giæld aff bo hans oskiptu. oc arff[wær skiptin] þy at*ær* ær. ær æi goz meræ æn giældit [ær. þa giæ]ldis giæld aff þy samæ. winz æi goz til. [þa ær þær w]ant pæ*n*ni*n*gæ takæ sum ængi til æru. [oc arffwær] wærin sakløsir. oc ængin hawi wald æng[u arfwi sk]iptæ fyrr æn giæld æru guldin þe han [giældæ atti. w]inz æi goz til fuldræ giældæ þa falli [aff allum g]iældu*m* slikt aff mark sum mark N[u kræffwær m]an giæld annæn ær þæt halff mark [ællr halff] mark minnæ. þær a til talæs .i. þrim þingum oc a fiærþæ þinginu a domarin dømæ hans nam

at mans arf æru skiptat fyr giæld æru gulden.

vm giæld livandis mans

vm nam fori giæld

[10] ællr *troligen skriffel för* ok (oc), *såsom öfriga codices hafva.*

takæ fore þæt giæld oc haldj þær til han þæt at*æ*r løsir. dyl han giældit þæt sum minnæ ær æn halff

vm dul ori giæld

mark dyli m*æþ* twe*m* mannu*m* siælff*æ*r han þriþi. sighær han þæt guldit hawæ hawi þær til twæggiæ mannæ witni. allt þæt halff mark ær meræ. lagh

4 v.

| þingis þæt sum allær andræ sakir. Nu kræfwær man meræ giæld æn halff mark oc minnæ æn sæx m*arkæ*r. wæri sik m*æþ* tiu mannæ eþe. sighær han þæt guldit wæræ. witi þæt m*æþ* twem wiþær wæru

vm wiþ*æ*r wæru mæn vm giæld

mannum oc siælw*æ*r han þriþi. Nu kræf*æ*r han sæx m*arkæ*r. ællr meræ æn sæx m*arkæ*r. oc minnæ æn .xl. m*arkæ*r. Dyl han dyli m*æþ* at*æ*rtan mannu*m*. sigh*æ*r han þæt guldit wæræ. witi m*æþ* fæm

thær sak ær til xl. m*arkæ*r j wænslæ malu*m* standi æ fori þrætølpt*æ*r eþ*æ*r

wiþ*æ*rwæru mannum oc sialw*æ*r han sætti. Nu kræff*æ*r han xl m*arkæ*r ællr meræ. witi þæt guldit m*æþ* atærtan mannu*m*. ællr dyli m*æþ* þrætylptu*m* eþe. standi þylik lagh fore allum wænslæ malum. Nu ær taldær ærfþæ balk*æ*r. swa lati guþ os skiptæ arff at wir þiænu*m* hymiriki þæt ær war þarff. amen.

Hær byriæs manhælghis balk*æ*r oc tæliæs .i. hanum flokkær fiurj oc fæmtighi.

i ¶ vm þe drap ær fæ kan gøræ.
ii æn ofwrmaghi ællr galin man dræp*æ*r man.
iii ¶ vm bakvaþæ drap.
iiii vm drap aff handløsum waþæ.
v ¶ vm handwærkæt drap m*æþ* waþæ.
vj vm affallz drap.
vii ¶ vm waþæ bøtær sum eþær fylghir.
viii vm dulghæ drap oc danær arff.

ix ¶ vm willæ[11] wærks drap oc giæsti
x vm likran oc tilbuþ fore drap.
xi ¶ vm twæbøtes drap.

— — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

[11] *skriffel för* wiliæ

Efterskrift.

Upplandslagen i hela dess omfattning föreligger numera endast i fyra (och ej ens alla dessa alldeles fullständiga) medeltida handskrifter,[1]) alla från 1300-talet. De äro Schlyters cod. **A** (Ups. *B 12*), **B** (Holm. f. d. *Schildener;* något defekt) och **C** (Holm. *B 52*), hvartill kommer den på Schlyters tid okända *Ängsöcodex*[2]) af UplL. Utom i dessa fyra handskrifter finnes särskildt Ärfdabalken bevarad i ännu en 1300-talshandskrift, nämligen Schl. cod. **D** (Ups. *B 49*), hvadan alltså nämnda balk finnes kvar i tillsammans fem handskrifter från tiden intill midten af 1300-talet. Detta är allt. Det bör därför räknas som en betydelsefull och glädjande vinst att ännu en — visserligen ofullständig — text af UplL:s Ärfdabalk numera kommit i dagen, en upptäckt så mycket viktigare som fragmentet i fråga synes i ålder komma de äldsta kända codices af nämnda lag nära, särskildt Schl. cod. A, hvilken af Schlyter antages vara skrifven år 1300. Till denna handskrift ansluter sig också fragmentet i det hela, ej minst i afseende på ljud- och formlära, äfven om några textolikheter förekomma (hvarom mera längre fram). Detta fragment af UplL:s ÄrfB.

---

[1]) Ett flertal handskrifter (från medeltiden och senare tid) finnes däremot, hvilka innehålla UplL:s kyrkobalk och några flockar af konungabalken.

[2]) Utgifven af O. von Friesen 1902 i S. F. S. S. Jfr f. ö. Geete. »Fornsvensk bibliografi», 1903, s. 151 f. (under nr 396).

framlägges härmed i tryck, så vidt dess medtagna tillstånd kunnat göra läsningen möjlig.

Fragmentet utgör fyra fullskrifna pergamentblad in 4:o, två och två sammanhängande till ett ark, med dimensionerna 26×19,5 cm. De två arken hafva, uträtade till folioformat och hopsydda i ryggen, tillsammans bildat ett folioark, hvilket allt sedan år 1555 tjänat såsom omslag för fogderäkenskaper, hvilka ända tills i fjor förvarats i Kammararkivet. Enligt påskrift af gammal (1500-tals) hand — upprepad i något förändrad form ännu en gång längre ned på samma sida (bl. 4 recto), å hvilken dessutom ännu längre ned förekomma orden »Östergötland anno 1555» — har nämligen fascikeln innehållit »Erick persons Opbördh och wtgiftt på Otuedtz Bergh [ↄ: Åtvidaberg] 1555». Vid en rannsakning bland Kammararkivets pergamentsomslag upptäckte förste bibliotekarien dr Isak Collijn i april 1911 bl. a. detta märkliga handskriftsfragment, hvilket med vederbörandes tillåtelse genast öfversändes till Kungl. biblioteket för undersökning och, sedan det af utgifvaren häraf bestämts, välvilligt öfverlämnades af k. Kammarkollegiet till nämnda institution, hvarest det nu förvaras. Fragmentet befann sig vid öfverlåtelsen i ett ömkligt skick, öfverhöljdt som det var af ingrodt damm och smuts, trasigt samt skadadt af fukt, eld och rök. Genom hofbokbindare Hedbergs berömliga behandling försattes det emellertid i ett sådant skick, att det, med undantag af en del anteckningar i margerna äfvensom några afbrända och utplånade stycken, kunnat tämligen säkert dechiffreras. Fullkomligt läsliga äro egentligen blott två af de åtta sidorna, nämligen bl. 2 r. och 4 v. (af den förra sidan meddelas här ett faksimil i ljustryck, naturlig storlek). Å bl. 4 r. har

ett stycke af skriften, uppifrån nedåt, utskrapats för att lämna plats för Erik Persons anteckning om pergamentets »moderna» användning. Där texten ej kunnat läsas har den i aftrycket supplerats efter andra handskrifter af UplL. med användande af [ ]. Sådana ställen som hvarken kunnat dechiffreras eller suppleras hafva återgifvits med punkter.

Ett förhållande som i sammanhang med de nu omhandlade pergamentbladens kamerala användning ej kan undgå att väcka förvåning är att man vid valet af omslag för Åtvidabergsfogdens räkenskaper ej, såsom eljest merendels skedde, nöjde sig med att gripa till gamla »slaktade» papistiska böcker, särskildt ritualböcker från medeltiden, såsom missaler, gradualer o. d., hvilka med förkärlek kommo till användning för nämnda ändamål ännu så sent som några decennier in på 1600-talet. Skulle man väl väntat sig att en gammal vördnadsvärd svensk lagcodex skulle fått hemfalla under en slik vandalism redan i kung Göstas dagar! Fallet är emellertid tyvärr ej allenastående.

Hvad nu beträffar den codex af Upplandslagen, hvaraf detta fragment en gång utgjort en del, så äger den en aktningsvärd ålder och torde, att döma af paleografiska och språkliga skäl, ej kunna förläggas till senare tid än förra hälften eller kanske rättare till första fjärdedelen af 1300-talet. Genom en matematisk jämförelse med andra bevarade fullständiga handskrifter af Upplandslagen kommer man till det resultat, att den codex fragmentet tillhört i fullständigt skick utgjort en kvartvolym, eller mindre folio, bestående af mellan 90 och 93 blad (180—186 fullskrifna sidor) med en kolumn af 18 cm. höjd och 12 cm. bredd samt 28 rader på

sidan. Fragmentet har utgjort de fyra yttre bladen af ett lägg om minst[1]) åtta blad, hvars fyra innerblad nu saknas. Af det ursprungliga lägget — antaget att detta varit åttabladigt — finnas alltså numera i behåll bl. 1, 2, 7 och 8,[2]) medan bl. 3—6 saknas. Af texten, som hufvudsakligen tillhör Ärfdabalken och dessutom endast inrymmer de 13 första raderna af den därefter följande Manhälgisbalken, finnas alltså tvänne sammanhängande partier. Det ena, bl. 1—2, utgöres af ÄrfB. från och med flock VI: slutet (de sista 5 1/4 raderna) = Schlyters ed. s. 109: rad 6 (fr. o. m. ordet *bort*), t. o. m. flock X (ungefär till två tredjedelar) = Schl. s. 115: r. 1 (t. o. m. orden *taki þæt* [*barn*]). Det andra partiet, bl. 3—4, tillhör fortfarande samma balk och innehåller flock XXII (utom de 10 första orden, alltså fr. o. m. orden *ok o frælsæ kono*) = Schl. s. 124: r. 1 nedifr., t. o. m. balkens slut med flock XXV, hvarpå följer början af innehållsförteckningen till Manhälgisbalken (13 rader). Slutet utgör sålunda Schl. s. 130: r. 5 (med ordet *drap*).

I fragmentets yttre marger finnas bevarade anteckningar, innehållsöfversikter, som utförts af en hand något tiotal år yngre[3]) än den ursprunglige skrifvarens. Dessa anteckningar äro numera mestadels mycket urblekta och på några ställen fullkomligt oläsliga. Dessa senare hafva i aftrycket betecknats med punkter.

Handskriften är utförd med en drifven skrifvares hand. Pikturen är regelbunden och nitid, ehuru nu-

---

[1]) Det kan nämligen ej afgöras huruvida möjligen ett eller flera dubbelblad tillhört lägget såsom ytterblad. I läggets midt åter saknas afgjordt ej mer än fyra blad.

[2]) I aftrycket betecknas bladen emellertid efter sitt nuvarande läge för bekvämlighets skull med bl. 1—4.

[3]) I marganteckningarna möta *dh* och *th* jämte *þ*, medan i hufvudtexten endast *þ* förekommer.

mera såsom nämndt flerstädes skadad och urblekt samt därigenom svår- eller oläslig. Den utmärker sig genomgående för den storvulna karaktär, som i regel utmärker 1300-talets laghandskrifter. Åtminstone i de partier af fragmentet, som bevarats, förekomma inga om konst vittnande prydnader, såsom större kolorerade initialer o. d., endast i rödt utförda kolumnöfverskrifter (ærfþæ balk*æ*r), flockarnas romerska sifferbeteckningar (i marggerna) äfvensom alinea-tecken (¶) samt isättningar i viktigare begynnelsebokstäfver, allt i rödt, bryta enformigheten af den allmänna habitus, och i detta fall liknar denna handskrift så många andra medeltida lagcodices.

Det nämndes, att fragmentet i det hela öfverensstämmer med Schl. *A*, men att tillika flera skiljaktigheter göra sig gällande. Än är *A* vidlyftigare, hvilket stundom synes bero på att fragmentets afskrifvare af vårdslöshet tappat större eller mindre bitar, än har *Fr.*, ehuru visserligen blott några få gånger, tillägg som ej finnas i *A*. Af den förra kategorien kunna anföras.

Sid. 245: rad 22 efter 'møþ*æ*rni.' har *A* tillägget 'fyrr æn þæt ær undæn skipt.'

Samma sida och rad efter 'undæn' har *A:* 'sum þe aghu'

Sid. 246: 17 efter 'ær' har *A:* 'þer skulu raþæ æ'
» — 18 efter 'bonde.' har *A:* 'fran husfru sinnæ.'
» 248: 8 efter 'ær.' har *A:* 'æn nu ær saght.'
» — 12 efter 'løsøru*m*.' har *A:* 'Liwær bondæ æptir husfru sinæ. þa aghi bonde hæst ok saþul sin. ok wapn sin ok sæng utæn skipti. ok hint allt annæt gangi til skiptis þøn attu .j. løsørum.'

Sid. 248: 29 efter 'barn' har *A:* 'ok .j. hem komb*æ*r'
» 250: 19 efter 'þeræ' har *A:* 'mæþ tolff mannum'

Sid. 251: 18 efter 'utgifwæ' har *A:* 'oc wærin arfwær þæt mæþ lanzlaghum. ællr utt giwin.'

Sid. 251: 22 efter 'til.' har *A:* 'fuldræ giældæ'

Utöfver *A* och andra codices (hvarvid dock ej enstaka ord beaktats) har *Fr.* följande, som förtjänar anföras.

Sid. 247: 5 orden '[......] swa su*m* þe siþiæ [f. sighiæ] ia wiþær.'

Sid. 250: 1 f. orden '[..........] sæx sannindæ mæn næmpnæ.'

Sid. 250: 20 f. orden 'þæt swæriæ at þer wiliæ'

251: 3 f. orden 'oc skal ængu tilbuþi fylghiæ.'

Ett par felskrifningar i *Fr.* hafva på vederbörliga ställen anmärkts i noter.

Till sist ett tack till min kollega grefve C. M. Stenbock för verksamt bistånd bl. a. vid dechiffrerandet af några hart när oläsliga marginalanteckningar i handskriften.

Fragment af Upplandslagens ärfdabalk från Kammararkivet.
Naturlig storlek.

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1913.

OM TRÄDPLANTERING, BEREDNING AF MJÖD, CLARET OCH SALVIEÖL, MATSEDLAR FRÅN OLIKA LAND SAMT OM BRÄNNVINS NYTTA

SEX EKONOMISKA TRAKTATER FRÅN MEDELTIDEN

EFTER GAMLA HANDSKRIFTER

UTGIFNA AF

ROBERT GEETE

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1913
[130281]

1. Om trädplantering.

Ars plantandi 23 r.

Jste est modus plantandi arbores

Primo epth*er* midhöst maa thw aldra handa trä föra wtha*n* the vng trä ära som ey orka vid frosth vm vintren arla ko*m*me Jtem i mars manade ma ma*n* theem diärffueliga baade impa oc saa Jtem mella*n* the trä som sätias, skal wa*ra* xij fota rwm, äll*er* ad mi*n*sta x. Jtem tha ma*n* trä opg*r*effu*er* skal ma*n* vel vacta rote*n*a thy ath naar roten visnar, visnar oc trääd Jtem skal ma*n* oc vacta ad ma*n* före träth j fullo*m* manade äll*er* impa th*et* aff komb*er* ath trään the blomst*ra*s oc bära ey fructh Jtem bäträ är föra trään äll*er* impa vm hösten än vm wa*r*ena thy ath frosth*et* hindra ey swa mykith vm hösten so*m* vm ware*n*a oc serdel*is* skal ma*n* föra trä oc impa tha mane*n* är in thauro, Jtem Swa skal ma*n* föra trää thw skal gräffua op träd m*edh* allo*m* rotom oc är th*er* feeth jord som thw vil sätia trääd tha grääff tweggia fota diwpt, är hoon maager tha gräff j footh diupth är th*er* däälth som thẘ vil sätia träth thaa laath g*ra*ffuena wa*ra* högre th*er* träd sätz ath vatneth löp*er* fraa rotene vm r*e*gn komber Jtem är jorden mager tha skal gropen wa*ra* viid oc väl fyllas m*edh* fethe jord

thaa vidh*er*quekis oc grönskas hoon raske*li*ga Jtem är jorde*n* feeth tha skal g*r*open wa*ra* diwp, oc skal thw merkia hu*ru* träth staar, oc som thw th*et* opgräffu*er* samaled*is* skal thw th*et* nid sätia oc rotena r*e*th wt aff träna oc ey rooth oppa rooth läggia wtha*n* the ära swa växta. Jtem trägardz stad*er* skal wa*ra* östa*n*til slätt*er* oc rumber för solopga*n*gen skul oc theda*n* komb*er* dagen oc alth fructsa*m*lig*et* regn, oc ku*n*na ey vng trä triffuas äll*er* fructh bära pu*n*d*er* gamblom for thy the bortaga vedreth sole*n*a oc daggena th*er* the skola triffuas aff oc fructh haffua. Jtem skal ma*n* vatna the trä som ny sath ära än tha th*et* r*e*gna til thes the ära vel vedh*er*quekth hwar apta*n* oc the trä so*m* vm hösten sätias skal ma*n* tha genstan vatna x dago vm kring vm ey r*e*gnar är th*et* swa ath th*er* är däälth torff ma*n* ey swa offta vatna

¶ Jtem Quisten som thw viil impha skal thu impa j mars manade äll*er* tha april är jnne j vatha vedre oc vm quellen morgane*n* vatna them vid rote*n*a Jtem bäträ är th*e*n quisten impaa som en dag äll*er* ij [2] ligg*er* sida*n* ha*n* är aff skore*n* än th*e*n som ny skore*n* är ffor thy swa som th*e*n so*m* torstog*er* är drikker girliga swa oc th*e*n quisthe*n* so*m* swa toor är oc komb*er* j ferska holen Jtem hwar thw skal impa är th*et* träd stoorth som thw skal impa wdj tha ma thw ij äll*er* iij quista impaa th*er* j är th*et* lith*et* tha impa en quisth Jtem tha thw haffu*er* impath thaa vacta vel m*edh* vax leer oc clutom ath ey komb*er* vatn j clyptra*n* komb*er* th*er* vatn vdj tha ffordarffuas impan äll*er* trädh ward*er* holth oc orkar ey wa*ra* Jtem skal thw oc

aff hugga the quista*na* som vaxa paa stubbeno*m* som impad är vdj oc swa aff impane vm hoon kaath warder oc th*et* skal thw ey göra för än a and*ra* areno tha februarius gaar wth är th*et* swa ath trän vactas ey i vngdomeno*m* oc quistas ey aff the q*ui*sta so*m* onytta ära tha bär träd leda fructh oc är forgänlig*et* raskeliga Jtem thaa thw haffu*er* sath trääd tha skal thw th*et* vel stödia äll*er* oc binda ath vädreth rörä ey rote*na* aff stad ällegi*s* vid*er*quäkis th*et* ey swa snarliga Jtem thw [skal] oc ey impaa i nogod trää som fört är for än th*et* är vel vidh*er*fang*et*

Jtem vil thw saa äple kärna äll*er* pära k*är*na, forst tha thw haffu*er* ätidh äpled äll*er* pärona tag k*är*nana oc läg th*e*m th*er* som the ekke mykit visna oc saa th*e*m vm wa*re*na tha frost*et* är bortgang*et* j feta jord j februario äll*er* marcio tha som the haffua op*et* vädh*er* Jtem tha thw vil impa tha impa antiga j bolen äll*er* j ena green som th*er* är til fäld oc skär quisten paa sidor oc säth han swa j clyfftе*na* oc läg th*er* vm sida*n* blöt vax näst oc leer oc sida*n* cluta yth*e*rst oc beläg th*et* m*edh* traad sidan [oppa] th*et* ath väta ey til impona komb*er* oc första thw seer ath impan groer tha sk[är] traden ath ha*n* hindre ey träd j vaxteno*m* Jtem thäs nämb*er* thw impar jna*n* [. . . . . .] varde träd oc högre oc bätre fructh Jtem tag ena skogs apol oc bora ho[l. . . . .] fran rotene oc mith oppa träd oc binde th*er* torffua vid*er* ath vat[n ey j holet] komb*er* oc lath yrth*er* j hol*et* so*m* tu vil ath ffructen skal lucth haffua oc [. . . . .] a [. . . . .] ey impa th*et* thredh

23 v. Jste est modus plantandj fructus secundum hollandenses et flandrenses

Primo vm warena tha som äpleträ äll*er* päraträ giffua wt knuppen oc begy*n*na vel sawas tha impa i vng trä tem som ära tiok som en arm äll*er* nogod störr*e*, oc skal tw skära aff träd oc vacta vel at barchen losnar ekke vid ij [1½] alen äll*er* ij alna fra jordenne, skär swa q*ui*stana so*m* tw vil impa tog skola the ey wa*ra* vtha*n* en ars vext oc lith*et* aff th*e*m andra swa mykit som j trädh skal sitia oc planta äll*er* impa äple quista j äple trä oc pära q*ui*sta j päraträ oc skär j quisten harth vnd*er* liden aff första arsvexteno*m* mith in i quisten pa e*n*ne sida oc pa andra sidane barca aff quisteno*m* th*e*n b*ru*na barchen oc ey th*e*n gröna som näst sith*er* quisteno*m* oc skär quisten ä tyndre oc tyndre nid ath ha*n* är som en vige th*er* ha*n* skal sätias i träd, clyff swa barchen paa stubbano*m* som tw vil impa vdj swa langt som viggen til seyer aff quisteno*m* so*m* tw impa skalt oc m*edh* enne raa stikka lossa barchen th*er* som thw haffu*er* risth honu*m* oc sida*n* säth quisten th*er* jnna*n* swa langt so*m* vigg*et* til sägh*er*, th*er* äpth*er* leg ena litla torffua wata owa*n* pa stubba*n* j mella*n* quistana ok tag swa ma*n*ga barca aff the q*ui*sta som thw affhugg*et* hau*er* so*m* ympanar ära hwan fingerslanga*n* oc leg hua*n* the*ra* a sin quist th*er* barchen oprist*er* är oc bint vel starkt vm kring ath barcha*n*a sitia*n*de bliffua th*er* äpth*er* tag än ena langa gräs torffua ok binth wtha*n* ow*er* stubba*n* oc sker sida*n* borth ow*er*sta delen aff

hwario*m* quist so*m* impad*er* är oc swa skal impa*n* t*ri*ffuas

(Efter M. Aschanei hdskr. med gammalt — Antikvitetsarkivets — signum *F b 3*, i K. Bibl.)

2. Att göra mjöd.

Ad commiscendum medonem (144 r.)

Naar lagh*en* är swdin tha sköli vaxed oc wrikid i lageno*m* sida*n* sywde honog*et* m*edh* saa mykin lag th*er* til höre en köth sodh oc skwmad wäll Sidan lathe honog*et* i eth kar oc lagh*en* th*en* and*ra* lathe i maa*n*g kar ath ha*n* ward*er* swal oc tha ha*n* är saa at ma*n* ka*n* haalla haandena vthi ho*n*om late ha*n* i kar*e*d til honog*et* oc pröffwe tha m*edh* ith äg hwru mäctog*er* ha*n* skal warda at är t*ri*ydingen offwa*n* aa äggiena tha är ha*n* mäctog*er* ath ha*n* ey kan drikkas inna*n* ij aar Flyt*er* saa mykit offua*n* aa äggiena som en rinsk gylle tha är ha*n* fulm*e*ctog*er* at liggia ith aar for än ha*n* drikx Flyt*er* ha*n* ey me*ra* oppe än so*m* en ort*ug* tha wa*ra* ha*n* ey le*n*ge Man skal jämpt taga wa*ra* at ha*n* ey faar heta gierd vta*n* ha*n* skal va*ra* som ny molkad miölk oc ey hetar*e* Oc ha*n* skal väl tekkias oc gör*es* j ix daga ath mi*n*sta oc ha*n* skal gör*es* m*edh* nya oc f*er*ska dräggh Jtem Tha ha*n* är giord*er* i iij daga tha haffue reeda ena f*er*ska b*er*gni*n*g aff goda wtko*ra*da malth oc thage en soa aff främsta vörth*en*ne oc slaa ha*n* til iij t*yn*nor miöd oc swale jw wörth*e*na at ho*n* är so*m* ny molk*e*t miölk Jtem Sidan ty*n*na ha*n* oc täppe m*edh*

naag*ra* duch skal ha*n* ey sp*ru*ndas [inn]a*n* en maanad oc fylla ha*n* sida*n* tha wid*er*torff m*edh* miöd ey nyom [eller g]a*m*blom vta*n* th*e*n so*m* f*er*sk*er* är so*m* är antige v wikna ell*er* th*er* vnd*er*

(Efter samma hdskr. som föreg.)

3. Att göra claret.

(23 v.) Ad faciendum claretum

Primo tag til iiij stoop viin eth stop honog äll*er* lith*et* mi*n*na ij lood kanel oc ij lood ingefära ij lood p*ar*adisakorn j otting aff j lood saff*ra*n, honaget laat siwda oc vel skwma oc laath th*et* sida*n* j eth reenth kaar oc laath vineth th*er* in til oc röör th*et* sama*n* tag swa fforn*empd*e crydde oc nogot viin j eth kaar oc riiff th*et* vel ganska g*ra*nt geno*m* eth cläde oc sla th*et* swa til vineth oc Honog*et* oc röör swa alt til sama*n* oc slaa swa j en gra*n*na*n* säk oc th*et* som försth wtlöp*er* laath th*et* ath*er* j säkken swa länge th*et* warder ful clarth ffunnet etc

(Efter samma hdskr. som föreg.)

4. Att göra salvieöl.

(23 v.) Ad faciendum Saluie ööl

Naar öleth är nytu*n*nath thå kasta ij äll*er* iij handfulla saluia j tu*n*nana oc lath he*n*ne th*er* sida*n*

i bliffua naar ölet är giorth tha syunker saluia*n* på botne*n* j d*r*eggena *här* van re*n*telen [*något senare tillägg:*] dhregh th*et* är nid gangh*et* till Brendhe wijn

(Efter samma hdskr. som föreg.)

5. Matsedlar från olika land.

fercula generalia et modus viuendi in [. . . . . .] 24 r.

Primo offe cum vnguine 2° ferst köth lith*et* saltat 3° hwit ka[al] lit*et* sodh oc öwerst j stykke ferst Swinaköth [. . . .] 4° [. . . .] oc j salitter vin oc pep*ra* m*edh* [. . .]the*n*ne, vltimo loco rökt kok[öth] m*edh* sood lith*et*

Jtem more nurenbergensi fercula generalia

Primo suffen de pane triticio et oleo 2° fersk fisk m*edh* salt a[. . .] ofiellat skarpt sodna m*edh* viin, 3° sma skorna roffuar m*edh* g[. . .] olia 4° fersk fisk m*edh* swart sood, oc th*er* j neglicor oc pudr[ada] valnött*er* oc äple, et hoc generaliter in hospiciis in diebus piscium Jtem [före?] hwar räth tag*es* op trätaller*cor* som liggia paa tentaller*cor* et [. . . .] obesa arborea munda, Sed ante presentacionem pomorum et nucium tagas alla taller*cor*, post ammocionem mensalis apportatur aqua in pelui et p[onatur] in mensa Jtem in mensa dantur 2^{cia} vina lutt*er* vin in vitris mu[. . .] in crucibus uel stopis argenteis

Jtem ibidem die natiuitatis christi

Primo eth sud*et* kalffuahwffu*et* m*edh* salt oc vatn vtha*n* krydde 2° kookötth m*edh* lith*et* sood salt oc vatn j [½] färst oc j nyrökt 3° hwudkaal cloffue*n* j fiärdu*n*ga vel suden m*edh* feeth färsk maat oc öwerst et stykke färst fetth swinaköth aff reffuen, et sic lena omnibus obosis concludebatur cum caseo et fructibus more solito

Jtem ibidem aliquociens

Jtem galree aff iarpar m*edh* swart sodh

Jtem smaa skorna sodna roffuor m*edh* osalt smör oc öwärst opp[a] än eggekaku

Jtem galree giorth paa grisakötth

Jtem sma fogla stecta orensada, tessslig*es* siwdas the m*edh* sodh

Jn bawaria

Jtem smaa ploccat oc wel blötth b*er*gira fisk suden m*edh* clwffue*n* som ferska fiska m*edh* sood oc the*r* j good sööth olia är j god räth

Jtem in lipsk

Jtem til steek syltat faaramiölk j salsar

Jtem rätikia riffuen j blankt vijn

Jtem haffr*e*ff sodna tälingor lagda j röth vin oc sidan sk[. . . .] j salsar giffuas oc m*edh* steek, teslig*es* j nure*n*berg

Jtem steekt äple oc sidan rensath oc stötth sma oc opsudeth m*edh* osalt smör giffs til sama*n* m*edh* sma bacada fiska m*edh* miöl stä*n*kte oc stecta j olia ell*er* osalt smör 24 v.

Jtem riis siud*et* m*edh* vatn oc flotth tunt som velling är oc j räth autem rome addito saffrano

Jtem til collass bacada mu*n*ka beströdda m*edh* succh*er*

Jtem confect pa i*n*gefära, cobeber ma*n*del anis canelbark

Jtem i vissenborg smafogla sodna m*edh* röth viin oc neglicor rar*e*

i[n]sbruc

Jtem sod aff rötth vin oc th*er* j hönsa kräffuor oc bacat äll*er* steekt äg, oc gramu*n*ka th*er* j vtha*n* harda oc i*nn*a*n* blöta

Jn v*er*deya

Jtem Smafogla steekta oc steekhet färsk mätist*er* nyrökt steekt paa eth faath oc th*er* til syltat faramiölk

Jtem kaluahuffu*et* sud*et* m*edh* salt oc vatn oc hiärnen bepudrath m*edh* i*n*gefära

Jtem raa rätikia i skiffuor oc salath th*er* owa*n* oppa

Jn branciola

Jtem stekt*er* löök cloffue*n* i fiärdu*n*ga m*edh* sudne butnar kalla lagda j vinätikia cum modico oleo

Jtem beta heelsuden lagd op i hoop oc owa*n* oppa j stykke b*er*ge*na* fisk heelt oc stekt oc m*edh* stekta skanska siller paa fat breddena

Jtem raa roffuor äll*er* rätikior skoren i skiffuor oc th*er* oppa suden lactuca kaall m*edh* ätikia oc olia, in leuigo

Venetiis

Primo quadranguli obesi stannej et desuper arborej more solito Jtem ij obesa stannea pro bocalibus deinde cum quolibet obeso cultellus paris valens Jtem die piscium in prandio j owm pro viro Jtem ca*r*por m*edh* swart sood oc neglicor 3° g*ra*n-arisi cum pernis x scilicet assatis vino impositis demum poma et ficus et auellane contrite Jtem coclearia arborea

Jtem alias in vespere sallat, f*er*ska fiska sodna m*edh* vin oc salt Jtem assata poma diuisa summo et aniso respersa, deinde caseus

(Efter samma hdskr. som föreg.)

6. Om brännvins nytta.

189 r. Jpocras som var en dyr och kosteligh*e*n mästar*e* i bokeligha konsth och s*er*de*li*s i arstedia som är lekedom ha*n* haffu*er* fw*n*nedh listh och ko*n*stena hu*ru* ma*n* skal bre*n*na th*ät* vathneth som förlängh*er* mä*n*niskiona liff Th*ät* vatnith skal bre*n*nas aff rödha vine hwar ey th*ät* haffu*er* ha*n* bre*n*ne th*ät* aff hwita vine hwar ekke haffu*er* vin ha*n* bre*n*ne th*ät* aff

myödh ell*er* goth öl Nar thu bre*nn*er th*ä*t aff vin tha far thu aff x mattor ena, aff myödeno*m* xx mattor och aff olena samaled*is* om th*ä*t krafft-o[g]th är

Th*ätta* är th*ä*t vatnis dygdh Försth är th*ä*t goth för ykthene ho th*ä*t nöth*er* Th*ä*t är goth th*e*m th*ä*r adronar och senonar krwmpna th*e*n th*ä*r *mädh* sik smör och väth*er* th*e*m th*ä*r mädh*er*, hwar th*ä*t drikk*er* th*ä*t förd*r*iffu*er* förgifftilse, th*ä*t förd*r*iffu*er* kräffthe*n* som heth*er* vppa latino cancer, th*ä*t för-d*r*iffu*er* ena ha*n*da sywko och kallas fistel ho th*ä*t d*r*ikk*er* och sik th*ä*r mäd*er* smör, th*ä*t stadgh*er* och krafftogha*n* gör magha*n* och smälth*er* väl i hono*m* ho th*ä*t d*r*ikk*er* om morgone*n* en lith*e*n drik bland-aden *mädh* vin ell*er* vatn th*e*n dagh*e*n skal ha*n* ey smittas aff soth som honom dragh*er* til dödhin Alth köth och a*nn*an maath lath*er* th*ä*t vatneth smelta och ekke rotna, första ma*n* th*ä*t th*ä*r mädh*er* stenk*er* kringeth tha skal ma*n* th*ä*t aff twa, för en ha*n* th*ä*t sywdh*er* ell*er* eth*er* ell*er* th*ä*t vardh*er* för krafftogth Var*e* th*ä*t sa ath ma*n* lathe th*ä*t i en dödha*n* ma*n* th*ä*r kwndhe ingh*e*n ondh lokth til koma Och kw*nn*a ha*n* ey i ma*n*gh ar rotna Och skal thu merkia ena stora dygdh aff th*e*nna vatnena läth*er* ma*n* olio i th*ä*t hon sywnker til grw*n*dha som andra ärth*er* th*ä*t är goth för hovudh verk | och 189 v. sterk*er* hiernan Th*ä*t är goth th*e*m th*ä*r marken haffu*er* i bakeno*m*, och för hoffdeno thy ha*n* dräper th*e*m, th*ä*t är goth th*e*m marken haffu*er* i har*e*no om ha*n* väth*er* th*ä*t th*ä*r vthi Th*ä*t läk*er* the ondha howdh*e*n th*ä*r ma*n* vardh*er* försmadh*er* för*e*, th*ä*t dräp*er* gnyth*er* i har*e*na och d*r*iffu*er* lys aff hoffdena,

Th*ät* är och goth för*e* ögna verk ho sik th*är* mädh*e*r väth*e*r Och förd*r*iffu*er* the ondha har*e*n Th*ät* stiller och flyta*n*dhe öghon, och förd*r*iffu*er* blanadh i öghon och alla ha*n*dha mal i öghon, Hwar sik th*är* mädh*e*r stryk*er* om th*e*m, th*ät* borth tagh*e*r alla ha*n*da krydhe och rätth*e*r syna makth alth th*ät* th*är* vard*er* lakth vthi Th*ät* vpnygh*e*r onth vin och gör bät*r*e, wardh*e*r th*ät* gwtidh i förskaladh vin ell*e*r lakth tha komber th*ät* ath*e*r til syna makth Th*ät* förd*r*iffu*er* och sywkdom aff lwngone och mältono*m* och lewerne Haffu*er* thu och noghe*n* krankdo*m* i liffueno när thu th*ät* ke*n*ner tha gör eth plasth*e*r och veth th*ät* väl i vineno och lägh th*är* a thu ke*n*ner värken, Th*ät* är goth i öron th*e*m th*är* ekke hör*e* blandath *mädh* e*n*ne roth som ma*n* plägh*e*r lath*e* vndh*e*r, Th*ät* förd*r*iffu*er* örna klank Th*ät* förd*r*iffu*er* fläkk*er* aff ä[n]lith*e*n och alla ha*n*da mal Hwar sik th*är* mädh*e*r smeth*e*r th*ät* förd*r*iffu*er* alth th*ät* ondha och kalla vädreth w magano*m* ok liffuer Th*ät* förd*r*iffu*er* liffu*er* byldh och stärk*er* nywra*n* Jtem ho som haffu*er* stenen i blädrone hu*ru* hardh*e*r ell*e*r gamal ha*n* är tha skal ha*n* d*r*ikka th*ätta* vineth *mädh* andra vine blandath afftan och morghon twädelena skulu var*e* vin och tridia delin brenth vin ha*n* skal [ey] förgas, Th*ät* gör och giffu*er* glath hierta Th*ät* giffu*er* och gör eth fagerth och klarth anlithe hwar sik th*är* mädh*e*r smör Th*ät* förd*r*iffu*er* eth swagerth
190 r. | modh och giffu*er* frydh när ma*n* d*r*ikk*er* om morgono*m* *mädh* andra vine mänkth Th*ät* är goth th*e*m blodith fall*er* för örone*n* och ey fa väl hörth ha*n* skal lathe th*ät* i örone*n* Th*ät* är och goth för

onda*n* andha och gör hono*m* godha*n* Hwa som onth haffu*er* i magha*n* ha*n* skal d*ri*kka th*ät* och vätha i the bomwl ell*er* eth linedh klädhe och lägghe th*ät* vppa nafflan Th*ät* är och goth för falla*ndis* sothene ho th*ät* d*r*ikk*er* blandath m*ädh* and*ra* vine Th*ät* moghnar och heta boldha och andra byldh och bryth*er* th*e*m Th*ät* är och goth för ta*nn*a värk tha skal ma*n* halla th*är* litidh aff i mw*nn*en en litzla stwndh och lathe th*ät* ath*er* vtlöpa, och gör*e* sa twa r*e*sor, iij ell*er* iiij ell*er* mera effth*er* the som värkin är stoor til ha*n* skal borth gha Th*ät* är goth th*e*m so*m* ekke getidh väl ätidh och smälth*er* väl i magha Th*ät* är goth th*e*m bwkin sullin är th*ät* förd*ri*ffu*er* vatusothena th*e*n th*ät* ikkeliga d*ri*kk*er* och smö*r*ia sik th*är* mädh*er* Th*ät* är goth th*e*m th*är* tänd*er* haffua hola och lösa th*ät* fästh*er* th*e*m, och twa th*e*m th*är* mäd*er* Th*ät* är goth q*ui*nnom som vfrw[k]thsama är*e* aff kaldha saker ell*er* natura th*ät* gör th*e*m varma Th*ät* är goth th*e*m maledh vil förgha och hwesser th*ät* Th*ät* är goth th*e*m sigh haffua förrykth i lidome*n* th*e*m skal ma*n* th*är* mädh*er* twa Th*ät* är goth för alla stynghie och krankheth i liffrena, Th*ät* ford*ri*ffu*er* the hend*er* heta är*e* som the brw*nn*o Th*ätta* är*e* dygdena aff brändho vinena nogoth aff th*e*m th*är* för*e* heth*er* th*ät* liffua*n*de vatn thy ath th*ät* lenar mä*nn*iskio för ma*n*ga handa krankheth och thy kallad*is* th*ät* aff mästarom arstedia en mod*er* Amen

(Efter cod. Ups. *C 213.*)

Ändringar (i texten) och rättelser (af utgifvaren).

Sid.	rad.	
263	7	*efter* man *ordet* trää *öfverstr.*
264	2	» är *ett felskr.* gro »
265	16	saa *r. fr.* swa
266	16	*framf.* skär (*som rättats fr.* skar) *ordet* gör *öfverstr.*
267	10	» ma*n* *ett öfverflödigt* ha*n* *utelämnadt.*
268	19	*en först skrifven rubrik:* Jtem ad faciendum ypocras *öfverstr.*
269	1	syunker *ändr. fr.* siunker, *hvilket dock snarast blifvit* syinker
273	1	*framf.* vin *ordet* öl *öfverstr.*
274	15	th*em* *r. fr.* th*en*
—	24	blandath » blandrath
275	15	th*är* » th*ät*

Efterskrift.

De svenska alster af ekonomiskt-tekniskt författarskap, som från medeltiden bevarats till våra dagar, äro beklagligt fåtaliga, och ännu färre äro de af dessa som utgifvits i tryck. Bland dessa senare är det egentligen ett par i biskop Brasks hushållsbok (cod. Linc. Kh. 54, f. d. n:r 43, fol., enl. Kylanders förteckning) befintliga uppsatser, nämligen *Calendarium œconomicum* (hushållsregler) och *Matordning* (»Köks-Calender»), som gjorts tillgängliga, den förra år 1793, den senare 1761 och därefter (af Hans Hildebrand) 1885. En

verklig skatt af hithörande litteratur har emellertid i senaste tid återfunnits i den ända till 1909 Ritter- und Domschule i Reval tillhöriga anteckningsbok (»Liber B»), som under vistelse i Rom skrifvits af Vadstenabrodren Peder Månsson och sistnämnda år förvärfvades af Kungl. Biblioteket. Den innehåller nämligen ett antal uppsatser på svenska af ekonomiskt och tekniskt innehåll (hvarom se Kungl. Bibl:s årsberättelse för 1909, s. 8—11). Alla dessa komma att ingå i den publikation: *Peder Månssons Skrifter*, som med innevarande år börjat utgifvas i Sv. Fornskr.-sällsk:s samlingar. För svenska filologer och speciellt för dem, som intressera sig för den lexikaliska sidan af vårt fornspråk, utgöra Peder Månssons skrifter en sannskyldig guldgrufva på grund af sin rikedom på eljest obekanta eller obestyrkta materialord. Vår medeltids bevarade ordförråd utgöres ju, åtminstone hvad sakorden vidkommer, såsom bekant till väsentlig del af uttryck för religiöst färgade begrepp och föreställningar.

På grund af det ofvan sagda torde det alltså ej vara ovälkommet för den intresserade att få ännu några bidrag från det så styfmoderligt behandlade odlingsfält, som de ekonomiskt-tekniska disciplinerna erbjuda. De här utgifna styckena hafva ej förut varit tryckta och det är ovisst huruvida de äro svenska original eller öfversättningar. De återfinnas hvart och ett, såvidt nu kändt är, blott i en enda handskrift, de fem första i K. Bibl:s hdskr. *F b 3*, fol., det sista i Uppsala-hdskr. *C 213*. Den sistnämnda traktaten, som

handlar om brännvins nytta i allehanda förhållanden, mest medicinska, men — karakteristiskt nog för tiden — ej om dess användning såsom njutningsmedel, finnes äfven bevarad i en med någon frihet gjord öfversättning till danska från början af 1500-talet. Denna ingår i en Linköpings stiftsbibliotek tillhörig pappershandskrift in 4:o, den s. k. *Codex Grensholmensis*, sign. *Smlb. 1 a* från 1500-talet (beskrifven af Ahlstrand i »S. Patrikssagan», 1844 (S. F. S. S.), Inledn. s. xlvii—xlix), där den upptager sid. 30—36 och har rubriken »Jtem hær effth*er* sc*ri*ffwes aff bræ*n*de vyns krafft och macth och aff th*et*s dyghdh th*et* haff*er*» samt begynnelseorden: »Jpocras th*en* høye och dybe mæsth*er* j arstedie bla*n*dh andre køstelyghe mest*er* konsth besc*ri*ff*er* ha*n* hwo*er* ma*n* scal mæ*n*ghe bræ*n*dhe vyn och hwodh dyd th*et* haff*er*».

De begagnade handskrifterna äro följande:

1. Kungl. Bibliotekets pappershandskrift i fol. med gammalt (Antikvitetsarkivets) signum **F b 3** (*M. Aschanei* samling) utgör ett samlingsband af växlande innehåll, mest historiska och kyrkohistoriska handlingar, riksdagsakter m. m. från 1500- och 1600-talen, mer eller mindre tillfälligt förenade. Ett i volymens början befintligt register å 4½ sidor upptager 90 skilda nummer (af hvilka dock numera åtskilliga saknas) å tillsammans 193 blad. Pärmarna utgöras af grönmåladt pergament (förr säkerligen tillhörande något medeltida missale eller annan katolsk ritualbok) med knytband.

På två ställen i handskriften äro af Aschaneus insatta resp. 2 och 1 blad, hvilka innehålla

sammanlagdt 8 korta uppsatser på fornsvenska (delvis med inblandadt latin) från senaste åren af 1400- eller början af 1500-talet. De äro skrifna af fyra olika händer (möjligen flera) och förete stora svårigheter vid dechiffreringen, dels på grund af stilens litenhet, dels på grund af papperets fuktskador och flerestädes mutilerade skick. De oläsliga eller stympade ställena äro i trycket betecknade med [....]. De tre bladen utgöra bl. 23, 24 och 144 med skrift på bägge sidorna. Innehållet är följande:

i. Modus plantandi arbores (här aftryckt s. 263—267). bl. 23.

ij. Ad faciendum claretum (här s. 268). bl. 23 v.

iij. Ad faciendum Saluie ööl (här s. 268—269). bl. 23 v.

iiij. Matsedlar från olika land (här s. 269—272). bl. 24.

v. Linköpingsbiskopens bannbref om S. Örians kapell och clenodia i Jönköping 1493. (Otryckt.) bl. 144 r.

vi. Ad commiscendum medonem (här tryckt s. 267—268). bl. 144 r.

vij. Linköpingsbiskopens bref till herr Sten [Sture d. y.] om herr Christiern Hanssons [ↄ: Kristian Tyranns] riksråds öfvervåld och orätt. (Otryckt.) bl. 144 v.

viij. Ad vretenses [med klagomål ingifna från någon andlig myndighet till abbedissan i Vreta kloster]. (Otryckt.) bl. 144 v.

2. Uppsala Universitetsbiblioteks pappershandskrift i 4:o med sign. C 213, ett samlingsband af mest latinska skrifter i teologiska, filosofiska och juridiska ämnen, några skrifna af PETRUS SUNONIS DULLO med uppgifvet år 1458. Handskriften är under sitt gamla signum »Theol. 57, 4:o» beskrifven af KLEMMING i »Prosadikter från Sveriges medeltid» (S. F. S. S.), 1887—89, s. 362. Af innehållet äro endast fem stycken på svenska. Af dessa äro tvänne traktater: Modus confitendi in sveco (en tros- och en syndabekännelse, nedskrifna af den ofvannämnde DULLOS hand) och Tolf fastefredagar om året, utgifna af R. GEETE i »Svenska kyrkobruk under medeltiden» (S. F. S. S.), 1900, den fantastiska berättelsen om Joan prest af India land utgafs af KLEMMING i ofvannämnda »Prosadikter från Sveriges medeltid» och traktaten Om brännvins nytta (»Jpocras ko*n*st hu*ru* ma*n* skal bre*n*na th*ät* vathneth som förlängh*e*r mä*n*niskiona liff») föreligger här för första gången i tryck, sid. 272—275. Den femte skriften på svenska, Besvärjelse mot ikth [ɔ: gikt], är ännu otryckt.

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1914.

FYRA HANDLINGAR

RÖRANDE

VADSTENA KLOSTERS PRIVILEGIER (1440 OCH 1458), ABBEDISSANS ÅRLIGA REDOVISNING OCH KLOSTERFOLKETS TARF AF KOST OCH FÖDA

EFTER GAMLA HANDSKRIFTER

UTGIFNA AF

ROBERT GEETE

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1914
[140422]

1. Ärkebiskopens, biskopars och rådets bekräftelsebref å Vadstena klosters privilegier, Arboga 1440 $^{14}/_{1}$.

Wy Niclis m*edh* gudz nadh Erchebiscop*er* j vpsala, Benkt*er* j lyncöpu*n*g Swen j Scara Thomas j St*r*engnes oc Olaff j West*er*aros m*edh* sama nadh biscopa, karl knwtss*on* marsk oc Rikesens forständar*e* j Swer*ige*, Niclis är*in*gislass*on* laur*ens* vlffs*on* Benkt stenss*on* boo stenss*on* oc Sworte jenis riddara Niclis Jeniss*on* Benkt jeniss*on*, Benkt Gotscalkss*on* Otte vlffs*on*, Bo knwtss*on*, Matt*is* ödhgislass*on* joan karlss*on* Götzstaff vlffs*on* oc Olaff jeniss*on* joan gedda oc Eringisl nicliss*on* wepnara oc allt mena Rikesens radh j Swer*ige* som nw samnade ärom j Arboghu*m* helsom alla the som th*ät*ta breff see ell*er* höra, kerligha m*edh* gudh, vppa th*ät* at Abbatissan söst*er* oc brödh*er* j wadzstena kloster thes rolighare lifua oc standa moghen j thera reglo oc gudz thienist som wy finno*m* at th*är* jdheligha görs oc vppehaldz gudhi til hedh*er* oc äro jucfrw marie oc Sancte Birgitte, Tha taghom wy klostret oc th*em* Thera syslome*n* E hwo the helzt ära, thera thienara gotz oc landbo oc alt th*ät* klostreno oc th*em* tilhörer andelicht oc werdzligh*it*, rörligh*it* oc

orörlighit ou*er* alt Swer*iges* rike E hwar th*ät* helzt wara oc liggia ka*n* vnd*er* waara su*n*nerligha hegn fridh oc beskermilse, th*är* forbiwdom wy allom klerkom oc lekma*n*no*m* E hwo the helzt ära oc s*är*del*is* allom fogatom oc embetzma*n*no*m* th*e*m ell*er* noghat th*ät* th*e*m tilhörer h*är* amot hindra ell*er* qwelia omaka ell*er* oforretta ell*er* nogh*et* th*e*m affhenda lönligha ell*er* openbarligha mot Swer*iges* beskriffno*m* lagh oc ret vnd*er* högxta budh oc rikesens hempd Oc vnd*er* sama budh oc hempd forbiwdom wy allom foghadom oc embetzma*n*no*m* oc allo*m* andro*m* E hwo the ära, at hindra ell*er* qwelia thera jordha gotz oc eghodela hwar the helzt liggia ku*n*no j wato ell*er* thorro bygdt oc obygdt oc hauer nogh*er* til th*e*nna dagh anamat oc affhendt th*e*m thera äghodela vta*n* laghadoma tha biwdom wy th*e*m allom oc hwario*m* thera widh xl m*ar*k at the strax antwarde th*e*m thera gotz oc äghodela igen oc hindre them h*är* ept*er* engen stadh vta*n* m*edh* laghadomo*m* Jtem hafuo*m* wy vnt th*e*m ohindrada for hwariom ma*n* alla laghligha jecht th*är* th*e*m bör at jägha, jtem at thera eygne syslomen oc sendebudh magha köpa th*e*m til thera egh*et* behoff oc klost*er*sens alla handa äta*n*de wara, E hwar the j rikeno ku*n*no widh*er*koma, thoch swa, at th*är* skeer enkte swik ell*er* flerdh vti, findz th*ät* so*m* gudh forbiwde, tha skall th*ät*ta br*e*ff til th*än* artiklen th*är* ept*er* enkte dogha Jtem samthykkio*m* wy reuelaciones oc the br*e*ff som waare foreldra oc forfädh*er* hafua gifuet oc vnt vppa waar frw päni*n*gen ou*er* riket oc biwdo*m* allom honu*m* wtgifua Datum Arboge Anno domini Mcdxl in crastino

octauarum Epiphanie domini [14 jan.] Regni Suecie sub Sigillo

A tergo:

Littera protectoria tam prelatorum ecclesiasticorum quam militarium regnj suecie data monasterio wastenensi sub clæmma regnj

(Efter orig. å perg. med rikssigillet, i Riksarkivet.)

---

2. K. Kristierns stadfästelse å Vadstena klosters privilegier, Vadstena 1458 10/1.

Konu*n*gx cristierns stadfästabreff vppa all priuilegia oc naghar ny priuilegia 191

J na*m*pn fadh*er*s sons oc thäs hälgha anda jomfru Mario och sancta birgitta oc alla helghona Amen Wi Cristiern m*ädh* gudz nadh Swe*r*ig*is* Danm*a*rks Norghis wändes göta konu*n*g oc Greffue j Oldenborgh oc delmenhorst helsa alla the som th*ät*ta wart breff höre ell*er* see äw*ä*rdeligha m*ädh* gudh Mädhan alzmektogh gudh aff sins guddomps for*e*syn oc skipan eenka*n*neligh*e* nadh oc kärleek oc ey war*e* forskylla*n* haffu*er* oss kallat ok for ma*n*ga andra framsat j konu*n*xlica äro oc w*ä*rdhugheet at wara ko[n]u*n*g offu*er* Swe*r*ig*is* Rike och jämuäl Danm*a*rks oc Norighe tha tilbör oss th*ä*r j mot the hälgha kirkio ha*n*s vtualda brwdh oc he*n*nas tiänaro*m* eenka*n*neligha th*e*m th*ä*r w*ä*rldena offu*er*giffuit haffua. oc strangar*e*n sik til gudz tiänist bundit vnna giffua stadfesta oc främia priuilegia

ffrihet*ir* oc nadh*ir* vppa th*ät* at the thes yt*er*mer*e* och rolighare magh*e*n gudz tiänist vppehalda badhe dagh oc nat oc for*e* oss oc waar Rike thes wilioghar*e* oc trolighar*e* bidhia Än äpt*ir* th*ät* war h*är*ra ihesus christus sielffu*er* haffu*er* sik oc sinne wälsignadhe modh*er* jo*m*fru marie til loff oc äro j wart Rike Swerighe eenka*n*neligha vtualt th*e*n stadh*e*n som är watzstena clost*er* oc han marghfalleligha begaffuat *mädh* sinne nadh oc misku*n*d, oc skipat til at wara vphoff oc hofwdh thens helgha Renliffues ordinsens som kallas Sancti saluatoris oc Sancte Birgitte orden hwar som ok hwilas war oc allas waris Rikes helgha patrone sancte Birgitte Been oc hälgha doma oss oc allo*m* waro*m* Rikes jnbyggiaro*m* badhe j Swe*r*ighe Danm*a*rk oc Norighe til stora*n* hughnadh oc glädhi ok siäla helso Swa oc for wara kära modh*er* systor syst*er* Jngeborghe *ger*dzdott*er* abbatissa oc alla systra och brödra ödhmiuka bön oc astundan Swa oc for thy at wi äro*m* aff waro*m* h*är*ra ihesu christo j for*nempd*a ordens reghlo besyn*er*lika ne*m*pde oc tilskipadhe at wara thens ordensins oc hans p*er*sonas forswarar*e* oc beskermar*e* j allr*e*s thera widh*e*rtorftigheeth Thy gudhi til hed*e*rs jo*m*fru marie oc sancte birg*i*tto for*nempd*a clostre til yt*er*mer*e* hielp oc bestand *mädh* waart älskeligha Swe*r*ig*is* Rike Raadz Radh samthykkio oc godwilia Tha tako*m* wi for*nempd*a clost*er* oc alla thäs personas so*m* är syst*er* oc brödh*er* oc alt th*ät* clostreno til hörer rörlighit oc orörlighit ä hwar th*ät* hälzst liggia*n*de är *mädh* alla thäs landboum oc tiänaro*m* priuilegiis oc ffri-
191 v. heto*m* | j wara eenka*n*neligha heghn fridh oc forswar Ok fulko*m*pligha wilio*m* at for*nempd*a clost*er* oc thäs

persone sculu thässen äptescriffuadh oc alla andra sina frihetir oc priuilegia thär the nakantidh haffua hafft aff sielffuom gudhi warum härra ihesu christo Pawom älla Romarakirkio. Swerigis framfarnom konungom förstom älla förstinnom oc forstandarom Ok samuledhis aff gamble sidhwänio alzscons lagh oc Rät andelica oc werlzlica. sculu ok magha fulkomplica nytia och bruka j alla handa mato. ängo vndantakno swa at ey wi älla nakre andre ware äptekomanda. konunga älla andre wiliom älla sculum them j nakre handa mato kränkia forhindra älla minzska. vtan hällir altidh forbätra. ok forökia forswara oc beskerma. mädh allo godho ¶ Först oc främst at syster oc brödher haffuin fulkomplica sina friheet at wälia oc aff sätia sina formän oc all annor skipilse äptir theris helgha reghlo oc ordens statga. Ok at ey wi äller nakre andre konunga oc härscap sik thär mädh naghat bewaren Och finnas the som sik forbryta moot sith härscap thät ranzscapi [!] biscopen oc rätte togh som för är sakt äptir thera reghla och ordens stadga Thär mädh fornyom wi vnnom giffuom ok stadfestom mädh thätta sama wart breff fornempda closter j watzstenom oc thäns personis Enkanneligha thässin priuilegia oc frihetir som ära konung magnussa som giffuit är Aarom äptir gudz byrdh Mcccxlvj a sanctorum phillippi et iacobi dagh. Konungx Erikx oc drotning margarete som är giffuit aarom äptir gudz byrdh M°cdiiij° daghen äptir sancti martini dagh Konung Cristofers som giffuit war arom äptir gudz byrdh Mcdxlij die sancti blasij Ok thär mädh all annur priuilegia oc gaffuor som the nw fornempde älla andre Swerigis

konu*n*ga för vnt giffuit stadfest oc bebreffuat haffua wilia*n*des at for*nempd*a watzstena clost*er* th*e*m haffua ägha oc ohindrat bruka oc nyuta scula likerwiis som the här ordh fran ordhe ne*m*pd oc vt trykt waar*e*n Ok offu*er* the priuilegia th*ä*r the aff for*nempd*a konu*n*go*m* haffua Tha th*e*m til hughnadh oc forswar

192 r. Framdelis takom wi eenka*n*nelika alla clost*er*sins höxsta ämbet*is* män badhe the nw ära oc fra*m*ledhis wardha. oc särdelis syslomannin, gardzmestar*e*n. ok bya foghaten j watzsteno*m* j wara sy*n*nerlika häghn och forswar likerwiis som wi th*e*m sielffue th*ä*r til skipat oc sath hafdhom. ok som the waren waar*e* daghlika swena oc tiänara waren Ok biudhom allom badhe borgharom j watzsteno*m* ok allom clost*er*sins landboum oc hiono*m* at the th*e*m lydhoghe oc hörughe warin j allo*m* rätfärdhugho*m* sakum oc ärandom som abbadisan th*e*m andwardhar likerwis som wi th*e*m th*ä*t sielffue andwardhat hafdhu*m* Ok wilio*m* at ängin skal th*e*m j nakre matto hindra ell*er* qwälia moot lagh oc rät widh*er* wara konu*n*xlika hämpd oc wredhe, vtan warin häll*ir* abbatisso*n*ne ok th*e*m til hielp styrk oc tilstand j allo*m* clost*er*si*n*s ärando*m* Ok vppa th*ä*t at ey städhis nakat oskälikit j bland clost*er*sins hion tha vnnom wi oc stadhgom at the magha haffua kisto häktor oc jern. oc borghara rät. oc hono*m* bruka mote th*e*m th*ä*r ostyrughe äru oc brutlighe fi*n*nas

Alla thässen waar forsc*ri*ffna oc alla andra for*nempd*a konu*n*ga oc drotni*n*ga oc andra hwa the hälzst äru älla warith hafua. priuilegia frihet*ir* ok

nadh*ir*. gaffuor och articla, su*n*nerlika om konu*n*gx sakör*e* oc brutpe*n*ni*n*ga hwar han hälzst fall*er*. a land äll*er* köpstadh. ok alt a*n*nat aff ther*is* eghno*m* landboum oc tiänaro*m* vnnom wi. giffuom oc stadhfästom forsc*ri*ffna watzstena clostre äw*ä*rdhelica oc oatirkallelica bliffua skola*n*de Ok wilio*m* wi ok stadhelika menom at äru älla fi*n*nas nakur preuilegia som waar*e* forfädh*er* konu*n*g magnus. äll*er* konu*n*g birgh*er*. äll*er* andre konu*n*ga. äll*er* wi vnt. giffuit älla stadfäst haffwm wärdhughu*m* fädhrom biscopum älla androm om nakra forsc*ri*ffna articla oc preuilegia j thässom waro*m* äll*er* andra konu*n*ga oc drotni*n*ga forsc*ri*ffna frihet*ir* ell*er* thera article, tha skulu the for*nemp*da watzstena clostre ey wara älla koma til nakat hind*er* qwal älla forfang j nakra banda matto Thy forbiudho*m* wi allo*m* badhe j andeligha och | wärlzlika waalde höghom 192 v.
oc laaghom oc enka*n*nelica allo*m* waro*m* foghato*m* ok ämbetzma*n*no*m* oc allo*m* andr*um* ä hwa the hälzst ära älla wardha ku*n*na forsc*ri*ffna watzstena clost*er* j thässo*m* forsc*ri*ffno*m* ell*er* andr*um* sino*m* priuilegiis oc friheto*m* hindra ell*er* hindra lata. qwälia ell*er* oforrätta. for nakra handa staffga. frihet*ir* sidhwänio ell*er* löffte ell*er* skipan ell*er* stadfestilse sculd. wari hwars the wara ku*n*na. vnder wara konu*n*xlica hyllist hempd oc wredhe Datum watzstenis fferia quinta infra octauam epiphanie domini [10 jan.] Nostro sub regali Secreto presentibus appenso Anno domini Mcdlviij°

(Efter cod. Ups. *C 46.*)

---

3. Instruktion för abbedissans i Vadstena årliga redovisning.

73 r. Fans en gamul scr*i*fft so*m* primitiui oc seniores sama*n*satte swa lydhandis som h*e*r ept*er* staar

I thesse matto tykte likast at abbatissan skuli göra räkinskap fforst aff wadzstena by hwru ma*n*ga m*ark*er hon haffdhe wpbwrith om th*ät* aridh aff tompta ör*e* ell*er* tompta giäldh

Jtem huru manga m*ar*ch ho*n* haffdhe fang*i*t aff husalegho so*m* är aff gardhom gatwbodho*m* bastwom oc andro*m* tholko*m* jngieldom oc aff skatteno*m* oc sakör*e* etc^{ra}

Jtem hwru myk*i*t ho*n* haffdhe fang*i*t aff kalgardho*m* lykkio*m* oc akrwm so*m* byme*nn*e*nn*e haffwa h*e*r kring om wadzst*ena*

Jtem hwru myk*i*t ho*n* haffdhe fang*i*t wm th*ät* aridh aff wadzst*ena* kyrkio so*m* är tiande off*er* pascha scul alt*ara*‿läghe likxstoo oc testame*n*t

Jtem hurw myk*i*t ho*n* ffinge aff clost*er*sens ingieldo*m* j sudh*er*köpu*n*ge oc andr*um* köpstadho*m*

Jtem huru manga m*ark*er peni*nga* hon faar aff hwa*r*io biscopsdöme j rikeno til warfr*u* peni*nga*

Jtem hwru mykit off*er* som her hema j clost*r*eno fiolle om aarith oc hwru mykit som giffs testame*n*t jordhagooz peni*nga* gwl silffw*er* giort ell*er* ogiort hesta klädhe skwre*n* ell*er* oskwre*n* gryto kätla öxn oc köör

Jtem hurw mykit hwar en hem fördhe som fara kring om lande*n* at köpa ffä ell*er* and*ra* widh*er*thörfft*er* til clost*er*sins behoff

Jtem hwru myk*i*t korn rogh oc hwete som h*er* fiolle om ar*i*t aff waro*m* eghin affwel j wadzsteno*m*

Jtem huru ma*n*ga hesta öxn köä ffaar swiin so*m* h*er* hema ffödhas oc haldas

Jtem huru myk*i*t korn rogh oc hwete ho*n* finge om ar*i*t aff hwario*m* clost*er*sens awels gardhe oc hwrw mykit smör osta honogh wl liin oc hamp ho*n* aff the*m* finge oc huru ma*n*ga hesta hors öxn oc köö ffaar oc swiin gäss oc höns j hwario*m* affwels gardheno*m* war*e*

Jtem hwru ma*n*g clost*er*sens stodhors oc ther*is* 73 v.
aff födha war*e*

Jtem hwru ma*n*ga lest*er* korn oc affradz peni*n*g*a* h*er* j öst*er*götland falla aff clost*er*sens landboom

Jtem hwrw ma*n*ga lest*er* korn Clost*ers* ffaar aff wplando*m* sudh*er*ma*n*na land oc wäsma*n*naland oc aff näreke affradz peni*n*g*a* järn smör oc hwmbla

Jtem aff allo*m* Clost*er*sens kwärno*m* oc ffiskewatno*m*

Jtem hwru myk*i*t peni*n*g*a* ingield smör honogh oc lärifft clost*ri*dh haffw*er* j smalandom j wärm[lan]de j ölande

Jtem aff allo closte*r*zens ränto j west*er*götlande badhe smör oc körn oc peni*n*g*a* qwarno*m* oc ffiskewatno*m*

Jtem scall abbatissan göra räkinskap hwru mykit malt hu*m*bla hwete myol roghmiöl bywg-

myöl gryn salt sild oc and*ra* fiska smör osta nötaköt faraköt oc fläsk atgaar om aridh inna*n* j clost*r*eno

Jtem hwru mang hu*n*drat alna wadhmal syst*er* oc brodh*er* tagha til clädha om aridh

Jtem hwrw myk*i*t wiin wax rökilse til offläte bakas om aridh

Jtem hwru myk*i*t gwl silke oc lärifft som köpis til mess*e*clädhe

Jtem hwrw myk*i*t korn malt myöl fisk salt köt fläsk so*m* ffortäris oppe j hionagardheno*m* oc smör oc swa j affwilz gardhomen

Jtem huru mang däk*er* hudh*er* ffarskin bwkskin oc la*m*bskin so*m* falla om aridh Oc hwat so*m* görs j skoo oc til skin kywrtla oc and*ra* widh*e*rthörfft*er*

Jtem mang ffat iärn som smidhas oc manga läst*er* kool som til clost*er*sins nytto ffortäris

Jtem hwat so*m* ärffwodhis ffolke giffs til löna hwa the heltz äro so*m* clost*er*sins nytto göra

Jtem hwat som kostar oppa widh om aaridh badhe til spijsni*n*g oc lön

Jtem hwat tighilhwsit kostar om aaridh oc th*ä*r fall*er*

Jtem hwrw myk*i*t ärffwodhis folke giffs om aridh särdel*is* j hwario embete timb*er*ma*n*no*m*
74 r. skomakaro*m* oc ther*is* sweno*m* | smidheno*m* oc hans sweno*m* Akirsweno*m* fiskaro*m* fähördho*m* bryggiozom bakezom oc myölkedeyom wäffwerskom oc portpilto*m* oc träagardz ma*n*nom

Jtem sätis särdel*is* j räkinskap hwat som waro*m* budho*m* ffaas til tärispäni*n*g*a* ell*er* and*ra* widh*e*rthörfft

Jtem om nakra eenka*n*neligha gaffwor giffwas nakro*m* ffrämmanda

(Efter Riksarkivets cod. *D 11.*)

---

4. Om konventens årliga tarf af kost och föda.

Th*ätt*a här efft*ir* sc*ri*ffwat staar widh*er*-thörff badhe*n* *co*nue*n*te*n* syst*ra* oc brödh*er* jnna*n* til arligha*n* til kost oc ffödho oc mi*n*ne ku*n*no the ey wel haffwa ept*ir* thy th*ät* owirlacth är (74 r.)

Först til brödh x lest*er* rogh
jtem hwete ij lest*er*
jtem til öl xxiiij lest*er* malt
jtem til bywgbrödh oc gryn iiij lest*er* korn
jtem til hu*m*bla xiiij skipp*un*d
jtem smör xx tu*n*nor
jtem nöt Cxx
jtem ffaar ccc
jtem fläsk ix skipp*un*d
jtem salt ij lest*er* oc ij tu*n*nor
jtem osta C pu*n*d
jtem Ärtir iiij tu*n*nor
jtem bönor ij tu*n*nor
jtem hoffwdskwren thorsk iij lest*er*
jtem spit fisk vij thusand
jtem skaniska siil ij [1½] lest
jtem spiki lax CC

jtem salta*n* all j [½] lest
jtem finzska gäddor vij skipp*und*
jtem saltan norrabotn lax j [½] lest
74 v. jtem torra*n* aal xx timb*er*
jtem oleo j [½] tu*n*no
jtem pipar x p*und*
jtem piparkumen xv p*und*
jtem saffran j p*und*
jtem fikon en korgh
jtem lök iiij skok
jtem honogh ii tu*n*nor
jtem sinap ij tu*n*nor
jtem talgh iiij skipp*und*
jtem wax ij [1½] skipp*und*
jtem rökilse eth liffsp*und*
jtem pappir eth riis
jtem messo wiin ij [1½] tu*n*no

(Efter samma handskrift som näst föregående stycke.)

Ändringar (i hdskr.) och rättelser (af utg.).

Sid.	rad	
283	1	gudz *tillskr. öfv. raden.*
284	28	samthykkiom *tillskr. på skrapadt ställe.*
285	16	*efter* foresyn *orden* ok ey ware forskyllan *öfverstr. i hds.*
—	18	framsat *genom öfverskrifning ändr. fr.* foresat
286	16	*efter* for *ordet* thy *öfverstr. i hds.*
—	32	» Ok *orden* manom ok *öfverstr. i hds.*
287	7	» werlzlica *orden* älla likamlica *öfverstr. i hds.*
—	13	» godho » äptir waare konunxlike makt *öfverstr. i hds.*
—	20	*orden* oc rätte *tillskr. i margen.*
288	1	haffua *tillskr. öfv. raden.*
—	4	*orden* ordh fran ordhe *tillskr. i margen.*
—	30	*efter* Alla *de felskrifna orden* thässen forsc *öfverstr.*
289	14	ey *r. fr.* j
290	1	*efter* en *ett felskr.* scrif *öfverstruket.*
291	15	oc *r. fr.* aff
—	18	*efter* j *orden* österland göt *öfverstr.*
—	—	clostersens *r. fr.* closterseen
292	26, 27	*orden* oc hans *2 ggr i hds.*

Efterskrift.

Af ofvanstående fyra handlingar rörande Vadstena kloster är den första aftryckt efter originalet i Riksarkivet, den andra efter Uppsalahandskriften **C 46**, som finnes beskrifven af utgifvaren i Bilagan till Sv. Fornskr.-sällsk:s årsmöte 1906, s. 147—150. De två senare aktstyckena här ofvan äro utgifna efter Riksarkivets cod. **D 11**, beskrifven af utg. i Bilagan till S. F. S:s årsmöte 1911, s. 239—242.

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1915.

VADSTENABRODERN PEDER MÅNSSONS BREF PÅ SVENSKA FRÅN ROM TILL VADSTENA KLOSTER 1508–1519

EFTER ORIGINALEN I SV. RIKSARKIVET OCH UPPSALA UNIV.-BIBLIOTEK

UTGIFNA AF

ROBERT GEETE

STOCKHOLM 1915
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
[143625]

1.

1508 d. 7 december. Rom.

Aue maria gracia plena

Jhesum christum lydhne*nn*as spegil m*ädh* alle redoboghinheth ho*n*om äpt*er*fölya, Älskeligh*e*n samsyskan j gwdhy w*är*doghens vitha hwrw war r*e*sa haffw*er* sigh förlwpith til tessen tidh, Försth warj gwdy loff ath wj ko*m*mom wäl gönom danma*r*k oc taladom widh*e*r jnga h*e*rra, oc jnthe fingom wj war b*r*eff j gen aff konw*n*genom, Til lybech ko*m*mo*m* wj oc fw*n*nom he*n*rich fanbwske*n* he*m*ma. Än ey en smapäni*n*gh fingo*m* wj aff ho*n*om, a*n*nath loffwade han oss j wisby. oc teslikis h*err* a*n*ders swe*n*so*n* j stokholm som wj tha st*ra*x sc*ri*ffwadom edh*e*r til fran lybek wm j the b*r*effwen fingen, Ha*n* sagde segh haffwa betaladh ande*r*s swe*n*sone tha han war senasth j stokholm. Än wm sidh*e*r loffwadhe han oss ath waare th*et* swa oss gyord*is* behoff ändelika gwl tha wj ko*m*mo*m* til rom tha wille ha*n* th*är* m*ädh* hyälpa oss ey för h*err* andersa swänso*n* wäghna wthan til kärlikith lan pa en tidh. oc sc*ri*ffwa th*et* wp per banchos, Än g*u*d han seer wäl all hyärtha. wj trom at th*et* war ey a*n*nath än en förhalan, oc th*är* m*ädh* forom wj aff lybech

jnfra octauam natiuitatis marie [ɔ: 9—15 sept.]. oc helbrygde ko*m*mom *mädh* *gu*dz försyn til rom in octaua omnium sanctorum [8 nov.], fw*n*no*m* fratrem bartollum j sancte birgitte hwss, Än tha likowäl ärw än nw fira hwss j kiiff oc daglike trätto före rätteno*m*, thy aduersarij the haffdo wthleghth hwsen til fira mans aldra hwar äpter a*n*nan, oc när the sagho ath han som th*e*m wthleyde warth offwirwo*n*nen oc affkörder räddos the wm sigh. oc jmpetreradho swa aff paffwano*m* ath th*et* the haffdo legth skwlle fasth bliffwa *mädh* th*e*m, the fingo th*ä*r bwllas oc ja wppa, oc th*ä*r hängia lithes mädh*e*r än nw daghlika, Jtem th*e*n anthonius förste aduersarius anthwardhade eno*m* a*n*drom rikare*n* sin räth oc flydhe borth, oc sägx nw ath ha*n* är dödh*e*r, Och thy kw*n*no*m* wj ey faa päni*n*gana j gen som oss borde aff ho*n*om som är öffw*er*wonnin, Thy sc*ri*ffwo*m* wj nw til he*n*rich fan bwsken ath han ey skal försyma ath sä*n*da oss hiith th*et* gwllith. Är th*et* swa ath wj jntheth fango*m* aff ho*n*om nw. tha wilyom wj aldrigh meer kräffya ho*n*om. wtha*n* ga til th*e*n wj gwllith anthwardado*m* j stokholm. Och th*et* fa j wita j waar *mädh* gwdz hyälp thy förra dirffwoms wj ey giffwa oss til wägh*e*n nokor waar*a* ath fara hem. thy bergh*e*n ärw ondh ath fara swa ars, Jtem Hospitale*n*s jngedöme ärw mästh all bortho, oc näpligha är en godh seng j hwseno, Hwath som qwarth är th*et* wilyo*m* wj framdel*is* sc*ri*ffwa ed*er* til, Jtem sc*ri*ffwo*m* wj til hans köni*n*g j lybech ath han skal kräffya oss the su*m*mona aff he*n*rich buss*en*, oc sända oss he*n*ne per banchos, wm ha*n* far he*n*ne, Far ha*n* he*n*ne ey tha skal han

sc*r*iffwa edh*e*r til hwath he*n*rich swa*ra*, oc swa magh*e*n j kräffya h*err* anders swe*n*s*on* j stokholm pa wa*ra* wäghna säya*n*d*is* ho*no*m th*et* ath betala ha*n* oss ekke swa fwlth oc wiktogth gwl j gen oförtöffrath tha skal ha*n* wä*n*tha segh eth bantz b*r*eff oc sätyas wtha*n* kyrkyo. Oc take*n* th*ä*rför*e* jnga andra plwndh*e*rwaro äll*e*r betalni*n*gh, Jak sc*r*eff ho*no*m yt*er*ligha nogh til th*ä*r wm aff watzste*na*, oc ha*n* wiste oss til he*n*rikke oc he*n*rich wisar oss til a*n*dersa likerwisth som the willo haffwa oss för sin lekfoghil, Än sc*r*iffwe*n* hans köni*n*gh til ath han wnsäth*e*r oss m*ä*d*h* nokoth gwl. tha faam wij th*et* wäl aff ho*no*m til lans til en tidh, Jtem war*um* wj j mariobo klost*er* j tre nätt*er* th*ä*r star wäl til jn obseruancia. Jtem j marie waldh j twa nätth*e*r th*ä*r är th*et* haffsambth, Jtem j marie may j tyo nätth*e*r th*ä*r är alsting*is* goth reghlahaldh. The waro gladhe ath ware ko*m*mo oc mykith atspordho de obseruancia et ritu monasterij nostri, Th*et* clost*r*ed är ey wta*n* try oc xxx ar ga*m*malth Än the haffwa ena liberiam firasi*n*nom ypparen än j watzsten*a* är, Abbatissa heth*e*r maria oc hon haff-w*er* g*er*ni*n*gana m*ä*d*h* the w*är*dogha na*m*pneno, The haffwa en doctorem til confessorem oc ha*n* gör fwlth för th*et* na*m*pn*i*t, Han ko*m* aff th*e*n sto*ra* stadh*e*n augusta oc förde jn m*ä*d*h* sigh fira hw*n*d-radha volumina librorum, The nödgadho oss ath bliffwa swa lä*n*ge th*ä*r oc hwila hästana vara, The haffwa lithla wpbyrdh, ey slaktha the til clostred wm arith en oxa äll*e*r koo vtha*n* altid köpa kötith pa wi*n*delagh*e*n. jnthe haffwa the a*n*nath til dryk än win oc nogh daglika, Jtem j pa*r*adyss waro*m*

wij j tre nätter. Thet rwmmith är wisselika wärdlennas paradyss mädh subtiligheth oc bygningh. Än annath prisar jak thär jnthe. wäl foro the mädh oss badhe thär oc swa the andro clostren, Och j blandh annor ärande oc widhertall wj haffdom j them allom clostromen spordhe herr pädhar jngemarj wm nokor hörde äller haffde hörth honom tala jlla wm watzstena closter The nekadho alle oc takkadho honom före thet han thär warith haffde som en godher man, Än frater johannes nicolai haffde bwdith til ath göra officium visitacionis j them clostromen oc skreff saman longa matterias läsande them til rättilse oc thet toko the til widherwilya säyandis ath the wisto wäl hwath täxthen jnnehaller för än han kom, Och willo the gerna giffwit herr pädhar jngemari beffwisnig hwrw han thär warith haffde, Jtem prosessus canonizacionis sancte katherine staar än qwar j bänken thär broder jöns honom satthe före mykith gwl, Och hwath han haffwer här wthlagth j rom pa clostersens wäghna. thet skwlen j fa witha klarligha när nokor waara hem kombir j waar mädh gudz hyälp, Haffde papa dwals här qwar j rom tha skwllom wj wäl scriffwit edher yterligaren til wm hwrw sancta katherinas ärande wille segh haffwa förlwpith wj skwlom henne jnthe glöma, Jtem haffwer oss än til tessen dagh dräghith öffwer ena, Oc godher är nw fredhen här j tessom landz ända, än skalka göra altidh j wäghommen sina gernigh mördande och röffwande them som färdas j wäghom, Än räddoghe haffwer giorth mang graa haar, Än edhra gwdelika böner the haffwa oss fredhath oc gömpth, thy wj allan wäghen forom ensambne. wtan en dräng aff köpnahaffn som gik

mädh oss daglika, Thy wärdoghens bidya swa trolika här äpter som j här til bidith haffwen, wj offwärdoghe wilyom jnthe glöma edher när herranom gwdy. Hwilkom wj edher alla samman anthwardhom mädh liff oc syäl til ewighen tidh oc sanctis petro et paulo, Scriffwit j romara stadh jn octaua sancti andree [7 dec.] vndher clostersens anthwardhada signeth:—

Brodher Pädhar jngemarj oc P. M
edhor lydhogha barn oc vnderdana

A tergo:

Venerabilibus et religiosis personis domine Anne abbatisse suenoni tordonis confessori generali totique congregacioni sororum et fratrum monasterij sanctarum marie virginis et birgitte in regno suecie hec cum debita et deuota subieccione:—

(Efter orig. på papper i Riksarkivet.)

2.

1510 d. 3 maj. Rom.

Aue maria

Jhesum christum til äfwärdelika helso oc sonligha lydno altidh, Kära modher abbatissa oc all älskelighen syskan j gwdy som jak haffwer latith edher wndherstanda til förna mädh mynom scriffwilsom flerom sinnom hwrw all ärandhe sigh haffwa här förlwpith j thesse reso, Swa wärdogens oc än nw witha ath brodher bertil är begärandhe aff edher eth goth swar ath j jw wilyen honom haffwa oc

för*e*see hwath heller j wilye*n* wthan äll*er* j*n*ne j waste*na*, Oc begärar h*är* sta j rom j hwsith m*ädh* swa skäl ath j sendhen oss baadhom eth nyth mandatum oc makthbr*e*ff til stadfästilse lydha*nd*is ath wj skwllo*m* baadhe regera oc styra jämpth oc lyka, oc jnghen waa*ra* skall nokoth göra wtha*n* m*ädh* thens andra jaa oc samtykkio, och th*är* til m*ädh* badhe göra aarlika clost*r*eno räke*n*skap aff allo wpbyrdh, Och wa*re* th*et* swa ath ha*n* fw*n*nes nokorstad*is* sidha*n* wa*ra* brothligh*e*n tha skwlle han affsätyas st*ra*x wta*n* alla gensägn, Thy han swa jmpet*r*eradhe hwsith sigh til styrilse, Oc när hith ko*m*mo tholke*n* breff oc mandatum fran edh*er*. tha säg*er* ha*n* sigh wilya wplatha oc widh*e*rsäya sin br*e*ff som ha*n* haffw*er* förw*är*ffwath sigh j thessa saker oc ey a*n*nars, Wilye*n* j oc ey th*etta* göra tha är ey andra wägha än gaa til rättha oc trättha moske j tw äll*er* try aar, oc th*är* til hörer ey lith*e*n sw*m*ma gwll h*är* j rom, oc än weth ma*n* ey hwrw all ära*n*dhe taka än tha ända, Och far*e* är wm hwsith för*e* cardinalibus, Thy tykker mik wa*ra* radh ath giffwa ho*no*m god ord oc kärligh*e*n sc*r*iffwilse ath ha*n* bliffw*er* widh*er* clost*r*ed oc staar h*är* til en tidh haffwa*nd*is makth br*e*ff aff clostreno, än ey ensambir nokoth beställa*nd*is äll*er* gör*e*, Thy th*är* ma*n* ka*n* wi*n*na m*ädh* godhom ordhom oc sc*r*iffwilsom th*är* görs ey behoff wthläggia päni*n*ga äll*er* gwl, Hwar weth han ka*n* än bätra alth sa*m*ma*n* oc göra twäfalth gawgn moth th*et* homodh han haffw*er* giorth moth clost*r*eno, Jtem h*är* för jnna*n* skal jak sta m*ädh* ho*n*om j hwsith swa som en a*n*nar gästh*er* oc jnthe raadha

m*ädh* hono*m*, Th*etta* hwsith är swa ath hwilke*n* th*et* faar ha*n* släpper th*et* nödhog*er*, Ey skwlen j troo tha likowäl ath mik är mykin glädy oc lost til ath wara h*är*, wta*n* thy jak wil nödog*er* hemfara för än alth waa*re* j godho matto laghath, Jtem cardinalen arborensis arbedhar nw j storo*m* starko*m* sywkdom wm ha*n* ka*n* faas widh*er* weth jak ey, Jtem wm sancte katherine ära*n*de kan jak jnthe sc*ri*ffwa thy bartollus haffw*er* gwllith som th*är* til skwlle, hwilkith jak fik honom j fyordh tha jak war sywker, Jtem storth örlögh tilstw*n*dar h*är* nw j jtalia thy keysaren är nw j wägh*en* m*ädh* allo makth dragha*n*d*is* moth fenedij, Thy jak haffw*er* för tilsc*ri*ffwith ed*er* yth*er*likare*n* wthtrykkia*n*d*is* wm all ära*n*de hwrw alth är tilga*n*gith görs ey nw behoff ath*er* pa nyth mall th*et* sc*ri*ffwa, wta*n* ath enasth th*et* j lägg*en* edh*er* win wm ath kalla th*et* förwiltha faarith j gen til hyordhe*n*na, Jtem ärw oc the j janwa mykith begära*n*de th*et* jak skwlle ko*m*ma th*em* til rättilse til en tidh, thy the haffwa myky*n* affgangh j reglahalleno bära*n*d*is* alle scapwlaria, oc wälya nyan confessorem generalem hwarth aar, oc han skal th*et* ath*er* wedh*er*säya när aarsdagh*en* ko*m*bir, oc brödh*er*na gaa daglika wth j byn, oc w*är*dzfolk jn til th*em* när th*em* täkkes oc ätha m*ädh* th*em* j co*n*wänthstwffwo*n*ne, Thy th*är* stodho brödh*er*na j lx aar wta*n* systra, oc nw ärw syst*ra*na alle fwlko*m*pnadhe j sith taall oc halla wäll th*et* th*em* bör som the wnd*er*standa, Än jak tror ath thaa haffwith alth torkas oc linx bliffwir blindh*er*. oc leyaneth bliffw*ir* rädh. oc haren dyärffw*er*. tha bliffw*er* godh obseruancia oc reglagöma

h*är* j walandh Thy brödh*e*rna seya segh swa g*är*na wilya höra en dyäffwl som ena syst*er* sywnga etc^{ra} Än g*u*d rätthe my*n* egh*e*n m*ädh*brodh*e*r b[artollum] oc ledhe war ära*n*de til en godha*n* ända h*är* j rom, til januam haffw*er* jak jnga akth, thy the haffwa reglana oc alth besc*ri*ffwat Jtem latinus haffw*er* all jnst*r*vme*n*then som lydha pa hwsen, Oc är hwffwodh fiende moth bertillo ä hwrw th*et* lyktas, jak takkar ho*no*m alzjntheför*e* th*et* ha*n* haffw*er* p*ro*cureratb oc brygth, thy ha*n* stä*m*pladhe th*et* ath bartollus skwlle jmpetrer*a* sigh hwsith etc^{ra} Jtem täss wär paper och blek är alth fördyrth när edh*e*r, H*är* m*ädh* edh*e*r liiff oc syäl befalla*n*d*is* alzmektogho*m* gwdy oc sanctis petro oc paulo til ewigh*e*n tidh, Sc*ri*ffw*i*t j rom anno dominj 1510 pa hälga kors dag jnuencionis [3 maj]

Brodh*e*r Päd*er* Mans*on* aff wast*ena* clost*er* nw wa*ra*nd*is* j rom edh*e*r wälwilioge tyänar*e*

A tergo:

Renliffwis oc gwdhelikom personis frw Anne fickess dott*er* Abbatisse Brodh*e*r Swän tords*on* Confessorj oc allo*m* älskeliko*m* systro*m* oc brödrom j watzst*ena* clost*er* sancte brigittes ordan j Swä*ri*kis rike kär[ligh]a th*etta* b*re*ff

Öfverst på baksidan, af annan hand än P. M:s (tillskr. i Vadstena?):

fratris Petri magni qui adnunc habet spem de bartollo

(Efter orig. på papper i Riksarkivet.)

3.

1512 (eller 1511) d. 26 maj. Rom.

Jhesum christum til helso. oc lydhno tilbörlika, Käre fadh*er* confessor oc älskelike brödh*er*. Jak haffw*er* wndh*er*standith edhor sc*ri*ffwilse oc begäran, Än jak är swa beky*m*bradh*er* nw pa the*n*na tidh*e*n *mädh* myklo oroligheth til ath ko*m*ma til lagx *mädh* jnquilinis ath jak ey kan swa*ra* edh*er* fwlbordelika som jak wille oc tilbordhe, Jtem waren j oc begärande judices delegatos pa th*et* laxafiskith, oc weth jak ey hwilka biscoppana äll*er* domp*r*osta j wilye*n* th*är* til haffwa, Ey weth jak hell*er* hwa som nw haffw*er* äll*er* hindrar th*e*t fiskith mädhan h*err* erich twreson är dödh*er*, Wil gwdh ath rikith ko*m*bir til roligheth, oc jak ma liffwa. oc än ko*m*ma til bätre mattho *mädh* th*etta* hwsith. wa*re* fiendha som th*är* he*m*ma göra waro clost*re* öffw*er* wälla oc oreth the skwla th*et* wäl giffwa j geen om paffwa*n*s makth räkker tith hem til swärg*is*. Thy take*n* ey til mistykkes th*et* jak ey nw kan fwlbordha edhra begäran. tha likowäl haffwir jak wäl wndh*e*rstandith edhor sc*ri*ffwilse, Är th*et* swa h*err* pädhar jngemarj sc*ri*ffw*er* sigh wilya hem tha förswmen ey sändha mik en a*n*nan brodh*er* aff p*re*sto*m*men. oc helsth h*err* niels amw*n*dj, Jtem förswme*n* ey ath förhöras när nokre thädhan fara aff rikeno hiith til rom, oc lath*e*n mik faa edh*er* sc*ri*ffwilse. Edh*er* h*är* *mädh* alzmäktogho*m* gwdy

befallland*is* Sc*ri*ffwit j rom xxvj dagh*e*n j mayo manadh

Brodh*er* Pädhar M edhar onytthogh*er* tyänar*e* nw j rom

A tergo:

Renliffwis oc gwdhelik*om* personis ffadh*er* h*err* Niels rafwaldj confessori oc allom brödhro*mm*e*n* j watzstena closth*er* k*är*liga th*et*[*ta*] br*e*ff

(Efter orig. på papper i Riksarkivet.)

4.

1512 d. 6 okt. Rom.

Allom th*e*m th*etta* br*e*ff he*n*dh*er* föreko*m*ma Helsar Jak Brodh*er* Pädar mans*on* procurator Wthsändh*er* aff Wastena closter oc nw förestandar*e* j sancte Birgittes hwss j Rom kärliga j h*err*ano*m* jhesu christo, Th*et* skal allom swa andelikom som w*är*dzlikom p*r*elatwm Biscoppwm oc strengo*m* wälbyrdogom h*er*rom j Swärikis rikes raad m*ädh* th*etta* wppna b*r*eff with*er*likith wara, hwrw ledhes nw j tessen nästa viij förlidhen aar Watzstena clost*er* oc th*etta* hwsith sancte Birgittes h*är* j rom är betwngath swarlika oc än betw*n*gas m*ädh* wrangwisa me*n*niskios genstridilse clostreno m*ädh* storo*m* sw*m*mom vtlagda til hwsse*n*s ath*er*ko*m*mo j godan stadgaför*e* fatigha pelag*ri*mas hwilo oc h*är*berge so*m* ko*m*ma aff swärike, Hwilkith hwss haffde

warith frith oc oklandrath fran sancte Birgittes tidh j halffth a*n*nath hw*n*drath aar, Hwar gwdh gaff sancte Birgitte mangh wppe*n*barilse, oc kalladhe he*n*ne aff tesse w*är*dl etc[ra] wppa th*et* godhe men magha öffw*er*wägha oc wnderstanda thessen clostersen*s* twngha scriffw*er* jak th*etta* br*e*ff, Nw viij aar sidhan vthsändos aff wastena co*n*wenth twa brödh*er* hiith til rom ath anama hwsith sancte Birgittes som warw Brödh*er* Pädhar jngemars*on* oc Johannes nicolaj, The fwlko*m*pnadho resona til rom oc ko*m*ma ath*er* til clostredh oc jnthe fingo aff hwseno som the waro äpth*er* sä*n*dhe, Th*är* nästh wthsändos Brödh*er* Johannes nicolaj oc brodh*er* bertil, Tha kom then andre hem ath*er* til clostredh, oc th*e*n andre bleff j rom oc litigeradhe ath wi*n*na hwsith j gen oc war lagdh*er* j järn och fängilse för*e* lygn skwl oc haffde när misth liffwith, Tha haffde en som heth Anthonius de castro sancte Birgittes hwss j tw aar, oc tha han sa ath lagh*en* oc rätth*en* gi*n*go ho*n*om j moth tok han kalka oc selff clenodia. oc alth th*et* som nokoth dogde j hwseno war oc foor aff rom hem til frankarike sätyand*is* en a*n*nan ondan oc mäktogan fienda j sin stad j hwsith som heth*er* Johannes Joncheth, Han war j hwseno til thes ath tridhie do*m*men war giffwin wppa hwsith oc dö*m*pth clostreno j gen, Han tok tha hwath som ath*er* war j hwseno för ä*n* han war wthdriffwin m*ädh* w*är*dz makth m*ädh* do*m*menom, Framdelis wthsändos aff co*n*wentheno twa brödh*er* för sa*m*ma sak til rom som var Brodh*er* Joghan mathej oc jak pädh*er* M:, oc wordhom gripne j syönom oc näkthade fördoms jn

til gothlandh hwar wj waar*um* en winth*e*r Sidhan fördhe til danmark för*e* högborin h*er*ra konw*n*gh hans, oc hans nadh gaff oss lösa lathand*is* fara hem til wastena oc ey til rom, Framdel*is* wthsä*n*dhes ath*e*r brodh*e*r pädhar jngemars*on* oc jak p m för*e* sa*m*ma förnämda sak skwl til rom, oc ko*m*mand*is* ffram fw*n*nom Brod*er* Bertil tha haffwa fangith hwsith litige*ra*nd*is* j the jamfasto try aaren, Oc haffde han ma*n*gh gäl pa clost*er*se*n*s wägna aff sako*m*men oc täri*n*ge*n*ne fangit, oc thy fingo*m* wj ho*n*om strax til ath bethala *mädh* cxxx ducatis j gwl. förwtha*n* wäl andra hw*n*dradha gyllene ha*n* förde syälffw*er* *mädh* sigh anthwardath aff co*n*we*n*theno tha han wthfoor, Än thy th*e*n Bertil war ey swärikis jnföddh*e*r man lydde han sino*m* landz ma*n*no*m* tyskom. och dyäffwlse*n*s jnskywtilse förw*är*ffwande *mädh* the gwlleno wj ho*n*om fingo*m* starka bwllas aff paffwano*m* oc hwsith til sina handh oc styrzlo. oc likowäl alth lönlika, oc bethaladhe jnthe aff gello*m*men, Tha foor brodh*e*r pädhar jngemars*on* aff rom aktand*is* sigh hem til clostredh Wast*ena*. Och äpth*e*r noko*n* tidh wthestängde brodh*e*r bertil mik aff sancte Birgitte hwss förw*är*ffwa*n*de sigh affläggia ordanse*n*s klädhybonath, oc swa regeradhe han hwsith som han wille oc ey som ha*n* skwlle, jac matte tha lära twlomodh som jak kw*n*ne ey haffwa*n*d*is* päni*n*ga hwss äller math, Sidhan kom hedh*e*rlike*n* ma*n* mestar jon e*r*ichs*on* aff wpsala hiith til rom, Han lanthe mik xxx renska gyllene til ath resa sakena moth bertille *mädh* som jak oc giordhe oc gingom til rättha wm hwsith eth halffth aar jn rota, Tha he*n*de th*et* swa

ath förnä*m*de brod*er* pädhar jngemars*on* kom ath*er* hiith til rom äffth*er* clost*er*sens befalni*n*gh, oc swa äpth*er* godha ma*n*nas raadh oc mäclan giordom wj badhe *mädh* bertille ena sämyo loffwa*n*d*is* ho*no*m ena sw*m*mo päni*n*ga arlika giffwa j tywgw aar, äll*er* ho*no*m för*e*see j watzst*ena* clost*er* oc förw*är*ffwa förlatilse br*e*ff aff co*n*we*n*theno th*är* sa*m*ma stadz för th*et* han tha giorth haffde, The sämyan war oss ey täk ath göra wthan nödhen dreff oss th*är* til, Thy bätre är ath mista en fingre*n* än alla handena, Annars haffde han wplatidh hwsith oc sina bwllas j cardinale*n*s hendh*er*, oc fongith ho*no*m possessionem, oc th*är* til *mädh* the jnstrume*n*th som lydha wppa hwsith, oc cardinalen haffde g*är*na giffwith ho*no*m ena sw*m*mo päni*n*ga äll*er* arlika räntho, oc swa haffde bertil farith hädhan aff rom, Tha haffde oss warith onth ath ganga til rätta moth cardinaleno*m*, thy onth är gapa moth ognxmw*n*neno*m*, oc moske aldrigh ko*m*mith til hwsith j gen, äll*er* th*et* haffde gwllith warth liiff, Oc fingom wj fornämde bertille xxx gyllene strax oc anamadom hwsith oc possessionem pa watzst*ena* clost*er*s wäghna som th*et* tilhör*er* wndh*er* my*n*doga notarij jnstrumenth, Oc swa haffw*er* jak th*et* nw regerath sköth wardande eth aar, Oc bertil for nidh*er* til hildensim th*är* han är födder etc^{ra} Nw w*är*dogaste h*er*rar. h*är* aff alla tessa resorna oc wthfärderna fira, aff watzst*ena* clost*er* magh öffw*er*wägas wm brödhro*m*e*n* *mädh* viij hesta oc kosth oc täri*n*gh til rom standh*er* päni*n*ga. oc tw*n*ga, Tha likowel procuratores aduocati. sollicitatores. notarij oc cursores haffwa mykith me*ra* fangit pa

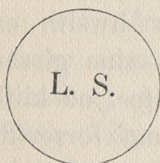
sin del j sake*n*nas framgangh, Oc tha är w*är*sth ath hwsith war sköfflath oc blottath oc aduersarius ry*m*de til a*n*nor landh oc jnthe betalade, Jtem storth jämbir war ath wthländny*n*ga swa fördärffwado sancte Birgittes hwss, Tha likowel giordho the th*et* the kw*n*no oc waro oss jnthe goth pliktoge, Större harmbir war ath th*e*n som brodh*er* war bewiste sigh försth wäl oc ey lykthadhe alsting*is* sigh til priiss äll*er* clostreno til fro*m*ma, Tha likowäl är th*et* twlande thy han war wthlendhsker oc aktade sith eghith besta, Nw aldra största jämbir oc harmbir är th*etta* ath th*ä*r jak tänkthe mik wara j roligheth ko*m*me*n* ath alle wthländske men ath*er*-[wändo ath] stridha wppa hwsith sancte Birg*i*ttes tha böryar waar eghen jnfödder man h*err* jons magnj aff skäni*n*ge canich j linköpw*n*gh [ath litigera pa] sa*m*ma hwss säyand*is* sig th*et* haffwa aff paffwano*m*, som förnä*m*de Anthonius. Johannes Joncheth oc bartoldus sagde, Jak [. . . . . a]ff wpsala som wnsatte mik päni*n*ga til lans ath wi*n*na hwsith j geen, han beffwiste sigh wa*ra* en godhan sw[ärikis man. . . .]ghar jak oc härra jöns aff skäni*n*ge som hwsen[o] haffw*er* alth redho m*ädh* sino*m* lites skadath en hop [. . .] päni*n*ga, thy officiales göra jnthe olegdhe här j bewisar han sigh ey som en swärikis ma*n*, thy han trakterar m*ädh* a*n*drom hwsse*n*s fie*n*dom wilya*n*d*is* m*ädh* the*ra*s hyälp fa hwsith säya*n*d*is* Ä hwa som hwsith haffw*er* jkke skwla mw*n*ka haffwa th*et*, Han ser hwssens fatigdom oc weth hwath wastena clost*er* haffw*er* här nw j förlidh*e*n aar kosthwarth ath wi*n*nath j gen, oc thy skwlle ha*n* hell*er* warkw*n*na

sigh th*ä*r öffw*er*, oc ey läggia saar wppa saar, Än han menar ath watzstena clost*er* skal nw wara ledzse ath affwärya läng*er* thessen orätth*en*, och tänker th*et* han skal st*ra*x fa hwsith jnswepand*is* andra saker oc förgyller sina g*är*ni*n*gh th*ä*r m*ädh*, Th*et* haffw*er* watzste*na* clost*er* förskyllath för*e* th*en* godwilya ath th*et* haffw*er* vnth th*etta* hwss til fatiga pelag*ri*mas hwilo aff swärike ko*m*ma oc haffwa h*är* härberge, oc arli[k]a sänth hiith päni*n*ga böker oc ornamenta, och gyorth stora*n* kosthnath, oc ma*n*ge brödh*er* waagath sith liiff, oc jak lidith h*är* mykith onth Och nw säth*er* mik jn för*e* war hälga fadh*er* paffwan ath jak är en apostata, Ware jak en wthländsker ma*n*, äll*er* ey my*n*delika aff clost*re*no äpth*er* wara hälga reglo oc priuilegia aff myno*m* öffw*er*sta fö[r]man wthsändh*er* m*ädh* b*r*eff oc skäl. tha skwlle han swa göra som ha*n* gör, Äll*er* r[e]gerade jak hwsith äll*er* mith liffw*er*ne a*n*nars än mik borde, Äll*er* wnfangade ekke peleg*ri*mana. tha skwlle han th*et* wnderwisa myno*m* öffw*er*sta j watzstena ath han mik hädha*n* kallade aff hwssens styrilse, oc jak gladelika ko*m*ma wille, oc ey ga til kiiff lathand*is* officiales löpa borth m*äan* hwssens päni*n*gom m*ädh* hwilko*m* jak skwlle byggia nokoth j hwseno, Thy mik böör ath göra th*et* jak är äffth*er* sändh*er* oc a[th affwäry]a clostersens oräth til thes jak gen kallas [oc wil] jak mik bewisa en swänskan man moth th*em* fatiko*m* här ko*m*ma, som jak skywth*er* mik thil th*em* h*är* haffwa warith aff swärike j th*etta* aarith som jak haffw*er* reger*a*th hwsith, Oc haffwa h*är* warith nw j aar xviij aff swärike oc xij aff danmark, so*m*me haffwa leghath

j hwseno ij manadha, so*mm*e xiiij dagha oc so*m*lige ena wika, hwar äpt*er* sino*m* wilya, Nw bywdh*er* förnämde h*err* jöns ath lites som han haffwir böryath moth hwsith skwla swa hängia oss j mellen eth jamfasth aar omkri*n*gh säyand*is* sigh wilya sc*ri*ffwa til co*n*we*n*tith j watzstena wmhörand*is* än the wilya fa ho*no*m hwsith *mädh* godo, Annars tha aarith är wmgangith will ha*n* ath*er* wpbörya sa*m*ma kiiff oc lites moth hwsith, Än tha likowäl hwilke*n* en a*n*nan skal jägha ha*n* skal syälffw*er* fasth löpa *mädh*, oc jak hoppas ath sa*n*ni*n*gen bliffw*er* oc sancta Birgitta beholdh*er* segh*er*, jak menar ath linköpw*n*gx domkyrkia mäktar wäl ath födha h*err* jöns. ath ho*no*m ey tarffwas göra nokoth p*re*stagäl aff tesse hwseno, äll[er] p*re*bendo swa ath th*et* bliffw*er* äffw*är*delika jmpetrabile när nokor döör h*är* wth, Jngen war th*en* riker äll*er* fatigh*er* j swärike som wille kostwäria en päni*n*g wppa ath wi*n*nath j gen, Än nw fi*n*nas wäl ma*n*ge som hwsith wilya haffwa, swa plägha oräthwise me*n*niskior ey wandha hwa kona ägh*er* äll*er* he*n*ne födh*er* om winthre*n* när the fa myölkena wm so*m*mare*n* aff henne, Th*etta* hwsith är ey gäl äll*er* p*re*benda. wta*n* swa eghith hör*er* til watzst*ena* clost*er* som a*n*nor godz clost*re*d ägh*er*, oc thy satthos altidh w*är*dzlike lekme*n* j försto wphoffweno aff clostreno h*är* til ath regera hwsith oc ey p*re*ster, Swa war oc senaste her pädhar henrici lekma*n* hiith sändher aff co*n*we*n*teno som war oqwämer til ath warda p*re*st*er*. thy han war ma*n*drapa*re*, oc swa reger*a*de han hwsith ma*n*gh aar til thes konwngh Cristiärn ko*m* hiith til rom, Han

war hördher mädh paffwanom oc flyde honom loff til ath warda prester oc jngenstadz messa wthan här j hwsith Än gwd hans syäl förlaty han giordhe oc ena misgärning moth wastena closter som andr[e] haffwa oc giorth thär hwsith haffwa regerath som jak haffwer läsith thär hemma j clostersens annalibus oc tänkiobok, Jtem ärw oc somlike j swärike thär tänkia oc mena ath then warfrw päningen äller sancte birgittes päningen. som giffz til watzstena closter. äller romske päningen som kombir til domkyrkiorna. kombir hiith til thetta hwsith som aldrigh kom, oc ey häller bör ath komma, thy reuelacio ey thet jnne halder, äller the manga konwnga breffwen thär wppa giffwen ärw, fföre hwilken warfrw päning daglika wppehaldz stoor syälarökth j watzstena enkannelika thär före, Oc swa menar förnämde här jöns ath före then päningen är hwsith en prebenda thär mädh stiktadh hallandis sina gissan före sannigh. oc wpreser thär wm lites. oc kiiff, Äpther thet swa är alth j sanningh som förscriffwith standher, oc mykith meer wm thetta fatigha sancte birgittos hwss här j rom, Bidher jak ödmywklika alla andelika oc wärdzlika prelatha biscoppa oc ärligha herrar riddara oc menogha rikesens radh j swärike ath the wärdogas scriffwa hiith til förnämda herr jöns magnj aff skäninge bywdhandis oc bidyandis honom jnthe hindra mödha clandra äller qwälya thetta sancte birgittes hwss ythermera görandis thär wppa kosthnadh oc rikesens jnbyggiarom thär mädh skadha. oc riktandis cortisanos, Annars rädis jak ath theth skeer som scriffwith standher Nec mihi nec tibi etc^{ra} Hwilkith gwd

förbywde, Jak haffw*er* wäl fautores h*är* j rom, oc är jak jnthe ärolöss m*ädh* th*et* jak bär kappo*na*, Jak weth wäl th*en* tw*n*ga som rikith haffw*er* ath bära, oc thy ka*n* jak ey hyälp bedhas til nokra bygni*n*gh aff rikeno. Än tha ath aff them förmero lagha kiffweno som war wm hwsith jak haffw*er* än ath bethala fira hwndrada ducata, förwtha*n* th*et* th*e*m bartollus skal haffwa wm han kan th*et* faa etc^{ra}, Jak hoppas ath co*n*wentith glömer snarth alth th*et* so*m* clostred haffw*er* kostad h*är* wppa oc ko*m*bir alth j ena godha mattho m*ädh* edhras allas rikese*n*s radz sc*ri*ffwilse ath fienden stä*m*mer oc wändh*er* ath*er* ath kiiffwa gwdy til hedh*er* oc sancte Birgitto, oc fatiko*m* me*n*niskio*m* til hwilo oc bestandh oc roligheth Sc*ri*ffwith j rom Arom äpth*er* g*u*dz byrdh 1512 sexta die mensis octobris

Jta est Ego frater Petrus magnj de monasterio Vatzstenensi quod protestor manu propria jn euidenciam premissorum

(Efter orig. på papper i Riksarkivet. Spår af ett sigill finnes.)

5.

1512 d. 6 okt. Rom.

Jhesum christum til helso oc lydno*n*nas äpth*er*fölgilse Kära mod*er* abbatissa fadh*er* Confessor oc alle systra oc brödh*er* j gwdy w*är*doge*n*s witha

th*et* jak oc my*n* *mädh*brodh*er* h*err* p[etrus] j[ngemari] ärwm helbrigde gwdy warj thes loffwadh*er*, oc fingom wj brödra*n*nas adhenastha sc*ri*ffwilse *mädh* tessom b*re*ffwisara aff norge är, j hwilko*m* sc*ri*ffwilse j rördh*e*n wm nokor b*re*ff som sändh ärw aff watzstena som lydha wppa bertils wägna etc^{ra} oc aff th*e*m haffwo*m* wj jnthe än meer vnderst*a*n*d*ith oc ey ärw än framko*m*myn, Jtem wm nokra personas vagabundas. hwar th*et* är withom wj jnthe, h*är* ärw jnge ko*m*pne, Jtem wm nokra p*re*sc*ri*pc*i*on äll*er* häffdh etc^{ra} Swa pwnctatim tok [...] j breffweno articuli, och wito*m* ey hwar th*et* lydh*er* wppa, Än moth häffdh skwlle klost*er*sens ä*m*betis men altid haffwa til sidz at göra p*ro*testac*i*on auctenticam wnd*er* my*n*dogh jnsigle, oc b*re*ff när the waaro pa tingh äll*er* til rätto wm nokor clost*er*se*n*s ärande när the fingo ekke ändogh swar wppa dom äll*er* lagh. tha matte ära*n*dith hä*n*gia oc ald*ri*g worde prescripcio, Oc th*är* göre*n* ena formam alme*n*nelika til. När ärandit ko*m*bir hith tha wil jak förspöryas wm remedium th*är* til, Possessor male fidej etc^{ra} th*et* är jw pläghath hyälpa, Jtem som jak sc*re*ff edh*er* til *mädh* hans sc*ri*ffwa*re* aff linköpw*n*g om hwsith oc *mädh* swen swarffwa*re*, hwrw h*err* jöns magnj aff skäni*n*ge wil litige*ra* pa hwsith, oc nw sägh*er* här jöns sigh wilya wppehalla eth aar wm kri*n*gh oc ey th*är* förjnna*n* meer litige*ra* än tha ath wj gi*n*gom til rätta halland*is* nokra terminos jn audiencia causarum rote, oc wil han sc*ri*ffwa edh*er* til forhörand*is* om j wilye*n* ho*n*om anthwardha hwsith, jak menar oc tror th*et* j haffwe*n* offtha h*är* wm tilförna wnder-

standith hwath mith raadh är och mik synes. oc täslikis haffwe*n* wthrönilse hwath j haffwe*n* oc waara föräldra j clost*r*eno aff *wär*dzp*re*sta rege*ran* oc styrilse h*är* j hwsith haffwa warith, Sc*r*iffw*er* jak raadha*nd*is edh*er* ey a*n*thwardha hwsith j *wär*dzp*re*sta he*n*dh*er*. tha moske magh*en* j äll*er* nokor tänkia ath jak gör th*et* förty jak wil h*är* syälffw*er* bliffwa oc ey hem til clostred j geen säya*nd*is ath jak wil haffwa swa langth grimoskaffth som jak är nw wan, Tha likowäl lath*er* jak th*en* sagona ga för sigh, oc när jak wardh*er* kalladh*er* wndh*er* lydno skal wäl ko*m*ma til röno, oc snarasth sagth. Mith raadh är th*etta* ath j haffwe*n* h*är* jamlika twa brödh*er* standa*n*de som hwsith rege*ra*, Jak wil förwärffwa th*är* priuilegium wppa vm edh*er* täkkis oc th*en* som förstanda*re* är kalles commissarius tocius ordinis, oc han begange hwath ärändhe ordinj tarffwas h*är* j room. Oc thy sc*re*ff jak eth wppeth br*e*ff til rikese*n*s radh klaghand*is* som j maghen läsa, oc wm edh*er* täkkis th*et* affsc*r*iffwa för*e* äffth*er*tal oc sändha til rikese*n*s raadh ath förnämdhe h*err* jöns matte faa sc*r*iffwilse oc förbywdas göra nokoth clandh*er* wppa hwsith, Ey wil jak th*et* han skal nokoth radha j hwsith äll*er* regera swa lä*n*ge jak är h*är* j rom, wäl wil jak wnna ho*n*o*m* en ka*m*ma*ra* j hwseno wtha*n* päni*n*ga äll*er* legho swa länge til thes han taker doctoratum som han haffw*er* aktadh, Än för*e*see sigh syälffw*er* kosthe*n*, Jtem jak haffw*er* nogh ma*n*gh gäl ath bethala oc läggia wth wppa hwsse*n*s wäghna som edh*er* är witherlikith. Oc thy wille jak nödogh*er* wtgiffwa ma*n*ga päni*n*ga j lites oc kiiff, Än kan th*et* ey

a*n*nars wara tha wil jak brwka laghen oc rätth*e*n som böryadh*er* är oss j mellen, Oc hwath hell*er* jak tappar äll*er* windh*er* haffw*er* mik jnge*n* nokoth före kasta. Wthan göra ärlika oc swara dyärfflika, Jtem haffw*er* jak jnte än wthtakith the xxx rinenses som h*err* jon aff wpsala h*är* jnsatte thy jak weth jkke wm the ärw th*är* hema bethalade, wtan vij gyllene tok jak oc ey meer H*är* bed*is* jak enka*n*nelikith swar wppa, skwlle än pape*re*th gälla en ducat th*är* til, thy mik led*is* nw swa offtha sc*ri*ffwa th*et* sa*m*ma, Jtem annor tydhande th*är* nokoth m*är*kelike*n* ärw nw edh*er* tilsc*ri*ffwa*n*d*is* ärw ey wppa färdhom wtha*n* scisma som jak sc*re*ff til förna *mädh* swen swarffware aff watzst*ena*, jak anthwardadhe ho*n*om oc nokor b*re*ff som skullo til nästhwedh j danma*r*k hwilke*n* so*m* waro fw*n*nen pa wägheno*m* iiij dagxledh*er* fran rom oc fördh hiith til rom j gen oc th*e*m fingo nokre se j enno h*er*bärge som kä*n*do mik oc swa fik jak th*e*m j geen, Hwar the a*n*dro b*re*ffwe*n* til edh*er* waro sändh ärw äll*er* han, weth jak jnthe aff, Takkar jak edh*er* alla oc hwarya k*är*lika för*e* E M som j älske*n* j gwdy oc ledh*e*n j rätta wägheno*m* til sin gwdh h*er*ran Jhesum christum. hwilko*m* jak edh*er* alla sa*m*man Befallar äfw*är*delika oc mik wndh*er* edhra böner oc gwdelika förskwllan, oc giffwe*n* swar lata*n*d*is* ho*n*om fa rikese*n*s radz b*re*ff som jak begärar, oc hörens för*e* wm han haffw*er* sc*ri*ffw*i*t til nokra h*er*rar som skwllo p*ro*curera ho*n*om edh*er*th sa*m*tykke wppa hwsith, Oc gören som edh*er* synes ath bästh kan wara oc bestande-

likith framdel*is*, Sc*r*iffw*i*t j rom Anno dominj 1512 vj dagh*e*n j octobrj

Brodh*e*r Pädh*e*r manso*n* aff watzst*ena* clost*er* nw förstanda*re* j sancte Birgitte hws Allas edhre ödhmywke tyäna*re* oc brodh*er*

A tergo:

Religiosis personis domine Anne ficconis Abbatisse Patrj Nicholao raffwaldj confessorj generali ceterisque fratribus et sororibus monasterij Vastenensis ordinis sancti saluatoris jn regno Suecie Suis mayoribus et dominis hoc humiliter

(Efter orig. på papper i Riksarkivet.)

6.

1515 d. 15 febr. Rom.

Jhesum christum til helso oc lydno. Werdogens witha Kära Modh*er* Abbatissa Fadh*er* Confessor oc Al älskelike*n* syske*n* j gwdy th*et* jak oc myne m*ädh*brödh*er* H*err* P[etrus] j[ngemari] oc H*err* L[aurencius] b[enedicti] maghom wäl gwdy warj thes loff. Jtem Haffde jak sänth brod*er* Lar*ens* b[enedicti] til warth clost*er* j janwa [ɔ: Genua] hwar han stod j xxxj vikwr, oc m*ädh* sc*r*iffwilsom kallade jak ho*no*m ath*er* hith j geen oc kom förste dagh*en* j februarij manadh, Oc sägh*er* han ath th*är* är ganskans god regla göma. stoor rolek oc gwdeliken styrzla etc^{ra} Jtem gissar jak th*et* h*err* P[etrus]

j[ngemari] aktar sigh til wägh*en* j so*m*mar *mädh* g*u*dz hyälp. Han haffw*er* alla syna wmhoxan wppa sancte katherine ärande haffth oc än haffw*er* wäntand*is* ath en dagh giffw*er* th*et* som mangh aar haffwa nekath etc^{ra} Jtem haffw*er* jak jngh*en* sc*r*iffwilse fangith fran edh*er* sidhan j fyordh the som waro sc*r*iffwin viij mensis may, Oc haffw*er* jak offta sc*r*iffwith edh*er* til th*et* h*är* staar wäl til j hwsith oc wäl förbätras daglika gwdy til heders, Oc än tha ath jak g*är*na ware hema j clostreno. tha likowäl wil jak ey neka ath haffwa än nokon tidh omak h*är* wppa th*et* ath alth matthe ko*m*ma än til ythermer*e* stadga och förbätrilse. wm edh*er* swa täkkes oc ey a*n*nars Jtem haffw*er* jak jngen enka*n*neliken ärande edh*er* wnderwisa pa thessen tidh wthan som jak haffw*er* förra edh*er* tilsc*r*iffwith. Edh*er* alla oc hwarya h*är* *mädh* gwdy befalland*is* oc mik wndh*er* edra gwdelika böner Sc*r*iffw*i*t j rom 1515 xv dagh*en* j februarij manadh,

Alla edre ödmywke tyänar*e* h*är* j
sancte Birgitte hws j Rom Brodh*er* P. M.

A tergo:

Religiose et venerande matrj Domine Anne fickonis Abbatisse Patrj Johanni mathie Confessorj generali ceterisque conuentualibus monasterij vastenensis ordinis sancti saluatoris in regno suecie preceptoribus dignissimis

(Efter orig. på papper i Uppsala Univ.-bibliotek.)

7.

1516 d. 5 april. Rom.

Jhesum christum til helso Kära modh*er* Abbatissa Fadh*er* Confessor oc alle älskelighe wener j gwdy w*är*dogens witha th*et* jak fik edhor sc*ri*fwilse nw j dagh som är fämthe dagh*en* j aprili manadh hwilken sc*ri*ffwin waro j wastena j fiordh xxiiij octobris. hwilke*n* breff waro alth förga*m*mwl thy the hafdo warith j wäghenom maxan j viij manadha, J hwilkom breffwom j läggen stora byrdh wppa mik ä hwath ändha th*et* kan gripa, Som j haffwen wnderwisth förnämpth och tilkallath ordensens p*er*soner halla skwland*is* capitulum generale j Marie foresth wpa sancti Pädars aduincula tidh etc^{ra} Thimen är mik ganska stäkkotter til ath nokoth h*är* jnnan förw*är*ffwa oc begaa, Oc theslikes fryktar jak ath clostren haffwa oc jngen wnderwisilse fangith aff tesso försambli*n*gh thy hwnda ätha wp a*n*nars ärande. Tha likowäl gissar jak ath th*et* ware tarfftelikith ordinj. Hafde thimen warith längre ath my*n*sto eth aar, Män jak wil göra th*et* bästa gwd giffw*er* nadhena til. oc tilfällen giffwa äffth*er* lydhne*n*nas bwd, Jtem Som j sc*ri*ffwen wm mare magnum etc^{ra} wäl with*en* j ath jak hafw*er* th*et* jnthe oc thy är mik onth th*är* wm nokra förtanka hafwa, wthan nokra andra faa bwllas haffw*er* jak h*är* de priuilegiis nostris, Än th*et* jak las aff th*em* hema j wastena wara*n*dis är mästh förgätith, Jtem til tättha ärandith, skvllen oc j haffwa giffwith mik

til kä*nn*a *mädh* edrom sc*ri*ffwilsom hwath edh*er* synes nyttogasth wara til ordansens bestandh oc rättilse etc^{ra}, Än j sc*ri*ffwen tre äll*er* fira radh*er* oc th*ä*r *mädh*. Tu autem etc^{ra} Wthan swa är ath the i mariencron closter haffwa *mädh* förakth giorth hynder pa edhra jnformacionem, thy the sändo mik fira breff som waro fran eder sändh, oc sc*ri*ffwo mik til ena lingulam Swa lydhand*is*. Fateor erubescimus pater amande nostram negligenciam, quam forsitan egre feres. et quidem digne missiua principalis tibi a patribus tuis directa et sigillis vtriusque conuentus munita et clausa de manibus nostris elapsa est. quam exacte per omnes fere monasterij officinas querentes jnuenire nequiuimus Vnde vltra quam credj possit consternati. variisque suspicionibus agitati Hoc ipsum jntimare dignum duximus. obsecrantes per uerbi dej jncarnacionem vt nobis ignoscas. quia nouit omnium cordium jnspector deus non ex proposito aut voluntate nostra jd euenisse, Hoc illi Jtem var här en brodh*er* af nadendals closth*er* som heth*er* michael oc foor hädan xxvij Marcij oc sc*r*eff jak *mädh* ho*no*m sendand*is* edher eth t*ra*nsu*m*pt aff eth brefue apostolicum oc a*n*nor ti*n*gh oc br[e]ff etc^{ra} Jak wiste jnthe tha aff tesso capitulo oc jnthe hafde ha*n* hörth th*ä*r aff j clostro*m*men th*ä*r ha*n* haffde framfarith oc warith j ma*n*gom war ordans clostro*m* oc j somligo*m* war iij oc somligho*m* fira nätth*er*, The hafdo jw nokoth ord talath wm th*et* capitulum hafdo the*m* with*er*ligith warith th*ä*r aff Jtem the iiij brefwen jak fik waro tessen Forsth eth breff yppeth *mädh* tw jnsigle som skwlle wa*ra*

makthbreffwit til ath halla capitulum hwilkith brodh*er* ärlandh hafw*er* sc*ri*ffwit, Th*et* a*n*dra är conwenthe*n*nas breff wndh*er* Syst*ra*nnas ath enast jncigle. hwilk*i*t brodh*er* Johannes nicolaj hafw*er* sc*ri*ffwit, Th*et* tridye war brodh*er* nicholaj amundj, Th*et* fiärdhe brodh*er* Erici beronis bref, Annor sc*ri*ffwilse haffw*er* jak jngh*e*n fangit fran edh*er* sidha*n* j fiord *mädh* h*err* jogh*e*n erici aff vpsala war hith äpt*er* ärkebiscoppeno*m* etc^{ra} Framdelis magh*e*n j witha th*et* h*är* sta*n*dh*er* wäl til pa hwssens vägna oc wj ärwm wäl helbrigde gwdy warj thes loff, Oc haffde jak aktath mykith bygth h*är* nw j aar Än mädhan jak skall tessa resona nidh*er* fara til th*et* capitulum tha wardh*er* jak wpsätya bygni*n*gena til eth a*n*nath aar wm gwd wnner mik liffwa swa länghe, Jtem jnthe sc*ri*fwen j aff H*err* pädhar jngemarj hwath j hafwen hörth aff ho*n*om. ha*n* sc*r*eff mik til aff lybech j fyordh circa festum Sancti michaelis, oc sydan hafw*er* jak jnthe aff ho*n*om wnderstandith hwar han är, Haffde han wnderstandith aff th*etta* capitulum, tha matte han th*är* ko*m*mith til *mädh* pa edhra wägna, Ha*n* hafw*er* mykith omak giorth sigh för ordansens wägna än tha somlighe räkna th*et* jnthe wara, Jtem jnthe sc*ri*ffwen j hell*er* hwar bartollus är then etc^{ra} Jtem haffwer jak wnderstandit ath brodh*er* ärländh är p*re*ster oc brodh*er* lar*ens* erici skal snarth wardha p*re*sth*er* hwilkit mik tykker wäl wara, oc gören th*e*m alla sa*m*man til p*re*stha. oc take*n* jnga lekbrödh*er* jn wthan the som qwäme ärw til ath wardha p*re*sthe Swa kw*n*na the mera hedh*er* göra gwdy oc sigh syälffwo*m* gawghn oc tyäne hwar

a*n*drom, ko*m*bir jak hem jak wil swa snarth tyäna enom aff th*e*m til messo som the mik. Oc tror jak ath tha skwlle wardha bätre roligheth, Thy tesse manghe secte som ärw j war*um* ordan göra mykith onth wj ärw*m* faa til taleth, oc ma*n*ge secte. som är p*r*e*st brödh*e*r. dyaconi. lekbrödh*e*r. korsbrödh*e*r. focarij. oc än eth a*n*nath slagh m*ädh* brödh*e*r wthanför*e*, wm hwilka priuilegia tala, Oc thessen rotanskap*e*n dogh*e*r jnthe, Thy lekbrödh*e*rna säya sigh wa*ra* försmadha aff p*r*e*sthbrödh*e*rna oc bindha bandh, Jtem ewangeliste seya sigh wara försmadha oc göra sig ma*n*ga fantasias. Quia nullus sua sorte contentus, thy dyäffwllen pwstar j askona starkligha nogh, Jak sc*ri*ffw*er* edh*e*r th*etta* sine omni parabola, Thy j blandh jhesu christi tyäna*ra* som swa mange waro som j war*um* clostro*m* skwlo wa*ra* persone war ey swadana differencia, thy the waro ey wtha*n* apostoli. oc discipuli vt patet de 68 c Cor episcopi. et in fasciculo temporum recitatur. Jtem Ärw nokre the som ekke ärw lärdhe tha lägge sigh win wppa ath lära. thy jngh*e*n är för ga*m*mal til ath lära, thy nar j haffwen twa män so*m* ella badzstwffwona oc co*n*we*n*th stwffwona, tha är all tyänisth giordh, th*et* a*n*dra göri*s* per ordinem, oc alle sywnge j koreno*m*, oc kw*n*na ey alle syw*n*ga per artem| tha faa the wäl songh*e*n daghlika per vsum, Jtem hwilke ey trösta sigh til ath prädika tha skiffthe m*ädh* enom androm the tyänistena, Th*etta* är ey strax giorth wtha*n* jak giffw*er* edh*e*r kä*n*na hwath mik synes wara til rolek, Tha haffdo ekke lekbrödh*e*rna förkasta p*r*e*stommen th*et* the skwla bära wndan th*e*m när th*e*m

ko*m*bir siwkdombir til äll*er* allerdomsens wanskilse, tha sagde sigh jngh*e*n wara försmadhan, Systrana tyäna alle per ordinem sin j mällen, oc ärw wäl til fredz th*ä*r m*ädh*, göre oc swa brödherna, Jtem halles ey tha capitulum wm torsdagana särdelis m*ädh* pr*e*sthbröderna oc särdel*is* m*ädh* lekbrödh*e*rna, Oc ey lägge sigh swa alle ath weniam tha, thy th*e*n som gör emendam jn choro tangendo pauimentum pro errore paruo, äll*er* pro tardancia före högha altarit jnclinatus, ho*n*o*m* tarffwas ey a*n*nan tid giffwa sigh skwllogha*n* th*ä*rför*e* jn capitulo, wtha*n* sithie stilla wtha*n* veniam, än tha at goth är rädas th*ä*r wara synd som jngh*e*n synd är, Än the skwla sithia qwarre jn capitulo wppa th*et* ath the som sigh giffwa skwlloga oc altid storliga bryta magha th*ä*r aff mera neso haffwa ath the altid skwla liggia ad veniam ensambne, oc th*ä*r m*ädh* drägas the fran th*e*m syndhawanano*m* för the blygznen, om gwdz k*är*lek ka*n* th*et* ey göra, Jtem til tidhande magh*e*n j witha ath nw är kesaren för mediolanum m*ädh* otalikith stadz folk, oc är troande ath th*ä*r bliffw*er* eth osäyelikith grympt slagh thy th*ä*r ärw starke oc mange pa badha sidhor, Hwath sidha*n* ka*n* ko*m*ma raadhe gwd, bidhien troligha th*et* tarfwas Sc*r*iffwen offtaren oc hälsth swänsko Swa kan jngen wndersta th*et* vm the ko*m*ma j a*n*nars hendh*er*, Edh*er* här m*ädh* gwdy befallandi*s* äfw*är*delika, Sc*r*iffw*i*t j rom Arom etc^{ra} 1516 femte dagh*e*n j aprili manath. Läth*er* brodh*er* l[aurencius] b[enedicti] k*är*liga helsa edh*er* alla:—

Brodh*er* P. M. edh*er* til tyänisth j rom

A tergo:

Venerande et religiose matrj Domine Anne fickonis Abbatisse patrj Suenoni Confessorj generali ceterisque vtriusque sexus personis monasterij vastenensis ordinis Sancte Birgitte in regno Suecie suis mayoribus hoc humiliter

(Efter orig. på papper i Uppsala Univ.-bibliotek.)

8.

1518 d. 30 sept. Rom.

JHesum christum til ewiga helso oc lydno äpth*e*r hans bwdh Kära modh*e*r Abbatissa Fadher Confessor oc al älskeligh*e*n samsysken j gwdy Werdogens witha th*et* jak fik edhor kärliga sc*ri*ffwilse m*ädh* boo timberman xx dagh*e*n i septembrj maanadh nw j aar hwilken sc*ri*ffwe*n* waaro j fiordh om sancti mathie afftan, j hwilkom j rördh*e*n win nokor sc*ri*ffwilse som skwllo warith jnnelykthe j th*et* sa*m*ma breff, oc skwllo lyda wppa hwrw harmlika war ordans closth*e*r haffdo sc*ri*ffwith til wastena seyand*is* sigh wilya taka sigh eth a*n*nath closth*e*r för hoffwod closth*e*r etc^{ra} hwilka sc*ri*ffth jak jnthe fik etc^{ra} Än th*e*n tid the satto in actis capituli montis gracie [ɔ: Gnadenberg] ath jnge*n* skwlle förwerffwa capitulum generale wthan sex closthers samtykkio som ärw th*är* wth trykth. tha willo the ey haffwa wastena för hoffwod. wthan hell*e*r för en qwarters man, äll*e*r en siättungx ma*n*, Haffdo the tha stadgath swa ath wastenenses skwllo haffwa fwlla makth

kalla sa*m*man ordinem hwarth fämthe aar, äll*er* tyonde til capitulum generale, tha haffdo the stadgath wäl, Nw wil th*ä*r fämtyo dwcata thil th*et* förwerffwa oc ryggia then stadfestilsen, oc thy haffdo the ey alsting*is* oräth äll*er* skwld j th*et* ath the ey ko*m*mo til capitulum, En bwlla begik jak här lydand*is* wppa th*et* capitulum tha skwlle warith, Oc ena andra supplicacionem haffw*er* jak signeradha m*ädh* paffwa*n*s hand ath wastenenses magha sätia capitulum swa offta th*e*m täkkis oc tarwas j ordanen, Men th*ä*r fattas j the genkallilsen som skal wara moth th*et* förbod som sakth är oc giord*is* jn capitulo montis gracie, När jak faar the reformacionem signerada. wil jak latha göra minutam oc sända edh*er* oc til a*n*nor war ordans closth*er* hörandis wm th*e*m täkkis th*ä*r til hyälpa wthdragha bwllam oc honom halla, Jtem sc*r*eff jak nw til mariekron m*ädh* tesso*m* breffwisar*e* boo wm th*e*n bwllan mare magnum etc^{ra} Jak hoppas är han wäl ko*m*my*n* j theras händh*er* tha förhalla the ho*no*m ey moth edhro*m* wilya, Än nw är ey tidh ho*no*m wthföra j th*etta* örlögh, Framdelis sc*ri*ffwen j bidiandis th*et* jak skwlle förwerffwa nokra affgifth oc carenas til th*e*m som ko*m*ma j ma*n*wikth äll*er* barnafastho etc^{ra} til hwilkith jak swarar, ath j haffwe*n* stw*n*do*m* alla syndha skwl aff gifth, stw*n*dom fle*re* oc stwndom färre aar oc carenor, Nw är th*ä*r j landit swa dana wille ath the ey troo ath eth afflath är swa goth som a*n*nath ceteris paribus, hwat ejw säthz j alla bwlla thessen clausula, De jniunctis eis penitenciis misericorditer in domino relaxamus, oc ey göra the skälfang mellen the äll*er* the penitenciam, oc hwar

som lagh*en* ey göra skälfangh mällen nokor ti*n*gh. th*ä*r skwlom oc ey wj göra skelnad mällen, Än tha ath hostiensis raadh*er* allo*m* halla the penitenciam som sätz, thy pina*n* är twngh j purgatorio etc^{ra} Nw j aar sc*r*eff en doctor aff sancti augustinj ordan nidre j tyskaland j eth stwdium som heth*er* wittenborgh ma*n*ga conclusiones moth afflath och sände widarla wm kri*n*gh oc hith til paffwan, oc haffde paffwen ho*no*m han brende ho*no*m slapro. än han haffw*er* bakstandara, En a*n*nar doctor här j rom sc*r*eff swar th*ä*r moth äpth*er* paffwa*n*s befalni*n*g oc th*ä*r han menthe lösa lykkiona giordhe han knwth*en*, hwilka materiam jak sändh*er* edh*er* m*ädh* tesso br*e*ff, Jak haffw*er* läsith hwrw afflath böryad*is* försth oc är lösgiordhadh*er* grwnd, Än penitencia th*et* är tryggasthe wägh*en* th*ä*r wil jak döö wppa, Thy alle wilya haffwa ribalda werk, Jtem jak begik eth brewe apostolicum som lydh*er* til allan ordane*n* oc jnnehall*er* try aar oc tre carenor men th*ä*r star jnthe offer j wthan gwdelika böner för alla kristhna syäla, aff hwilko jak tilförna sände edh*er* copiam, Än jak tror th*et* är ey mykith allo*m* taknämelikith, oc thy syw*n*gen j ey the seqwenciam, dies jre dies illa etc^{ra}, Oc sändh*er* jak edh*er* copiam j th*etta* br*e*ff wm j haffwe*n* ey fangith he*n*ne til förna etc^{ra} Jtem wm hwsith w*er*dogens witha ath j fiordh bygde jak nyo camara oc hwälffde twa källara j jorde*n*ne här j hwsith aff hwilko*m* jx camaro*m* twa ärw hwelffde än tha ath a[l]sting*is* mwrg*är*ni*n*gen är obetaladh, Tha hoppas jak kw*n*na snarligha betala, oc nw th*en* delen j gardeno*m* som är til krydde-

gardh*e*n standh*e*r til spryngs, jak wil och redha mik til ath spri*n*ga hädan lathandis my*n* äffterko*m*ma*n*da haffwa nokoth til ath byggia oc thy sc*re*ff jak edh*e*r til wilyand*is* hädan, oc än nw sc*ri*ffw*er* oc bedes hemkallas, oc ware*n* th*ä*r j förtänkthe hwem j h*är* wilye*n* haffwa, Men skal jak h*är* bliffwa til all*er*do*m*sens lamheth äll*er* krankdom ko*m*mer mik til, tha wil jak här döö, oc ey liggia pa a*n*nars hendher th*är* hema oc höra mor äll*er* knor när jak ey mäktade göra myn ämbethe, thy jak veth äll*er* gissar ath j wilyen ey nythya äll*er* brwka th*et* brewe apostolicum som jak förw*är*fwadhe aff paffwano*m* ath brödh*e*rna matto jntaka andra för th*e*m som oboteliken krankdo*m* haffwa, äll*er* ärw wthgamble, äll*er* wthsändas, oc th*et* h*är* maga altid twa sta*n*da j rom etc^{ra} Aff hwilko brefwe jak sänder edh*e*r sa*n*na copiam de verbo ad verbum som th*et* lydh*e*r, The a*n*dra copia som jak sände til förna war äffth*e*r minutam, thy jak haffde ey än tha lösth brefwe de secretaria pape, Jtem wilye*n* j oc befälla th*e*m brödhro*m* j hiith sänden anama räke*n*skap aff mik aff alth th*et* jak haffw*er* wpbwrith aff re*n*tho*n*ne j förno*m*stoga ma*n*nas he*n*dh*e*r, tha wil jak ho*n*om göra Täkkis oc edh*e*r th*är* hema räkna alth oc öffw*er*see, Jak är redho, Thy dagh fran dagh haffw*er* jak sc*ri*ffwith hwath jak haffw*er* wthlagth etc^{ra} äll*er* wpbwrith oc för hwath äll*er* hwrw är förtärth, haffde jak kw*n*nith giorth wänth hwar päni*n*gh j hw*n*drada gyllene til hwssens bätring th*et* haffde jak g*är*na giorth, Än jak haffw*er* tapath borth aff brewerano*m* psalmum 132 oc thy bedhes jak hemkallas in nomine

jhesu christi, Jak är wäl helbrigde til lika*m*men gwdhy warj th*ä*r för*e* tak och thyänisth. hwilko*m* jak edh*e*r alla oc hwarya befallar til ewighen tidh, oc mik vndh*e*r allas edhra gwdhelika böner, Sc*r*iff-with j rom Arom etc^{ra} 1518 yth*e*rsta dagh*e*n j septembrj maanath

Allas edhre ödmywke tiäna*r*e Brodh*e*r
P M förstanda*r*e j sancte Birgittes hws
j Room

(I brefvet finnas här inryckta kopior af tvänne latinska sid. 2 påfvebullor af resp. 17 juni 1516 och 1 dec. 1514. De finnas aftryckta i v. *Troil*, »Skrifter och handlingar til uplysning i svenska kyrko-. .historien», D. 5, 1791, s. 338—343. — Brefvet fortsättes därefter sålunda:)

Tesse försc*r*iffne twe*n*ne copie lydha ordh fran ordh som originalia hwilka jak wil syälffw*e*r hem föra när gwdy täkkis th*e*t ka*n* skee, Jak haffw*e*r förstandith ath brodh*e*r pädhar jngemarj är j danmark j war ordans klosth*e*r oc kan ey hem ko*m*ma för örlögith Jak takkar hono*m* för th*e*t han m*ädh* mik war j sy*n*ne reso, Han haffw*e*r haffth stora mödho oc mykith arbedhe hwilkith ganskans faa kw*n*na besinna äll*e*r tänkya gwd warj hans lön äfwärdelika, Jak wndrar storlika ath ha*n* swa orkar länge widh*e*r tolkith arbedhe, Hwilan tarffwas ho*n*om wäl etc^{ra} Jtem skal jngen wndra hwj jak förw*är*ffwadhe ath brödh*e*rna matto jntaka för the som krä*n*kthe ärw äll*e*r warda m*ädh* sywkdom thy jak my*n*nes brodh*e*r torsten. brodh*e*r jngemar brodh*e*r erik oc fle*r*e teslikis jnthe kw*n*no göra j klost*r*eno j ma*n*gh aar, hwilkas syäla g*u*d haffwj, Oc när so*m*me ärw wthe ath p*r*edika oc so*m*me

läsa *mädh* th*e*m sywkom, oc so*m*me skötha systro*m*me*n* j sc*ri*fftamall, swa standa twaa j tre hopa j koreno*m*, Th*et* ornerar oc prydh*er* ey wäl clostridh, Thy skal th*et* jngen förkw*n*na äll*er* wndra, oc ey taka til widh*er*wilya th*et* *gu*dz hedh*er* ökes oc klostersens teslikis, Jtem jak förw*är*ffwade eth brewe apostolicum sub anulo piscatoris för än jak nidh*er*foor til Colne til ath th*är* faa reliquias. som jak oc th*är* fik, oc haffw*er* jak th*e*m nidh*er*sath ther nidhre til gömo til thes jak hem far syälffw*er* wilya*n*d*is* th*e*m hemföra til wast*ena*, Jtem brod*er* Johannes nicolaj diaconus sc*re*ff mik til ath jak skwlle betala ma*n*ga gyllene oc dwcata oc mangh br*e*ff sollicite*ra* som edh*er* with*er*likith är etc^{ra} Jak kan ey a*n*nath swara th*är* til wtha*n* wisar ho*no*m sid. 3 | til the godha men h*är* äpth*er* mik ko*m*ma*n*da ärw til ath styra oc regera th*etta* hwss, jak haffw*er* mykith betalath som war widh*er* lx ducatos in auro för än jak fik jnstrwmenta j geen som lydha pa hwsith, Men til ath ransaka hwilken som bethaladhe registrwm är langer circuitus, thy officium notariatus haffw*er* warith salth ma*n*gom sinno*m* sidha*n*, oc haffw*er* han ekke notarij qwittanciam oc handhsc*ri*ffth ath han the päni*n*ga wpbar aff hono*m* tha talar han faafängelika, jn prothocollis äll*er* registris finnes ey tolke*n* betalni*n*gh thy notarius lath*er* ey registrum fran sinne handh för än han är betaladher oc thy tarffwas ho*no*m th*et* ey sc*ri*ffwa jn registro, Jterum valete

A tergo:

Venerabilibus et Religiosis personis Domine Anne fickonis abbatisse Patrj Suenonj Tordonis confessorj gene-

rali ceterisque personis Monasterij Vastenensis ordinis sancti saluatoris lincopensis diocesis in Regno Suecie suis di[gnis]simis preceptoribus hoc tam h[umilit]er quam deuote

(Efter orig. på papper i Uppsala Univ.-bibliotek.)

9.

1519 d. 12 aug. Rom.

Jhesum Christum til ewigha helso, Kära modh*er* abbatissa Fadh*er* Confessor oc alle älskelige sysken j gwdhy w*er*dogens witha th*et* jak oc brodh*er* lare*n*s ärwm helbrigde, oc alth här pa hwsens wäghna sta*n*d*er* j godho mattho gwdy warj thes loffwad*er*, Jtem än tha mik jnthe bristh*er* äll*er* fattas til lika*m*sens wäldagha här j rom tha likowäl sc*r*e*ff* jak edh*er* til begärand*is* hemkallas til klöstrid oc än nw theslikis begärar, Men j wanwördh*e*n ath giffwa swar, äll*er* hwrw th*et* tilko*m*bir, thy fran wastena maghen j snarlikan hiith sända breff, wm j willen th*e*m beställa *mädh* nokro*m* som boo j wäxiö äll*er* skara, thy the j wäxiö boo beställa th*e*m *mädh* sino*m* weno*m* som boo j rwthnaby Äll*er* the j lödhesa äll*er* skara til syna wener j wardhbärgh, oc the fara jdkelika til lybecham, oc thädha*n* föras breffwe*n* hyth snarlika*n* hwath häll*er* th*et* är örlögh äll*er* fredh*er* mellen riken, Men hwath häll*er* jak kan hemko*m*ma äll*er* ey kallas wardhe gwdz oc edh*er* wilye, Tha likowel skwlen j oc edhre äffth*er*-

ko*m*mande wastena klosth*e*r th*et* swa altid förtänkia ath the hiith sändas ath regera th*etta* sancte Birgittos hws skwla ey ath enasth för hwssens skwld hiith sändas oc här standa, wta*n* jamwäl för*e* wastena klosters oc allan war orda*n*s bestandh oc bästha hith sändas, ey tha likowäl här förlänge bliffwande, wthan när the här haffwa nogh wthrönilse fangith kalles ath*e*r heem til klost*r*ed j geen, thy th*et* bliffw*er* klost*er*sens nytto oc hedh*er* haffwa nokra men som ärw förfarne j mongo*m* ärandhom thy wastena klosth*e*r haffwer ey a*n*nor tilfälle wthsända sina p*er*sonor til stwdera som a*n*nor kloster oc domkyrkior göra, oc th*e*m sidhan hemkalla, oc hälsth thy wi haffwo*m* th*et* swa förmath ath här magha twa brödh*e*r standha jamlika oc förw*är*ffwath aff paffwano*m* Jtem som jak sc*r*eff edh*er* til j fiordh hwrw en Cardinal ponsettus kallade brödh*er* aff warth ordans klosth*er* pa*ra*dis som är vidh*er* flore*n*s oc the foro til neapolim byggia skwlandis th*är* eth warth ordans klosth*e*r, Men the waaro th*är* eth halffth aar j storth arbedhe byggia*n*d*is* ena lithla kyrkio j neapoli oc swa wille cardinale*n* jnsäthya th*är* xij w*är*dz pr*e*sth*e*r til ath halla tidhag*är*dena oc reg*e*r*a* oc ey wan ordan, thy han ey haffde makth giffwa nogh rä*n*tho til war ordans p*er*sonor, han gaff paffwanom fämtyo twsandh ducata före ath wardha cardinal, oc thy foro ath*e*r brödh*e*rna hem til florens j gen öffw*e*rgiffwa*n*d*is* the bygny*n*gena, Framdel*is* för thidhande maghe*n* j witha ath konw*n*gh*e*n aff hispanie landh konw*n*gh karl, som är drothny*n*g*e**n*nas brod*er* j danmark är waldh*er* til keysara,

hwilkith jak gissar ath nokre j swärike göra th*ä*r aff nokra stora gissan rädhand*is* ath han skal nokoth bestandh göra konw*n*geno*m* j danma*r*k moth swärike etc^ra^ oc thy sc*r*iffw*er* jak thesse*n* pw*n*cthen wilyandis wndh*e*rwisa edh*er* ath swenske men torffwa jnthe rädhas för*e* ho*n*om, thy ha*n* haffw*er* meer beställa j tässom landom än han mäktar bestyra äll*er* gena aff sino*m* eghno*m* fiendom, th*et* wndh*er*wisen tryggelika w*är*dzliko*m* h*er*rom som rikeno wilya wäl, tha jak j swärike war gissadhe jak som en fane ath keysara döme haffde mykith warith oc ropadhe th*ä*r wm pa p*r*edikostoleno*m* bidya*n*d*is* th*ä*r för*e* som en daare etc^ra^ swa göra ma*n*ge andre th*ä*r j swärike teslikis so*m* the waro th*ä*r til pliktoghe ey withand*is* a*n*nath än wndy kesareno*m* borde wa*ra* all w*är*len etc^ra^ hwilkith ekke är, thy han haffw*er* jngenstadhes lydhno pa kesara dömithz wäghna, Jtem jnthe är th*et* som swa mykith waare tarfftelikith j swärike som th*et*, ath th*e*n wälbyrdoghe h*er*ren h*err* sten krönadhes til konw*n*gh j swärike, Jak wndrar hwj the th*et* swaa förhalera äll*er* hwj han ey wil bära konw*n*gha nampn öffw*er* swärike. äll*er* hwath som th*et* förhindra, Jtem haffwa ma*n*gh conwänth aff war ordans clostro*m* sc*r*iffwith mik til spöryand*is* när capitulum generale skal hallas j waro*m* ordan, oc jak wisar th*e*m til Acta capituli montis gracie m*ädh* hwilko*m* the sigh orsäktadho fran maryoforsth th*ä*r jak war, Men matte jak säya santh, th*e*n articulum stadgadho the swa [som] the kw*n*no, oc ey swa som the skwllo äll*er* tarfftelikith war, oc än thes meer foro the wille takand*is* paffwa*n*s stadhfästilse pa

th*et* the fakw*n*nelika stadgadho bindand*is* sigh th*ä*r the waro frij oc löse. ey aktand*is* hwath the giordho, Men jak ma nw sköth säya som myne förfädh*er* j wastena sagdho, mith glas är lwpith. bestellen j seghlith som ären wnge etc[ra] Jtem wm h*err* pädhar Jngemarj är hemko*m*myn til edher Haffw*er* jak jnthe w*n*derstandith aff, Edh*er* alla här m*ädh* gwdhy befallandi*s* til ewigh*en* tidh, Sc*ri*ffwit j Rom Aarom etc[ra] 1519 tolffte dagh*en* j augusto

Allas edhre tyänar*e* Brodh*er* P. M. varand*is* j Rom

A tergo (jämte en mängd lat. anteckningar, delvis af P. M:s hand):

Renliffwes oc gwdhelikom p*er*sonom Systh*er* Anne fickes dotth*er* Abbatisse. Brodh*er* Swen tordhson Confessor. oc allo*m* systrom oc brödhro*m* j wastena klosth*er* ödmywklika tilko*m*mandis th*etta* br*e*ff

(Efter orig. på papper i Riksarkivet.)

Ändringar och rättelser.

Sid.	rad.	
300	5	än *r. fr.* an
—	8	*ett dubbelskr.* them *öfverstr.*
—	31	*efter* per *ett felskr.* p *öfverstr.*
304	20	ända *tillskr. öfv. raden.*
305	27	nw » » »
—	30	thaa *ändr. fr.* athaa
306	24	Swä*r*ikis *r. fr.* Swa*r*ikis
309	17	Tha *ändr. fr.* Thas
311	27	tessa *tillskr. öfv. raden.*
—	29	brödhro*men* *r. fr.* brödhra*nn*o*men*; *de två sista stafvelserna äro ändr. i hds. och läsningen därför osäker.*

Sid.	rad.	
312	7	Större *r. fr.* Storre
313	26	äffther » affther
314	18	kostwäria » kostwaria
—	19	Än *r. fr.* An
316	2	*det första* jak *tillskr. öfv. raden.*
—	—	ärolöss *r. fr.* äroloss
317	3	brödrannas » brod—
—	6	wägna » wagna
318	32	päninga » paninga
319	13	*efter* ey *ordet* nw *öfverstr.*
322	4	fämthe *r. fr.* famthe
323	27	*efter* haffde *ett felskr.* haff *öfverstr.*
324	16	*ett dubbelskr.* Jtem *öfverstr.*
325	6	lekbrödher *r. fr.* lekbrodher
—	7	oc *2 ggr i hds.*
—	9	*efter* säya *ett felskr.* g *öfverstr.*
—	17	war *tillskr. öfv. raden.*
327	3	*efter* Suenoni *ett felskr.* generali *öfverstr.*
—	11	*framför* xx *är ordet* syw *öfverstr.*
329	17	haffwa *2 ggr i hds.*
—	21	*efter* jak *ordet* til *öfverstr.*
—	30	» ath » alth »
—	31	*i* obetaladh, *är* o *tillskr. öfv. raden.*
333	24	ey *tillskr. öfv. raden.*

Efterskrift.

Den fräjdade Vadstenamunken PEDER MÅNSSONS litterära verksamhet kan till sitt fulla värde uppskattas först sedan hans samtliga bevarade skrifter blifvit tillgängliga i tryck. Utgifvandet af dessa i flera hänseenden betydelsefulla arbeten på modersmålet fortgår alltsedan år 1913 genom Svenska Fornskriftsällskapets försorg. Tyvärr komma emellertid många af denne flitige polyhistors

skrifter efter all sannolikhet att alltjämt — till obotlig skada för vår fosterländska odlings och särskildt vårt modersmåls historia — förblifva okända, detta till följd af förlusten af två af hans efterlämnade fem egenhändiga anteckningsböcker: de af honom själf såsom »liber A» och »liber D» betecknade samlingsbanden.[1]) Det är emellertid ej allenast hans kunskapsspridande verksamhet såsom öfversättare och bearbetare eller såsom sin tids mest beaktansvärde skald på modersmålet som vår författare vunnit sin berömmelse — han utöfvade dessutom en i flera afseenden betydelsefull gärning till främjande af förbindelserna mellan fosterlandet och tidens religiösa kulturcentrum, det påfliga Rom. Han var nämligen under en tidsperiod af sexton år (1508—1524) hedrad med Vadstenakonventets uppdrag att i den heliga staden tillvarataga klostrets egendom, hvilken genom klostrets stiftarinna, den hel. Birgitta, tillfallit detsamma. Donationen utgjordes hufvudsakligen af byggnader, särskildt en större sådan, af Birgitta afsedd att blifva ett hospitium för resande Vadstenabröder och andra svenskar, som hade för afsikt att för studier o. d. vistas i Rom. Den var belägen vid Campo di fiore, den nuvarande Piazza Farnese. Under den nyss nämnda tid, som Peder Månsson var föreståndare (procurator) för Birgittas hus, stod han i ständig förbindelse med moderklostret, dels genom resande landsmän, dels genom

[1]) För närmare kännedom härom liksom rörande andra detaljer om Peder Månsson hänvisas till den utkommande inledningen till nyssnämnda edition af hans svenska skrifter.

brefväxling med abbedissan, konfessorn och konventet. De bref, som finnas kvar, äro till antalet tolf, af hvilka nio på svenska och tre på latin (se närmare här nedan s. 346 ff.). Dessa bref, som äro skrifna mellan åren 1508 och 1519, äro alla af utomordentlig vikt for kännedomen om Birgittas stiftelse i Rom. De strider, som för dennas bevarande åt klostret måste utkämpas af broder Peder och flere hans företrädare, kräfde en verklig man, och herr Peder måste — trots sin fridsamhet — visa både näbb och klor för att vinna gehör och skaffa klostret dess rätt i den serie af intriger, som anstiftades af högre och lägre, alltifrån kardinaler till ringa klosterbröder.

För att underlätta förståendet af de här utgifna nio svenska brefven, där bl. a. ett flertal mindre kända namn och förhållanden omnämnas, torde en summarisk redogörelse för Birgittastiftelsens tillkomst och dess öden under den tid, som brefven omfatta, ej sakna sitt berättigande.[1])

Det var på grund af en gåfva, med varm hand henne gifven af en förnäm romersk dam vid namn Francesca, gift med Jacopo Petri de Papazuris, som hel. Birgitta kom i besittning af det hus, där hon själf och efter henne dottern Katerina i många år hade ett hem och i hvilket inom kort ett hospitium (hospital) inrättades. Gåfvan blef dock först flera år efter Birgittas död, näml. den 8 jan. 1383, bekräftad genom lagliga handlingar,

---

[1]) Se Emil Hildebrand, »Den svenska kolonien i Rom under medeltiden» i Historisk tidskrift 2 (1882), sid. 211 ff., särskildt sid. 240 ff.

hvilka öfverlämnades till Vadstenaklostrets ombud, broder Magnus Petri. Öfverlåtelsebrefvet blef dock ej länge oanfäktadt, ty redan några år efter Birgittas kanonisering (1391) uppstod tvist om äganderätten med släktingar till Francescas man (båda makarna voro då redan aflidna), representerade af en viss Giordano de Piscionibus såsom målsägare. Parterna kommo slutligen öfverens att hänskjuta saken till en skiljedomares afgörande, och klostret hade den lyckan att därtill få utsedd en medlem af en med Birgitta lierad familj, nämligen Gentile Orsini. Hans dom utföll också helt och hållet till konventets förmån, och besittningsrätten var därmed tryggad för en lång tid.

För att tillvaratago hospitalets intressen och handhafva dess med åren alltmer vidlyftiga förvaltning var man snart betänkt på att tillsätta en särskild föreståndare (prokurator) för detsamma, och påfvemakten visade sig ej ovillig att gå denna önskan till mötes. Den första officiella fullmakt för en sådan syssloman utfärdades 1418 af påfven Martin V, nyss återkommen till Rom efter »den stora schismens» biläggande. Innehafvare af prokuratorssysslan var då en viss lekman Johannes, bördig från Gottland. Under de följande åren voro flere personer, både klerker och lekmän, längre eller kortare tid föreståndare för hospitalet. Så bl. a. lekmannen Sveno Haquini (1425), herr Birger (1434—c:a 1445), klerken Ericus Vastonis från Linköping (1445—1465). Från den sistnämndes tjänstetid har man de första rapporterna till Vadstena, hvilka under hans efterträdare alltjämt

fortforo att afgifvas och hvilka göra det möjligt att följa den romerska koloniens utvecklingshistoria. Under den närmast följande tiden finna vi såsom föreståndare först norrmannen ASGOT SVENSSON, som innehade sysslan några år efter 1465, och därefter PETRUS HENRICI (senare kanik i Linköping), hvilken åtminstone från år 1470 vistats i Rom och veterligen var hospitalets föreståndare åren 1479—1505. Han inlade under den tiden mycket nit för utverkande af Katerinas (Birgittas dotters) kanonisation, för hvars åvägabringande klostrets ombud i Rom alltjämt uppmanades af konventet att insätta all sin kraft. Den nämnde Petrus Henrici afled i Rom 1505 vid hög ålder. Under hans senaste år, då han led af ålderdomssvaghet, gjorde HANS BRASK, som vid den tiden var domprost i Linköping, flera försök att uttränga honom från förvaltningen af hospitalet och begagnade sig af den gamles slöhet för att pantsätta några af hospitalets dyrbarheter mot en summa af åttio dukater. Han återreste emellertid 1504 till Sverige och af hans romaplaner blef intet vidare. Emellertid hade Vadstenakonventet försport något om de mindre goda förhållandena vid hospitalet och afsände 1504 två af bröderna, JOHANNES NICOLAI och PETRUS INGEMARI, till Rom för att inspektera. De funno hospitalets byggnad i dåligt skick och ekonomien undergräfd, och för att ej åsamka klostret onödiga utgifter återvände Jönis Nicolai redan i oktober samma år hem, och underligt nog följde Petrus Ingemari — trots det trängande behofvet af hans närvaro i Rom — snart därefter (1505) hans exempel.

Kort efter den gamle Petrus Henricis död insattes (1506) af påfven Julius II en augustinermunk Antonius de Castro Morandi till hospitalets föreståndare, och kurian gjorde nu anspråk på dispositionsrätten öfver Birgittas hus. Man fann då i Vadstena nödigt att utsända en ny mission för att tillvarataga klostrets intressen, och därtill utsågs återigen den nyssnämnde Jönis Nicolai (då för 3:e gången sänd till Rom) jämte en tysk, Bartoldus Leo, som snart blef illa anskrifven i klostrets annaler (Peder Månsson har mycket att säga om honom i sina bref, särskildt n:r 2 och 4). Den förre återvände inom kort, missnöjd med regimen, den senare däremot slog under sig både hospitalet och hela förvaltningen. Det blef åter bekymmer inom Vadstenakonventet, och efter upprepade anmaningar från vänner i Rom beslöt man att för tredje gången utsända en expedition (som äfven den hade till uppgift att verka för Katerinas kanonisation), denna gång med lyckligare val af ombud än fallet varit vid de föregående tillfällena. De nya männen voro nämligen den mångsidigt begåfvade Peder Månsson (författaren och skalden) och Johannes Matthie, likaledes en betrodd broder, hvilken redan en gång (1499—1501) varit confessor generalis i Vadstena och efter återkomsten ytterligare tvänne gånger hedrades med samma värdighet. De bägge munkarna lämnade Vadstena i okt. 1507, men hade den oturen att på sjön uppbringas af danska fiender och föras i fångenskap, först till Gotland och sedan till Köpenhamn. Efter sin frigifning återvände de till Vadstena i april

1508. Peder Månsson lät emellertid ej afskräcka sig af sitt missöde, utan återvände till Rom redan samma år i augusti, denna gång i sällskap med den förut nämnde Petrus Ingemari, en af klostrets mest ansedda bröder. De funno vid ankomsten hospitalet ännu i den beryktade Bartolds händer, hvilken, på alla håll ansatt af kreditorer och inkräktare, dock ansågs böra få behålla sin syssla för att få tid att afveckla alla sina svårigheter. Sålunda kom han att regera Birgittas hus ända till år 1511, alltjämt illa ansatt. De två nykomna hade svårt att uppdrifva pängar till hans hjälp. Det ekonomiska nödläget upphörde ej, och för att minska kostnaderna för moderklostret återvände Petrus Ingemari hem redan i maj 1509. Peder Månsson fick nu ensam tas med Bartold, men lyckades slutligen att få bistånd af klostrets romerske sakförare Latinus de Massa, som dock ej heller kunde bringa reda i trasslet. Det gick så långt, att Peder Månsson för fridens skull måste lämna hospitalet och taga in på ett värdshus. Bartold regerade nu en tid helt självrådigt, men lät slutligen förmå sig att låta herr Peder som gäst vistas i Birgittas hus. Så hände det en dag, att Peder Månsson sammanträffade med en viss Jönis Magni[1]) från Skeninge, som legat ett år i Bologna för vinnande af juridisk doktorsgrad. Denne upprördes af Bartolds svek och skaffade Peder Månsson ett lån för att börja en process mot honom. En sådan sattes också i gång i juni

---

[1]) Ej den bekante siste katolske ärkebiskopen Johannes Magnus, utan en hans namne.

1510, men den medförde föga resultat. I rätta stunden inträffade då Petrus Ingemari åter i Rom (1511), och nu träffades ändtligen en uppgörelse med Bartold — ehuru på hårda villkor. Han erhöll en summa pänningar och afreste till sin födelsestad Hildesheim samt lät sedan ej vidare höra af sig. Med en viss lättnad installerade sig nu de två munkarna i Birgittas hus, och så fick man ändtligen efter många års intriger och fyra särskilda expeditioner sin rätt erkänd: Vadstena kloster var alltså åter i besittning af sin egendom, och detta inträffade vid slutet af år 1511.

Nu upphäfde sig emellertid en svensk man, den förutnämnde kaniken Jönis Magni, och fordrade sin lön för gifven hjälp under tunga dagar. Han gjorde anspråk på föreståndarskapet i Birgittas hus och föregaf ett påfligt provisionsbref. Medan striden utkämpades och skrifvelser växlades med moderklostret, tilläts Jönis att bo i hospitalet, och där uppehöll han sig ännu i juni 1513. Slutligen fann han dock situationen hopplös och gaf tappt. Han begärde blott ersättning för sina utlägg och de skulder han måst ikläda sig för Birgittas hus samt försökte för öfrigt rentvå sig för hvad som passerat.

Först nu (1513), efter sex års oro och strider, kan Peder Månsson sägas vara i okvald besittning af hospitalet med dess underlydande fastigheter, och sedan följde relativt lugna tider. Ekonomien ordnades, skulder betalades utan att moderklostret behöfde betungas, och byggnaderna sattes åter i beboeligt skick. En kyrka inreddes i botten-

våningen och flere gästkamrar inrättades. Utom Petrus Ingemari, som 1515 lämnade Rom, hade herr Peder allt från våren 1513 ännu en verksam hjälpare från Vadstena, nämligen broder Laurencius Benedicti, hvilken kvarstannade ända till 1523, således till året före Peders egen hemresa.

Utom hospitalets angelägenheter skötte Peder Månsson numera äfven sina lärda studier (han förvärfvade under vistelsen i Italien juris doktorsgraden) och fick tid öfrig till sina mångskiftande litterära arbeten. Han synes vid denna tid äfven varit djupt intresserad af alkemistiska studier, att döma af de många latinska excerpter ur framstående alkemisters arbeten han efterlämnat.[1])

Efter sexton års vistelse i Rom, hvarunder han på grund af sin rättrådighet, sitt glödande nit för moderklostrets och Birgittastiftelsens främjande gjorde sitt konvent de största tjänster, hemkallades broder Peder från sin verksamhet genom Gustaf I:s beslut att göra honom till biskop i Västerås. Den 7 maj 1524 lämnade han den eviga staden för att tillträda sin nya värdighet, och därmed synas också hans lyckas dagar varit förbi. En hård pröfvotid förestod, ej mindre svår än den han utstått under sina första kampår i Rom. Liksom sin samtida Johannes Magnus, med hvars andliga läggning hans egen har många jämförelsepunkter, fick han pröfva på lifvets omskiftningar: först högt uppburen, sedan ratad af den nya tidens män.

---

[1]) Ännu en gång må hänvisas till inledningen i det under utgifning varande arbetet »Peder Måussons skrifter på svenska».

Ännu endast några ord om hospitalets öden, sedan Peder Månsson lämnat dess vård i andra händer. Närmast honom hade OLAUS MAGNUS, den blifvande, i Sverige aldrig erkände, siste katolske ärkebiskopen af Uppsala, för någon tid öfvertagit vården af Birgittas hus. Efter honom var den från Vadstena utsände munken HOLMSTEN JONSSON föreståndare (1524—1542?). Han var den siste från moderklostret i denna egenskap utsände. Därefter återfinna vi såsom själfvald prokurator den nämnde Olaus Magnus, hvilken, landsflyktig från Sverige, 1549 tog sin tillflykt till Birgittas hus, där han också fick sluta sina dagar (1558). Med hans död föllo hospitalet och dess tillhöriga byggnader i romarehänder och voro sedan förlorade för Vadstenaklostret.

Ett försök, som under Johan III:s tid gjordes att återvinna hospitalet, hvilket försök understöddes af bl. a. den Sverige gästande legaten Antonius Possevinus, misslyckades fullständigt.

* * *

Af Peder Månsson finnas, såsom redan nämndt, bevarade tolf bref från Rom, skrifna under den tid han vistades där såsom föreståndare för Birgittas hospital. Af dessa bref äro nio på svenska (däraf fyra — näml. n:r 1, 2, 5 och 9 — först nu tryckta) samt tre på latin. Åtta af dem tillhöra Riksarkivet och de fyra öfriga Uppsala Universitetsbibliotek. Af de nio brefven på svenska, som nu för första gången utgifvas samlade, äro fem stycken förut

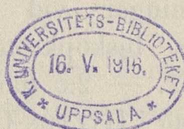
tryckta (ett af dem t. o. m. två gånger), samtliga likvisst mindre nöjaktigt. Hela samlingen af Peder Månssons bref består af följande nummer, med angifven ägare och uppgift om äldre aftryck.[1]) Numreringen är densamma som här ofvan användts för aftrycken af texterna.

1. 1508 7/12 (*RA.*). Här tryckt s. 299—303.
   1510 13/4 (**lat.**; *RA.*). Otryckt.
2. 1510 3/5 (*RA.*). Här tryckt s. 303—306.
3. 1512 (1511?) 26/5 (*RA.*). Tryckt: 1:o i Svenska skriftprof, utg. af E. HILDEBRAND m. fl., 1894, s. 43 f., faksim. pl. XVIII. — 2:o här s. 307—308.
   1512 24/5 (**lat.**; *UB.*). Tryckt i (v. TROIL), Skrifter och handl. til uplysning i svenska kyrko- och reformations-historien 5, 1791, s. 322—325. — Utdrag i HYLTÉN-CAVALLIUS, Peder Månssons Stridskonst och Stridslag, 1845, s. LXIII o. f.
4. 1512 6/10 (*RA.*). Tryckt: 1:o i v. STIERNMAN, Anmärkningar vid Peder Swarts Westerås biskopkrönika, 1744, s. 129—137. — 2:o här s. 308—316. — Utdrag i HYLTÉN-CAVALLIUS, anf. arb. s. LX—LXIII.
5. 1512 6/10 bis (*RA.*). Här tryckt s. 316—320.
   1513 20/6 (**lat.**; *RA.*). Otryckt. Faksim. af slutet i Sv. Autografsällsk:s tidskrift D. 2: n:o 9, 1895, vid sid. 272.

---

[1]) *RA.* betecknar här Riksarkivet och *UB.* Uppsala Universitets-bibliotek.

6. 1515 15/2 (*UB.*). Tryckt: 1:o i (v. TROIL), anf. arb. 5: s. 325—327. — 2:o här s. 320—321. — Ett kort utdrag i HYLTÉN-CAVALLIUS, anf. arb. s. LXIV.
7. 1516 5/4 (*UB.*). Tryckt: 1:o i (v. TROIL), anf. arb. 5: s. 327—333. — 2:o här s. 322—327. — Utdrag i HYLTÉN-CAVALLIUS, anf. arb. s. LXIV—LXV.
8. 1518 30/9 (*UB.*). Tryckt: 1:o i E. BENZELIUS, Diarium Vadstenense, 1721, s. 213—216. — 2:o i (v. TROIL), anf. arb. 5: s. 333—338. — 3:o här s. 327—333. — Utdrag i HYLTÉN-CAVALLIUS, anf. arb. s. LXVI—LXVIII.
9. 1519 12/8 (*RA.*). Här tryckt s. 333—336.

Bilaga till Sv. Fornskr.-Sällsk:s årsmöte 1916.

CEREMONIELET VID NUNNEINVIGNING I VADSTENA KLOSTER

EFTER ETT GAMMALT HANDSKRIFTS-FRAGMENT I KUNGL. BIBLIOTEKET

UTGIFVET AF

ROBERT GEETE

STOCKHOLM 1916
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
153410

Nunneinvigningsceremonielet.

(Början och slut supplerade.)

(Söker någon inträde i klostret, må hon ej där intagas förr än ett år gått till ända, utan må hon först uppmanas att komma åter efter tre månader, under hvilken tid man vill taga hennes sak under ompröfning. När hon så kommer åter, spörje abbedissan henne om arten af hennes åstundan att ingå i klostret och med hvilka band hon är fäst i världen, och sedan abbedissan utrönt hennes förhållanden och afsikt, säge hon: min dotter, stundom skyles falskelighetens snara under det som synes godt vara, och obekantskapen med kommande ting dårar mången. Kom därför åter till oss efter ännu några månader och te oss din åstundan. — Om hon därvid förblifver stadig i det goda och kommer tillbaka ödmjukande sig som förut, då må för henne framhållas de många hårda och stränga ting, som innehållas i klosterregeln, nämligen budet att försmå världen och förgäta fränder och vänner. Lofvar hon att betänka allt detta, då må, när året är ute, hela konventet samtycka henne. Är hon ock sådan, att intet jäf kan anföras mot hennes vandel, då må alla samtycka henne redan första gången hon söker sig in, dock må hon ingalunda redan då

intagas i klostret och tillåtas aflägga klosterlöftet 1 a *eller taga regelns)* | klädhabonath. för än aredh är vte Oc tän tima vidh*er* hänne tags, ta aredh är ändath. vidh*er*säghin a bada sidhor pröwadha areno. so*m* hetir annus probacionis som i andro*m* renlifwom pläghar vara in i klostreno Sidha*n* he*n*ne är ia saght at in gaa i klostridh Skal sändas äptir biskopenw*m*. tär i byscopsdömeno, oc bidhie ath han hona vighier Än för än hon komb*ir* fore byscope*n* ath vighias, skal abbadysan skära af henna lokka sa som sidh*er* är *mädh* nw*n*nw*m* Sidh*e*n kome byscopen i ty biskopsdömeno so*m* klostridh ligger i Ellir annar biscopir *mädh* ha*n*s lofwe ällir annars täs som ta hafwir skipadh vald ofwir klostridh. so*m* kallas iurisdicio ordinaria i thy byskopsdömeno kome til kyrkiodöre*n*na Oc hona som bidhar vtan för kyrkiodöromen. oc skal in ga i renlifweth Spörghie byscopen oc sighie swa Äst tw fräls oc lös af allw*m* kyrkio*n*na bandw*m* Sa som är hionalagh klostirlifnadh. oc ban. Om hon swarar sannelika iak är fräls Sighi byskopen hwath ey trä*n*gir tik här til ällir nödhgar nakar blygdh ällir sorg a värdhi*n*na genwardo veghna til renlifwes ingang. äll*i*r vaanlika tiin stora geld. hwlke*n* tw hafw*ir* ey gwllidh nöda tik tär til Hon swarar Engaledhis nakar sorg. ällir bligd draghir mik til thä*tt*a ti*n*g Vta*n* brä*n*nande christi älskoge. Oc al mi*n* gäld hafwir iak nw löst äptir mi*n*ne magth. Sighi än ta byskopen. Bedhis tw tässa renlifwes ingang i ihesu christi nampn. oc ha*n*s helga modhirs hedhir iomfrw marie Ho*n* swarar jak bedhis Jn ledhe ta byscopi*n* hona i kyrkiona oc siighi Nw gar hon

värdelika i th*ät*ta renlifwe Oc nar hon in gaar. bäres fore hä*n*ne en rödh fana j hwlka mi*n*s likamas pino byläte vare skrifwath anna*n* väghi*n* a*n*nan väghi*n* mi*n*na modh*i*r belethe At nyghia brudhi*n* skoda*n*de nya brwdhgwma*n*s tekn. nime tolamodh oc fatikdo*m* oc skoda*n*de iomfr*u*nna oc modhirna. nime ömiwkt oc reenlek

Hwrw gwdz brwd skal inledhas i kyrkiona

Sidh*e*n hon är inled i kyrkiona. skal hon sta vidh kirkio dörena, oc byskopen gange litidh fra he*n*ne til andra sidho*n*na oc vighe hä*n*na fingirgul Oc tw blos som för äro vptänd. som bäras skwlo fore fano*n*ne til hä*n*na. oc skwlo brä*n*na swa lä*n*ge mässan siongs Oc byscope*n* läse tässa bön O alz- oracio
wallog*i*r gwdh som fäste tik nya brwdh i miskwnd oc miskwndsamlikheth. välsigna th*ät*ta fingergwl. at sa som tin tiänista qwi*n*na bär nygha brwdz tekn vtan til a handi*n*ne sa vardhe ho*n* värdhigh at bära tina troo oc kärlek innan til J na*m*pn fadh*i*rs oc sons oc täs hälga andas Amen

Hwrw hon skal loffwa lydhno

Sidh*e*n fingirgwlledh är wight ga*n*ge byskope*n* til gwdz tienisto qwi*n*no oc sighi Tw skal lofwa gwdhi. oc mik a ha*n*s vegna. at lyda tinw*m* förma*n*nw*m*. oc lifwa | äptir sancti augustini reglo. oc tässa sancte 1 b
birgitte stadhga oc skipan alt til tins liifs ända Oc ta sware tän som in skal takas. systir ällir brodhir saa Jak brodhir Pädhar ällir systir kirsti*n* gör mina

professionem oc lofwar iak lydhno gwdhi Alzwallogw*m*. Oc iomfrw sancte marie. oc sancto augustino Oc sancte birgitte. oc tik byscope. oc abbadysonne ällir oc klostirse*n*s generali confessori. som kallas högste scriptafadh*ir* i klostreno. om han är brodhir. oc tinom äptirkomandw*m* At lifwa vtan eghidh oc i renlek oc äptir sancti augustini reglo, oc tässa sancte birgitte stadhga oc skipan alt til dödhin Ta sware byscopin Mädh tolke akt bör tik til, at gifwa tinom gwdhi tro, oc lofwa allaledhis. at tw skal inkte älska swa som ti*n* gwdh. oc *mädh* swa store astwndan bör tik at taka honwm Ta sware han ällir hon Jak lydhir oc jakar minw*m* gwdhi. *mädh* allw*m* hwgh offrande mik honw*m* i mins hierta enfallelikheth Hwilke byscopin sware a*n*nantiidh oc sighi Jak iacar tik a alzwallwgs gwdz vägna, oc ha*n*s enga sons vars härra ihesu christi Oc läse biskopen tässa bön Alzwallogir gwd ihesus christus sa*n*dir gwdh oc sandir man. hwlken som värdhogadis nidh[e]rfara i iomfrw*n*na liff. stadhfestis i ti*n*ne siel. oc tw i honw*m* j na*m*pn fadh*i*rs oc s[ons] oc t[äs] helga a*n*da amen

Här sätis fingergwl a högra handena

Tär äptir säti han fingergwl a höghra hande*n*na fing*er* säghia*n*de Jak vighir tik til gwdz brwdh. oc til ha*n*s äwerdelika ägho J nampn fadhirs etc[ra] Tär äptir gange byscope*n* til altaredh oc byrge mässo, oc sionge de sancta trinitate Oc gwdz tienista qwi*n*na skal *mädh* mässan sio*n*gs sta nidhan vidh sa*n*ghwseth Oc tha offirtorium byrghias. ga*n*ge

hon fram til altaredh oc ofre Oc sidhan ga*n*ge genasth atir til sin stadh tär hon stodh

Här framberis klädhin

Sidhan offertorium är su*n*geth skwlo klädhin som reglan biwdher hafwas redho af conwe*n*tena, frambäras til altaredh. fore biskopen oc vighe thöm läsande tässa bön *oracio* Härra ihesus christus som ey wil syndoga manna dödh Vtan girnas synda a*n*ger Vi bidhiom tina milheth at tw v*är*dogas Välsigna tässen klädhe Hwlke*n* tin tienista qwi*n*na hafwir tänkt at bära i ömiwkti*n*na tekn oc synda anger. Förlathno tässo fafängo värdhi*n*ne. Varde hon värdhigh i fara tik. ällir klädhas i tik *mädh* sa*n*ne ödmiwkt J na*m*pn fadhirs etc[ra]

Här skal hon fra*m*ga til altaredh

Sidhan klädhi*n* äro vigd. skal en af klärkomen kalla gwdz tienista q*wi*nno til altared för byscopin. hwlken framgange barföth, oc fare v öwirsta klädhu*m*en före altareno. oc vare qwar i enwm kiorthle, oc take vigdan klädabonath

Här faar hon i kiortelin

Sidan före byscope*n* hona i reghlo kiortele*n* sigh- 1 c
ia*n*de ¶ Alzwallog*ir* gwdh gifwi tik sa*n*nan synda a*n*gir i tith samweth. oc fwlkomen idroga i tith hierta J na*m*pn fad*i*rs etc[ra]

Här draghir hon sko a

Biskopin sighiande Var h*är*ra iesus christus göre ti*n*om fotw*m* rättan gang Oc läte tik sa framga i helso*n*na vägh at tw aldregh optare lydhe syndi*n*ne oc giffwi tik sa*n*na bätri*n*g af giordw*m* syndw*m*. oc vaktilse fore komaskola*n*do*m* syndw*m* j na*m*pn fadhirs oc s[ons] etc^{ra}

Här föris hon i kwfweli*n*

När hon föris i kwfwelin Sighi byscopen Härra ihesu christe alla cristna ma*n*na hop oc tröst gifwi tik hop oc tröst i tinw*m* hwg. at tw hope swa a gwdz miskw*n*d. at tu glöme ey ha*n*s retviso at tu skuli sa rädas ha*n*s grymlikheth. at tw glöme ey ha*n*s milheeth oc godhet J na*m*pn fad*i*rs etc^{ra}

Här take hon ma*n*tolen

Sidhan take hon mantolen ofwir sik. oc sighi byscopen Herra gwdh alzwallog*ir*. sa*n*na tro vphof. styrke oc stadhfeste thina siel i sy*n*ne tro. Oc gifwi tik at tro the ting. som troande äro. oc stadlica sta i the godho som tw hafw*ir* börghiad alt til tins liifs ä*n*da J nampn fad*i*rs etc^{ra}

Mantolen tilföghis *mädh* enw*m* knöpa

Tär äptir skal mantolen samanföghias *mädh* enw*m* träknap, byscopenw*m* säighiande Var h*är*ra ihesus

christus som för sin mykla kärlek. *mädh* hwlkom han älskade os, var fästir vidh korsedh, oc tolde beskasta dödh. ginu*m*fäste och ginu*m*sla. oc sarge tina siel. *mädh* sinna pino ami*n*nelse At tin kärlek*ir* hithne oc bri*n*ne. til ensamen gwdh. Oc gwdhleks kärleeks eldir omfämpne tik oc giffwi tik hwilo i sinw*m* hälga arme J hwlko*m* alle helghe män hwilas J na*m*pn fad*i*rs etc^{ra}

Här höl hon sith huvdh

Tär äptir skal hon hölghia sith huvdh *mädh* hwif byscopenw*m* isäthghia*n*de nalina oc sighia*n*de. var härre ihesus christus vare ti*n*ne siel til skwgga oc swala, ath e*n*gin skadlek ti*n*g mage hä*n*ne skadha J na*m*pn fadhirs etc^{ra}

Här skal hon taka viil

Sidhan lägge hon wil offwir sik. oc byscopin sighi Herra ihesus christus giffwi tino vndirstandilse andelikedh liws oc snille. at al iordzlik ti*n*g. oc al the ti*n*g som ti*n*ne siel ära skadhlik. vare dödh för tino*m* öghom Oc väghin som ledhir til hy*m*merikis vare liws fore ti*n*ne siel. at tw skwli magha han se oc känna som tw vthwalde J na*m*pn fad*i*rs etc^{ra}

Här gange atir til sin stadh

Tha th*ätta* är giorth ga*n*ge atir gwdz tienista q*wi*nna til sin stadh. tith hon för stodh. oc

byscopen fulko*m*ne sina mässo Oc tha han ko*m*bir 1 d til tän delin | i mässo*n*ne. som prestin är wan sik vmwända i brwdhamässo*n*ne, oc vighia brudhgw*m*ma oc brwdena Ta vmwände biscopen sik, oc en klärkir kalle gwdz tienisto qwi*n*no til altaredh. Oc byskopen sätie oppa hona krono ofwir viileth säghia*n*de Var härra ihesus christus stadhfesthe sith tekn i tik. Hwlkedh iak nw sätir oppa tith huvdh. oc styrke tin vilgia i allom ti*n*gom, hwlken tw haffwir nw lofwadh, at tw vare fasth oc stadhug, oc läti tik kronas *mädh* glädhi*n*na krono äptir sino*m* milla vilghia. at tin siel vtan athskilni*n*g bindis til ha*n*s. som är en gwdh i threm personis J na*m*pn fad*i*rs etc[ra]

Här skal sätias naal i krono

Tär äptir säti biscopen naal i kronona sighiande Jhesus christus sama*n*fäste tina siel oc tith hierta *mädh* sino*m* älskoga. swa ath th*ät* enga frestilsa stionga rädhis J na*m*pn faders etc[ra]

Här ga*n*ge atir til sin stadh

Tär äptir ga*n*ge gwdz tienista qwi*n*na atir til si*n* stadh som hon för var, tär til mässan är vthe ällir lyktadh Ta mässan är vthe. kalle än byscopin hona til altaredh sighia*n*de Christi brwd gak fram til christi altara Oc ga*n*ge sa fram oc ömiwke sik oc nidhirböge sik a iordena ofwir sith anlite ad veniam Oc byscopin knäfalle *mädh* sinom klärko*m* oc läse letanias. bidhiande alla helga män före gwdz tienisto

qwi*n*no Ta letanie äro lyktade Stande byscopi*n* op oc ga*n*ge til gwdz tiänisto qwi*n*no tär hon ligger, oc läse ofwir hänne sy*n*da aflösn äll*i*r Absolucionem Oc sidan hon haffwir fa*n*geth synda aflösn stande hon op oc take mi*n* likama Ta hon haffwir han takidh Ta lätis op dören at hwlke gwdz tienesta q*wi*nna skal in ga Oc fyra systir vthga*n*gen rasklika Oc inbärin i kyrkiona barena Hwlken som skal sätias för dorumen. oc iord kastas op pa hona, för än mässan byrghias.

Här gar byscopi*n* til dörena

Tär äptir skal byscopen ga til dörena Oc gwdhz tienista qwi*n*na fölghir honu*m* äptir *mädh* twem blwsom Oc klärkane sionge ympnum Veni creator spiritus Oc biscopen anthwardar hona abbadiso*n*ne *mädh* tässo*m* ordhwm ¶ Se nw. fore gwdhi oc allom hälghwm ma*n*nw*m*, oc openbarlika i the hälgha kyrkio anthwardha iak tässa gwdz brwdh siäl i tina gömo händir Oc vm hon fallir i synd. för ti*n*na glömsko skwld. skal he*n*na brwdhgw*m*me ihesus christus atir hona af tik kräfghia Bewara ty oc göm gwdz liggiande fä nidhir sath när tik At ta räkinskapin skal göras oc kräfghias At tw maghe hona atir anthwardha hälgare. Hwlka tw tok helaga ¶ Hwlkom abbadisan sware ¶ O käre fadhir tätta liggiande fä är stoorth, oc arwodh*i*t vanske[likit Oc ey räkkir min makt til thätta. Thog om iak wardhir hwlpin aff thinom bönom tröstandis a gwdz hiälp skal iak göra th*ät* tu biwdhir Oc sidhan gwdz tiänista qwinna är inledh

atirlätis genstan dören Oc hon ledhis genstan til capitulum Oc thär äptir innan atta dagha skal hon i enge twang hollas vtan skal staa nidhantil i chorenom, Tha atta dagha ärw lidhne Bindhis hon til at holla reglona swa som flere [systir] Oc skipis badhe i chor oc bordhe, näst the ytirsta]

Ändringar och rättelser.

Sid.	rad.	
352	24	stora *r. fr.* störa
353	2	rödh » rodh
—	19	na*m*pn » na*m*ps
355	7	bön » bon
—	13	klädhas » kladhas
356	6	*efter* vaktilse *orden* af giordw*m* syndwm *öfverstr.*
—	10, 11	*orden* gifwi *t. o. m.* tröst *tillskr. i margen.*
—	12, 13	» retviso *t. o. m.* rädas hans *tillskr. öfv. raden.*
—	14	*efter* godhet *de dubbelskr. orden* oc godheth *öfverstr.*
357	6	» *det första* tik *ett dubbelskr.* tik *öfverstr.*
—	7	hälga *r. fr.* halga
—	9	höl *tillskr. öfv. raden.*
358	6	*i* krono *är* r *tillskr. öfv. raden.*

Efterskrift.

Det här föreliggande aktstycket, som utgör ett intressant moment af Vadstena klosters rituella litteratur, återfinnes i den ursprungliga klosterregeln, *Regula S. Salvatoris*, hvilken har sin proveniens i gudomlig uppenbarelse gifven H. Birgitta af Kristus själf. Ceremonielet upptager stundom kap. 9,

stundom kap. 10—11 i de olika formerna af den svenska öfversättningen från 1400-talet.[1]) Det är i här föreliggande form en bearbetning för praktiskt bruk, och de särskilda partierna hafva därför här försetts med rubriker, hvilka naturligtvis saknas i revelationens ursprungliga gestalt.

Den nu utgifna texten återfinnes — dock saknande början och slut — å ett pergamentblad, som tillsammans med ännu ett dylikt suttit inklistradt i pärmen till K. Bibliotekets handskrift in folio med gammalt (Antikvitetsarkivets) signum *A 22.* För ett tiotal år sedan uttogos de två bladen — som uppenbarligen från början varit delar af en och samma handskrift, ehuru de ej stå i direkt textsammanhang med hvarandra — ur sin nödtvungna tillflyktsort och försågos med egen pärm. Bladens storlek utgör 42 × 29 cm. Hvart blad har fyra spalter (här kallade *a—d*), hvilkas kolumner mäta 34 × 11 cm. med 51 rader å spalten. Fragmentets innehåll är följande:

i. *Ceremonielet vid nunnors invigning i Vadstena kloster*, som nu här utgifves, upptager bl. 1 *a—d*, eller hela första bladet. Felande början och slut äro af utg. utfyllda, den förra i sammandragen öfversättning, det senare verbalt, efter fornsvenska texten hos Klemming, anf. arb. s. 15 f. och 22 f.

---

[1]) Salvatorsregeln är utgifven dels (daniserande) af F. LINDSTRÖM i »Vadstena klosterreglor», 1845 (efter cod. Holm. *A 29*), s. 57 ff., kapitlet om invigningen s. 63—69, dels af G. E. KLEMMING i »H. Birgittas uppenb.» d. 4, 1862 (efter cod. Berol. Ms. Germ. 726, fol.). s. 3 ff., invigningen s. 16—22.

ij. Slutet (36 rader) af ett stadgande om ordningen vid måltiderna i klostret m. m. Bl. 2 *a*. — Det återges här.

— — — — — — — — — —

»hwarghiom[1]) eno*m*, oc han taki som vil Vm nakar kostir sändis af abbadiisa*n*ne, ällir af andrw*m* systro*m*. nakro*m* brodhir särdelis, som sitir i ko*n*wento stwo*n*ne. sätis alt saman fore confessorem. Oc sighi enkte hwem th*ät* var sänt Oc confessor skipte th*ät* ällir sände hwem han vil. oc han seer vidh*e*rtorwa Jtem hwath som hälzt sändis brödhrome*n*. som äta i siwkohwseno. taki vidh*e*r tän lekbrodhren som tär tienar Oc fra*m*sätis fore thöm i the mato som confessor hafwir ho*n*om bewisth Sä*n*dis oc tiith nakodh enkorliketh. ällir sielsynt oc offwirflödelika. sägis[2]) ge*n*stan til confessori Jtem om nakar brodhir minzkar a*n*nars p*ro*ue*n*to. ällir oc värra gör fore awnd skwl ällir vredhe. hwlka han hafwir til nakan tän brodhren, oc vardhir han kärdir oc w*n*nin ta skal han näpsas m*ädh* harda pino Jtem är bwdhith, at lekbrödh*i*rne skola skynda sik i *co*nue*n*to stwfwna ta til bordz ri*n*ger. sa at the vare när ta mathversi*n* läses Jtem ma enge*n* oc borthga fra bordeno, m*ädh* brödh*i*rna sitia ofwir bordh. vta*n* orloff Än händir[3]) nakrom sa förfal. at han skwli ä*n*delika borthga. ta ga*n*ge fra*m* fore confessorem oc nighie diwpt oc gange

[1]) i hdskr. är *i* skr. öfv. raden.
[2]) hdskr. har: sagis
[3]) hdskr. har: handir

sidhan. Eengi*n* ma oc fra bordena vara vta*n* orlof. Ha som th*ätta* brytir, gifwi sik skylloga*n* i capitulo Alle lekbrödrene skola hafwa sina manthla ta the tiena til mässo. swa at the hafwa ma*n*tolen ofwir sik. ta the läsa m*ädh* prestено*m* Confiteor Oc hafwe altidh kwflens hätto vthdragna ofwir mantolen Jtem är vithande at nar nakor af töm. som är vtantil äruodar in i klostreno Ta skal e*n*gin dirwas til at ga til thöm Vtan tän so*m* generalis confessor viisar til them»

iij. Kap. 65 af Revelationes extravagantes, begynnande med rubriken Tässa reghlona bödh var h*är*ra ihesus christus sancte birghitte oc he*n*na tienaro*m* at halla ta the varo i rom. Texten öfverensstämmer med den kända texten hos Klemming, anf. arb. s. 117—120. Bl. 2 *a*—*c*.

iv. Ett litet stycke (4 rader + ett ord) utan rubrik. De lyda så: »Maria gwdz modh*ir* talar. hwlke*n* af helghom ma*n*nom hafde a*n*dans söthma, tär ey rönthe förra nakra besklikheth För ty sighir iak hwlke*n* tär astw*n*dar oc begärar söthman. Vnflie ekke besk ti*n*gh» Bl. 2 *c*.

v. Rubrik och incipit af Revel. IV: 93: Af hardhom dom moth töm som m*ädh* oskälike akt gifwas i klostir Oc th*ät* capitulum star i fierde boke*n*ne Capitulo xc iii som sa byrgias Ihesus gwdz son talade til si*n*na brwdh Jak biwdhir tik try ting etc[ra] Bl. 2 *c*.

Därefter följer rubriken Explicit regula saluatoris domini nostri jesu christi Deo gracias

vj. Lång rubrik till Revelationernas 1:a bok (variant till Klemmings text): Här byrghias hymelslika ope*n*barilse book, oc gwdz lö*n*lika ti*n*ga, til högsta fadhirs, oc hans so*n*s modhir heedhir j hwlka liwslika tees vndirliks söthma gwdhliken oc honags flyta*n*de älskoghe til ha*n*s vthwalda dottir oc sötasta brwdh sancte birghitto Tässen bok hafw*ir* siw bökir i sik, Oc her börghias fförste boken Vars h*är*ra ihesu christi ordh til si*n*na vthwalda oc sötasta brwdh sancta byrghitto J hwilke han gör hona viisa at han tok mandom, oc Awiter töm ha*n*s lagh oc tro hafwa försmath oc brwtidh Oc kallar hona söthlika til sina älskelikheth, Primum capitulum Jak är skapare hy*m*mils oc iordh. O. s. v. Af 1:a kap. återfinnes här större delen, nämligen ända till och med ordet »Fölgh» hos Klemming, anf. arb. d. 1: s. 5: rad 28. Bl. 2 *c*—*d*. Detta är allt.

Fragmentet är skrifvet i Vadstena kloster med den i slutet af 1400- och början af 1500-talet där vanliga karaktäristiska präntstilen, som nunnorna inhämtade i klostrets skrifskola och hvaraf så många prof finnas bevarade i en mängd klosterskrifter. Handskriften i sin helhet torde en gång varit rätt ståtlig och af ett ovanligt respektingifvande format. Af större prydda initialer finnes här blott ett pryd-

ligt **J** i rödt och blått vid början af Revel. I: 1 å 2:dra bladets versosida, 1:sta spalten. För öfrigt finnas mindre initialer i rödt, blått eller grönt samt rubriker, understrykningar och isättningar i enskilda bokstäfver i rödt. På 1:a bladets versosida nedtill i högra margen finnes en signatur från Vadstena-arkivet, **F 3° xi^{us}**, med medeltidshand inskrifven. Detta är emellertid ej signum för den handskrift, till hvilken de två bladen en gång hört (platsen för anbringandet vore ju också något öfverraskande), utan tillhör den handskrift, *C 22*, hvari de två bladen redan under medeltiden, såsom af detta faktum framgår, blifvit inklistrade.

I nedre margen å 1:a bladets rectosida, vinkelrätt mot texten, har med gammal hand införts en förteckning öfver 21 stycken påfvebullor rörande Vadstena kloster och birgittinorden alltifrån 1370-talet. Den är af ett visst intresse och må här finna en plats. Den lyder så:

Prima bulla est de confirmacione regule per urbanum quintum
2da quod missa potest celebrari ante diem certis temporibus
3^{a} constituit episcopum lyncopensem defensorem monasterij
4ta quod monasterium non teneatur soluere decimas de nonalibus
5 quod monasterium vatzstenense liberum sit ab omni exactione legatorum etc^{ra}
6 qui vltra florenciam etc^{ra} [*förmodligen rörande grundläggningen af Paradisusklostret vid Florens 1392.*]
7 jnuasores peregrinorum sunt excommunicati ad vastenas
8 quod domus vel aliqua edificia vel monasteria alterius ordinis etc^{ra}
9 quod tempore interdicti etc^{ra}
10 quod quarta decimarum etc^{ra}
11 confirmacio omnium priuilegiorum
12 quod priuilegia data monasterio vatzstenensi ante jnclusionem personarum sunt tanti roboris etc^{ra}
13 confirmacio omnium priuilegiorum

14 conseruatores monasterij episcopi vpsaliensis lyncopensis etc^{ra}
15 quod duo fratres eligantur pro confessionibus familiarium monasterij audiendis
16 de jndulgenciis sancti petri ad uincula confirmatis
17 participacio jndulgenciarum ordinis sancti augustinj
18 super canonizacionem beate birgitte
19 participacio omnium jndulgenciarum et libertatum quibusque monasterijs ordinis sancti saluatoris jndultarum etc^{ra}
20 de jndulgencijs dominica letare
21 de jndulgencijs jn porciuncula

Nunneinvigningens latinska original återfinnes gifvetvis i de latinska editionerna af Salvatorsregeln. Ett fragment af invigningens latinska text, på pergament (förut användt som omslag för finska räkenskaper, nu i Helsingfors), är utgifvet af S. G. Elmgren i »Historiallinen arkisto» 2 (1868) s. 111—114.

En populär framställning af ceremonien i klostret är utgifven af O. Quensel i en uppsats, »Några bilder från Vadstena klosterlif på 1400-talet» (Kyrklig tidskrift årg. 3, 1897), hvars afd. I behandlar »En Vadstenanunnas första dag i klostret».

Ö. & C.

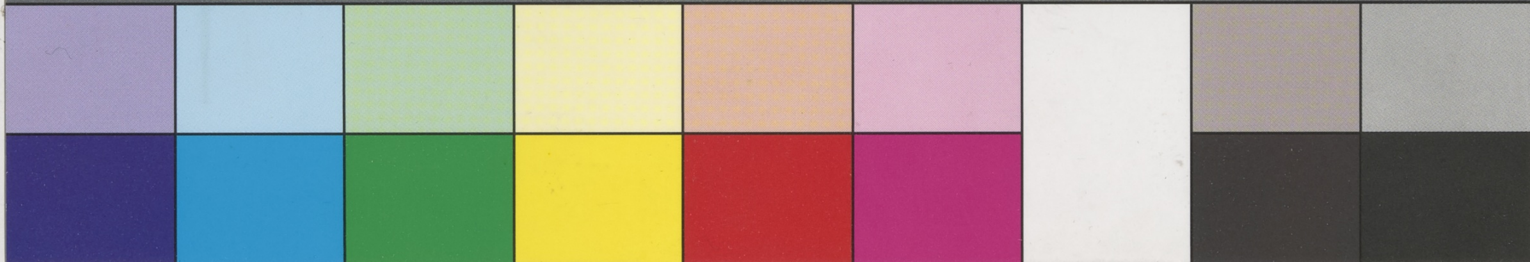
SMÅSTYCKEN

PÅ

FORNSVENSKA.

SER. 2.

F. S. S.

Inches
1
2
3
4
5
6
7
8
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19
Centimetres
TIFFEN® Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black